СЛОВНИКИ УКРАЇНИ

УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКИЙ СЛОВНИК ЕКВІВАЛЕНТІВ СЛОВА

або, аб, в...

СЛОВНИКИ УКРАЇНИ

УКРАЇНСЬКИЙ МОВНО-ІНФОРМАЦІЙНИЙ ФОНД НАН УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
"КИЄВО-МОГИЛЯНСЬКА АКАДЕМІЯ"
ІНСТИТУТ СЛАВІСТИКИ ПОЛЬСЬКОЇ АКАДЕМІЇ НАУК

Алла ЛУЧИК
Ольга АНТОНОВА
Іоанна ДУБРОВСЬКА

УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКИЙ СЛОВНИК ЕКВІВАЛЕНТІВ СЛОВА

Київ
2011

ББК 81.2ПОЛ-4
Л87

Відповідальний редактор:
А. А. Лучик

Науковий редактор:
В. Косеська-Тошева

Рецензенти:
доктор філологічних наук, професор
О. В. Тищенко;
кандидат філологічних наук
Г. М. Ярун

Українсько-польський словник еквівалентів слова – перше у вітчизняному і польському мовознавстві видання, в якому представлено особливий тип мовних одиниць, що займає проміжне положення між фразеологізмами, словосполученнями і лексемами, у системі української мови та їхній переклад польською мовою.

Словник започатковує низку робіт з українсько-польської та польсько-української ідіоматики, нагальна потреба у яких уже існує сьогодні, проте їхнє видання, очевидно, стане можливим у найближчому майбутньому. В "Українсько-польському словнику еквівалентів слова" здійснюється переклад українських найуживаніших нарізно оформлених прислівників, займенників, прийменників, сполучників, вигуків, цетерів, стійких сполук із несформованою частиномовною належністю польською мовою, а також пропонується ілюстративний матеріал щодо функціонування зазначених елементів як у розмовному мовленні, так і у художніх, наукових, офіційно-ділових і публіцистичних текстах.

Словник розрахований на студентів-славістів, викладачів слов'янських мов, наукових працівників, перекладачів, журналістів, фахівців у галузі комп'ютерного перекладу та всіх, хто цікавиться проблемами української і польської мов.

Затверджено до друку вченими радами
Національного університету "Києво-Могилянська академія"
(Протокол № 10 від 23 грудня 2010 року)
та Українського мовно-інформаційного фонду НАН України
(Протокол № 1 від 8 лютого 2011 року)

ISBN 978-966-2410-27-3 © Лучик А., Антонова О., Дубровська І., 2011

ПЕРЕДМОВА

Пропонований словник є продовженням спостережень над явищами перехідності в мовній системі. Порівняно з попередніми "Російсько-українським та українсько-російським словником еквівалентів слова" А. Лучик (Київ, 2004) та «Словником еквівалентів слова української мови» А. Лучик (Київ, 2008), у зазначеній роботі упорядковані найуживаніші еквіваленти слова української мови і подані їхні польські відповідники.

Еквіваленти слова становлять одну з найпоширеніших категорій стійких сполучень в українській і польській мовах. Проте саме ці елементи зазвичай не представлені як в одномовних, так і у перекладних словниках. Окреме написання і відсутність метафоричного значення, притаманного фразеологізмам, сприяло тому, що у більшості випадків еквіваленти слова переважно не були виділені як окрема структурна одиниця у жодній з відомих в українському і польському мовознавстві лексикографічній праці. Укладання словників будь-якої мови, беззаперечно, пов'язане з накопиченням наукових теоретичних відомостей про її структурні, семантичні та інші особливості. Чим далі йде розвиток лінгвістичної думки, тим глибше лексикографічна практика відбиває специфіку тієї чи іншої мови.

Складною проблемою при укладанні сучасних словників залишається визначення слова і його меж. Відкритість цього питання пов'язана з кореляцією мовних явищ, які викликають появу перехідних елементів, котрі за певними критеріями можуть бути одночасно віднесені до одиниць із різним мовним статусом. Це стосується і тих одиниць, які за одними критеріями кваліфікуються як слово, за іншими – як словосполучення або фразеологізм. З подібними явищами стикалися дослідники багатьох мов світу, визнаючи, що саме такі факти свідчать про динаміку лексико-семантичної системи. Проте зазначені елементи й досі належно не проаналізовані в теоретичних доробках і, як наслідок, не висвітлені в лексикографіч-

них працях. Хоча сказати, що одиниці перехідних рівнів системи мови зовсім залишаються поза дослідницькою увагою, було б несправедливим.

У русистиці перехідні мовні структури виокремлені й упорядковані Р. П. Рогожниковою у "Словаре эквивалентов слова" (М., 1991), пізніше цим же автором був створений "Толковый словарь сочетаний, эквивалентных слову" (М., 2003). Оскільки зазначені праці стали першою спробою в цьому напрямі лексикографії, дослідниця запропонувала теоретичне обґрунтування упорядкованих нею елементів. Еквівалентами слова Р. П. Рогожникова називає "зв'язані сполуки, які характеризуються стійкістю, єдністю значення, здебільшого постійною, незмінною формою. У мовленнєвому потоці еквіваленти слова становлять цілісну одиницю і за наголосом, переважно вони мають один словесний наголос" [1]. До цього варто тільки додати, що еквіваленти слова характеризуються неморфологічними способами творення, застосування яких відбувається за чітко встановленими у мові схемами. Таке визначення адекватно відбиває зміст і форму еквівалентів слова і є прийнятним для відповідних одиниць будь-якої мови, зокрема української.

Якщо еквіваленти слова вважати одиницями мовної системи, то вони як перехідні елементи характеризуються незавершеністю форми і змісту, а це вносить різнобій у визначення їхнього статусу і місця як складників лексикографічних праць. Спостереження за принципами подання еквівалентів слова в словниках української мови, де з максимальною повнотою висвітлено прості непохідні службові слова, однослівні, з погляду графіки, прислівники, займенники, прийменники, сполучники, частки, вигуки, показують: складні й ускладнені їх різновиди, чи такі, що мають нарізнооформлене написання, представлені лише частково. Однак поява "приросченого" значення у еквівалентів слова є свідченням нашої присутності у процесах лексикалізації зазначених одиниць, які з цього моменту вже повинні ставати фактами словників. Як окремі структурні елементи еквіваленти слова вже представлені у новому 20-ти томному тлумачному словнику української мови, концепцію до упорядкування якого здійснили В. М. Русанівський і В. А. Широков [2]. Еквіваленти слова розташовуються

---

[1] *Рогожникова Р. П.* Словарь эквивалентов слова: наречные, служебные, модальные единства. – Москва, 1991. – С.4.

[2] *Русанівський В. М., Широков В. А.* Інформаційно-лінгвістичні основи сучасної української лексикографії // Мовознавство. – 2002. – № 6. – С. 7–48.

тут після дефініцій певної лексеми, значенню якої відповідає внутрішній зміст еквівалента слова, за знаком ○ перед фразеологічними одиницями, якщо останні мають місце у словниковій статті.

Працюючи над фразеологією української мови, лексикографи звернули увагу на такі перехідні елементи, котрі, як і фразеологізми, характеризуються цілісністю значення і графічною нарізнооформленістю. Тому деякі з них, які кваліфікуються нами як еквіваленти слова, віднесено до "Фразеологічного словника української мови" (Київ, 1999). Надання структурам типу *іншим разом, не раз, без оглядки* тощо статусу реєстрових одиниць є виправданим в українській лексикографії, проте викликає сумнів їхня належність до фразеологічного складу, елементи якого мають, крім нарізнооформленості, образну семантику. Подібна ситуація спостерігається і у польській лексикографії, де до фразеологічного складу зараховуються одиниці типу *na domiar, na doczepkę, w duchu* («Wielki słownik frazeologiczny PWN z przysłowiami», Варшава, 2007), хоча упорядники і цієї праці наголошують на метафоричності та багатокомпонентності як основних ознаках фразеологізмів.

На жаль, і в наявних орфографічних словниках такі перехідні структури здебільшого не фіксуються, хоча саме орфографічні словники покликані відбивати способи їх написання. Складність структури еквівалентів слова позначається на складності їх подання як одиниць словника.

СТРУКТУРА СЛОВНИКА

«Українсько-польський словник еквівалентів слова» містить найпоширеніші одиниці української мови цього типу та їхні відповідники у польській мові. Еквіваленти слова характеризуються цілісністю значення та суворо впорядкованою формальною структурою, зумовленою специфікою взаємозв'язків її елементів. Як реєстрові одиниці еквіваленти слова розташовані за алфавітом.

РЕЄСТР СЛОВНИКА І ЙОГО ВПОРЯДКУВАННЯ

1. До реєстру словника вносяться виокремлені еквіваленти слова і їхні варіанти: орфоепічні, морфологічні та пунктуаційні.

2. Орфоепічні варіанти еквівалентів слова мають два різновиди:

а) акцентні варіанти в реєстровій частині відокремлюються один від одного крапкою з комою: **В (У) ГО́СТЯХ; В (У) ГОСТЯ́Х;**

б) фонематичні варіанти, пов'язані з докладною вимовою одного з компонентів еквівалентів слова або зумовлені прагненням надати мовленнєвому потоку милозвучності, подаються у круглих дужках: **НЕ ЛИШЕ (ЛИШ) ТІЛЬКИ; НА ЧОЛІ З (ЗІ, ІЗ).**

3. У круглих дужках подаються морфологічні варіанти "колишніх" іменників, прикметників, займенників, а також числівників, які відрізняються:

а) відмінковими закінченнями: **ІНШИЙ РАЗ (ІНШИМ РАЗОМ); В (У) ТІМ-ТО (ТОМУ-ТО) Й РІЧ, ЩО;**

б) граматичними показниками категорії роду: **БЕЗ ЛІКУ (ЛІЧБИ); В (У) СПОДІВАННІ (СПОДІВАНЦІ);**

в) граматичними показниками категорії числа: **З-ПІД ПАХВИ (ПАХВ); З ЧУТОК (ЧУТКИ);**

г) суфіксальними морфемами: **БЛИЗЬКО (БЛИЗЕНЬКО) ВІД; В (У) СМУЖКУ (СМУЖЕЧКУ).**

4. Пунктуаційні варіанти передаються комою в ламаних дужках між складниками еквівалентів слова: **В (У) РЕЗУЛЬТАТІ ТОГО<,> ЩО.**

5. У складі еквівалентів слова фіксуються і факультативні компоненти структури. Вони теж подані у ламаних дужках: **ДО ТОГО <Ж>; ЗА <СВОЄЮ> ЗВИЧКОЮ.**

6. Деякі компоненти еквівалентів слова можуть замінюватися іншими елементами, не вносячи суттєвих змін у їхню загальну семантику. Такі складники подаються у квадратних дужках після тих компонентів, замість яких вони здатні уживатися: **НА [В(У)] ЖАРТ; ЧЕРЕЗ ТЕ [ЦЕ].**

7. Варіанти слова, що відрізняються початковим компонентом, розташовуються в одній словниковій статті у випадку, коли цей компонент не вносить суттєвих семантичних змін. Такі одиниці відокремлюються одна від одної крапкою з комою. За алфавітом реєстрових одиниць варіант подається з посиланням на вихідну реєстрову одиницю: **НУ ДО ЧОГО ТУТ** *див.* **ДО ЧОГО ТУТ; НУ ДО ЧОГО ТУТ.**

8. Усі лексичні варіанти еквівалентів слова представлені окремими статтями.

ГРАМАТИЧНА ІНФОРМАЦІЯ

Для відбиття особливостей граматичної структури еквівалентів слова використовуються ремарки морфологічного (вказівка на частиномовну належність) і синтаксичного (у ролі вставного слова, присудка тощо) характеру.

Сполуки, переважно ті, що складаються з прийменника та іменника, в обставинній функції набувають семантичних зрушень, стають стійкими, незмінюваними, відриваючись від відмінкових форм, що об'єднує їх з прислівниковим класом слів. Про прийменниково-іменникове походження цих елементів здебільшого нагадує тільки нарізнооформлене написання і тісні асоціативні зв'язки з семантикою елементів, від яких походять еквіваленти слова.

Крім прийменниково-іменникових сполук, прислівникових ознак здатні набувати й об'єднання прийменника з субстантивованим прикметником, об'єднання двох прислівників, прийменника і займенника та інші сполуки: **БЕЗ ПОТРЕБИ; У ВІДКРИТУ; В (У) МИНУЛОМУ; ЯК НІКОЛИ; НАД УСЕ; ЯК НАЛЕЖИТЬ.**

Найуживанішими у мовленні є такі еквіваленти слова, які за функцією співвідносяться зі службовими словами:

а) складені прийменники: **НА ЗНАК; В (У) РЕЗУЛЬТАТІ;**

б) складені сполучники: **В ІМ'Я ТОГО, ЩОБ; НА ЗНАК ТОГО, ЩО;**

в) складені частки: **А ОСЬ І; АНУ Ж.**

Функціональні ознаки деяких сполук можуть виявляти їхню співвіднесеність з вигуками: **АНУ ЛИШ; А НУМО.**

В українській мові виокремлюються структури, котрі як на семантичному, так і на синтаксичному рівні виявляють ознаки займенникового класу слів. Здебільшого ці еквіваленти слова є формами графічно цілісної одиниці: **ДЕЩО: ДЕ БЕЗ ЧОГО; ДЕ В ЧОМУ.**

У складі еквівалентів слова фіксуються одиниці, котрі не можна співвіднести з будь-якою частиною мови. У цьому випадку класифікаційною ознакою є їхня синтаксична функція. До таких одиниць належать, наприклад, еквіваленти слова, що функціонують тільки як компоненти присудка: **ПІД СТАТЬ** *у ролі присудка*; **ПО СИЛІ** *у ролі присудка*; **У ЗГОДІ** *у ролі присудка.*

Істотну за кількісним складом групу еквівалентів слова становлять вставні конструкції, які теж внесені до реєстру словника: **НА ЖАЛЬ** *у ролі вставного слова*; **ЯК НА БІДУ** *в ролі вставного слова.*

До реєстрових одиниць словника віднесені й звороти мовлення та цетери, які використовуються як засоби позначення незакінченості переліку предметів, дій, подій тощо, котрі переважно подаються в написанні як скорочення: **ФАКТ ТОЙ, ЩО; І ТАКЕ ІНШЕ (І Т. ІН.).**

Граматичні характеристики еквівалентів слова містяться після реєстрової одиниці й виділяються курсивом. Граматичні показники окремих елементів можуть розташовуватись після стилістичних маркерів.

Еквіваленти слова, які не підлягають класифікації за частиномовною належністю або синтаксичною функцією, у словнику представлено без граматичних показників.

Одиниці, що функціонують як дві або три частини мови, вважаються омонімами і виокремлені в різні словникові статті. Кожен з омонімів позначається цифрою вгорі справа реєстрової одиниці:

ВСЕ (УСЕ) ОДНО[1] *прислівник;*

ВСЕ (УСЕ) ОДНО[2] *частка.*

Деякі сполуки в реченні виконують функції тільки чітко визначеної частини мови, проте в них ще не завершилися процеси остаточної змістової ідіоматизації, асоціативно викристалізовується лексичне значення повнозначного слова, живі зв'язки з одиницями, від котрих походить ця структура. Подекуди в процесі свого функціонування подібні утворення можуть роз'єднуватися іншими елементами, порушуючи стійкість одиниці. Такі сполуки кваліфікуються як аналоги відповідної частини мови: **НА СТОРОНІ** *аналог прислівника;* **БЕЗ ВІДОМА** *аналог прийменника.*

СТИЛІСТИЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ

1. Більшість еквівалентів слова є стилістично нейтральними одиницями.
2. Стилістична зумовленість еквівалентів слова представлена так:

а) обмежені функціонуванням у розмовному стилі мовлення подаються курсивом: *розм.;*

б) обмежені функціонуванням у книжних стилях мовлення фіксуються курсивом *книжн.* Одиниці, які вживаються в урочистому, піднесеному мовленні, супроводжуються позначкою *висок.;* у випадках обмеження вживання таких еквівалентів слова поетичною сферою за позначкою *висок.* подається – *поет.;*

в) позначки *офіц., офіц.-діл.* вказують на те, що еквівалент слова (або окреме його значення) характерний для офіційних текстів: офіційний – для актів різного характеру, офіційно-діловий – для документів;

г) окрему групу становлять позначки, які вказують на сферу застосування еквівалентів слова. Вказують на те, що еквівалент слова використовується представниками певного роду занять: *канц., техн., військ.;*

ґ) часто вживані в художній літературі просторічні та діалектні еквіваленти слова маркуються відповідно *прост.* і *діал.;*

д) окремі еквіваленти слова сприймаються як застарілі елементи, тому описані ремаркою *застар.;*

е) одиниці з невисокою частотністю вживання характеризуються позначкою *рідко*;

є) еквіваленти слова, які раніше могли належати до літературної мови і помилково сприймаються носіями української мови як літературні, нормативні, характеризуються позначкою *не реком.* (не рекомендується).

Стилістичні маркери містяться у словнику безпосередньо після реєстрової одиниці.

СЕМАНТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА

До кожної реєстрової одиниці додається семантична характеристика у формі тлумачення. Тлумачення реєстрових одиниць подано в круглих дужках: **З ПОДИВОМ** *аналог прислівника* (відчуваючи, виражаючи здивування).

Як додаткова характеристика тлумачення еквівалента слова використовується його антонім, поданий здебільшого після тлумачення: **З-ПІД ПАХВИ (ПАХВ)** *аналог прислівника* (з-під внутрішньої частини плечового згину; протилежне **ПІД (ПОПІД) ПАХВУ (ПАХВИ).**

Якщо еквівалент слова має два і більше значень, кожне значення тлумачиться окремо.

ПЕРЕКЛАДНА ЧАСТИНА СЛОВНИКА

Польські відповідники до українських реєстрових одиниць подаються так:

а) відповідники до реєстрових одиниць подаються після тлумачення реєстрової одиниці:

БЕЗ СЛІВ *аналог прислівника* (мовчки, нічого не кажучи) **bez słowa;**

б) якщо значенню українського еквівалента слова відповідає значення одного еквівалента слова або слова польської мови, то український еквівалент слова перекладається саме цією одиницею:

В АЖУ́РІ *в ролі присудка* (в повному порядку) **w porządku**;

в) якщо до реєстрової одиниці української мови, крім одного польського адекватного еквівалента слова, є ще інші поширені відповідники, то останні, відокремлені один від одного комою, подаються в порядку від найближчого до дальшого значення:

ВЕСЬ (ВВЕСЬ, УВЕСЬ) ЧА́С *аналог прислівника* (постійно, безперервно) **przez cały czas, ciągle, w dalszym ciągu**;

г) якщо в одному із польських відповідників українській реєстровій одиниці вже є пунктуаційні знаки, то одиниці перекладної частини відокремлюються крапкою з комою:

ВІДТО́ДІ, ЯК *аналог сполучника* (те саме, що **З ТИХ ПР, ЯК**) **od tej pory**<,> **jak; od czasu**<,> **kiedy**;

ґ) якщо до української реєстрової одиниці не фіксується адекватний еквівалент слова польської мови, то переклад здійснюється словом або описово:

В (У) ЛА́Д *аналог прислівника* (злагоджено, гармонійно, співзвучно, у повній відповідності до чогось; протилежне **НЕ В ЛАД**) *книжн.* **harmonijnie, zgodnie**;

д) якщо реєстровий еквівалент слова багатозначний, то до кожного зі значень подаються польські відповідники:

В (У) СЛА́ВІ *аналог прислівника* **1.** (прославлений героїчними подвигами, талантом) **cieszyć się poważaniem** ○ *Він доживав свій вік у славі.* ○ Dożywał wieku ciesząc się poważaniem; **2.** (зневажений, зганьблений) **w niesławie** ○ *Через недобрі чутки у славі він покидав рідне містечко.* ○ Przez niedobre pogłoski w niesławie opuszczał rodne miasteczko.

ПРИКЛАДИ-ІЛЮСТРАЦІЇ

У словниковій статті наводяться приклади вживання реєстрового еквівалента слова в мовленні. Ілюстрації побудовані на основі публіцистичних текстів і цитат із художніх творів. Такі фрази містяться після одиниць, які є перекладом реєстрового еквівалента слова. Фрази подаються двома мовами: перша – тією, еквівалент слова якої виступає реєстровою одиницею, наступна є перекладом попередньої фрази:

НА БЛАГО *аналог прийменника* (вказує на те, для щастя, благополуччя чого відбувається дія) **dla dobra** ○ *Її праця на благо рідної науки – подвиг.* ○ Jej praca dla dobra nauki ojczystej – czyn bohaterski.

Якщо реєстрова одиниця містить два і більше значень, то фрази подаються після кожного з них.

НА [В (У)] СМЄ́РТЬ *аналог прислівника* **1.** (так, що настає смерть) **na śmierć** ○ *Розвідника забили вороги на смерть.* ○ Zwiadowcę wrogi zakatowali na śmierć; **2.** (дуже, сильно, нещадно) **śmiertelnie się przestraszyć** ○ *Шарудіння під деревом злякало її у смерть.* ○ Szurganie pod drzewem przestraszyło ją śmiertelnie.

У кінці словникової статті наводяться цитати з художніх та інших творів авторів XIX–XXI ст. зі вказівкою їхніх прізвищ або псевдонімів. В українсько-польському словнику ілюструються тільки українські реєстрові одиниці. Якщо у двох різних цитатах, котрі подаються поряд, один і той самий автор, то цитати відокремлюються одна від одної скісною рискою /, а прізвище або псевдонім автора вказується тільки після останньої ілюстрації.

Цитата до кожного значення реєстрового еквівалента слова починається з абзацу.

УМОВНІ СКОРОЧЕННЯ

виг.	– вигук
висок.	– високе
військ.	– військове
див.	– дивись
діал.	– діалектний
займ.	– займенник
застар.	– застарілий
знач.	– значення
і т. ін.	– і таке інше
і т. п.	– і таке подібне
канц.	– канцеляризм
книжн.	– книжний
кого-н.	– кого-небудь
куди-н.	– куди-небудь
наук.-метод.	– науково-методичний
не реком.	– не рекомендується
неузгодж.	– неузгоджений
означ.	– означення
офіц.-діл.	– офіційно-діловий
поет.	– поетичний
прийм.	– прийменник
присл.	– прислівник
прост.	– просторічний
розм.	– розмовний
спец.	– спеціальний
спол.	– сполучник
техн.	– технічний
хто-н.	– хто-небудь
що-н.	– що-небудь

А

А БА́ *розм., вигук* (виражає здивування, здогад, захоплення, підтвердження якоїсь думки) **a widzisz, widzicie, ach to tak!** ○ *Думали сьогодні вранці прогулятися. А ба! Не вийшло.* ○ Zamierzaliśmy dziś rano pójść na spacer, a widzisz, nie wyszło.

♦ *– Степане, запрягай коня! – Якого? – Гнідого. – Нащо? – Поїдеш у город. – А ба! Я ж казав, що чогось треба буде.* Грінченко.

А БА́Ч *частка* (ось, дивись, бачиш) **widzisz, a <jak> widzisz** ○ *Хотілось встигнути виконати це завдання. А бач, не вийшло.* ○ Chcieliśmy zdążyć wykonać to zadanie, a jak widzisz, nie wyszło.

♦ *– Здоров, Кіндрате! – Влас гукає. – Куди се Бог носив? – А на базар пашню возив, – Кіндрат йому мовляє. – Що ж, – Влас пита, чи справивсь молодцем? – А бач, вертаюсь порожнем...* Глібов.

АБИ Б <ТІ́ЛЬКИ (ТІ́ЛЬКИ)>[1] *сполучник* (те саме, що **АБИ ЛИШЕ (ЛИШ)[1]**) **aby tylko, żeby tylko, byle** ○ *Він робив усе, що міг, аби б повернутися додому.* ○ Robił wszystko, co mógł, żeby tylko wrócić do domu.

♦ [Кость] *готов би душу свою положити, аби б зробити що добре.* Кв.-Основ'яненко.

АБИ Б <ТІ́ЛЬКИ (ТІ́ЛЬКИ)>[2] *частка* (те саме, що **АБИ ЛИШЕ (ЛИШ)[2]**) **aby tylko, żeby tylko, byle <tylko>** ○ *Аби б тільки встигнути вчасно закінчити цю роботу.* ○ Żeby tylko udało się skończyć tę robotę na czas.

♦ *І ніколи, доки житимуть люди, не померкне Гоголеве слово... "Аби тільки слухали та читали".* Остап Вишня.

АБИ́ БЕЗ [В, ВІД, ДО, ДЛЯ, З, ЗА, НА, ПРО, ЧЕРЕЗ] КО́ГО *род., знах. або місц. відм. неознач. займенника* ***абихто*** **bez [w, od, dla, z, za, na, o, przez] byle kogo, kogokolwiek** ○ *Голосувати аби за кого він не хотів.* ○ Nie chciał głosować na byle kogo.

АБИ́ БЕЗ [ВІД, З, ДО, ДЛЯ] ЧО́ГО *род. відм. неознач. займенника* ***абищо*** **bez [od, z, do, dla] byle czego, czegokolwiek** ○ – *Треба говорити правду, аби від чого ти не відштовхувався.* ○ Od czegokolwiek nie zaczniesz, musisz powiedzieć prawdę.

♦ *Минулися макарони, рис, порції. А їсти треба. Марія зготовити потрапить, аби з чого*...Самчук.

АБИ́ В [НА] КО́МУ *місц. відм. неознач. займенника* ***абихто*** **obojętnie, nieważne w [na] kim; w [na] byle kim; w [na] kimkolwiek** ○ *Аби на кому вона не побачила нової сукні, відразу їй хотілось такої самої.* ○ Nieważne na kim zobaczyła nową sukienkę, od razu chciała mieć taką samą.

АБИ́ В ЩО *знах. відм. неознач. займенника* ***абищо*** **w byle co, w cokolwiek** ○ *Аби в що він не вірив.* ○ W byle co nie wierzył.

АБИ́ З [ЗА] КИ́М *орудн. відм. неознач. займенника* ***абихто*** **z [za] byle kim, kimkolwiek** ○ *Аби з ким зустрічатися не хотілося.* ○ Nie chciał spotykać się z byle kim.

♦ *А кому не звісно, що губернатор так аби з ким не поцілується.* Мирний.

АБИ́ З [ЗА] ЧИ́М *орудн. відм. неознач. займенника* ***абищо*** **z [za] byle czym, czymkolwiek** ○ *Аби з чим йти на цю розмову він не міг.* ○ Nie mógł iść na tę rozmowę z byle czym.

АБИ́ ЛИШЕ́ (ЛИШ)[1] *сполучник* (приєднує підрядну частину речення зі знач. умови або мети, для досягнення якої суб'єкт головної частини готовий докласти максимум зусиль) **aby tylko, byleby tylko, żeby tylko, byle <tylko>** ○ *Він нічого не хотів, аби лише його залишили у спокої.* ○ Nic nie chciał, byleby tylko dali mu spokój.

♦ *Вони, певно, не спротивляться його покликові, підуть за ним, аби лише кивнув, поцілують його, і приймуть його печать, і будуть служити йому, як служили досі.* Франко.

АБИ́ ЛИШЕ́ (ЛИШ)[2] *частка* (служить для обмеженого виділення слова) **aby [żeby] tylko, byle <tylko>, byleby tylko** ○ – *Тобі що робити, те робити, аби лиш не працювати на городі.* ○ – Wszystko zrobisz, żeby tylko nie pracować w ogrodzie.

♦ *– А що, куме, не правду Шльомко казав? – Ба я! Та то видно. Пан усе за паном. – А кожний аби лише з хлопа здерти! А викришило би вас до ноги!* Франко.

АБИ́ НЕ.., ТО *аналог сполучника* (те саме, що **ЯКБИ НЕ**) **jeśliby nie.., to; gdyby nie..., to** ○ *Аби не він, не зустрілися б ми і сьогодні.* ○ Gdyby nie on, to byśmy się nie spotkali aż do dziś.

♦ *Аби не Січ та Запоріжжя, не було б і гетьмана.* В. Шевчук.

АБИ́ ТІ́ЛЬКИ[1] *сполучник* (те саме, що **АБИ ЛИШЕ (ЛИШ**[1]**)** **aby [żeby] tylko, ażeby tylko** ○ *Мені нічого не потрібно, аби тільки займатися улюбленою справою.* ○ Nic mi nie potrzeba, żebym tylko mógł zajmować się tym, co lubię. ○ *Ми купили квитки у театр, аби тільки його розвеселити.* ○ Kupiliśmy bilety do teatru, żeby tylko go rozweselić.

♦ *І коли Зіньові казали: "Чекай, чекай, ось скажу Корчунові", то він готов був усе робити, аби тільки не казали.* Винниченко.

АБИ́ ТІ́ЛЬКИ[2] *частка* (те саме, що **АБИ ЛИШЕ (ЛИШ**[2]**)** **aby [żeby] tylko, byle tylko, byleby tylko** ○ *Тобі аби тільки погуляти, а про справи ти не думаєш.* ○ O tym, co trzeba zrobić nie myślisz, byle tylko się bawić.

♦ *Нехай я буду і мужицький поет, аби тільки поет, то мені більше нічого і не треба.* Шевченко.

АБО́.., АБО́ *сполучник* (підкреслює взаємовиключення перелічуваних предметів, явищ; посилює роздільність у чергуванні перелічуваних предметів, явищ) **albo..., albo, bądź..., bądź, w ten czy inny sposób <odwrotnie>, tak czy inaczej** ○ *Це питання або так, або інакше, але треба було вирішувати.* ○ Ta kwestia tak czy inaczej, ale musiała zostać rozwiązana. ○ *Увесь день ішов або дощ, або сніг.* ○ Przez cały dzień padał albo deszcz, albo śnieg.

♦ [Орися:] – *Ти знаєш що. Або я твоя жінка, або ні. / Облесний супротив його опікуна, він був брутальний супроти нього, ніколи не заговорив щиро, а все або з гнівом, або з кпинами.* Франко.

АБО́ ЩО *частка* (служить для виразу сумніву, невпевненості, спонукання до дії) **albo co [jak], czy co** ○ – *Ти вже вирішуй, як це зробити або що.* ○ – Zdecyduj nareszcie jak to zrobić, czy co.

♦ *Візник підійшов ззаду і став недалеко. – Або що? – обернувся до нього Доря. – А нічого – дивись. Виростеш – здасться.* Коцюбинський.

А ВЖЕ́ <Ж> *частка* (служить для вираження емоційного виділення дії, ознаки) **<a> już** ○ *А вже він так зрадіє, коли приїде мати.* ○ A już jak się ucieszy, kiedy przyjedzie matka.

♦ *А вже ж тії закаблуки Набралися лиха й муки.* Шевченко. — *А вже ж так! — згодилась молодша, — мучать, як чорти.* Барка.

А ВІДТА́К *аналог прислівника* (після чого-н., потім, далі) **potem <zaś>** ○ *Небо затьмарило чорною барвою, а відтак почалася гірська буря.* ○ Niebo sczerniało od chmur, a potem zaczęła się górska burza.

♦ *Ще з рік* [Іван] *так походив, а відтак оженився.* Коцюбинський.

А ВТІ́М *у ролі вставного слова* (виокремлює слово або частину речення, характеризуючи його як додаткове) **a zresztą** ○ *А втім, хто його знає, як відбудеться цей захід.* ○ A zresztą, kto to wie, jak uda się ta impreza.

♦ *А втім, ану ж не бреше?* Винниченко. *А втім, у "реєстрації" емоцій, народжених золотою осінню (і життям), автор нітрохи не грішив перед читачем і собою.* Куценко.

АДЖЕ́ Ж[1] *аналог сполучника* (приєднує частину речення при вираженні допустово-протиставних відношень) **pewnie, chyba, przecież, ale jednak, wszak** ○ *Він хоче виконати цю роботу, адже ж не робить.* ○ On chce to zrobić, ale jednak nie robi.

♦ *Політичний рух, само думання про ширші політичні справи, читання політичних газет, а далі політична організація і боротьба – все се були речі, досі чужі селянству, незрозумілі для нього, адже ж його давніші опікуни малювали йому все те яко речі далекі, недоступні для хлопського розуму, а не раз навіть попросту заборонені.* Франко.

АДЖЕ́ Ж[2] *частка* **1.** (служить для підсилення протиставлення) **a [no] przecież, bo przecież, bo, wszak, wszakże** ○ *– Чому ж ти не зайшов? – Адже ж уже було пізно.* ○ – Czemu nie wstąpiłeś? – No przecież było już późno.

♦ [Маруся] *питається Василя так тихесенько, що й сама гаразд не чула: – Адже ж ти просватаний.* Кв.-Основ'яненко.

АЖ ГЕ́Н (ГЕН-ГЕ́Н) *аналог прислівника* (те саме, що **АЖ ГЕТЬ**) **aż hen tam, <hen> w oddali, aż tam** ○ *Аж ген-ген садок виглядає.* ○ Hen w oddali widać ogródek.

♦ *– Дивився, як там Лев здиха, Аж ген у тій діброві.* Глібов. *Чорніли вікна долями чужими. Іван косив аж ген десь по корчі.* Л. Костенко.

АЖ ГЕ́ТЬ *аналог прислівника* (дуже далеко) **aż tam, aż hen tam, w oddali** ○ *Аж геть за містом побудували вони свою хатинку.* ○ Aż hen tam za miastem wybudowali swój dom.

♦ *Так вони добрались до японців – цебто до японської ресторації, аж геть на передмісті, що звалось Українською Слободкою.* Багряний.

АЖ ГЛЯ́ДЬ *частка* (те саме, що **КОЛИ <ЦЕ> ГУЛЬК [ГЛЯДЬ]**) **a tu patrz, aż patrz, gdy patrzy, jak nagle, tyle co** ○ *Не встиг водій порушити правила дорожнього руху, аж глядь – з'явився міліціонер.* ○ Tylko co kierowca złamał przepisy ruchu drogowego, a tu patrz – zjawił się milicjant.

♦ *Мороз лютує, аж скрипить... Аж глядь! – палати зайнялися.* Шевченко.

АЖ ГУ́ЛЬК *частка* (те саме, що **КОЛИ <ЦЕ> ГУЛЬК [ГЛЯДЬ]**) **gdy raptem, a tu patrz, jak nagle** ○ *Хлопці загралися на піску, аж гульк, а їхній човен далеко віднесло від берега.* ○ Chłopcy bawili się w piasku, gdy raptem ich łódkę woda zniosła daleko od brzegu.

♦ *Еней по берегу попхався, І сам не знав, куди слонявся. Аж гульк – і в город причвалав.* Котляревський.

А́Ж ДО *прийменник* (вживається при вказівці на просторову чи часову межу чогось; включаючи; також і; включно) **aż do** ○ *Аж до наших днів тут зберігаються давні звичаї.* ○ Dawne zwyczaje zachowały się tu aż do naszych czasów. ○ *У нього все обмірковано аж до дрібниць.* ○ On ma wszystko przemyślane, aż do najmniejszych szczegółów.

♦ *Із Віфлеємської каплиці Аж до всесвітньої столиці Луна, гогочучи, неслась.* Шевченко. *Ти бачив, як догорає свічка? Потроху, поволі полум'я злизує віск, аж до остатку.* Близнець.

АЖ ДО ТО́ГО, ЩО *сполучник* (приєднує підрядну частину речення, в якій розкривається зміст головної і вказується на межу дії) **do tego, że; do takiego stopnia, że; do tego stopnia, że** ○ *Він був ображений аж до того, що не хотів розмовляти.* ○ Był obrażony do tego stopnia, że nie chciał rozmawiać.

АЖ ЗИ́РК *частка* (те саме що **КОЛИ <ЦЕ> ГУЛЬК [ГЛЯДЬ]**) **aż popatrz, gdy patrzy, a tu patrz, nagle patrzy** ○ *Собака дрімав, дрімав, аж зирк – кіт наближається.* ○ Pies drzemał, drzemał, nagle patrzy – a tu zbliża się kot.

♦ *Старий сидів в сорочці білій,.. Аж зирк – і наймичка ввійшла На двір.* Шевченко.

АЖ НА́ДТО *аналог прислівника* (дуже, вкрай, надзвичайно) **aż nadto, aż nazbyt, aż za bardzo, zanadto, zbytnio, zbyt** ○ *Аж надто вона старалась сподобатися.* ○ Zbytnio starała się przypodobać.

♦ *А іноді то ще й заплачу, Таки аж надто.* Шевченко.

АЖ НІЯ́К *аналог частки* **1.** (форма негативної відповіді) *розм.* **bynajmniej, wcale nie, w żaden sposób** ○ – *Ти що з розуму зійшов? – Аж ніяк. Маю тут серйозну пропозицію.* ○ – Zwariowałeś? – Wcale nie. Mam tu poważną propozycję; **2.** (підсилює певну дію або стан) **w żaden sposób, zupełnie nie, wcale nie, całkiem nie** ○ – *Я цього аж ніяк не розумію.* ○ – Ja tego zupełnie nie rozumiem.

♦ *Мирон Данилович дивиться ніби мимоволі, на допитувача, здавшись на хід подій: як буде — так буде. «Хіба я злісний? — питає в думці, — аж ніяк; мені однаково».* Барка.

Він намагався підтягти все до якогось ідеалу, але життя аж ніяк не налагоджувалося. Іваненко.

АЖ О́Н. *див.* **АЖ ОСЬ (ОН, ОТ)**

АЖ О́СЬ (ОН, ОТ) *частка* (те саме, що **КОЛИ ЦЕ <ВРАЗ (НАРАЗ)>**) **aż oto, a tu nagle, ale oto** ○ *Щойно діти зібралися зробити шкоду, аж ось іде мама.* ○ Dzieci właśnie chciały coś spsocić, a tu nagle nadeszła ich matka.

♦ *Еней же думав,що вже спала, І тільки що хотів дать драла, Аж ось Дідона за чуб хвать.* Котляревський.

АЖ ПО́КИ НЕ. *див.* **ПОКИ НЕ; АЖ ПОКИ <НЕ>**

АЖ О́Т. *див.* **АЖ ОСЬ (ОН, ОТ)**

АЛЕ Ж[1] *сполучник* (виражає протиставлення з допустовим відтінком) **ale jednak, lecz jednak** ○ *Він зібрався завітати до нас, але ж не прийшов.* ○ Miał zamiar nas odwiedzić, ale jednak nie przyszedł.

♦ *Правда, коронка знайшлась, старий Штор одіслав його, але ж він був при цій справі.* Винниченко.

АЛЕ Ж[2] *частка* (те саме, що **АДЖЕ Ж**[2]) **no bo przecież, wszak<że>, no bo, a przecież, ależ** ○ – *Чому ти не зателефонував до нас? – Але ж не хотілося зайвий раз вас турбувати.* ○ – Czemu nie zadzwoniłeś do nas? – No bo nie chciałem was niepotrzebnie niepokoić.

♦ *– Але ж сьогодні будень, – обізвалась Василина, і її очі заблищали й замиготіли.* Нечуй-Левицький.

АЛЕ <ВЖЕ> Й *сполучник* (приєднує частину або однорідний член, що протиставляється попередньому реченню чи члену речення) **ale, ale i, lecz, lecz i** ○ *Це була непогана, але й не добра людина.* ○ On nie był złym człowiekiem, ale i dobrym też nie.

♦ [Векла:] – *Де то ти, доню, так довго була? Але вже й не рано.* Кв.-Основ'яненко.

А НЕ ЛИШЕ́ *аналог сполучника* (те саме, що **А НЕ ТІ́ЛЬКИ**) **nie tylko..., lecz [ale] również; nie tylko.., a i; nie tylko; nie zaś** ○ *Він вважав і будні святами, а не лише вихідні.* ○ Za święta uznawał nie tylko dni wolne od pracy, ale również powszednie.

А НЕ ТЕ́ (ТО́) ЩО. *див.* **НЕ ТЕ (ТО) ЩО; А НЕ ТЕ (ТО) ЩО**

А НЕ ТІ́ЛЬКИ (ТІ́ЛЬКО *застар.*) *аналог сполучника* (приєднує такий член речення, що протиставляється попередньому) **a nie tylko, nie tylko, lecz również** ○ *Щоб добре скласти іспити, потрібно регулярно займатися, а не тільки під контролем батьків* ○ Żeby dobrze zdać egzaminy, trzeba uczyć się systematycznie, a nie tylko pod kontrolą rodziców.

♦ *Не шукайте, не питайте Того, що немає І на небі, а не тільки На чужому полі.* Шевченко.

А НЕ ТО́ *сполучник* **1.** (те саме, що **А ТО**[1] у 1 знач.) **bo inaczej; bo, inaczej** ○ – *Одягайся тепліше, а не то замерзнеш.* ○ Ubieraj się cieplej, bo inaczej zmarzniesz; **2.** (приєднує однорідний член речення або речення, при чергуванні дій) **a jak nie.., to; lub; albo; może** ○ – *Ми до вас приїдемо машиною, а не то доберемося автобусом.* ○ Przyjedziemy do was samochodem, a jak nie, to autobusem.

♦ *"Треба Гонту* [покликати]*..." "Потім, потім, А не то свяченим..."* Шевченко.

АНІ (НІ).., АНІ (НІ) *сполучник* (з'єднує однорідні члени чи однорідні речення, вносячи значення підсилення та розмежування) **ani...ani; ani, ni...ni** ○ *Він був захоплений роботою; ні книжки, ні друзі його тепер не цікавили.* ○ On był pochłonięty swoją pracą; nie interesowały go teraz ani książki, ani przyjaciele.

♦ *Не хоче він ні пить, ні їсти і все у мрії порина...* Сосюра.

АНІ В КО́ГО *знах. відм. запереч. займенника* ***аніхто*** **o niego, u nikogo, nikogo** ○ *Ані в кого за ним серце не заболить.* ○ Nikt się o niego nie troszczy.

АНІ́ЖЕ НЕ *аналог прислівника* (нітрохи не, зовсім не) **nic a nic, wcale nie, zupełnie** ○ *Одержавши двійку, вона аніже не переживає.* ○ Otrzymała dwóję i wcale się tym nie przejęła.

АНІ З ЧО́ГО *род. відм. заперечн. займенника* ***аніщо*** **z byle czego, z czegokolwiek** ○ *Ані з чого борщу не зварити.* ○ Z byle czego barszczu się nie ugotuje.

АНІ (НІ) КРИ́ХІТКИ (КРИ́ХТИ, КРИ́ХТОЧКИ, КРИХІ́ТОЧКИ) *аналог прислівника* (анітрохи, ніскільки, аж ніяк, зовсім) **ani krzty [troszeczkę, odrobinę, krztyny], ani troszkę, ani odrobiny** ○ *З самого ранку вона ані крихти не їла.* ○ Od samego rana nie zjadła ani odrobinki.

АНІ (НІ) КРИХІ́ТОЧКИ. *див.* **АНІ (НІ) КРИХІТКИ (КРИХТИ, КРИХТОЧКИ, КРИХІТОЧКИ)**

АНІ (НІ) КРИ́ХТИ. *див.* **АНІ (НІ) КРИХІТКИ (КРИХТИ, КРИХТОЧКИ, КРИХІТОЧКИ)**

АНІ (НІ) КРИ́ХТОЧКИ. *див.* **АНІ (НІ) КРИХІТКИ (КРИХТИ, КРИХТОЧКИ, КРИХІТОЧКИ)**

АНІ (НІ) НА ВОЛОСИ́НКУ (ВОЛОСИ́НУ) *аналог прислівника* (ніскільки, нітрохи, зовсім) **ani na <jeden> włos, ani o [na] krok, ani trochę** ○ *За цілий день важкої праці вони ні на волосинку не просунулись уперед.* ○ Cały dzień ciężko pracując, nie posunęli się naprzód ani trochę.

♦ *А Параска за всю ту ніч ні на волосину не заснула.* Мирний.

АНІ (НІ) НА ВОЛОСИ́НУ. *див.* **АНІ (НІ) НА ВОЛОСИНКУ (ВОЛОСИНУ)**

АНІ (НІ) ПИЛИ́НИ. *див.* **АНІ (НІ) ПИЛИНКИ (ПИЛИНИ, ПИЛИНОЧКИ)**

АНІ (НІ) ПИЛИ́НКИ (ПИЛИ́НИ, ПИЛИ́НОЧКИ) *у ролі присудка* (зовсім нічого) **ani krzty [troszeczkę, odrobinę, krztyny, troszkę, odrobiny]** ○ *Їжі вдома не було ані пилинки.* ○ W domu nie było **ani odrobiny jedzenia.**

♦ [Варка:] – *Пора протрезвитись тобі, он в закромах* [засіках] *ані пилинки борошна, треба жита змолотити!* Кропивницький.

АНІ (НІ) ПИЛИ́НОЧКИ. *див.* **АНІ (НІ) ПИЛИНКИ (ПИЛИНИ, ПИЛИНОЧКИ)**

АНІ (НІ) РА́ЗУ *прислівник* (ніколи) **ani razu, nigdy** ○ – *Чому ти ні разу не послухав мене?* ○ –Dlaczego ani razu nie posłuchałeś mojej rady?

♦ *Була се висока, випростувана, горда пані, котра досі ані разу навіть не зволила зирнути на нього і загалом з прислугою обходилася, як з худобою або бездушними меблями.* Франко.

АНУ́ Ж[1] *частка* (служить для вираження небезпеки, передбачення чогось небажаного) **a co; a co, jak, a jak** ○ – *Ану ж не вивчиш уроків, що вона тобі на це скаже?* ○ – A jak nie odrobisz lekcji, co ona ci na to powie?

♦ *Гнат обійшов увесь двір, заглядав по всіх кутках – теляти нема. Гната взяла тривога. Ану ж де замерзне, дурне, під тином.* Коцюбинський.

АНУ́ Ж[2] *вигук* (вигук, що спонукає до дії або служить для привертання уваги) **a no, no** ○ – *А ну ж, біжи швидше, поклич дівчат!* ○ – A no, leć prędzej, zawołaj dziewczyny!

♦ *Вставай, старий* [Дніпро],.. *на твоїх же берегах новий дали порядок люди. Дихнуло з півночі і з півдня, з заходу і сходу. Ану ж за руки всі, гей-гей!* Тичина.

АНУ́ (НУ́) ЛИШ (ЛИШЕ́, ЛИШЕ́НЬ) *вигук* (те саме, що **А НУМО (НУТЕ) a no; no proszę** ○ – *Ану лишень, розкажи, чому сьогодні до школи не ходив.* ○ – No proszę, powiedz, czemu nie byłeś dzisiaj w szkole?

♦ *Покликав він Фортуниху Домаху: – Ану лиш, – каже їй, – порадуй бідолаху, щоб між людьми і він бринів...* Глібов.

АНУ́ ЛИШЕ́. *див.* **АНУ ЛИШ (ЛИШЕ, ЛИШЕНЬ)**

АНУ ЛИШЕ́НЬ. *див.* **АНУ ЛИШ (ЛИШЕ, ЛИШЕНЬ)**

А НУ́МО (НУ́ТЕ) *вигук* (виражає заклик, спонукання до дії) **<a> no; no proszę** ○ – *А нумо, візьмемося за цю роботу.* ○ – No, bierzmy się do roboty.

♦ *А нумо навалимось на цей бік, а то коли б не перекинулись на бугрі.* Шиян. *А нуте, нуте, йдіть швидше Сюди на кулаки лиш ближче!* Котляревський.

А НУ́ТЕ. *див.* **А НУМО (НУТЕ)**

А ОН. *див.* **А ОСЬ (ОН, ОТ)**

А ОСЬ (ОН, ОТ) *частка* **1.** (вказує на предмет, особу, що знаходяться поблизу) *розм.* **a oto** ○ *А ось ця будівля зведена недавно.* ○ A ten oto gmach został wzniesiony niedawno; **2.** (вказує на вичерпану відповідь) **a oto, a takie** ○ – *Яке ти любиш взуття? – А от яке: сучасне, красиве, на невеликому підборі та зручне.* ○ – Jakie buty lubisz? – A takie: nowoczesne, ładne, na niewysokim obcasie i wygodne; **3.** (служить для підсилення предикативної частини при відповіді на запитання) **otóż,**

no cóż ○ – *Я б поїхав. Але як бути з роботою? – А от поміркуємо і вирішимо.* ○ – Pojechałbym, ale co będzie z pracą? – No cóż, zastanowimy się i podejmiemy decyzję; **4.** (служить для зіставлення зі змістом попереднього речення) **zaś,** *книжн.* **a więc** *Цей клас показав добрі результати в кінці року. А от у паралельному класі є відстаючі.* ○ Ta klasa na koniec roku osiągnęła dobre wyniki, w równoległej zaś klasie są uczniowie, którzy nie nadążają z nauką; **5.** (вживається при переході до іншої думки, теми розмови) **a więc, otóż, zaś** ○ – *А от зі мною був такий випадок.* ○ – Ja zaś miałem taki przypadek.

♦ *А ось ще осталось Півбубличка.* Шевченко.

– Як нам, дядьку, будеш давати хліба? – А от як: держи свій оклунок... Кв.-Основ'яненко.

Тетеря – хлопець бойовий... Наче такий, що й дисципліни не попустить, а от не клеїться. Відстають із сівбою. Тютюнник.

А ОТ. *див.* **А ОСЬ (ОН, ОТ)**

А ОН I. *див.* **А ОТ (ОСЬ, ОН) I**

А ОСЬ I. *див.* **А ОТ (ОСЬ, ОН) I**

А ОТ (ОСЬ, ОН) I *частка* (вживається з відтінком упертості при вираженні відмови, вказує на появу особи, предмета, явища, що очікуються) **a właśnie, że; otóż i; jednak<że>; wszakże** ○ – *Ти цього не зробиш! – А от і зроблю.* ○ – Nie zrobisz tego! – A właśnie, że zrobię!

♦ *– А от і Мірошниченко! – посміхнувся йому трохи побитий віспою невисокий Іван Руденко.* Стельмах.

А СÁМЕ *сполучник* **1.** (приєднує член речення, частину речення, які конкретизують висловлену думку) **a mianowicie, inaczej, innymi słowy, czyli** ○ – *Я поїду туди, де найбільше потрібен, а саме на будівництво.* ○ – Pojadę tam, gdzie jestem najbardziej potrzebny, czyli na budowę; **2.** (приєднує однорідні члени речення перед їхнім переліком) **a mianowicie, to znaczy, a więc** ○ *Сьогодні у класі немає двох учнів, а саме: Шевченка і Сидоренка.* ○ Dzisiaj nie ma dwóch uczniów, a mianowicie Szewczenki i Sydorenki.

♦ *Гавкання їхніх гаубиць і завивання шестиствольних мінометів раптом обірвалося, а саме зараз для атакуючих найбільш потрібне їхнє прикриття.* Доломан.

Під воєнізованими слід розуміти формування, які мають організаційну структуру військового типу, а саме: єдиноначальність, підпорядкованість та дисципліну. Кримінальний кодекс України.

А ТА́КОЖ (ТАКО́Ж) *сполучник* (служить для приєднання ще одного члена речення) **jak również, a także, oraz** ○ *На обіді були державні діячі, а також керівники Товариства дружби.* ○ Na uroczystym przyjęciu byli obecni działacze państwowi, a także zarząd Towarzystwa Przyjaźni.

♦ *Хочеться мені хоч одним оком поглянути ще на Італію, а також побути на селі.* Коцюбинський.

А ТА́КОЖ (ТАКО́Ж) І (Й) *сполучник* (те саме, що **ТАК САМО** у 1 знач.) **jak również, a także i, tak samo i, oraz** ○ *Сьогодні вчителі, а також інші працівники освіти, відзначали своє професійне свято.* ○ Dzisiaj swoje święto zawodowe obchodzili nauczyciele oraz inni pracownicy oświaty.

♦ *Як відомо, реформа 1861 року в Росії, а також і на Україні, дала початок ліквідації феодально-кріпосницького ладу.* Минуле укр. театру.

А ТАК СА́МО <І>. *див.* **ТАК САМО <І>; А ТАК САМО <І>**

А ТО *сполучник* **1.** (зв'язує речення, у другому з яких називаються дії, події, що могли б відбутися, якщо б для них не стала перепоною дія, подія, яка називалася у першому реченні) **bo, bo inaczej** ○ *– Добре, що ми були вдома, а то довелося б нам їхати назад.* ○ – Dobrze, że byliśmy w domu, bo inaczej musielibyśmy jechać z powrotem; **2.** (приєднує останній однорідний член при переліку кількох дій із семантичним відтінком протиставлення попереднім) **a może, albo** ○ *Він працює, потім грає з братом, а то раптово вийде на вулицю.* ○ On pracuje, bawi się z bratem albo niespodziewanie wychodzi na dwór; **3.** (приєднує частину речення при вираженні причинового обґрунтування) **bo, ponieważ, dlatego że** ○ *– Сядьмо, а то я буду довго розповідати.* ○ – Usiądźmy, bo długo będę opowiadał; **4.** (приєднує частину речення з констатацією того, що протиставляється умові, яка висловлена у першій частині) **bo, inaczej, bo już** ○ *Хоча б дощик пішов, а то спека вже набридла.* ○ Żeby choć deszcz zaczął padać, bo już wszyscy mają dość upału.

♦ *– Дядьку Замфіре, дядьку Замфіре! ваш виноград рубають. БіжІть мерщій, а то весь вирубають та спалять.* Коцюбинський.

Ще, на щастя, не за звіром Гналася юрба, – спинилась, А то б, може, на поета Не конечне подивилась. Леся Українка.

Тепер мені спокійніше, а то я за турботами не міг часом спочивати як слід. Коцюбинський.

Не жаль було давно одбутих... моїх кровавих тяжких сльоз. А їх чимало розлилось На марне поле. Хоч би рута, А то нічого не зійшло. Шевченко.

А ТО́ Й *сполучник* (приєднує член речення, що конкретизує, уточнює попередній) **a <może, nawet> i, albo i** ○ *Він буде тиждень, а то й два, вдома.* ○ On będzie w domu tydzień albo i dwa.

♦ *Коли б хоть горілки був пив, то ще не дивувався б тоді, а то й горілки не кушав, а таке зводить, що сміх і людям уповідати.* Федькович.

А ТУДИ́ Ж. *див.* **ТУДИ Ж; А ТУДИ Ж**

А ХІБА́ Ж НІ? *див.* **ХІБА Ж НІ? А ХІБА Ж НІ?**

АХ<> ОТ (ОН, ОСЬ) <ВОНО> ЯК (ЯКЕЧКИ)! *див.* **ОТ (ОН, ОСЬ) <ВОНО> ЯК (ЯКЕЧКИ)! АХ<> ОТ (ОН, ОСЬ) <ВОНО> ЯК (ЯКЕЧКИ)**

А́Х<> ТИ <Ж> *вигук* (вигук при вираженні обурення, незгоди, здивування, докору, жалю) **a niech to** ○ – *Ах ти, лихо яке, я ж, здається, газ не вимкнула.* ○ – A niech to, zdaje się nie wyłączyłam gazu.

♦ – *Ах ти ж люципер, бовдур царя небесного! – цідив крізь зуби Бодня, заганяючи Мурад-пашу в куток.* В. Шевчук.

А ЧИ ТА́К <ВОНО́>? *див.* **ЧИ ТАК <ВОНО>? А ЧИ ТАК <ВОНО>?**

А́Ч ЯК *аналог прислівника* (підкреслює більший ступінь якості) **no masz ci, patrz <no>, popatrzcie (popatrz), widzicie (widzisz)** ○ – *Ач як вирядився, мабуть, на побачення поспішає.* ○ – Patrz, jak się wystroił, pewnie na randkę pędzi.

♦ *Га бодай ти здох! Ну ви подумайте, собака, а такий жалісний і таке витворяє. Ач як повзав.* Довженко.

А [ТА] ЩЕ́<Й> *аналог сполучника* (приєднує частину речення, що виражає невідповідність з відтінком припущення, докору, іронії, осуду) **a przecież, a na dodatek** ○ – *Ти зовсім мене забув, а ще й давній приятель.* ○ Zupełnie o mnie zapomniałeś, a przecież jesteś moim starym przyjacielem.

♦ – *Торочиш таке, а ще вчителька!* Довженко.

А [ТАК] ЩО́ <Ж> *частка* **1.** (виражає спонукання до наступного висловлювання) **no i co, no to co, a co** ○ – *Ти поїдеш з нами? – А що? – Тоді треба купити ще один квиток.* ○ – Jedziesz z nami? – A co? – To trzeba kupić jeszcze jeden bilet; **2.** (підкреслює зв'язок зі змістом

попереднього висловлювання) **to co, i co** ○ – *Так що ж, ти теж у цьому класі навчаєшся? – Так, у цьому.* ○ – To co, ty też chodzisz do tej klasy? – Tak, do tej; **3.** (служить для вираження погодження, схвалення, подиву, несхвалення) **a co, i co** ○ – *А що, ти ще не обідав?* ○ – A co, jeszcze nie jadłeś obiadu?

А ЩО́Б *частка* (служить для підсилення протилежного значення) **żeby <to>, a żeby** ○ *Він, а щоб заплакав, нізащо.* ○ Żeby on płakał – nigdy w życiu!

♦ *Звісно, молодецьке, парубоцьке діло! А щоб їх хто міг зопинити? Ну-ну, кусала така.* Кв.-Основ'яненко. – *А щоб же тебе муха вбрикнула, що ти вигадала! – повеселішав Остап.* Коцюбинський.

А ЩО́<> КОЛИ *розм., частка* (служить для з'ясування можливостей якої-н. дії, факту) **a co gdy (gdyby), a co jeśli (jeżeli), a co jak, a gdyby tak** ○ – *Кого ми ще запросимо на вечір? – Як ти гадаєш, а що коли Катю?* ○ – Kogo jeszcze zaprosimy na wieczorek? – Jak sądzisz, a gdybyśmy tak zaprosili Katię?

♦ *– А що, коли справді тікають? – не вірячи самому собі, подумав дід і відчув, як серце забилося йому швидше й жвавіше.* О. Соколовський.

А ЩО КОЛИ́ Б *частка* (те саме, що **КОЛИ Б <ЖЕ ТО>** у 2 знач.) **gdyby, żeby, a gdyby tak** ○ – *А що коли б ми разом повечеряли?* ○ – A gdybyśmy tak razem zjedli kolację? ○ – *А що коли б ми зробили ось так?* ○ – A gdybyśmy to zrobili w ten sposób?

А ЩО́ <Ж> ЯК. *див.* **ЩО ЯК; А ЩО <Ж> ЯК**

А <ЩО> <> ЯКБИ́ *частка* (те саме, що **А ЩО<> КОЛИ**) **a co gdy, a gdyby tak, a co jeśli, a co jak** ○ – *А що якби ти не сердився на оточення?* ○ – A gdybyś tak się nie złościł na wszystkich dookoła?

♦ *А що, якби знайшлася хоч одна* [книжка], *– в монастирі десь або на горищі?* Л. Костенко.

А ЯК ЖЕ. *див.* **ЯК ЖЕ; А [ТА] ЯК ЖЕ**

А ЯКЩО́; НУ, А ЯКЩО? *частка* (те саме, що **А ЩО<> КОЛИ**) **a co gdy, a gdyby tak, a co jeśli, a co jak, a jak, a może jednak** ○ – *У мене нічого не вийде. – А якщо спробувати?* ○ – Nic mi z tego wyjdzie. – A może jednak spróbujesz?

♦ *– Дуже вас прошу, – благав поранений, – не женіть мене звідси в санвзвод... – А якщо зараження?* Гончар.

Б

БА НІ́ *частка* (служить для протиставлення невідповідності однієї частини висловлювання інший) **a właśnie, że nie, ale nie, ale gdzie tam, ale co ty, ale zapomnij, ale gdzieżby, to nie** ○ *– Я думав, спокійно посиджу увечері, почитаю. Ба ні! У нас ціла дискусія розгорнулася.* ○ – Miałem zamiar spędzić spokojnie wieczór, poczytać. Ale zapomnij! Zaczęła się cała dyskusja.

♦ *Питається у хлопчика: Що, титаря вбили? – Ба ні, дядьку; батько казав, що його спалили.* Шевченко.

БЕЗ ВАГА́ННЯ *аналог прислівника* (не виявляючи сумнівів, впевнено) **bez wahania, zdecydowanie** ○ *Він прийняв це рішення без вагання.* ○ Podjął tę decyzję bez wahania.

♦ *Отож, чини, як я, і митi в вічі дивися завжди радо й без вагання.* В. Стус.

БЕЗ ВИ́НЯТКУ *аналог прислівника* (не виключаючи нікого, нічого) **bez wyjątku** ○ *На збори з'явилися всі без винятку.* ○ Na zebraniu pojawili się wszyscy, bez wyjątku.

♦ *Дідок відбув звичні чемності в привітанні, з розпитами про здоров'я всіх без винятку, і почав торг.* Барка.

БЕЗ ВІДОМА *аналог прийменника* (указує на того(тих), погодження якого(-их) на відбування дії не одержано, або на того, всупереч побажанню якого відбувається дія) **bez wiedzy [zgody]** ○ *– Не бери книжок без відома брата.* ○ – Nie bierz książek bez wiedzy brata. ○ *Вона взяла велосипед без відома брата.* ○ Ona wzięła rower bez zgody brata.

♦ *Моя жінка, твоя мати, Без відома мого Просила на оріхи Тобі золотого.* Руданський.

БЕЗ ВПИ́НУ. *див.* **БЕЗ УПИНУ (ВПИНУ, СПИНУ)**

БЕЗ ДУШІ́ *застар., аналог прислівника* (дуже сильно, до нестями) **bez pamięci, ze wszystkich sił, ile (co) sił, do szaleństwa** ○ *Без душі співали вони хором увесь вечір.* ○ Cały wieczór śpiewali ile sił. ○ *Він її кохав без душі.* ○ Kochał ją do szaleństwa.

♦ [Виборний:] – *Наталка без душі його любить, через його всім женихам одказує.* Котляревський.

БЕЗ ЖА́РТІВ *аналог прислівника* (серйозно, не жартуючи) **bez żartów, poważnie** ○ *Всю інформацію було сприйнято без жартів.* ○ Tę informację przyjęto całkiem poważnie.

♦ *– Йй-богу, кращі, Петре, – сказав Тарас примирливо. – І вам робота буде, – додав без жартів.* В. Шевчук.

БЕЗ ЗАПИ́НКИ; БЕЗ ЗА́ПИНКИ *аналог прислівника* (не спиняючись; не мати труднощів у виборі слів при вимові; протилежне **З ЗАПИНКОЮ** у 1 знач.) **bez zająknienia, bez namysłu, jak z nut** ○ *Він без запинки прочитав увесь вірш.* ○ Wyrecytował cały wiersz bez zająknięcia. ○ *Він брехав без запинки.* ○ Kłamał jak z nut.

♦ *Як же почав* [Василь] *херувимську, так таку, що й сам дяк не вмів у лад узяти, а Василь без запинки так усі голоси і покрива.* Кв.-Основ'яненко.

БЕЗ ЗАТРИ́МКИ *аналог прислівника* (негайно, не зупиняючись) **bez zwłoki, niezwłocznie, natychmiast** ○ *Відповідь пролунала без затримки.* ○ Odpowiedź podano natychmiast.

♦ *Винищуючи гарнізон, треба було водночас виламати передні двері, щоб перші атакуючі влетіли в будинок без затримки.* Гончар.

БЕЗ ЗАЦІКА́ВЛЕННЯ *аналог прислівника* (те саме, що **БЕЗ ЦІКАВОСТІ**) **bez zainteresowania [zaciekawienia]** ○ *Вона слухала його розповідь без зацікавлення.* ○ Słuchała jego opowieści bez zainteresowania.

БЕЗ ЗНА́ДОБИ *розм., аналог прислівника* **1.** (те саме, що **БЕЗ ПОТРЕБИ** у 1 знач.) **niepotrzebnie** ○ *Виявилося, що город полили без знадоби, за годину пішов дощ.* ○ Okazało się, że warzywa zostały podlane niepotrzebnie, za godzinę zaczął padać deszcz; **2.** *у складі присудка* (те саме, що **БЕЗ ПОТРЕБИ** у 2 знач.) **niepotrzebny, nieprzydatny, nie przyda się** ○ *Цей дохід мені без знадоби.* ○ Ten dochód jest mi niepotrzebny.

БЕЗ <НАЙМЕ́НШИХ, ВСЯ́КИХ> ЗУСИ́ЛЬ (ЗУСИ́ЛЛЯ) *аналог прислівника* (легко, без напруги; протилежне **З ТРУДОМ**) **bez wysiłku [trudu, trudności]** ○ *Він без зусиль знайшов мою оселю.* ○ On bez trudu znalazł mój dom.

♦ *Слідчий радів, що без зусилля знайшов свідка, а може, і замішаного в це незвичайне злочинство.* Гжицький.

БЕЗ <УСЯ́КОГО> ІНТЕРЕ́СУ *аналог прислівника* (те саме, що **БЕЗ ЦІКАВОСТІ**) **bez <żadnej, żadnego> [zainteresowania, zaciekawienia, ciekawości], nie interesuje <kogoś coś>** ○ *Він старанно, але без*

інтересу розглядав картину. ○ Dokładnie, ale bez zainteresowania oglądał obraz. *// у ролі присудка* ○ *Йому розважальні телевізійні передачі – без інтересу.* ○ Programy rozrywkowe go nie interesują.

♦ *Потім Марченко підійшов до того вікна, що освітлювало коридорним світлом хазяйську кімнату і, спершись на стіну, став безцеремонно, хоч нібито й без усякого інтересу, розглядати професорові покої.* М. Хвильовий.

БЕЗ КІНЦЯ *розм., аналог прислівника* (дуже довго, постійно, не перестаючи, тривало) **bez końca, bez przerwy, ciągle** ○ *Хоча вони й друзі, але без кінця сперечаються одне з одним.* ○ Mimo że są przyjaciółmi, bez przerwy się sprzeczają.

♦ *Він усміхався, плакав і без кінця повторював далеке рідне слово, яке зненацька зринуло й спливло йому на пам'ять разом із милим образом.* В. Шевчук.

БЕЗ КЛО́ПОТУ *аналог прислівника* **1.** (без труднощів, не докладаючи зусиль) **beztrosko, bezproblemowo** ○ *Жив він собі без клопоту.* ○ Żył sobie beztrosko; **2.** (у ролі додатка) **bez kłopotu, bez problemu** ○ *Ви можете без клопоту виплачувати пенсію за допомогою платіжної картки.* ○ Mogą państwo bez problemu wypłacać emeryturę za pomocą karty płatniczej.

♦ *– Схопили шилом патоки! – збагнув Непран притичину. – Це, мабуть, найманець, із німчури. Таке добро могли без клопоту узяти будь-де.* В. Шевчук.

БЕЗ КОПІ́ЙКИ *аналог прислівника* (зовсім без грошей) **bez grosza** ○ *Починати нове життя без копійки було дуже складно.* ○ Rozpoczęcie nowego życia bez grosza było bardzo trudne.

♦ [Вартимець:] — *Скрізь однаково, і акти складені, що я винен; з посади відхилять, от що. Спішіть і ви звідси, бо роботи ремісникам не буде. Звільнять, аби зоставлять без копійки.* Барка.

БЕЗ КРА́Ю *аналог прислівника* (постійно, безперервно, дуже, надзвичайно) **bez końca [przerwy], ciągle** ○ *– Вона дуже гарно читає вірші, я можу слухати її без краю.* ○ Ona tak pięknie recytuje wiersze, mógłbym jej słuchać bez końca.

♦ *Без краю топкі болота, без краю пагубні озерця, перед очима встала та, що рицар звав би: дама серця.* Гончар.

БЕЗ ЛА́ДУ *аналог прислівника* (абияк, як попало) **bezładnie, chaotycznie, niedbale, bez ładu i składu** ○ *На столі без ладу лежали*

книжки, зошити, рукописи. ○ Na stole bezładnie leżały książki, zeszyty, rękopisy.

♦ *Батько без ладу все то замикає, то відмикає шухляди столу, по кілька раз із неуважною заклопотаністю обмацує кишені й занадто пильно поглядає на Отто.* Винниченко.

БЕЗ ЛІ́КУ(ЛІЧБИ́) *аналог прислівника* (те саме, що **БЕЗ РАХУНКУ**) **bez liku, niezliczona ilość** ○ *З цього приводу він придумав оповідань без лічби.* ○ Na ten temat napisał opowiadań bez liku.

♦ *Я честь віддам титану Прометею, що не творив своїх людей рабами, що просвітив не словом, а вогнем, боровся не в покорі, а завзято, і мучився не три дні, а без ліку, та не назвав свого тирана батьком...* Л. Українка.

БЕЗ ЛІЧБИ́. *див.* **БЕЗ ЛІКУ(ЛІЧБИ)**

БЕЗ МИЛОСЕ́РДЯ *аналог прислівника* **1.** (те саме, що **БЕЗ МИЛОСТІ**) **bezlitośnie, zawzięcie, bez miłosierdzia** ○ *Свою правду хлопці відстоювали без милосердя.* ○ Chłopcy zawzięcie walczyli o swoje racje. ○ *Ми знищимо всіх та виріжемо увесь флот без милосердя.* ○ Zniszczymy wszystkich i wytępimy całą flotę bez miłosierdzia; **2.** (у значенні додатка) **bez miłosierdzia** ○ *Без милосердя немає спасіння.* ○ Bez miłosierdzia nie ma zbawienia.

♦ *Без милосердя косили, навіть тих, які, не дійшовши близько, спинялися і стояли приголомшені: втекти не було сили, а лягти не здогадалися; не думали, що також їх, далеких від брами, вбиватимуть.* Барка.

БЕЗ МИ́ЛОСТІ *аналог прислівника* (жорстоко, немилосердно) **bezlitośnie, okrutnie, bez zmiłowania** ○ *Зі своїми підлеглими він поводився без милості.* ○ Swoich poddanych traktował okrutnie. ○ *І до того сонце, яке припікало без милості.* ○ I do tego prażące bez zmiłowania słońce.

♦ *Тут стояли в ряд: Холера, шолуді, бешиха І всі мирянські, знаєш, лиха, Що нас без милості морять.* Котляревський.

БЕЗ МІ́РИ *аналог прислівника* (дуже; у великій кількості; підкреслює велику кількість ознаки) **bez miary, bez umiaru, niepomiernie, ogromnie** ○ – *Я без міри щасливий.* ○ – Jestem ogromnie szczęśliwy. ○ *Він їв без міри.* ○ On jadł bez umiaru.

♦ *І тільки що човни уздріли* [арпадяни], *То всі злякалися без міри, Один к троянцям підступив.* Котляревський.

БЕЗ <ЖО́ДНИХ> НА́ТЯКІВ *аналог прислівника* (говорити відверто, прямо, нічого не приховуючи) **bez <żadnych> aluzji, bez ogródek, wprost** ○ *Він запитав без натяків, чи варто це приховувати.* ○ Zapytał mnie wprost, czy warto robić z tego tajemnicę. ○ *Розмова між ними відбувалася відверта, без натяків.* ○ Ich rozmowa była szczera, bez żadnych aluzji.

♦ *– Слухайте, Пилипівно, давайте без натяків. Кажу ще раз: – Я не розкуркулений, не лишенець, я не обікрав каси і не зарізав чоловіка.* Чабанівський.

БЕЗ ОБИНЯКІ́В *розм., аналог прислівника* (те саме, що **БЕЗ НАТЯКІВ**) **bez ogródek [aluzji], nie owijając w bawełnę, wprost** ○ *– Я скажу тобі чесно, без обиняків, а ти вирішуй.* ○ – Powiem ci otwarcie, bez ogródek, a ty się zastanów.

♦ *Вона без всякого обману І щиро без обиняків Робила грішним добру шану, Ремнями драла, мов биків.* Котляревський.

БЕЗ ОГЛЯ́ДКИ *розм., аналог прислівника* **1.** (дуже швидко; не оглядаючись; протилежне **З ОГЛЯДКОЮ** у 1 знач.) **co tchu, co sił w nogach** ○ *Він біг до фінішу без оглядки.* ○ Biegł do mety co sił w nogach;○ *Вона поспішала додому без оглядки.* ○ Biegła do domu co tchu; **2.** (дуже сильно, забуваючи про все) **bez pamięci** *Вона закохалася в нього без оглядки.* ○ Zakochała się w nim bez pamięci; **3.** (безмежно, надзвичайно, не задумуючись) **ślepo, bezgranicznie** ○ *Вона без оглядки йому довіряла.* ○ Ufała mu bezgranicznie; **4.** (не вагаючись, рішуче) **bez zastanowienia [namysłu, wahania], nie zastanawiając się** ○ *Вона без оглядки перервала свою відпустку і поїхала на допомогу друзям.* ○ Bez namysłu przerwała swój urlop i pojechała pomóc swoim przyjaciołom; **5.** (необережно, необачно; протилежне **З ОГЛЯДКОЮ** у 2 знач.) **nieodpowiedzialnie, niefrasobliwie** ○ *Він звик жити широко, без оглядки.* ○ Przyzwyczajony był do niefrasobliwego życia na szeroką stopę; **6.** (прямо, відверто, начистоту) **bez ogródek, wprost, po prostu** ○ *На зборах усі говорили прямо, без оглядки.* ○ Na zebraniu wszyscy mówili wprost, bez ogródek.

♦ *Мужик оторопів... Він мерщій вернувсь додому і всю дорогу мчався без оглядки.* Укр. казки, легенди...

Одначе з того киплячого пекла починають вистрибувати люди й бігти без оглядки, бігти, скільки духу, затуливши руками. Багряний.

І хоч знала, що шлюбний він, без оглядки пішла за його вродою. Гончар.

Через кладки без оглядки Махай у шинк сміло! Г.-Артемовський.

БЕЗ ÓГЛЯДУ *аналог прислівника* (необережно, необачно; протилежне **З ОГЛЯДОМ**) **bez rozwagi [zastanowienia, namysłu]** ○ *Невиважені рішення приймали без огляду.* ○ Bez zastanowienia podejmowali nieprzemyślane decyzje.

♦ [Мелашка:] – *Віддалась я без огляду, похапком, ніби здуріла на той мент...*Кропивницький.

БЕЗ ОСТÁНКУ. *див.* **БЕЗ ОСТАТКУ (ОСТАНКУ, ОСТАЧІ)**

БЕЗ ОСТÁТКУ (ОСТÁНКУ, ОСТÁЧІ) *аналог прислівника* (цілком. повністю) **w całości, do końca, bez reszty** ○ *Він довго все обмірковує, зважує, але якщо приймає рішення, то віддається справі ввесь, без останку.* ○ Nad wszystkim się zastanawia długo, waży wszystko, ale gdy już się czegoś podejmie, to poświęca się temu bez reszty.

♦ [Прісцілла:] – *Не вимагає віра сеї жертви, але душа моя забороняє сей шлюб, поки твоя душа не може злитися з моєю без останку.* Л. Українка.

БЕЗ ОСТÁЧІ. *див.* **БЕЗ ОСТАТКУ (ОСТАНКУ, ОСТАЧІ)**

БЕЗ ÓСТРАХУ *аналог прислівника* **1.** (не виявляючи страху, обережності, впевнено; протилежне **З ОСТРАХОМ** у 1 знач.) **bez lęku [strachu, obawy]** ○ *Мисливець без остраху наближався до звіра.* ○ Myśliwy bez strachu podchodził do zwierza; **2.** (прямо; відверто; нічого не приховуючи) **bez obaw, otwarcie, szczerze** ○ *Вона завжди дивилася на життя без остраху.* ○ Zawsze patrzyła na życie bez obaw.

♦ *Додав* без *остраху, навіть з іронією: – Я то при чому тут? Най знімає той, хто туди повісив, а мені не хочеться карк ламати.* Нижник.

БЕЗ ПÁМ'ЯТІ *аналог прислівника* **1.** (бути непритомним; втратити свідомість) **nieprzytomnie, stracić przytomność, być nieprzytomnym** ○ *Коли приїхав лікар, хворий був без пам'яті.* ○ Kiedy lekarz przyjechał, chory był już nieprzytomny; **2.** (підкреслює найвищий ступінь інтенсивності дії) **bez pamięci, z całej siły (z całych sił)** ○ *Вона без пам'яті любить своїх дітей.* ○ Ona bez pamięci kocha swoje dzieci; **3.** (не вагаючись; без вагань; те саме, що **БЕЗ ОГЛЯДКИ** у 4 знач.) **bez zastanowienia [pamięci], zachłannie** ○ *Вона читала без пам'яті усе, що їй попадалося під руку.* ○ Zachłannie czytała wszystko, co tylko wpadło jej w ręce; **4.** *у ролі присудка* (бути до краю захопленим) **bez opamiętania [pamięci], pełen zachwytu** ○ *Він усім дуже подобався,*

всі були від нього без пам'яті. О Wszystkim bardzo się podobał, wszyscy byli pełni zachwytu.

♦ *Він постояв хвилину і подався до хати, бо там лежала без пам'яті його дружина.* Гжицький.

Дуже любив [батько] *своє потомство... Любив Ґаву без пам'яті.* Франко. *Юзя лежала в своїй кімнатці і без пам'яті ридала.* Л. Українка.

Здавалося йому, Що півдуші в нім гнівно рветься пріч, А пів без пам'яті летить туди, до брам хрустальних раю. Франко.

БЕЗ <УСЯ́КИХ> ПЕРЕБІ́ЛЬШЕНЬ (ПЕРЕБІ́ЛЬШУВАНЬ, ПРИБІ́ЛЬШУВАНЬ). *див.* **БЕЗ <УСЯКОГО> ПЕРЕБІЛЬШЕННЯ (ПЕРЕБІЛЬШУВАННЯ, ПРИБІЛЬШУВАННЯ БЕЗ <УСЯКОГО> ПЕРЕБІ́ЛЬШЕННЯ**

БЕЗ <УСЯ́КОГО> ПЕРЕБІ́ЛЬШЕННЯ (ПЕРЕБІ́ЛЬШУВАННЯ, ПРИБІ́ЛЬШЕННЯ); БЕЗ <УСЯ́КИХ> ПЕРЕБІ́ЛЬШЕНЬ (ПЕРЕБІ́ЛЬШУВАНЬ, ПРИБІ́ЛЬШУВАНЬ) *аналог прислівника* (не перебільшуючи; говорячи щиро, правдиво) **bez przesady, nie przesadzając** О *Можна без перебільшень сказати, що немає ідеальних людей.* О Bez przesady można powiedzieć, że nie ma ludzi idealnych.

♦ *Без перебільшення, його арешт був надзвичайно тяжким ударом, наслідки якого могли на довгий час дезорганізувати всю діяльність "Народної волі".* О. Соколовський.

БЕЗ <УСЯ́КОГО> ПЕРЕБІ́ЛЬШУВАННЯ. *див.* **БЕЗ <УСЯКОГО> ПЕРЕБІЛЬШЕННЯ (ПЕРЕБІЛЬШУВАННЯ, ПРИБІЛЬШЕННЯ); БЕЗ <УСЯКИХ> ПЕРЕБІЛЬШЕНЬ (ПЕРЕБІЛЬШУВАНЬ, ПРИБІЛЬШУВАНЬ)**

БЕЗ <УСЯ́КОГО> ПРИБІ́ЛЬШЕННЯ. *див.* **БЕЗ <УСЯКОГО> ПЕРЕБІЛЬШЕННЯ (ПЕРЕБІЛЬШУВАННЯ, ПРИБІЛЬШЕННЯ); БЕЗ <УСЯКИХ> ПЕРЕБІЛЬШЕНЬ (ПЕРЕБІЛЬШУВАНЬ, ПРИБІЛЬШУВАНЬ)**

БЕЗ ПЕРЕ́ДИХУ. *див.* **БЕЗ ПЕРЕДИШКИ (ПЕРЕДИХУ)**

БЕЗ ПЕРЕДИ́ШКИ (ПЕРЕ́ДИХУ) *аналог прислівника* **1.** (не зупиняючи дії, без перерви, безупинно, безперервно) **bez przerwy [wytchnienia, odpoczynku, tchu], ani chwili wytchnienia** О *Два попередні роки я*

провела спокійно, а ось цей – без передиху. ○ Dwa poprzednie lata spędziłam spokojnie, a w tym roku nie mam ani chwili wytchnienia. ○ *Без передишки співають птахи весною.* ○ Na wiosnę ptaki śpiewają bez wytchnienia; **2.** (пити, ковтати) **duszkiem, jednym haustem** ○ *Він без передиху випив всю пляшку молока.* ○ Wypił duszkiem całą butelkę mleka.

♦ *От тоді ми вже німця погнали. До самого Дніпра без передишки.* Журахович.

На один голос [співали], *в такт, без перестанку, без передишки. Все ті ж слова, усе той темп.* Коцюбинський.

БЕЗ ПЕРЕПОЧИ́НКУ *аналог прислівника* (те саме, що **БЕЗ ПЕРЕДИШКИ (ПЕРЕДИХУ) bez [chwili] odpoczynku [przerwy, tchu]** ○ *Працювала вона увесь день без перепочинку.* ○ Pracowała przez cały dzień bez chwili odpoczynku.

♦ *Темір випив три склянки одну по одній, без перепочинку.* Гжицький.

БЕЗ ПЕРЕКО́РУ (ПЕРЕКО́РІВ) *аналог прислівника* (не опираючись, без заперечень) **bez sprzeciwu** ○ *Матір вона завжди слухала без перекорів.* ○ Zawsze słuchała matki bez sprzeciwu.

♦ *Звикла дівчина в покорі все робить без перекорів: кажуть – значить треба йти і загадане знайти.* Забіла.

БЕЗ ПЕРЕПО́Н *аналог прислівника* (безборонно, без перешкод) **bez przeszkód [trudności]** ○ *Він здійснював свої мрії без перепон.* ○ Realizował swoje marzenia bez przeszkód.

♦ [Інженер:] – *Краще, звичайно, якби все йшло без перепон, бо так тільки гальмується робота, але коли без цього не можна, то що ж, доводиться боротись.* В. Гжицький.

БЕЗ ПЕРЕ́РВИ *аналог прислівника* (не зупиняючись, безперервно) **bez przerwy [odpoczynku]** ○ *Доводилося тривалий час працювати без перерви, без відпочинку.* ○ Czasami trzeba było długo pracować bez przerwy, bez odpoczynku.

♦ *Їй* [князівні Елізі] *гидко, їй нестерпно згадувати, але все без перерви, безупинно десь там, усередині, весь час, само поза її волею згадується, тече, вертається, струїться.* Винниченко.

БЕЗ ПЕРЕСТА́НКУ(ПЕРЕСТА́НУ) *аналог прислівника* (те саме, що **БЕЗ ПЕРЕДИШКИ (ПЕРЕДИХУ) bez przerwy [odpoczynku, tchu], jak najęty** ○ *Вона нагадувала їй про це без перестанку, щоб та тільки не забула.* ○ Ona bez przerwy jej o tym mówiła, żeby tylko nie

zapomniała. ○ *Хлопці гомоніли без перестану, не зчулися, як звечоріло.* ○ Chłopcy gadali jak najęci, ani się obejrzeli, jak zapadł wieczór.

♦ *Вона* [юрба] *вся, як труп, обсілий червою, кишить, рухається на одному місці, вгризається, бореться там поміж собою, і вся приголомшливо, без перестанку, без пауз, без виразу кричить одноманітним страшним гудом, як рев величезного водопаду.* Винниченко.

БЕЗ ПЕРЕСТА́НУ. *див.* **БЕЗ ПЕРЕСТАНКУ(ПЕРЕСТАНУ)**

БЕЗ ПЕРЕПОЧИ́ВКУ. *див.* **ПЕРЕПОЧИНКУ (ПЕРЕПОЧИВКУ)**

БЕЗ ПЕРЕПОЧИ́НКУ(ПЕРЕПОЧИ́ВКУ) *аналог прислівника* (те саме, що **БЕЗ ПЕРЕДИШКИ (ПЕРЕДИХУ) bez odpoczynku [przerwy, tchu]** ○ *Дощ лив без перепочивку.* ○ Deszcz padał bez przerwy. ○ *П'ятнадцять хвилин вона робила зарядку без перепочинку, а потім трохи відпочивала.* ○ Przez piętnaście minut ćwiczyła bez przerwy, a potem trochę odpoczywała.

♦ *У верховітті дерев співали горлиці, без перепочинку кували зозулі.* Мокрієв.

БЕЗ <ВСЯ́КОГО> ПЕРЕХО́ДУ *аналог прислівника* (зразу, відразу ж) **bez <żadnego, zbędnego> wstępu, od razu, naraz** ○ *Доповідач почав промову без переходу.* ○ Referent rozpoczął swoje przemówienie bez zbędnego wstępu.

♦ *– А тепер, – вигукнула без всякого переходу тітка, – геть звідси, щоб я вас не бачила тут!* Вільде.

БЕЗ ПЕРЕШКО́Д (ПЕРЕШКО́ДИ) *аналог прислівника* (вільно, без перепон; протилежне **З ПЕРЕШКОДАМИ**) **bez przeszkód, swobodnie** ○ *Зворотні білети були куплені без перешкод.* ○ Bilety powrotne kupiliśmy bez przeszkód.

♦ *Але ж не можна людність дратувати. Тут треба увійти без перешкод.* Л. Костенко.

БЕЗ ПОРИ́ *аналог прислівника* (передчасно, дочасно) **przed czasem, przedwcześnie** ○ *Цьогорічна зима скінчилася без пори.* ○ Zima w tym roku skończyła się przedwcześnie.

♦ *Чи до мети я певної дійду, Чи без пори скінчу той шлях тернистий, – Бажаю так скінчити я свій шлях, Як починала: з співом на устах!* Л. Українка.

БЕЗ ПОРІВНЯ́ННЯ *аналог прислівника* (незрівнянно) **bez porównania** ○ *Вона без порівняння була найдосвідченішим фахівцем у всьому*

інституті. ○ Ona była bez porównania najbardziej doświadczoną specjalistką na uczelni.

♦ *Щасливий буду, коли напишете мені про свої роботи, які мене без порівняння більш цікавлять, ніж власні.* Коцюбинський.

БЕЗ ПОРЯ́ДКУ *аналог прислівника* (те саме, що **БЕЗ ЛАДУ**) **bez ładu, bezładnie, chaotycznie, niedbale, bez ładu i składu** ○ *На вулицях без порядку товпилися люди.* ○ Na ulicach bezładnie tłoczyli się ludzie.

♦ *Ще світить мозок мій невпинно і ясно, освітлюючи видиме і невидиме без всякого числа і часом без порядку в безмежній низці картин.* Довженко.

БЕЗ ПО́СПІХУ. *див.* **БЕЗ СПІХУ(ПОСПІХУ)**

БЕЗ ПОТРЕ́БИ *аналог прислівника* **1.** (без необхідності, даремно; протилежне **З ПОТРЕБОЮ**) **niepotrzebnie, bez potrzeby** ○ *Ми зайшли сюди без потреби.* ○ Przyszliśmy tu niepotrzebnie. ○ *Вона без потреби перекладала книжки з місця на місце.* ○ Ona bez potrzeby przekładała książki z miejsca na miejsce; **2.** *у складі присудка* (не потрібен) **niepotrzebny** ○ *Вода виявилася без потреби.* ○ Okazało się, że woda jest niepotrzebna.

♦ *Тільки Гасан-бай без потреби гарячився, набіг на високу, засохлу, як обчухана шовковиця на пні, людину, рвонув назад і чалму свою гіллям здер з голови.* І. Ле.

БЕЗ ПО́ХИБКИ *аналог прислівника* (те саме, що **БЕЗ ПРОМАХУ** у 1 знач.) **bez błędu, celnie;** *розм.* **bez pudła** ○ *Цей тонометр міряє тиск без похибки.* ○ Ten ciśnieniomierz mierzy ciśnienie bez błędu. ○ *Юний баскетболіст без похибки закидає м'яч у корзину.* ○ Młody koszykarz celnie trafia do kosza.

БЕЗ ПРО́ДИХУ *аналог прислівника* (те саме, що **БЕЗ ПЕРЕДИШКИ (ПЕРЕДИХУ)** у 1 знач.) **bez wytchnienia [przerwy, tchu]** ○ *Без продиху загін рухався вперед.* ○ Bez wytchnienia oddział posuwał się naprzód.

♦ *– Знаєте, як ми там наступали!.. Не до писанини було!.. День і ніч без продиху!..* Гончар.

БЕЗ ПРО́МАХУ (ПРОМА́ШКИ) *аналог прислівника* **1.** (точно, попадаючи в ціль) **celnie,** *розм.* **bez pudła** ○ *Він навіть у мішень, що рухається, стріляв без промаху.* ○ Nawet do ruchomej tarczy strzelał bez pudła; **2.** (правильно, вірно, без помилок) **bezbłędnie** ○ *Він усе вимірював на око і без промаху.* ○ Wszystko wymierzał na oko i bezbłędnie.

♦ – *Не здумайте тікати, – суворо сказав Андрій і поплескав рукою по чорному стволу гвинтівки. – Німецька, б'є без промаху.* Тютюнник.

[Дудар:] – *Я не знаю села Горбачів, так щоб без промаху. Не знаю, чи зможе воно дати стільки, як тут ухвалили.* Микитенко.

БЕЗ ПРÓСВІТКУ *аналог прислівника* **1.** (без ознаки на швидкий кінець) **bez nadziei, bez promyka radości, bez światełka <w tunelu>, bez końca** ○ *Біль, здається, триває без просвітку.* ○ Ból wydaje się trwa bez końca; **2.** *у ролі неузгодж. означ.* (без достатньої кількості світла) **bez przebłysku światła** ○ *Навколо темна ніч, без просвітку.* ○ Wszędzie ciemna noc, bez przebłysku światła.

♦ *Того дня неспроможна була Дарія Олександрівна дотовпитися до заповідних терезів. Ждання і ждання в черзі — без просвітку; на стоптаному снігу.* Барка.

Вік без просвітку, вік без надії... робота... робота... робота... і все для других. Коцюбинський.

БЕЗ РАХУ́НКУ *аналог прислівника* (дуже багато, у дуже великій кількості) **bez liku, niezliczona ilość, mnóstwo** ○ *Людей приїхало сюди без рахунку.* ○ Przyjechało tutaj mnóstwo ludzi.

♦ *Усю силу, усю любов, усю душу свою без рахунку клала молода мати* [на дитину]. Дн. Чайка.

БЕЗ РОЗБÓРУ *аналог прислівника* (не перебираючи; виявляючи однакове ставлення до чогось; протилежне **З РОЗБОРОМ**) **bez wyboru [różnicy], jak leci** ○ *Вона читала все підряд, без розбору.* ○ Czytała wszystko pod rząd, jak leci.

♦ [Труда:] – *Бог же лишив собі молитву, церкву, піст, шлюб, любов до всякого ближнього без розбору.* Винниченко.

БЕЗ РÓЗУМУ *аналог прислівника* (недоцільно, нерозумно, немає сенсу) **niemądrze, nierozważnie, bez rozwagi** ○ *В цій ситуації діяти без розуму значило втратити все.* ○ W tej sytuacji niemądre postępowanie oznaczało utratę wszystkiego.

♦ [Довбуш:] – *Ми розворушили осині гнізда, і ці озброєні комахи тепер насторожі. Без розуму рискувати життям людей я не маю права.* Гжицький.

БЕЗ СЕ́РЦЯ *аналог прислівника* **1.** (безжалісно, не шкодуючи нікого, нічого) **bezwzględnie, bez serca** ○ *Він приймав рішення, не задумуючись і без серця.* ○ Podejmował decyzje bez namysłu i bez serca; **2.** (не гніваючись, пересердившись) **bez złości, w zgodzie** ○ *Тільки*

після тривалої бесіди приятелі розійшлися вже без серця. ○ Dopiero po długiej rozmowie przyjaciele rozeszli się w zgodzie; **3.** *у ролі неузгодж. означ.* (жорстокий, безжалісний) **bez litości, bez serca** ○ *Не проси допомоги у людини без серця.* ○ Nie proś o pomoc kogoś, kto jest bez serca.

♦ *Без серця і без жалю, Без сльози гіркої Поспішає розбіяка До добичі свої* [своєї]. Руданський.

– Чом же ви не рознесли чорної к бісовій матері?.. – уже без серця вступає Чіпка в розмову. Мирний.

Ще треба буде одну ніч ночувати у того чоловіка без серця. Франко.

БЕЗ СЛІ́В *аналог прислівника* (мовчки, нічого не кажучи) **bez słowa (bez słów)** ○ *Вони зрозуміли один одного без слів.* ○ Zrozumieli się bez słów.

♦ *За довгі пережиті роки вони навчились розуміти одне одного без слів.* Гжицький.

БЕЗ СЛІ́ДУ *аналог прислівника* (зовсім, безслідно) **bez śladu** ○ *Злочинець зник без сліду.* ○ Przestępca zniknął bez śladu.

♦ *Усесвіт у мені, я в ньому зник без сліду, адже ж я був улюбленець богів, котрі на мене насилали біди, я ж радощами й горем багатів.* В. Стус.

БЕЗ СМІ́ХУ *аналог прислівника* (серйозно, не сміючись) **bez śmiechu, poważnie, nie śmiać się** ○ *На витівки дитини не можна було дивитися без сміху.* ○ Nie można było się nie śmiać, patrząc na dziecięce psoty.

♦ [Наталка:] *– Ну, то видайте йому вірьовку. Але ж як він увірветься та й уб'ється з черемхи? – Але це вже без сміху, а насупивши брови.* Багряний.

БЕЗ СО́РОМУ (рідко **СО́РОМА**) *аналог прислівника* (не соромлячись; не засуджуючи своєї поведінки, вчинків) **bez wstydu, nie krępując się** ○ *Він знав, що міг без сорому дивитися усім у вічі.* ○ On wiedział, że może bez wstydu patrzeć wszystkim w oczy.

♦ *Над власною наругою жартуєш ти сама, невже ж бо ти, громадонько, зовсім без сорома?* Л. Українка.

БЕЗ СПИ́НУ. *див.* **БЕЗ УПИНУ(ЗУПИНУ, СПИНУ)**

БЕЗ СПІ́ХУ (ПО́СПІХУ) *прислівник* (те саме, що **НЕ КВАПЛЯЧИСЬ**; протилежне **З ПОСПІХОМ**) **bez pośpiechu, ociążale, powoli** ○ *Він без поспіху перегортав сторінки журналу.* ○ Bez pośpiechu przeglądał kolejne strony czasopisma.

♦ *Можна принаймні цигарку без спіху викурити.* А. Головко.

БЕЗ СПОЧИ́НУ *аналог прислівника* (те саме, що **БЕЗ ПЕРЕДИШКИ (ПЕРЕДИХУ) bez wytchnienia [przerwy, tchu, odpoczynku]** ○ *Часто йому доводилося працювати місяцями без спочину.* ○ Często musiał pracować miesiącami bez odpoczynku.

♦ *Але й жили! Душили копійчину. У дві душі робили без спочину.* Л. Костенко.

БЕЗ <БУ́ДЬ-ЯКИХ> СУ́МНІВІВ. *див.* **БЕЗ <БУДЬ-ЯКОГО> СУМНІВУ; БЕЗ <БУДЬ-ЯКИХ> СУМНІВІВ**

БЕЗ <БУ́ДЬ-ЯКОГО> СУ́МНІВУ; БЕЗ <БУ́ДЬ-ЯКИХ> СУ́МНІВІВ *у ролі вставного слова* (безумовно, безперечно) **bez wątpienia, nie ulega wątpliwości, niewątpliwie** ○ *Він, без сумніву, добре знає це місто.* ○ On, bez wątpienia, dobrze zna to miasto. ○ *Це була, без сумнівів, дуже цікава вистава.* ○ Bez wątpienia to było bardzo ciekawe przedstawienie.

♦ *Без сумніву, володіло ним під цю хвилю не власницьке, а, скоріше, артистичне почуття, бажання покрасуватись перед тією, яка, можливо, теж десь тут із своїм батьком-бджолярем загубилась серед ярмаркової веремії.* Гончар.

БЕЗ ТО́ЛКУ *аналог прислівника* **1.** (безладно, безглуздо) **w nieładzie, bez ładu [sensu]** ○ *По всій кімнаті без толку були розкидані книжки.* ○ Książki były rozrzucone w nieładzie po całym pokoju; **2.** (даремно, марно) **bez sensu, daremnie** ○ *Не кажи зайвих слів без толку.* ○ Nie mów bez sensu niepotrzebnych rzeczy.

♦ *– Батько плете без толку, а вона слухає, якби що доброго.* Л. Українка.

– Пощо [для чого], *кажу, дівку держиш у себе? Аби про тебе не знати що казали? – А щоб їм язики повідсихали! – не витерпів лавушник* [крамар]. *– Та ти не лайся без толку, не лайся.* Хоткевич.

БЕЗ ТЯ́МИ (ТЯ́МУ) *розм., аналог прислівника* **1.** (з потьмареною свідомістю; те саме, що **БЕЗ ПАМ'ЯТІ** у 1 знач.) **nieprzytomnie, straciwszy przytomność, być nieprzytomnym** ○ *Почувши про ці події, вона впала без тями.* ○ Usłyszawszy o tych wydarzeniach, straciła przytomność; **2.** (те саме, що **БЕЗ ПАМ'ЯТІ** у 4 знач.) **bez zastanowienia [rozwagi]** ○ *Без тяму спустив він усе майно.* ○ Bez zastanowienia przepuścił cały majątek; **3.** (те саме, що **БЕЗ ПАМ'ЯТІ** у 3 знач.) **bez opamiętania [pamięci], być pełnym zachwytu, szaleć, stracić głowę** ○ *Він довго був без тями від цієї дівчини.* ○ Długo szalał za tą dziewczyną.

♦ *Чіпка без тяму поволік ноги далі.* Мирний.

Ідеали бачить геть десь за горами, А живеє щастя з рук пустив без тями І тепер, запізно, плаче і дуріє – Фантастичні думи! Фантастичні мрії! Франко.

Зарожевійте трошки, оживіть, інакше білість п'яного ясмину, що закохавсь без тями у шипшину, холодним снігом облетить! Ю. Дараган.

БЕЗ УГА́ВУ *розм., аналог прислівника* (не вщухаючи, не перериваючи розмови, не перестаючи видавати звуки) **nie milknąc, bez przerwy [odpoczynku], nieustannie** ○ *На вулиці без угаву кричали діти.* ○ Na dworze bez przerwy krzyczały dzieci.

♦ *Перекинута шаланда гойдалася на хвилях, шторм лютував без угаву.* Яновський. *Батарея била без угаву.* Багряний.

БЕЗ УМА́ *рідко, аналог прислівника* (в захопленні) **szaleć, stracić głowę, wpadać w zachwyt, być zachwyconym** ○ *Він без ума від свого тренера.* ○ Jest zachwycony swoim trenerem.

♦ *Той* [Бенні Гудман] *розв'язано на сцені Став і... чистить рукави! А Тарзан від штучок Бенні Без ума й без голови.* Олійник.

БЕЗ УПИ́НУ (ВПИ́НУ, СПИ́НУ) *прислівник* (не зупиняючись, не стримуючи себе від будь-яких дій, безперервно; так, що не можна зупинити) **bez przerwy [odpoczynku], nieustannie** ○ *Дощ хлюпав без упину.*○ Deszcz padał bez przerwy. ○ *З ранку до ночі вона ридала без спину.* ○ Płakała bez przerwy od rana do wieczora.

♦ *В далекому Сан-Ремо на березі Середземного моря спалахи хвиль у місячну ніч викликають у неї асоціації з озброєною народною силою, що без упину йде на приступ твердинь тиранії.* Л. Українка.

БЕЗ УСТА́НКУ *аналог прислівника* (те саме, що **БЕЗ УПИНУ (ВПИНУ, СПИНУ) bez przerwy [odpoczynku, wytchnienia], nieustannie** ○ *Соловейко співає без перерви, без устанку.* ○ Słowik śpiewa bez przerwy, bez wytchnienia.

♦ *Там же без устанку, без перерви працює велетенський машино-людський апарат.* Винниченко.

БЕЗ УТО́МИ *аналог прислівника* **1.** (не відчуваючи втоми, невтомно) **niestrudzenie, niezmordowanie, nieugięcie, zawzięcie, usilnie** ○ *Дівчатка цілий вечір пробалакали без утоми.* ○ Dziewczyny cały wieczór gadały niestrudzenie; **2.** (безперервно, без перестанку) **nieprzerwanie**

○ *Шкільний дзвоник дзвонив без утоми.* ○ Nieprzerwanie dzwonił szkolny dzwonek.

♦ *Голублячи таку думку* [про хату теплу, жінку любу та малу дитину] *в серці, непримітно переходив він безкраї степи без утоми, безводні довгі шляхи без пекучої згаги.* Мирний.

Коли ти вмієш ждати без утоми, обмовлений, не станеш брехуном, ошуканий, не піддаєшся злому і власним не хизуєшся добром. В. Стус.

БЕЗ ЦІКА́ВОСТІ *аналог прислівника* (не виявляючи уваги, інтересу; протилежне **З ЦІКАВІСТЮ**) **bez zainteresowania [pasji]** ○ *Цю роботу він виконував без цікавості.* ○ Wykonywał tę pracę bez zainteresowania.

♦ *Андрій був у першій сімці й ішов до голярні не без цікавості – йому хотілося подивитися в люстро й гарно поголитися.* Багряний.

БЕЗ ЧИСЛА́ *аналог прислівника* (те саме, що **БЕЗ РАХУНКУ**) **bez liku, niezliczona ilość, mnóstwo** ○ *На майдані зібралося народу без числа.* ○ Na placu zebrało się mnóstwo ludzi.

♦ *Ішли ми з поля. Джміль гудів у глоді. Був місяць травень, квіту без числа.* Л. Костенко.

БІ́ЛЬШЕ (БІ́ЛЬШ) ВСЬОГО́ (УСЬО́ГО) *аналог прислівника* (найбільше, особливо) **najwięcej, ponad (nade) wszystko** ○ *Більше всього він любив посидіти увечері біля комину.* ○ Ponad wszystko lubił siedzieć wieczorami przy kominku.

♦ *Але більш усього він любив малим кімнату й пам'ятав, як там було тепло.* Н.- Левицький.

БІ́ЛЬШЕ (БІ́ЛЬШ) ЗА ВСЕ *аналог прислівника* (те саме, що **БІЛЬШЕ (БІЛЬШ) ВСЬОГО (УСЬОГО) najbardziej, ponad (nade) wszystko** ○ *Більш за все він любив читати вечорами.* ○ Najbardziej lubił czytać wieczorami.

♦ *Більш за все на світі любив дід сонце. / Але більш за все на світі любив я музику.* Довженко.

БІ́ЛЬШЕ (БІ́ЛЬШ) НІЖ [ЧИМ *застар.*] *прислівник* **1.** (вельми, надзвичайно) **więcej niż, ponad (nade) wszystko** ○ *Свою вчительку він більш ніж любив, він перед нею схилявся.* ○ Swoją nauczycielkę więcej niż lubił, wręcz chylił przed nią czoła; **2.** (підкреслює важливість кількості, числа чого-н.) **ponad** ○ *Торгівля ведеться більш ніж зі ста державами.* ○ Prowadzimy handel z ponad stu państwami.

♦ *Різних соціалістичних агітаторів було більше ніж треба, але про українські справи нічого не говорилося.* Самчук.

БІ́ЛЬШЕ ТОГО́ *в ролі вставного слова* (підкреслює більшу важливість наступного члена речення) **co więcej, nawet więcej, ale nawet więcej** ○ *Це була не випадкова, більш того, добре відома людина.* ○ To nie tylko nie był przypadkowy człowiek, ale nawet więcej, był dobrze wszystkim znany.

♦ *Та більше того: вона вже знову хоче йти на кухню, бо треба ще діжку в льох винести.* Винниченко.

БІ́ЛЬШЕ (БІ́ЛЬШ) ТО́ГО, ЩО ... *зворот мовлення* (скоріше; швидше; ймовірніше, що) **najprawdopodobniej** ○ *– Не знаю, чи сьогодні прийдемо, більше того, що ні.* ○ – Nie wiem, czy przyjdziemy dzisiaj, najprawdopodobniej nie.

♦ *Після свят не знаю, чи будемо в Києві, більш того, що ні.* Л. Українка.

БІ́ЛЬШЕ (БІ́ЛЬШ) ЧИМ. *див.* **БІЛЬШЕ (БІЛЬШ) НІЖ (***застар.* **ЧИМ)**

БІ́ЛЬШЕ ЯК *прислівник* (підкреслює важливість кількості чого-н.) **ponad** ○ *Залпи салюту пролунали більш як десять разів.* ○ Salwy honorowe oddano ponad dziesięć razy.○ *Він прожив тут більш як півстоліття.* ○ Mieszkał tu ponad pół stulecia.

♦ [Євгеній:] – *Ваше село досить велике, правда? – Та досить. – Кілько нумерів? – Та буде більше як двісті.* Франко.

БІ́ЛЬШ ЗА ВСЕ. *див.* **БІЛЬШЕ (БІЛЬШ) ЗА ВСЕ**

БЛИЗЕ́НЬКО ВІД. *див.* **БЛИЗЬКО (БЛИЗЕНЬКО) ВІД**

БЛИ́ЗЬКО (БЛИЗЕ́НЬКО) ВІД *аналог прийменника* (вказує на близьку відстань до кого-, чого-н.) **blisko (bliziutko)** ○ *Ми мешкаємо близенько від школи.* ○ Mieszkamy blisko szkoły.

♦ *Так розмовляючи, вони опинилися вже зовсім близько від козацького табору.* О. Соколовський.

БОДА́Й БИ *частка* (те саме, що **ХАЙ БИ**[2]) **niechby, oby, żeby** ○ *Бодай би він залишився у нас іще на один день.* ○ Niechby został u nas chociaż jeszcze na jeden dzień.

♦ *От до чого силенний Лев дожився... Бодай би був не народився, як так життя своє кінчать!* Глібов.

БО Ж *аналог сполучника* (тому що, через те що) **bo; dlatego, że; ponieważ; gdyż** ○ – *Іди швидше, бо ж скоро сутінки настануть.* ○ Idź szybciej, bo wkrótce zapadnie zmierzch.

♦ *Справжній журналіст завжди почувається вищим за всі академії світу, бо ж не вони пишуть про нього, а він про них.* П. Загребельний.

БУВАЙ (БУВАЙТЕ) ЗДОРО́ВИЙ (ЗДОРО́ВІ) *аналог вигуку* (форма побажання успіхів і здоров'я при прощанні) **bywaj zdrów** ○ *Потискуючи руку, він примовляв: "Бувай здоровий!".* ○ Ściskając dłoń, powiedział: "Bywaj zdrów!".

♦ *– Ну, встигнемо, то й встигнемо! – погодився голова колгоспу. – Час у нас іще є! Бувайте здорові, Андрію Даниловичу!* Остап Вишня.

БУДЬ ЛА́СКА (БУДЬТЕ ЛАСКА́ВІ) *аналог вигуку* (ввічлива форма звертання до кого-н. з якимсь проханням) **proszę (prosimy) bardzo, bądź łaskaw** ○ *– Будь ласка, не забудь мені повернути цю книжку.* ○ – Proszę cię bardzo, nie zapomnij oddać mi tej książki.

♦ *– Будь ласка, Іване Володимировичу, власне кажучи, це навіть не так важливо.* Довженко.

В

В АДРЕ́СУ *рідко, аналог прийменника* (те саме, що **НА АДРЕСУ** у 2 знач.) **pod adresem** ○ *Він ніколи не висловлював незадоволення в адресу своїх близьких.* ○ On nigdy nie wyrażał niezadowolenia pod adresem swoich bliskich.

♦ *Хотілося розгадати з інтонацій репліки в свою адресу: чи знає секретар, що він виїздив до Уч-Каргалу.* І. Ле.

В АЖУ́РІ *в ролі присудка* (в повному порядку) **w <idealnym> porządku, doskonale** ○ *– Як пройшов ваш захід? – Дякую, усе в ажурі.* ○ – Jak się udała impreza? – Dziękuję, doskonale.

♦ [Ігор:] *– Гад ти, – тицьнув його кулаком під ребро Ігор. – Живодер. Дивись, щоб усе було в ажурі. Зрозумів?* Ю. Щербак.

В АКУРА́Т *розм., аналог прислівника* (якраз) **akurat, w sam raz** ○ *В акурат вистачає часу, щоб закінчити цю роботу.* ○ Czasu jest w sam raz, żeby zakończyć tę sprawę.

♦ *Кінчається вірьовка, А до землі ще далеченько. Не розгубивсь я в акурат, Рвонув вірьовки верхній шмат.* Нехода.

В АТМОСФЕ́РІ *аналог прийменника* (те саме, що **В(У) ДУСІ**[2]) **w atmosferze [duchu]** ○ *Зустріч тривала в атмосфері доброзичливості.* ○ Spotkanie przebiegało w atmosferze wzajemnego zrozumienia i szczerości.

♦ *Усі хочуть миру, але не в атмосфері страху чи млявої сонливості, а в атмосфері свободи і справедливості.* З газет.

В (У) БІ́К *аналог прийменника* (те саме, що **В(У) НАПРЯМІ (НАПРЯМКУ)** у 1 знач.) **w stronę [kierunku]** ○ *Розвиток нашого суспільства повільно йшов в бік поліпшення життєвого рівня.* ○ Rozwój naszego społeczeńswa powoli zmierzał w kierunku polepszenia poziomu życia.

♦ *Макар Зорянчук, посміхаючись, умостився зручніше на передку й задивився назад, у бік Харкова.* О. Соколовський.

В (У) БІ́К ВІД (ОД) *аналог прийменника* (вказує на того (тих), від чого (кого) віддаляється хтось або щось) **na bok, na stronę, od** ○ *Така робота відводила його в бік від життєвих проблем.* ○ Taka praca odwracała jego uwagę od życiowo ważnych problemów.

♦ *Він відійшов в бік від стежки і зупинився біля величенького стіжка.* Гжицький.

В (У) БІ́К ДО *аналог прийменника* (вказує на того (тих), в напрямку до якого або яких спрямовується дія) **w kierunku, w stronę** ○ *Тролейбус рухається в бік до потрібного майдану.* ○ Trolejbus jedzie w kierunku placu, na który musimy się dostać.

♦ *Райхканцлер спіднизу блимає в бік до фотеля пана президента й голосніше читає відчит* [звіт]. Винниченко.

В (У) БІ́ЛЬШОСТІ *аналог прислівника* (здебільшого, більшою частиною, в основному) **w większości, większość, przeważnie, najczęściej** ○ *На полиці стояли різні книжки, але в більшості зі сільського господарства.* ○ Na półce stały różne książki, w większości na tematy rolnicze.

♦ *У одних це походило від щирого добросердя чи звичайної людяності, але в більшості – від тверезого розрахунку.* А. Головко.

В (У) БО́РГ *аналог прислівника* (те саме, що **В (У) ПОЗИКУ (ПОЗИЧКУ) pożyczyć, zaciągnąć pożyczkę** ○ *Я дала їй двадцять гривень в борг.* ○ Pożyczyłam jej dwadzieścia hrywien.

♦ *Про Троцького Степанида Львівна каже: – Ну, і що ж, що жид? Він же не хоче розігнати всі установи й служащих? А жида я знала й у Полтаві, бакалійника, зовсім не поганий, навіть навпаки: і в борг давав.* Хвильовий.

В (У) БОРГУ́ *аналог прислівника* (зобов'язаний комусь чимсь) **mieć dług wobec *kogoś*, być zobowiązanym *komuś*, być *czyimś* dłużnikiem** ○ *Я відчував себе в боргу перед ним.* ○ Czułem się mu zobowiązanym. // *у ролі присудка* ○ *Я у тебе в боргу.* ○ Jestem twoim dłużnikiem.

♦ *– А чому ні? Згоден! – раптом просто й весело сказав Довбуш. – Не хочу бути перед вами в боргу.* Гжицький.

ВВЕСЬ ЧА́С. *див.* **ВЕСЬ (ВВЕСЬ, УВЕСЬ) ЧАС**

ВВІ (УВІ, В, У) СНІ́ *аналог прислівника* (під час спання) **we śnie, przez sen** ○ *Заплакала уві сні дитина.* ○ Dziecko zaczęło płakać przez sen.

♦ *Ангол Божий, святий, гожий, вві сні царям шепнув: «Гей додому махайте та Ірода обминайте, бо ви вчора у нього були і слово йому дали.* Багряний.

В (У) ГА́ЛУЗІ *прийменник* (вживається при вказівці на сферу діяльності) **w dziedzinie [sferze, zakresie], z dziedziny [zakresu]** ○ *Він великий спеціаліст в галузі математики.* ○ Jest wielkim specjalistą w dziedzinie matematyki.

♦ *В галузі збирання і публікації українських народних казок зроблено вже багато.* З наук.-метод. літ-ри.

В (У) ГЛИБ (ГЛИБОЧІ́НЬ) *аналог прийменника* **1.** (вказує на зміщення в середину чогось) **w głąb, do środka [wnętrza]** ○ *Дороги тут досить вузькі, вони тягнуться в глиб лісів.* ○ Drogi są tutaj dość wąskie, ciągną się w głąb lasów; **2.** (вказує на віддалений час, минуле) **w głąb** ○ *Коли ми читаємо давні рукописи, ми можемо заглянути в глиб віків.* ○ Czytając stare rękopisy, możemy zajrzeć w głąb wieków.

♦ *– Он, он галери Мурад-паші! – вказав Манюся рукою в глиб Золотого Рогу.* В. Шевчук.

Але коріння її [дружби народів] *сягають в глиб віків.* Рильський.

В (У) ГЛИБОЧІНЬ. *див.* **В (У) ГЛИБ (ГЛИБОЧІНЬ)**

В (У) ГОЛОВА́Х *розм., аналог прислівника* (в тій частині ліжка, де знаходиться голова; біля голови; протилежне **В (У) НОГАХ**) **w głowach, u wezgłowia** ○ *У головах висіли портрети улюблених родичів.* ○ U wezgłowia wisiały obrazy ukochanych krewnych.

♦ *Едмундова кімнатка, чистенька і елегантна, .. в головах над ліжком висіла мисливська трубка.* Франко.

В ГО́ЛОВУ *аналог прислівника* (в ту частину ліжка, де знаходиться голова, біля голови) **pod głowę** ○ *Туристи спали в наметах, в голову підкладали сухе листя.* ○ Turyści spali w namiotach, pod głowę podkładali suche liście.

♦ *Подушку перебила* [Марія] *пухкенько – поклала в голову, застелила рядном.* А. Головко.

В (У) ГОСТИ́НІ *розм., аналог прислівника* (те саме, що **В (У) ГОСТЯХ; В (У) ГОСТЯХ**) **w gościnie [gościach]** ○ *Учора я був у нього в гостині.* ○ Wczoraj byłem u niego w gościach.

♦ *Хоч як добре в гостині, а вдома краще.* Чабанівський.

В (У) ГОСТИ́НУ *розм., аналог прислівника* (те саме, що **В (У) ГОСТІ**) **w gościnę [gości]** ○ *До родичів у гостину вони збиралися цілий рік.* ○ W gościnę do krewnych wybierali się cały rok.

♦ *До них теж приїздили чесні газетярі в гостину.* Коцюбинський.

В (У) ГО́СТІ *аналог прислівника* (туди, де хтось виявляється гостем; протилежне **З ГОСТЕЙ**) **w gości [gościnę, odwiedziny]** ○ *Він запросив у гості своїх друзів.* ○ Zaprosił w gości swoich przyjaciół.

♦ *– Завтра ми зайдемо до вас у гості і завтра по дню поговоримо й порадимось.* Яновський.

В (У) ГО́СТЯХ; В (У) ГОСТЯ́Х *аналог прислівника* (там, де хтось є гостем) **w gościnie [odwiedzinach], gościć** ○ *У нас в гостях перебуває делегація дружньої країни.* ○ Gościmy delegację z zaprzyjaźnionego kraju.

♦ *– Колись я тут задержавсь у гостях в одного бея, так довелося наздоганяти вплав байдаки, – устряв Шириця.* В. Шевчук.

В (У) ГУ́РТІ *аналог прислівника* (разом, спільно з іншими людьми; не окремо, не ізольовано) **wspólnie, razem, w gromadzie [kupie]** ○ *Сім'ї стало жити легше в гурті.* ○ Rodzinie łatwiej było mieszkać razem.

♦ *То вона* [Наталка] *стоїть в гурті, то поправляє на нозі лижву, то заслонилась од сонця рукою... А ось сама, – насупила брови і дивиться насмішкувато. Мисливець!* Багряний.

В (У) ДА́ЛЬШОМУ (ПОДА́ЛЬШОМУ) *прислівник* (через деякий час, надалі) **w przyszłości, później, w dalszym ciągu** ○ *У дальшому на*

цьому місці буде розбито парк. ○ W przyszłości w tym miejscu zostanie założony park.

♦ *Розіб'ємо в подальшому текст на фрагменти з метою уважніше придивитися як до способу генерування (породження) смислів, так і до самих смислів.* Клочек.

В (У) ДЕ́ЯКІЙ МІ́РІ *аналог прислівника* (частково, деякою мірою) **w pewnym stopniu** ○ *Цим вчинком він у деякій мірі скупив свою провину.* ○ Tym czynem w pewnym stopniu odkupił swoją winę.

♦ *Писалося ж це... в деякій мірі на пораду артистам.* Довженко.

В (У) ДИВОВИ́ЖУ *у ролі присудка* (незвично, дивно) **zadziwiająco, niesamowicie, być czymś zadziwiającym, zadziwiać** ○ *Працювати на комп'ютері йому було в дивовижу.* ○ Praca na komputerze była dla niego czymś zadziwiającym.

♦ *Нам герцоги зовсім не в дивовижу!* Л. Українка.

В (У) ДІЙСНОСТІ *прислівник* (насправді; фактично) **w rzeczywistości [istocie]** ○ *В дійсності усе виявилося значно складнішим.* ○ W rzeczywistości wszystko się okazało bardziej skomplikowane.

♦ *Так, у теорії, може, і можна не бути прихильником, але в дійсності, в житті, воно фактично так є.* Винниченко.

В (У) ДОДА́ТОК. *див* **НА [В (У)] ДОДАТОК [НАДДАТОК]**

В (У) ДОДА́ЧУ. *див.* **НА [В (У)] ПРИДАЧУ (ДОДАЧУ)**

ВДО́ВЖ (УДО́ВЖ) ПО *аналог прийменника* (вказує на напрямок дії по довжині) **wzdłuż** ○ *Удовж по вулиці протяглися колони людей.* ○ Wzdłuż ulicy ciągnęły się kolumny ludzi.

♦ *І посідають удовж по вулиці на завалинах, на колодках і, де можна, попід тинами.* Кв.-Основ'яненко.

В (У) ДОДА́ТОК. *див.* **НА [В (У)] ДОДАТОК [НАДДАТОК]**

В (У) ДОДА́ЧУ. *див.* **НА В (У) ПРИДАЧУ(ДОДАЧУ)**

В(У) ДУ́СІ[1] *аналог прислівника* (у доброму настрої) **w <dobrym> humorze [nastroju, usposobieniu]** ○ *Він сьогодні з'явився на роботу у дусі.* ○ Dzisiaj przyszedł do pracy w dobrym humorze.

♦ *Чуючи скромні і дрібні жадання робітницькі, він в дусі починав уже сміятись з робітників.* Франко.

В (У) ДУ́СІ[2] *аналог прийменника* (вказує на підґрунтя, у відповідності до якого відбувається дія) **w duchu [atmosferze]** ○ *Стосунки між*

державами розвиваються у дусі дружби. ○ Stosunki między państwami rozwijają się w duchu przyjaźni.

♦ *Дитина має бути повністю підготовлена до самостійного життя в суспільстві та вихована в дусі ідеалів.* Конвенція про права дитини.

ВЕСЬ (ВВЕСЬ, УВЕСЬ) ЧА́С *аналог прислівника* (постійно, безперервно) **przez cały czas, ciągle, w dalszym ciągu** ○ *Поки вони були у поході, ввесь час йшов дощ.* ○ Przez całą wycieczkę ciągle padał deszcz.

♦ *Зараз, керуючи вогнем своєї роти, Брянський весь час стежить і за вогнем інших батарей.* Гончар.

В (У) ЖА́РТ. *див.* **НА [В (У)] ЖАРТ**

ВЖЕ́ Ж <ТАКИ> *частка* (вживається для підсилення значення висловленого) **a jednak, jednakże** ○ *Він все ж таки пам'ятав про це довго.* ○ A jednak długo o tym pamiętał.

♦ *Дівчино-рибчино, Здорова була! Чи вже ж ти, чи вже ж ти Мене забула?* Руданський.

ВЖЕ́ Ж І (Й); НУ ВЖЕ<Ж> І (Й) *частка* (те саме, що **ОЦЕ (ОТ) ТА́К**[2]) **ależ i, ależ** ○ *Ну вже ж і майстер, таку пусту справу – та й то наплутав.* ○ Ależ z ciebie zdolniacha, żeby taką prostą sprawę tak zaplątać.

♦ *– Ну, вже й морози! Ще таких цю зиму не було...* Мирний.

ВЖЕ Ж ЯКИ́Й (ЯКА́, ЯКЕ́) *аналог сполучника* (те саме, що **НА ЩО ВЖЕ**) **ale<ż>, choć; chociaż.., lecz; chociaż.., to <i>** ○ *Вже ж який він спокійний, і то розгнівався.* ○ Chociaż jest bardzo spokojny, to jednak się zdenerwował.

ВЖЕ (УЖЕ) ХТО-ХТО́, А. *див.* **ХТО-ХТО, А ВЖЕ (УЖЕ) ХТО-ХТО, А**

ВЖЕ ЩО-ЩО́, А. *див.* **ЩО-ЩО, А; ВЖЕ ЩО-ЩО, А**

В (У) ЖО́ДНОМУ РА́ЗІ *аналог прислівника* (ні за яких умов, обставин) **w żadnym razie [wypadku], nigdy** ○ *В жодному разі не відмовляйся від допомоги друзів.* ○ W żadnym razie nie rezygnuj z pomocy przyjaciół.

♦ [Козаки:] *– Ой і добра ж там, певно, пане полковнику! От би зараз туди проскочити.* [Богун:] *– В жодному разі! Всі – негайно до полку. Чекати мого наказу.* О. Соколовський.

В (У) ЖУРБІ́ *аналог прислівника* (охоплений важкими почуттями, переживаннями) **w smutku, smutny** ○ *У журбі просиділа вона ввесь день вдома.* ○ Przesiedziała smutna cały dzień.

♦ – *Під балкон своєї донни Кожен вечір я приходжу, І в журбі тяжкій, в зітханнях Цілу нічку я проводжу.* Л. Українка.

В (У) ЗА́ЛЕЖНОСТІ ВІД *аналог прийменника* (те саме, що **ЗАЛЕЖНО ВІД** у 1 знач.) **zależnie od, w zależności od, w miarę, odpowiednio do, zgodnie z, zależeć od** ○ *Найчастіше вона діяла у залежності від настрою.* ○ Jej postępowanie najczęściej zależało od tego, w jakim była humorze.

♦ *Тут, розуміється, може бути безліч варіантів в залежності від особистих симпатій.* Остап Вишня.

В (У) ЗАЛЕ́ЖНОСТІ ВІД ТО́ГО *у ролі співвідносного слова* (те саме, що **ЗАЛЕЖНО ВІД ТОГО**) **w zależności od, zależnie od, w miarę, odpowiednio do, zgodnie z** ○ *Підприємство виробляє продукцію в залежності від того, наскільки вона потрібна споживачеві.* ○ Zakład produkuje towary w zależności od potrzeb konsumentów.

В (У) ЗАМІША́ННІ *аналог прислівника* (відчуваючи збентеження, розгубленість, сум'яття) **w zakłopotaniu** ○ *У замішанні він не зміг вимовити й слова.* ○ W zakłopotaniu nie mógł powiedzieć ani słowa.

♦ *Отже, стояли у замішанні, з важким передчуттям.* Гжицький.

В (У) ЗАПА́СІ *аналог прислівника* (приготовлено наперед, в розпорядженні, в наявності) **w zapasie [zanadrzu]** ○ *В запасі він тримав ще зо дві цікавих книжки.* ○ W zanadrzu miał jeszcze ze dwie ciekawe książki.

♦ *Унтів так і не продали (хоч дуже шкодували, що справді не мали з собою в запасі).* Багряний.

В (У) ЗА́ХВАТІ *аналог прислівника* (в стані сильного збудження, завзяття) **w zachwycie, z zachwytem [zapałem], pełen zachwytu** ○ *В захваті вона розповідала про минулі події.* ○ Z zachwytem opowiadała o minionych wydarzeniach.

♦ – *Бугай, – шепотіли баби, а парубки реготали в захваті і зазирали силачеві в очі.* Чабанівський.

В (У) ЗАХО́ПЛЕННІ *аналог прислівника* (те саме, що **В (У) ЗАХВАТІ**) **z zapałem, w zachwycie, pełen zachwytu** ○ *В захопленні вона притиснула подаровану книжку до серця.* ○ Pełna zachwytu przytuliła do serca książkę, którą dostała w prezencie.

♦ *Напевно, хтось колись побачив отак козацькі чайки збоку і в захопленні назвав їх уперше таким ім'ям.* В. Шевчук.

В (У) ЗБО́РІ *у ролі присудка* (повним складом, усі зібралися) **w pełnym składzie, wszyscy** ○ *Засідання розпочалося, коли всі були в зборі.* ○ Posiedzenie rozpoczęło się, kiedy byli już wszyscy.

♦ *Волость уся в зборі: старшина, писар, староста, судді, соцькі.* Мирний.

В (У) ЗВ'ЯЗКУ́ З (ЗІ) *прийменник* (указує на причинові стосунки) **w związku z** ○ *У зв'язку з положенням, яке склалося, було створено авторитетну комісію.* ○ W związku z nadzwyczajną sytuacją, zwołano komisję autorytatywną.

♦ *– В зв'язку з вибуттям саперного батальйону з міста Славгорода, депутатський мандат Кузнецова механічно втратив силу.* А. Головко.

В (У) ЗНА́К. *див.* **НА [В (У)] ЗНАК**

В (У) ЗНАК ТОГО́, ЩО. *див* **НА [В(У)] ЗНАК ТОГО, ЩО**

В (У) ЗНЕМО́ЗІ *аналог прислівника* (знесиливши) **nie mieć siły, być zupełnie [kompletnie] wyczerpanym** ○ *В знемозі вона опустилася на землю.* ○ Komplenie wyczerpana upadła na ziemię.

♦ *Голод став дужчий за страх. Замість одних, вчора схоплених на погибель серед занесеного степу, з'явились інші: такі ж обшарпані і змучені, доведені до відчаю, вибух якого гаситься в знемозі.* Барка.

ВИХО́ДЯЧИ З (ЗІ) *прийменник* (вживається при вказівці на те, завдяки чому відбувається якась дія) **wychodząc z, z założenia, opierając się na, w oparciu o, biorąc pod uwagę** ○ *Ці заходи необхідно вжити, виходячи зі складного становища.* ○ Biorąc pod uwagę trudną sytuację, należy podjąć niniejsze działania.

♦ *Вартість земельної частки (паю) для кожного підприємства, товариства визначається виходячи з грошової оцінки переданих у колективну власність сільськогосподарських угідь.* Земельний кодекс України.

ВИХО́ДЯЧИ З ТО́ГО<> ЩО *сполучник* (приєднує підрядну частину, в якій міститься підґрунтя для дії головної частини речення) **w oparciu o to, co; wychodząc z założenia, że; biorąc pod uwagę <fakt>, że** ○ *Висновки зроблено, виходячи з того що сказано вище.* ○ Wnioski wyciągnięto w oparciu o to, co zostało powiedziane wcześniej.

♦ *Виходячи з того, що цеглу підвезли, можна було сподіватися на остаточне завершення будівництва корівника.* З газет.

ВІДВЕ́РТО КА́ЖУЧИ *в ролі вставного слова* (те саме, що **ПРАВДУ СКАЗАТИ; СКАЗАТИ ПРАВДУ**) **szczerze [prawdę] mówiąc**

○ *Вечірні прогулянки, відверто кажучи, їм вже набридли.* ○ Szczerze mówiąc, wieczorne spacery już im się nudziły.

♦ *Відверто кажучи, мені не хотілося її чекати, але я терпляче простояв кілька хвилин, поки вона вернулася.* Чабанівський.

ВІД (ОД) ВІКІ́В *аналог прислівника* (здавна; з давніх літ; споконвіку) **od wieków [prawieków], z dziada pradziada, od dawna** ○ *Від віків на цій землі жили наші предки.* ○ Od prawieków tę ziemię zamieszkiwali nasi przodkowie.

♦ *І від віків столичний город – вдовий: і князь, і каган одійшли навік.* Маланюк. *Вас утішає тиша гробова, бо од віків довліє злоба дневі.* В. Стус.

ВІДДАЛЕКИ́ ВІД *аналог прийменника* (на далекій відстані; протилежне **ПОБЛИЗУ ВІД**) **daleko od, z dala od** ○ *Йому подобалося тут, віддалеки від марнот міського життя.* ○ Podobało mu się tu, gdzie był, daleko od jałowego miejskiego życia.

ВІДДАЛІ́К (ОДДАЛІ́К, ВІ́ДДАЛЬ) ВІД (ОД) *аналог прийменника* (вказує на об'єкт, що перебуває на незначній відстані) **z dala od, daleko od, w oddali, na uboczu** ○ *Віддалік від хатинки пробігав струмок.* ○ Z dala od chatki płynął strumyk.

♦ *Серед мовчазного чорного лісу, трохи віддаль од інших дерев, на невеличкій галявині широко розкинув свої могутні, рясні віти великий, кремезний дуб.* В. Соколовський.

ВІД (ОД) ДУШІ́ *аналог прислівника* (щиро, сердечно, від усього серця, відверто) **całym sercem, z całego serca** ○ *Від душі вітаю вас зі святом.* ○ Z okazji dzisiejszego święta z całego serca składam wam najserdeczniejsze życzenia.

♦ *А ви не з точки зору теорії, Отто Вільгельмовичу, а так-от від душі, по-простому, як відчуваєте.* Ю. Андрухович.

ВІД [ІЗ, З] ЗА́ЗДРОЩІВ *аналог прислівника* (відчуваючи заздрість, недоброзичливість, ревнощі) **z zazdrości** ○ *Він від заздрощів не спав ночами.* ○ Z zazdrości nie spał całymi nocami.

♦ *Поезія для ваших топок – торф. Оце щоб ваші методи побачив, – від заздрощів би луснув Бенкендорф.* Л. Костенко.

ВІД І́МЕНІ *аналог прийменника* (вказує на суб'єкт (суб'єкти), за дорученням якого (яких) відбувається дія) **w imieniu, z ramienia** ○ *Він вийшов на трибуну від імені вчителів міста.* ○ Zabrał głos w imieniu wszystkich nauczycieli miasta.

♦ *Від імені нашого "літературного комітету" звертаюся до Вас з великим проханням.* Коцюбинський.

ВІД ЛУКА́ВОГО *в ролі присудка* (так, що суперечить певним канонам, нормам) **herezje, ode złego** ○ *На жаль, сьогодні його промова була від лукавого.* ○ Niestety jego dzisiejsze przemówienie to były czyste herezje. ○ *Боже, збав нас від лукавого.* ○ Boże zbaw nas ode złego.

♦ *– Ну, що ж, коли продовжити ваш образ, то політика в нього, може, й від лукавого, але ж яка божа іскра сяє в багатьох його творах!* Стельмах.

ВІД (ОД) НАРО́ДЖЕННЯ *аналог прислівника* (від самого раннього віку; з моменту народження) **od urodzenia [pieluch, dziecka, małego]** ○ *Він був міцний від народження.* ○ Był silny od urodzenia.

♦ *Міцно спалося, як ніколи, від народження на світ.* Барка.

ВІД НЕ́ХОЧУ. *див.* **З [ВІД] НЕХОЧУ**

ВІДНО́СНО ТОГО́ *в ролі співвідносного слова* (те саме, що **СТОСОВНО ТОГО**) **w sprawie, co do, co dotyczy, co się tyczy, chodzi o, na temat** ○ *Доповідач довго говорив відносно того, як поліпшити методи роботи.* ○ Referent długo mówił na temat polepszenia metod pracy. ○ *Відносно цього у нього не було сумнівів.* ○ Co do tego nie miał żadnych wątpliwości.

ВІДНОСНО ТОГО́, ЩО *сполучник* **1.** (приєднує підрядну частину, в якій йдеться про спрямованість дії на щось) **co się tyczy tego, że; jeśli (jeżeli) chodzi o.., to; o tym czy; na temat tego, czy** ○ *Відносно того, що конференцію треба проводити, дискусії не було.* ○ Nikt nawet nie dyskutował na temat tego, czy konferencja powinna się odbyć; **2.** (приєднує підрядну частину, що передає зміст чужих думок) **co się tyczy.., że; w sprawie tego, że; o tym, że** ○ *Він щось говорив відносно того, що треба змінити графіки роботи.* ○ Mówił coś o tym, że należy zmienić plan pracy.

ВІД (ОД) ПЕРЕЛЯ́КУ. *див.* **З [ВІД (ОД)] ПЕРЕЛЯКУ**

ВІДПОВІ́ДНО ДО *аналог прийменника* **1.** (узгоджено, у відповідності) **zgodnie z;** *книжн.* **w odniesieniu do** ○ *Необхідно діяти відповідно до інструкції.* ○ Należy postępować zgodnie z instrukcją; **2.** (те саме, що **ЗАЛЕЖНО ВІД** у 1 знач.) **odpowiednio do, zależy od, w zależności od** ○ *Якість викладання в університеті визначається відповідно до рівня знань студентів.* ○ Stopień trudności wykładów na uniwersytecie zależy od poziomu wiedzy studentów; **3.** (те саме, що **В МІРУ**[2] у 1 знач.)

w miarę, zgodnie z, odpowiednio do ○ *Вона завжди відповідно до своїх можливостей намагалася допомогти друзям.* ○ Zawsze starała się pomóc przyjaciołom w miarę swoich możliwości.

♦ *Відповідно до закону діють апеляційні та місцеві суди.* Конституція України.

Нормативний термін навчання за освітньо-професійною програмою підготовки встановлюється відповідно до визначеного рівня професійної підготовки. Закон України про вищу освіту.

ВІД (ОД) ПРИРО́ДИ *аналог прислівника* (за природженими властивостями, від народження) **z natury, od urodzenia** ○ *Він був від природи дуже здібною людиною.* ○ Był zdolny od urodzenia.

♦ *Підгодувавсь, то, несподівано для себе, значно подужчав, може не від самого харчу, але також – від пробуджуваних сил, що, з природи, могли зрости.* Барка.

ВІД РО́ДУ *аналог прислівника* (від самого народження) **od urodzenia** ○ *Від роду він був здоровим хлопчиком.* ○ Od urodzenia był zdrowym chłopcem.

♦ *– Сліпий Андрійко співає... – Сліпий від роду? – Де там, осліпили.* Стельмах.

ВІД РУКИ́ *аналог прислівника* (ручкою, олівцем, не на друкарській машинці чи комп'ютері) **ręcznie, odręcznie** ○ *Протокол був написаний від руки.* ○ Protokół został spisany odręcznie.

♦ *Подивилась я: написано гарно, хоч і від руки.* Є. Кравченко.

ВІД СЕ́БЕ *аналог прислівника* **1.** (говорити, сказати про власні думки, враження; діяти від власного імені) **od siebie, w imieniu własnym, ze swojej strony** ○ *Від себе скажу, що так робити не можна.* ○ Ze swojej strony chcę powiedzieć, że tak postępować nie wolno; **2.** (у напрямку від діючої особи; протилежне **ДО СЕБЕ** у 1 знач.) **od siebie** ○ *Двері відчиняються від себе.* ○ Drzwi otwierają się od siebie.

♦ *Від себе подарували* [опікуни Марусі] *дві перини і ще надзвичайної роботи хрест.* Хоткевич.

Ти сам пливеш, відринутий від себе. І лиш за гребнем прозираєш гребінь. В. Стус.

ВІД (ОД) СЕ́РЦЯ *аналог прислівника* (дуже, сильно; проникливо, щиро) **od serca, z całego serca** ○ *Від серця вітали земляки переможців змагань.* ○ Rodacy z całego serca gratulowali zawodnikom zwycięstwa.

♦ [Євгеній:] – *Се краще! Якось більше від серця розмова йде. Не Співаючи пісню, од серця голосить* [дідусь] *і до плачу доводить.* Куліш.

ВІД (ОД) СИ́ЛИ *аналог прислівника* (щонайбільше, не більше) **<co> najwyżej, jakieś** ○ *До міста залишилося від сили п'ять кілометрів.* ○ Do miasta zostało najwyżej pięć kilometrów.

♦ *До місця, де мали ждати байдаки, була верства, од сили дві.* В. Шевчук.

ВІД СОРОМЛИ́ВОСТІ. *див.* **З (ВІД) СОРОМЛИВОСТІ (СОРОМ'ЯЗЛИВОСТІ, СОРОМ'ЯЗНОСТІ)**

ВІД ТІЄЇ (ТО́Ї, ТІЇ) ПОРИ́ *аналог прислівника* (те саме, що **З ТИХ ПІР**) **od tej pory; od tego czasu** ○ *Від тієї пори він дуже змінився.* ○ Od tej pory bardzo się zmienił.

ВІДТО́ДІ, ЯК *аналог сполучника* (те саме, що **З ТИХ ПІР, ЯК**) **od tej pory, jak; od czasu, kiedy** ○ *Відтоді, як вона приїхала, все надзвичайно змінилося.* ○ Od tej pory, jak przyjechała, wszystko niesamowicie się zmieniło.

♦ *Відтоді, як йому, тринадцятилітньому, одрізали косичку в обителі, він ретельно п'ять раз на день простягав руки догори й молився.* І. Ле.

ВІД (ОД) ЧА́СУ ДО ЧА́СУ (ЧА́С ВІД (ОД) ЧА́СУ) *аналог прислівника* (підкреслює повторюваність дії) **od czasu do czasu** ○ *Усі уважно слухали розповідача і час від часу схвально посміхалися.* ○ Wszyscy uważnie słuchali opowiadającego i od czasu do czasu przychylnie się uśmiechali.

♦ *Од часу до часу вона кликала Остапа. Одповіді не було.* Коцюбинський.

В (ВО) ІМ'Я *прийменник* **1.** (вказує на щось як мету дії) **w imię** ○ *В ім'я миру на землі варто жити, боротися, працювати.* ○ W imię pokoju na ziemi warto żyć, walczyć, pracować; **2.** (на знак пам'яті про щось, когось) **ku czci [pamięci], na chwałę** ○ *Церкву було побудовано в ім'я Діви Марії.* ○ Cerkiew zbudowano ku czci Marii Dziewicy.

♦ *Роботайте розумно, во ім'я матері нашої України безталанної.* Шевченко.

При його гордому й крутому характері це був великий іспит. Але він його витримував стоїчно, в ім'я Романової мрії. В ім'я тієї Романової мрії він глитав тую гірку, нестерпну кривду, аж захлинався, але глитав. Багряний.

В ІМ'Я ТОГО ЩОБ *сполучник* (приєднує підрядну частину з мотивуванням мети дії головної частини) **w tym celu, żeby (ażeby); po**

to, żeby ○ *Природу треба берегти хоча б в ім'я того, щоб жити на Землі.* ○ Przyrodę należy chronić, choćby po to, żeby móc żyć na Ziemi.

♦ *Прогресивні народи з'єднують свої сили в ім'я того, щоб був мир на землі.* З газет.

В ІНТЕРЕ́САХ *аналог прийменника* **1.** (вказує на факти, що сприяють чому-н.) **w interesie, dla, w celu** ○ *На зборах були прийняті важливі рішення в інтересах забезпечення миру.* ○ Na zebraniu zapadły ważne decyzje w celu zapewnienia pokoju; **2.** (вказує на того (тих), чиї інтереси враховуються) **w interesie, na korzyść** ○ *В інтересах читачів змінено графік роботи бібліотеки.* ○ W interesie czytelników zmieniono godziny otwarcia biblioteki.

♦ *В інтересах широкої пропаганди, замішання в рядах ворога ... смертний присуд оголосити перед виконанням і не пізніше наступної ночі.* Винниченко.

А його шлюб з Ксенею був тепер в інтересах двора. Гжицький.

В ІНШОМУ РА́ЗІ *аналог прислівника* (інакше) **w przeciwnym wypadku** ○ *Щоб виконати це завдання, йому треба був час, в іншому разі він не встигав.* ○ Potrzebował czasu na wykonanie tego zadania, w przeciwnym wypadku mógłby nie zdążyć.

♦ *Отже, повинно зостатися щось од огню непорушне: В іншому разі матерія спершу в ніщо б оберталась І вже з нічого речей розмаїтість у нас поставала.* Зеров.

В (У) КО́ЛІ *аналог прийменника* (вказує на осіб, об'єднаних спільною працею, спільними інтересами) **w kręgu [kole, gronie]** ○ *Він провів вечір у колі друзів.* ○ Spędził wieczór w gronie przyjaciół.

♦ *Ялта стоїть в колі найкращих курортів Середземномор'я.* З газет.

В (У) КОТРИ́Й РАЗ *аналог прислівника* (неодноразово; кілька разів) **po raz nie wiadomo który; który to już raz; ile razy** ○ *Вже в котрий раз вона спізнювалася на роботу, але зауважень поки що не одержувала.* ○ Po raz nie wiadomo który spóźniła się do pracy, ale nikt jeszcze nie zwrócił jej uwagi.

♦ *– Коли до бою дійде, скидайте чалми й фески, бо переплутаєте, де свій, де ворог, – хвилюючись, у котрий раз попереджав Непран.* В. Шевчук.

В (У) КРА́ЙНЬОМУ ВИ́ПАДКУ. *див.* **НА [В (У)] КРАЙНІЙ (КРАЙНЬОМУ) ВИПАДОК (ВИПАДКУ)**

В (У) КРА́ЙНЬОМУ (КРА́ЙНІМ) РА́ЗІ *аналог прислівника* (при найбільшій необхідності; як останній засіб; максимум) **w ostateczności,**

ostatecznie ○ *Цю кімнату він прибирав тільки у крайньому разі.* ○ Ten pokój sprzątał tylko w ostateczności. // *в ролі вставного слова* **w ostateczności** ○ *На виконання цієї роботи він міг дозволити собі два, у крайньому разі, три дні.* ○ Na skończenie tej pracy miał dwa, w ostateczności trzy dni.

♦ *У крайнім разі Богун і Нечай могли рахувати ще на Уманський полк, але він був порівняно далеко від граничної лінії, та й полковник Глух навряд чи зважився б на рішучі дії без гетьманського розказу.* О. Соколовський.

В (У) ЛА́Д *аналог прислівника* (злагоджено, гармонійно, співзвучно, у повній відповідності до чогось; протилежне **НЕ В ЛАД**) *книжн.* **harmonijnie, zgodnie** ○ *Голоси цього хору звучали дружно, в лад.* ○ Głosy tego chóru brzmiały harmonijnie.

♦ *Розмова не йшла в лад.* Франко.

ВЛА́СНЕ (ВЛАСТИ́ВО) КА́ЖУЧИ *в ролі вставного слова* (вказує на достовірність факту) **szczerze mówiąc** ○ *Власне кажучи, вибрати гарну книжку у цій бібліотеці було важко.* ○ Szczerze mówiąc, znalezienie odpowiedniej książki w tej bibliotece nie było łatwe.

♦ *Коридором уже давно шастають тутешні персонажі, власне кажучи, вони письменники, та ще й з "усього кінця".* Ю. Андрухович.

В ЛИЦЕ́ *рідко, аналог прислівника* **1.** (те саме, що **В ОБЛИЧЧЯ** у 2 знач.) **prosto w twarz [oczy], otwarcie, bez ogródek, wprost** ○ *Вони посварилися, але в лице правди так і не сказали.* ○ Pokłócili się, ale nie powiedzieli sobie prawdy prosto w oczy; **2.** (те саме, що **В ОБЛИЧЧЯ** у 1 знач.) **z widzenia [twarzy]** ○ *Ця акторка часто з'являлася на екранах телевізорів, і в лице її знала навіть кожна дитина.* ○ Ta aktorka często pojawiała się na ekranach i z twarzy ją znało każde dziecko.

♦ *Я знаю ті стежки не так, як ви, а якби мені хто тепер казав іти на Угорщину, то я би розсміявся йому в лице.* Франко.

♦ *Драган мав їхати, але він ніколи не бачив Гоміда і не знав його в лице.* Малик.

В (У) ЛИЦІ́ *застар., аналог прийменника* (те саме, що **В ОСОБІ**) **w osobie [imieniu], w charakterze, jako** ○ *Представник керівництва міста був на зборах у лиці першої особи.* ○ Przedstawiciel władzy miejskiej był obecny na zebraniu w charakterze gościa honorowego.

♦ *Бог в лиці Надежди... помагає мені одружитися з Вашою дочкою.* Шевченко.

В (У) ЛІТА́Х *у ролі присудка* (немолода, літня людина) **w podeszłym [sędziwym] wieku, leciwy** ○ *І хоча він був уже людиною в літах, рухи його були швидкі та впевнені.* ○ Chociaż był już człowiekiem w podeszłym wieku, jego ruchy były pewne. *// в ролі неузгодж. означ.* **leciwy** ○ *Жінка в літах відчинила двері.* ○ Leciwa kobieta otworzyła drzwi.

♦ *Господиня, невисока на зріст, огрядна жінка, була вже в літах.* В. Леус.

В (У) ЛО́Б *аналог прислівника* **1.** (спрямовуючи удар в бік фронту супротивника, маючи безпосередньо перед собою супротивника; назустріч руху) **od czoła, czołowy, w twarz** ○ *Війська атакували супротивника в лоб.* ○ Wojska uderzyły przeciwnika czołowo; **2.** (прямо, занадто прямолінійно; те саме, що **В УПОР** у 2 знач.) **obcesowo, otwarcie, <prosto> w oczy, w żywe oczy, bezczelnie, bezceremonialnie, bez ogródek, wprost** ○ *Він запитав його в лоб.* ○ Zadał mu pytanie wprost.

♦ *Де в лоб їм не вдається – десанти закидають в тил, паскуди.* Гончар.

Те, що він викладає думки трохи по-газетному, "в лоб", не заперечує їх безсумнівної щирості. Муратов.

В (У) ЛЮ́ДЯХ *аналог прислівника* (у чужих, у наймах) **być na służbie u ludzi** ○ *Багато років йому довелося служити в людях.* ○ Przez wiele lat był zmuszony służyć u ludzi.

♦ *Як занедужала в людях, батько й мати прийшли й забрали мене з дитиною до себе.* Барвінок.

В (У) МАЙБУ́ТНЬОМУ *аналог прислівника* (з часом; опісля; протилежне **В (У) МИНУЛОМУ**) **w przyszłości** ○ *Хотілося б, щоб у майбутньому вони стали справжніми майстрами.* ○ Chcielibyśmy, żeby w przyszłości zostali prawdziwymi mistrzami.

♦ *Сонце вже на захід повернуло, не пече, у вас прекрасний настрій, ви ще молодий, все у вас у майбутньому, і так вам хороше, що співати хочеться.* Остап Вишня.

В (У) МЕ́ЖАХ *аналог прийменника* (те саме, що **В (У) РАМКАХ**) **w zakresie, w granicach [ramach]** ○ *Співробітництво розвивається в межах дослідження.* ○ Współpraca rozwija się w zakresie badań.

♦ *Арифметику у межах цілої лічби він добре вивчив ще як був писарем.* Грінченко.

В (У) МИНУ́ЛОМУ *аналог прислівника* (раніше; перед тим; протилежне **В (У) МАЙБУТНЬОМУ**) **w przeszłości, wcześniej** ○ *У минулому він*

займався спортом. ○ W przeszłości uprawiał sport. ○ *Вони обоє в минулому працювали у школі.* ○ W przeszłości obydwoje pracowali w szkole.

♦ *В минулому він учитель, на війні здобув чин офіцера, але в дні падіння престолу перейшов разом із своїм батальйоном на бік революційних повсталих мас.* Гончар.

В (У) МІ́РУ[1] *прислівник* (досить, скільки треба; протилежне **НЕ В МІРУ**) **w miarę, dość** ○ *Бабуся була в міру суворою.* ○ Babcia była dość surowa.

♦ *Легка колонада* [ресторану] *підтримувала покрівлю, відкрите повітря, блакитно-білі фарби, як хмарки. В міру скла, і всюди квіти.* І. Ле.

В (У) МІ́РУ[2] *прийменник* **1.** (вказує на можливості, в результаті яких відбувається дія) **w miarę, odpowiednio do, w zależności od, zależnie od** ○ *Усі працювали в міру своїх сил.* ○ Wszyscy pracowali w miarę swoich sił; **2.** (вказує на причинову залежність дії) **w miarę, zależnie od, w zależności od** ○ *Засідання комісії скликалося в міру необхідності.* ○ Posiedzenie komisji zwoływano w miarę konieczności; **3.** (вказує на таку дію, що відбувається поступово) **w miarę** ○ *В міру наближення до міста ліс ставав рідшим.* ○ W miarę zbliżania się do miasta las stawał się coraz rzadszy.

♦ *Всю ніч чесно, в міру своїх сил, виконував він з молоддю свої вироки, розбиваючи каски березовим прикладом.* Довженко.

В міру наближення танків усе живе все більше прилипало до землі в своїх ровах і ямах. Багряний.

В (У) МІРУ ТОГО́<,> **ЯК** *сполучник* (приєднує підрядну частину зі вказівкою на дію, що відбувається одночасно з дією головної частини) **w miarę tego, jak** ○ *В міру того як туристи піднімалися в гори, ставало холодніше.* ○ W miarę tego, jak turyści wspinali się na górę, robiło się coraz zimniej.

♦ *В міру того, як спадала темрява, почали проступати все дужче сполохи.* Багряний.

В (У) МО́ДІ *в ролі присудка* (відповідає моді, має загальне визнання) **w modzie** ○ *Цього сезону у моді були довгі спідниці.* ○ W tym sezonie były w modzie długie spódnice.

♦ *Видно, справді, у вас в Галичині "жіноче питання" дуже в моді тепер.* Л. Українка. *У нас тепер в моді "Пісня капітанів".* Яновський.

В (У) НА́БІР *аналог прислівника* (те саме, що **В (У) ПОЗИКУ (ПОЗИЧКУ) na kredyt** ○ *Останнім часом він жив у набір.* ○ Ostatnio żył na kredyt.

♦ *Часто він віддавав свій немудрий товар в набір, і тоді доводилося переживати скрутні безхлібні дні.* Стельмах.

В(У) НА́БОРГ *аналог прислівника* (те саме, що **В (У) ПОЗИКУ (ПОЗИЧКУ) pożyczyć, na kredyt** ○ *Він ніколи і нічого не брав у наборг.* ○ On nigdy nic nie pożyczał.

В (У) НАДДА́ТОК. *див.* **НА [В (У)] ДОДАТОК [НАДДАТОК]**

В (У) НАДІ́Ї *аналог прислівника* (те саме, що **У СПОДІВАННІ (СПОДІВАНЦІ) w nadziei na, z nadzieją** ○ *Футболісти нашої збірної команди вийшли на поле в надії одержати перемогу* ○ Piłkarze naszej drużyny reprezentacyjnej wyszli z nadzieją na zdobycie zwycięstwa.

♦ *По обіді жінка дрімала, а він йшов в город в надії чогось нового, що кожний раз заводила марно, і знову ніс на вечірній вогник додому ту ж саму зануду, з якою виходив.* Коцюбинський.

В (У) НАДІ́Ї <НА ТЕ́>, ЩО *аналог сполучника* (те саме, що **У СПОДІВАННІ (СПОДІВАНЦІ) НА ТЕ, ЩО) w nadziei <na to>, że; z nadzieją <na to>, że; mając nadzieję <na to>, że** ○ *Пишу вам у надії на те, що ви не відмовите мені у моєму проханні.* ○ Zwracam się z nadzieją, że nie odmówią państwo spełnienia mojej prośby.

♦ *Вона почала кричати на всю міць легких в надії на те, що коли не Остап, то хтось інший почує її.* Коцюбинський.

В НА́ПРЯМІ (НА́ПРЯМКУ) *прийменник* (вживається при вказівці на щось, з чим пов'язані зміни напрямку дії, руху) **w kierunku [stronę]** ○ *Машина поїхала в напрямку найближчої станції.* ○ Samochód pojechał w kierunku najbliższej stacji.

♦ *Чембалік сів у сани й поїхав в напрямку села Картеничі.* Шиян.

В НА́ПРЯМКУ. *див.* **В НАПРЯМІ (НАПРЯМКУ)**

В (У) НА́ПРЯМІ (НА́ПРЯМКУ) ДО *прийменник* (вказує на рух у бік чогось) **w kierunku** ○ *Не поспішаючи, він йшов у напрямку до будинку.* ○ Szedł bez pośpiechu w kierunku budynku.

♦ *Немовби якісь незримі велетні кидали в небо в напрямі до козацького табору довгі вогняні снопи: поляки стріляли огнистими бомбами.* О. Соколовський.

В НА́ПРЯМКУ ДО. *див.* **В (У) НАПРЯМІ (НАПРЯМКУ) ДО**

В (У) НА́С *прислівник* (у нашій сім'ї, країні, у нашому суспільстві тощо) **u nas** ○ *У нас в Україні спостерігається поступовий розвиток демократії.* ○ U nas w Ukrainie daje się zauważyć stopniowy rozwój demokracji.

♦ [Корній:] — *А ти думала, малий? Світ дуже великий. У світі дерева різні. У нас дуби, яблуні, липи. Там пальми, банани.* Самчук.

ВНА́СЛІДОК ТОГО́, ЩО *сполучник* (приєднує підрядну частину, що виражає наслідки, які витікають з головної частини) **na skutek tego, że; na skutek; z powodu** ○ *Річки розлилися внаслідок того, що пройшли дощі.* ○ Rzeki wylały z powodu obfitych opadów.

♦ *Посівна була своєчасно закінчена внаслідок того, що перейшли на двозмінну роботу.* З газет.

ВНАСЛІДОК ЧОГО́ *аналог прийменника* (приєднує підрядну частину зі знач. наслідку, що витікає з дії головної частини) **wskutek czego, wskutek, na skutek** ○ *Він багато хворів, внаслідок чого скінчив інститут на рік пізніше.* ○ Długo chorował, wskutek czego skończył studia rok później.

♦ *Тому я й переробив його* [сценарій] *процентів на дев'яносто, внаслідок чого автор демонстративно "зняв своє ім'я"* Довженко.

В (У) НЕРІШУ́ЧОСТІ *аналог прислівника* (вагаючись; відчуваючи нерішучість) **niezdecydowanie, niepewnie być niezdecydowanym, wahając się** ○ *Вони у нерішучості постояли біля будинку, не знаючи, куди йти.* ○ Zatrzymali się niepewnie koło budynku, nie wiedząc, dokąd iść.

♦ *Немов злякавшись жменьки козацьких чайок, турецькі судна спинялися у нерішучості, ставали боком до нападаючих, а декотрі взяли зворотний курс.* В. Шевчук.

В (У) НЕСТЯ́МІ (НЕСТЯ́МЦІ, НЕСТЯ́МКУ) *аналог прислівника* (відчуваючи хвилювання, збудження) **jak szalony, jak opętany, nieprzytomny, w stanie niesamowitego podniecenia** ○ *Він вибіг із хати у нестямі.* ○ Wybiegł z domu jak opętany. // *у ролі присудка* ○ *Сьогодні вона була ввесь день у нестямку.* ○ Dzisiaj przez cały dzień była w stanie niesamowitego podniecenia.

♦ *Осель намисто у нестямі – шаліють полум'я і жах.* Ю. Дараган.

В (У) НЕСТЯ́МКУ. *див.* **В (У) НЕСТЯМІ (НЕСТЯМЦІ, НЕСТЯМКУ)**

В (У) НЕСТЯ́МЦІ. *див.* **В (У) НЕСТЯМІ (НЕСТЯМЦІ, НЕСТЯМКУ)**

В НЕТЯ́МІ *розм., аналог прислівника* (те саме, що **БЕЗ ПАМ'ЯТІ** у 1 знач.) **w omdleniu, bez pamięci, stracić przytomność, nieprzytomny** ○ *Хворий добу знаходився в нетямі.* ○ Chory przez całą dobę przebywał w omdleniu.

♦ *Сидячи посеред гостинця, він в нетямі тільки рушав поблідлими устами, але не міг з них видобувати ані слова.* Франко.

В (У) НІ́Ч *аналог прислівника* **1.** (уночі; тоді, коли настане ніч) **w nocy** ○ *– Коли ти від'їжджаєш? – Завтра у ніч.* ○ – Kiedy wyjeżdżasz? – Jutro w nocy; **2.** (уночі, перед тією датою, що була вказана) **w noc, w wigilię** ○ *У ніч проти Нового року вдарив мороз.* ○ W noc przed Sylwestrem chwycił mróz.

♦ *Ось вийди в ніч – ніде тобі нікого, лише й живого – шлюбна служба псів.* В. Стус.

– Не можемо іти на Київ! Для цього нас замало Крім того, в ніч на завтра вернутись мусимо до Переяслава – такий наказ Трясила. В. Шевчук.

В(У) НОГА́Х *аналог прислівника* (класти, лежати в тій частині ліжка, де знаходяться ноги; біля ніг; протилежне **В (У) ГОЛОВАХ**) **w nogach** ○ *У ногах хлопчика лежало сіре кошеня.* ○ W nogach chłopczyka leżało szare kociątko.

♦ *Носила* [Пріська] *через її голову собі до рота ложкою страву з миски, що стояла в ногах.* Л. Українка.

В НО́ГИ *аналог прислівника* (в те місце, де знаходяться ноги) **obok nóg, w nogach** ○ *В ноги вона поклала складену ковдру.* ○ Obok nóg położyła złożoną kołdrę.

♦ *Положили ті клейноди Попенкові в ноги.* Шевченко.

В (У) НО́ГУ *аналог прислівника* (йдучи одночасно, в такт іншим, ступаючи то правою, то лівою ногою) **w nogę** ○ *Марширують в ногу, співаючи для підтримки ритму.* ○ Maszerują w nogę, śpiewając, żeby utrzymać rytm.

♦ *Настрій у нього був чудовий, рота йшла легко й весело, і Тарас Григорович крокував з нею в ногу і раз у раз перекидався жартом із правофланговими.* Тулуб.

В О́БВІД (ОБВІ́Д) *аналог прислівника* (по колу, обводячи, оточуючи що-н.) **wokół, dookoła, naokoło** ○ *В обвід на дачі росли дерева.* ○ Dookoła domku letniskowego rosły drzewa.

♦ *З міцної кедрини Над водою тією в обвід він поставив цямрини.* Павличко.

В ОБГІ́Н *аналог прийменника* (обганяючи стороною; навипередки) **wyprzedzając** ○ *Розвідники рушили в обгін ворогів.* ○ Zwiadowcy ruszyli, wyprzedzając wrogów.

♦ *Непран пустив коня навскач і, наздогнавши сотню, повів її в обгін полків, що досі йшли попереду.* В. Шевчук.

В ОБЕРЕ́МОК. *див.* **НА [В] ОБЕРЕМОК**

В ОБЛИ́ЧЧЯ *аналог прислівника* **1.** (бути знайомим з кимсь; знати його на зовнішній вигляд) **z twarzy [widzenia]** ○ *У цьому місті його знали всі, щоправда, декотрі пам'ятали його тільки в обличчя.* ○ W tym mieście znali go wszyscy, co prawda, niektórzy pamiętali go jedynie z widzenia; **2.** (прямо, відверто, безпосередньо) **prosto w twarz [oczy], otwarcie** ○ *Вони сказали все одне одному в обличчя.* ○ Powiedzieli sobie wszystko prosto w twarz.

♦ *– Переберешся на Запорожжя, вступиш у січове товариство. А там вибереш влучну хвилину і прикінчиш Звенигору. Він не знає тебе в обличчя? – Ні, не знає.* Малик.

В О́БМІН НА *аналог прийменника* (вживається при вказівці на предмет, на який щось вимінюється) **w zamian za, zamiast** ○ *Вона запропонувала йому квиток у театр в обмін на книжку.* ○ Zaproponowała mu bilet do teatru w zamian za książkę.

♦ *Але ізраїльський прем'єр вірить у те, що збройна перевага Ізраїлю змусить арабські країни змиритися з його політикою та погодитися на формулу "мир у обмін на землю".* З газет.

В ОБНІ́МКУ *розм., прислівник* (обійнявшись, обхопивши одне одного) **w objęciach** ○ *Дівчинка ввесь день сиділа в обнімку з хлопцем.* ○ Dziewczynka przez cały dzień siedziała w objęciach z chłopcem.

♦ *– А знаєш, я її бачив, – раптом сказав Гриша і повалився на своє ліжко. – Вона сиділа в обнімку з спецом і цілувалася.* Чабанівський.

В ОБРІ́З *аналог прислівника* (без надлишку; не більш, ніж необхідно) **bardzo mało, niewiele, ledwo ledwo** ○ *Часу до відправлення потягу залишилося в обріз.* ○ Do odjazdu pociągu zostało niewiele czasu. // *в ролі присудка* ○ *Води було в обріз.* ○ Wody było niewiele.

♦ *– Грошей в обріз. Вся надія на буряки.* Руданський.

В ОБСТАНО́ВЦІ *аналог прийменника* (вживається при вказівці на умови відбування дії) **w warunkach** ○ *Обидві сторони висловили задоволення. Переговори відбувалися в обстановці повної одностайності*

○ Obydwie strony wyraziły zadowolenie. Negocjacje prowadzono w warunkach całkowitej jednomyślności.

В ОБТЯ́ЖКУ *аналог прислівника* (про одяг, що тісно прилягає до тіла) **obcisły; za wąski** ○ *Їй подобалося одягатися в обтяжку.* ○ Podobały się jej obcisłe ubrania. // *у ролі присудка* ○ *Костюм на ньому був в обтяжку.* ○ On był ubrany w obcisły garnitur. // *у ролі неузгодж. означ.* ○ *У нього були вузькі в обтяжку брюки.* ○ Miał za wąskie, obcisłe spodnie.

В ОБХВА́Т *прислівник* (так, що можна обхопити руками) **którego można objąć rękami** ○ *Груша виросла висока і товста, в обхват не візьмеш.* ○ Grusza wyrosła wysoka i taka gruba, że nie da się jej objąć rękami.

♦ *Четверо, стрінувшись, несуть різну вагу: на плечах і під руками наодвисно, і в обхват — хто мішечок, а хто кошик, клунок, торбу.* Барка.

В ОБХІ́Д[1] *аналог прислівника* (обходячи кругом, стороною) **okrężną drogą, naokoło** ○ *Він пішов не прямою дорогою, а в обхід.* ○ Poszedł nie na skróty, a naokoło.

♦ *Але то був один момент: одразу ж солончани пішли в обхід.* Хвильовий.

В ОБХІ́Д[2] *аналог прийменника* (кругом, обходячи стороною; повз щось) **omijając, naokoło** ○ *Діти пішли стежкою в обхід ставка.* ○ Dzieci poszły ścieżką, omijając staw.

♦ *Тут кінчався яр. Тоді в обхід саду* [добиралися Артем із Серьогою] *чагарниками до насипу.* А. Головко.

В ОДИНО́ЧКУ *аналог прислівника* (окремо від інших, самотньо) **pojedynczo, w pojedynkę, samemu** ○ *Тривалий час працювати доводилося в одиночку.* ○ Przez długi czas trzeba było pracować samemu.

♦ *Жито мені говорило уранці: – Будь же на мене похожим, синочку, Бачиш, мільйони колосся в багрянці, Будь же мов колос, не стій в одиночку!* Малишко.

В ОДНА́КОВІЙ [В (У) ТІЙ ЖЕ; В (У) РІ́ВНІЙ] МІ́РІ *аналог прислівника* (однаково; однаковою мірою) **w równej mierze, w jednakowym stopniu, równie dobrze** ○ *Він у рівній мірі був поет, співак та композитор.* ○ Był w jednakowym stopniu śpiewakiem, poetą i kompozytorem.

♦ *А «Велес книга» належить до тих пам'яток, які потребують від дослідника особливої підготовки – тут треба в однаковій мірі бути і лінгвістом з обов'язковим знанням санскриту й давньоруської мови, і літературознавцем-орієнталістом, тобто знавцем давньої літератури, і істориком, і релігієзнавцем.* Клочек.

В ОСНОВНÓМУ *прислівник* (у загальних рисах, переважно) **w zasadzie, zasadniczo, głównie, przeważnie** ○ *Преса в основному послідовно відсвічувала цю подію.* ○ Prasa w zasadzie konsekwentnie przedstawiała to wydarzenie. // *у ролі вставного слова* ○ *Букет складався із різних квітів, але, в основному, із ромашок.* ○ Bukiet składał się z różnych kwiatów, ale głównie z rumianku.

♦ [Соня:] – *Слухайте, Сашко, в основному я з вами згодна.* О. Соколовський. – *Питання цікаве. Хай молоді скажуть. Бо ж вони, в основному, воюють.* Довженко.

В ОСÓБАХ *аналог прислівника* (наочно, образно, передаючи особливості мовлення, манеру поведінки) **opowiadać, imitując [naśladując] osoby, przedstawiać** ○ *Розповідь вона передавала емоційно і в особах.* ○ Opowiadanie przedstawiała emocjonalnie, naśladując poszczególne osoby.

♦ *Ящірка розповідає про все це з охотою, довго, детально. Часто схоплюється з місця, говорить в особах.* Збанацький.

В ОСÓБІ *аналог прийменника* (вказує на особу чи групу осіб, що відмежовуються від інших) **reprezentanci, osoby reprezentujące** ○ *В особі студентів вашого університету ми вітаємо молодь усієї держави.* ○ Witamy studentów waszego uniwersytetu, reprezentujących młodzież z całego kraju.

♦ *Вже вони і так і сяк перемивали кісточки начальства, а начальство те в особі Балахна меланхолійно гортало блокнот, записуючи туди якісь слова.* Чабанівський.

В ОТÓЧЕННІ *аналог прислівника* (у супроводі, разом з кимсь, серед когось, чогось) **w otoczeniu, w towarzystwie** ○ *Завжди в оточенні друзів йому ставало легше на серці.* ○ W otoczeniu przyjaciół zawsze robiło mu się lżej na sercu.

♦ *Вони непомітно вислизнули з хати, і Шура повела їх за хлів, де в оточенні бур'яну стояв величезний кущ дурману, рясно обвішаний чорними ягодами.* В. Леус.

В ОХÓТУ *прислівник* (із задоволенням, з охотою) **w smak, z przyjemnością [chęcią, ochotą], chętnie** ○ *Співали вони багато й в охоту.* ○ Śpiewali dużo i z przyjemnością.

♦ *Як поробиш до поту, то їстимеш в охоту.* Сл. Гр.

В (У) ПÁЗУХУ *аналог прислівника* (те саме, що **ЗА ПАЗУХУ**) **w zanadrzu, za pazuchę** ○ *Решту яблук він сховав у пазуху.* ○ Resztę jabłek schował za pazuchę.

♦ *Він охоче ласує заморськими плодами, прицмокує язиком і кладе кісточки собі у пазуху.* Чабанівський.

В (У) ПАРÁДІ *у ролі присудка* (у нарядному, святковому одязі, убранні; із святковою нарядністю) **w pełnej gali** ○ *На вечірці всі були у параді.* ○ Na wieczorze wszyscy byli w pełnej gali.

♦ *Латин, як цар в своїм наряді, Ішов в кругу своїх вельмож, Котрі всі були в параді.* Котляревський.

В (У) ПÁРІ *аналог прислівника* (те саме, що **НА ПАРУ**) **we dwoje (dwójkę), w parze** ○ *У парі вони пройшли повз садок.* ○ We dwoje przeszli przez ogród.

♦ *Невдовзі після одруження Іван її змайстрував, щоб можна було вийти увечері і посидіти при таких зорях з молодою дружиною в парі.* О. Гончар

В (У) ПЕРЕДЧУВÁННІ. *див.* **В (У) ПЕРЕДЧУТТІ (ПЕРЕДЧУВАННІ)**

В (У) ПЕРЕДЧУТТÍ (ПЕРЕДЧУВÁННІ) *аналог прийменника* (вказує на те, що передчувається, є попередньо обумовленим; те, що має відбутися) **w przeczuciu, przeczuwając** ○ *Серце його дуже билось у передчутті зустрічі.* ○ Serce biło mu mocno w przeczuciu spotkania.

♦ *Що перед вами, судді, не клонюся в передчутті недовідомих верст.* В. Стус.

В (У) ПÉРШУ МИТЬ *аналог прислівника* (зараз же, одразу ж після чого-н.) **w pierwszej chwili** ○ *В першу мить вони виглядали розгубленими.* ○ W pierwszej chwili wyglądali na zagubionych.

♦ *Висунувшись з-під шинелі, Сагайда в першу мить не міг збагнути, де він.* Гончар.

В (У) ПÉРШУ ЧÉРГУ *аналог прислівника* (те саме, що **ПЕРШ ЗА ВСЕ;** протилежне **В ОСТАННЮ ЧЕРГУ**) **w pierwszej kolejności, przede wszystkim, w pierwszym rzędzie, najpierw** ○ *Нам хотілося у першу чергу довідатися про стан здоров'я нашого приятеля.* ○ Przede wszystkim chcieliśmy się dowiedzieć o stan zdrowia naszego przyjaciela.

♦ *Чомусь здалося, що сімейні справи в першу чергу починаються від Назірихон і кінчаються нею.* І. Ле.

В (У) ПІДСУМКУ *прислівник* (після висловленого, зробленого) **a w końcu, w wyniku [rezultacie]** ○ *Ми з ним посперечалися, в підсумку я*

виявився правий. ○ Posprzeczaliśmy się, a w końcu okazało się, że to ja miałem rację.

В (У) ПО́ВНІЙ МІРІ *прислівник* (цілком; сповна; повністю) **wyczerpująco, w pełni** ○ *Завдання були з'ясовані у повній мірі.* ○ Zadanie zostało wyczerpująco wyjaśnione.

♦ *– Ви відмінно знищили греблю в районі колгоспу і поновили в повній мірі висушене колись болото, зробивши непрохідною для фашистських танків цю ділянку.* Яновський.

В (У) ПОГО́НЮ *аналог прислівника* (слідом, навздогін) **w pościg [pogoń, ślad, trop] <za>** ○ *Вони пробігли полем, а в погоню заморгала сліпучо-синя блискавка.* ○ Przebiegli przez pole, a w ślad za nimi rozbłysnęła oślepiająco- niebieska błyskawica.

♦ *Пішов милий у дорогу, За ним мила у погоню.* Чубинський.

В (У) ПОДА́ЛЬШОМУ. *див.* **В (У) ДАЛЬШОМУ (ПОДАЛЬШОМУ)**

В (У) ПО́ДИВІ *аналог прислівника* (відчуваючи непорозуміння; здивовано, зачудовано) **w zakłopotaniu, ze zdumieniem, zakłopotany, zdumiony** ○ *Він стояв у подиві і не знав, що треба було вжити.* ○ Stał zdumiony i nie wiedział, co ma robić.

♦ *– Чи ти здурів? – в подиві відсторонив його Іван. – Навіщо нам туди йти?* Кучер.

В (У) ПО́ЗИКУ (ПО́ЗИЧКУ) *аналог прислівника* (давати, брати, робити що-н. з умовою повернути або зі сплачуванням через деякий час) **pożyczyć, na kredyt** ○ *Він узяв гроші в позику у приятеля.* ○ Pożyczył pieniądze od przyjaciela.

♦ *– Недобре кажуть* [люди], *Марино!.. Якого хліба даєш їм у позику? Ось на, подивись!* Мирний.

В (У) ПОКО́РІ *аналог прислівника* (те саме, що **З ПОКОРОЮ**) **ulegle, z uległością [pokorą], w pokorze** ○ *Діти в покорі вислуховували нарікання дорослих.* ○ Dzieci z pokorą wysłuchiwały narzekań dorosłych.

♦ *Ну, якщо вже з'явилися у покорі, у красі своїй, то я не випущу вас з хати так, змушу посміхатися мені, спокутувати свій гріх.* Чабанівський.

В (У) ПОРІВНЯ́ННІ З (ЗІ) *прийменник* (вказує на предмети, особи, що порівнюються) **w porównaniu z [do]** ○ *Цей будинок у порівнянні з сусіднім здавався маленьким.* ○ Ten budynek w porównaniu z sąsiednim wydawał się malutki.

♦ *– Щастя – момент. Далі вже буденщина, пошлість. Я знаю вже. Саме найбільше щастя буде мізерним в порівнянні з цим.* Винниченко.

В (У) ПОРІВНЯ́ННІ З ТИ́М *у ролі співвідносного слова* (вживається в головній частині, до якої приєднується підрядна з'ясувальна частина зі сполучними словами *що, як* т. ін.) **w porównaniu z tym...** ○ *Цей виступ був прекрасним у порівнянні з тим, що ми бачили раніше* ○ Ten występ był wspaniały w porównaniu z tym, który widzieliśmy wcześniej.

В (У) ПОРЯ́ДКУ[1] *в ролі присудка* (у гарному стані; такий, як слід) **w porządku** ○ *Усі документи в порядку.* ○ Wszystkie dokumenty są w porządku.

♦ *Збруя на ньому вже була в порядку, сідло – на місці.* Гончар.

В (У) ПОРЯ́ДКУ[2] *аналог прийменника* **1.** (вживається при вказівці на характер, певний порядок дії) **według, w porządku [kolejności]** ○ *Учень повинен розташувати числа в порядку зростання.* ○ Uczeń powinien ułożyć liczby w porządku rosnącym; **2.** (як; у вигляді; у формі чогось) **w postaci [drodze]** ○ *У порядку винятку він допоміг їй зробити цю вправу.* ○ W drodze wyjątku pomógł jej w wykonaniu tego ćwiczenia.

♦ *Я завідував відділом мистецтва, був комісаром театру Шевченка, брав участь в роботі організаційного комітету працівників освіти. Крім того, в порядку особливого партійного навантаження роз'їжджав по селах Київщини для організації влади на місцях.* Довженко.

[Командир:] – *В порядку охорони даю вам двох солдатів. Хлопці браві.* В. Леус.

В (У) ПО́СПІХУ *аналог прислівника* (поспішаючи, кваплячись) **w pośpiechu** ○ *У поспіху вона перегорнула кілька сторінок газети.* ○ W pośpiechu przewróciła kilka stron gazety.

♦ *Я, в поспіху та в шумі слухавши, багато не замислювався. Тепер, коли нагадали, враз ніби малюнок побачив: то — правда.* Барка.

В (У) ПО́СТАТІ *аналог прийменника* (в образі кого-, чого-н.; те саме, що **У ВИГЛЯДІ** у 1 знач.) **w rodzaju [postaci], pod postacią** ○ *У постаті героя відчувається сила та прагнення до перемоги.* ○ W postaci bohatera daje się zauważyć siłę i dążenie do zwycięstwa.

♦ [Саня:] – *Взагалі мужчинам не варто вірити, а вам і надто. Вам он навіть любов уявляється в постаті якоїсь балерини.* Л. Українка.

В (У) ПОТРЕ́БІ *аналог прислівника* (якщо виникає необхідність) **w razie potrzeby [koniecznośći]** ○ *У потребі можна було звернутися за допомогою до друзів.* ○ W razie potrzeby można było zwrócić się o pomoc do przyjaciół.

♦ *Соломія вірила, що станеться якась незвичайна подія, якась невідома сила прийде у потребі на поміч.* Коцюбинський.

В (У) ПРИГО́ДІ *аналог прислівника* (те саме, що **ПРИ НАГОДІ**) **przy okazji [sposobności]** ○ *У пригоді він завжди відвідував рідну домівку.* ○ Przy sposobności zawsze odwiedzał rodzinny dom.

♦ *– Хоч сила всім страшна твоя, хоч пан ти, – каже, – між панами, та хтозна, що ще буде з нами: в пригоді, може, стану й я.* Глібов.

В (У) ПРИДА́ЧУ. *див.* **НА [В (У)] ПРИДАЧУ (ДОДАЧУ)**

В (У) ПРИ́НЦИПІ *аналог прислівника* (у цілому, в основному, взагалі) **w zasadzie** ○ *Ця ідея в принципі була правильною.* ○ Ta idea w zasadzie była słuszna.

♦ *Перед лісовою промисловістю всієї країни стоїть невідкладне завдання, яке має нарешті вирішити лісову проблему в принципі.* Чабанівський.

В (У) ПРОТИВА́ГУ. *див.* **НА В (У) ПРОТИВАГУ**

В (У) ПРОТИВЕ́НСТВІ ДО *рідко, аналог прийменника* (те саме, що **НА ПРОТИЛЕЖНІСТЬ**) **w przeciwieństwie do, w odróżnieniu od** ○ *В противенстві до брата вона була веселою дівчинкою.* ○ W przeciwieństwie do swego brata była wesołą dziewczynką.

♦ *В противенстві до тяжкої... та риторичної мови духовних драм, інтермедії кипіли життям.* Франко.

В (У) ПРО́ФІЛЬ *аналог прислівника* (збоку) **z profilu** ○ *Вона виглядала досить привабливою у профіль.* ○ Wyglądała dość atrakcyjnie z profilu.

♦ *Його безцеремонно будив кощавий, схожий у профіль на птицю крамар Герус.* Стельмах.

В (У) ПРОЦЕ́СІ *аналог прийменника* (вказує на умови протікання дії) **w procesie [toku, trakcie, przebiegu]** ○ *Деколи одне невдале питання руйнує контакт, що виник у процесі бесіди.* ○ Niekiedy jedno niestosowne pytanie może zniszczyć kontakt nawiązany w trakcie rozmowy.

♦ *В процесі роботи рамки поеми* ["Пан Тадеуш" А. Міцкевича] *незмірно розсунулись, чільне місце посіла трагіко-героїчна історія ксьондза Робака.* Рильський.

В (У) ПУ́Х *аналог прислівника* (зовсім, остаточно) **całkowicie, w czambuł** ○ *Преса в пух розкритикувала останній фільм відомого режисера.* ○ Prasa całkowicie skrytykowała ostatni film znanego reżysera.

♦ *Така-то збірниця* [зборище] *валилась, Енея щоб побити в пух.* Котляревський.

В (У) РА́ЗІ *прийменник* (вказує на обставини, що викликають або мають викликати певні дії) **w razie [przypadku], na wypadek** ○ – *В разі необхідності ми всі тобі допоможемо.* ○ W razie konieczności wszyscy ci pomożemy.

♦ *Арсен мусив бути ще уважнішим, щоб у разі потреби відвести од воєводи небезпеку.* Малик.

В (У) РА́ЗІ КОЛИ *аналог сполучника* (приєднує підрядну частину із знач. реальної умови) **w <tym> wypadku gdy [jeżeli jeśli, kiedy]; w razie gdy [jeśli, jeżeli, gdyby]** ○ *У разі коли ти не зможеш прийти, хай з'явиться твій помічник.* ○ W tym wypadku, jeżeli nie dasz rady przyjść, niech przyjdzie twój pomocnik.

♦ *Окрім Прокопа, давано сюди, звичайно на короткий час, такого арештанта, що вже за кілька місяців мав виходити на волю, в разі, коли в його давній казні заняв його місце якийсь новий "цувакс" з високим декретом.* Франко.

В (У) РА́ЗІ ЧОГО́ *аналог прислівника* (якщо щось станеться, якщо виникнуть неприємності, ускладнення) **na wypadek, w wypadku,** *розм.* **w razie czego** ○ – *У разі чого, телефонуй мені.* ○ – W razie czego zadzwoń do mnie.

♦ *Та про те всі знали, що Споришеві можна довіритись, що в разі чого він найгарячіше обстане за арештантом чи то перед директором.* Франко.

В (У) <ТОМУ> РА́ЗІ ЯКЩО *аналог сполучника* (те саме, що **В (У) РАЗІ КОЛИ**) **w <tym> wypadku jeżeli [jeśli, gdy, kiedy]; w<tym> razie jeżeli [jeśli, gdy]** ○ *У разі, якщо не буде автобуса, поїдемо на таксі.* ○ W tym razie, gdy autobusu nie będzie, pojedziemy taksówką.

♦ *На конверті були слова: "Розкривати лише в тому разі, якщо кохаєш".* В. Симоненко.

В (У) РА́МКАХ *аналог прийменника* (вказує на межу, обсяг, сферу діяльності чогось) **w ramach [granicach], w zakresie** ○ *Закінчилася зустріч делегацій, що проводилася у рамках Міжнародного року*

жінок. ○ Zakończyło się spotkanie delegacji, które odbywało się w ramach Międzynarodowego Roku Kobiet.

♦ *В першочерговому порядку фінансуються фундаментальні та пошукові дослідження, а також науково-дослідні роботи, що виконуються в рамках пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки.* Закон України про вищу освіту.

В (У) РАХУ́НОК *прийменник* (вказує на джерело витрати грошових засобів або доходу, а також на строк, до якого віднесена дія) **na poczet** ○ *У нього вирахували десять гривень у рахунок погашення заборгованості.* ○ Pobrano od niego dziesięć hrywien na poczet spłaty zadłużenia.

♦ *А увечері, стомлені і щасливі, ми одержали аванс в рахунок оплати простоїв – Кульченко сказав правду.* Чабанівський.

В (У) РЕЗУЛЬТА́ТІ[1] *прислівник* (у підсумку, після всього, як наслідок) **w rezultacie [końcu]** ○ *Вони довго сперечалися, в результаті з'ясувалося, що вона була права.* ○ Oni długo się sprzeczali, w końcu okazało się, że ona miała rację.

♦ *Бій тривав понад годину, і в результаті ворога, що засів в недопалених хатах та хлівах, було вибито геть з села і розпорошено.* І. Багряний.

В (У) РЕЗУЛЬТА́ТІ[2] *прийменник* (указує на причину, що має практичний результат) **w wyniku, na skutek, skutkiem** ○ *У результаті поганого керівництва підприємством оголосили його неспроможність.*○ Na skutek złego zarządzania przedsiębiorstwem ogłoszono jego bankructwo.

♦ [Юрко:] – *Наше сонце в результаті випромінювання втрачає у вазі 132 трильйони тонн на рік. Отака щедрість, Василинко.* М. Чабанівський.

В (У) РЕЗУЛЬТА́ТІ ТОГО́<,> ЩО *сполучник* (приєднує підрядну частину, що вказує на причину дії) **na <w> skutek tego, że; dzięki temu że, ponieważ** ○ *Ця вистава набула високої популярності в результаті того, що поставлена на сучасну тему.* ○ Ta sztuka zdobyła dużą popularność, dzięki temu, że porusza tematy aktualne.

В (У) РЕЗУЛЬТА́ТІ ЧОГО́ *сполучник* (приєднує підрядну частину, в якій міститься результат дії) **wskutek, w [na] skutek czego, w związku z czym** ○ *Ми спізнилися на автобус, в результаті чого нам довелося йти пішки.* ○ Spóźniliśmy się na autobus, w związku z czym musieliśmy iść pieszo.

В РÓЗВІДКУ *аналог прислівника* (з метою здобути відомості про ворога) **na zwiady [zwiad]** ○ *Вночі вони рушили в розвідку.* ○ W nocy ruszyli na zwiady.

♦ *Щоб устерегтись од цих набігів* [ногайців], *запорожці посилали в степи в розвідку козаків.* Сторожук.

В (У) РОЗСТРÓЧКУ *аналог прислівника* (те саме, що **НА ВИПЛАТ**) **na raty [kredyt]** ○ *Він купив телевізор у розстрочку.* ○ Kupił telewizor na raty.

♦ *– Скільки ж то він коштує? – Та щось тисяч до двох. І в розстрочку.* А. Головко.

В (У) РОЗУМÍННІ *прийменник* (вказує на об'єкт дії) **w sensie [znaczeniu], jeżeli chodzi o, pod względem** ○ *Латуні погано обробляються різанням в розумінні чистоти поверхні.* ○ Mosiądz ciężko poddaje się obróbce skrawaniem pod względem gładkości powierzchni.

♦ *Народна поезія, в розумінні В. Гнатюка, є живий творчий процес, в якому постійно відбуваються зміни, зумовлені змінами в реальній дійсності.* З наук.-метод. літ-ри.

В (У) РÓЛІ *аналог прийменника* (як хтось або щось) **w roli** ○ *Він добре себе почував у ролі керівника.* ○ Dobrze się czuł w roli kierownika.

♦ *Зате, коли хочете знати, я сама в ролі критика буваю досить сувора.* Л. Українка.

В (У) РЯД *аналог прислівника* (один за одним) **w szeregi (szereg)** ○ *На майдані вилаштувалися в ряд колони людей.* ○ Na placu kolumny ludzi ustawiły się w szeregu.

♦ *Вони* [драгуни й улани] *виїздили з-за валів по шість у ряд і ставали перед піхотою.* О. Соколовський.

В (У) РЯДУ́ *аналог прийменника* (серед, у числі) **w szeregu, wśród** ○ *Він завжди був у ряду сильних студентів.* ○ Zawsze był wśród najlepszych studentów.

♦ *В ряду культурних закладів школа по праву займає почесне місце.* З газет.

ВРЯ́Д ЧИ [ЩОБ]. *див.* **НАВРЯД (ВРЯД) ЧИ [ЩОБ]**

В (У) СА́МИЙ РАЗ *у ролі присудка* (якраз, в пору; стільки, скільки треба) **w sam raz, akurat na** ○ *Мені ці чоботи в самий раз.* ○ Te buty są akurat na mnie.

♦ *Подумавши хвилину, додав* [Басаргін] *– По п'ятачку, мабуть, забагато, а по три копієчки в самий раз.* Гжицький.

В (У) СВІЙ ЧА́С *аналог прислівника* **1.** (колись у минулому) **swego czasu** ○ *У свій час він здійснив подорож на Алтай.* ○ Swego czasu odbył podróż na Ałtaj; **2.** (коли буде необхідно) **we właściwym czasie, w swoim czasie** ○ – *Ти про все довідаєшся у свій час.* ○ O wszystkim dowiesz się w swoim czasie.

♦ *Рідко можна тепер бачити балетні вистави, а ті, що бувають, такі жахливі, без смаку й організації, без живої думки. Те, що ми в свій час починали, бачите, пішло без сліду.* Яновський.

Мій Боже! Радісно співа сурма... О, дай же і мені в свій час умерти Так пишно і безжурно. Ю. Дараган.

В (У) СВІ́ТЛІ *аналог прийменника* (з точки зору; враховуючи щось) **w świetle, pod kątem** ○ *План заходів переглянуто в світлі рішень, прийнятих на зборах.* ○ Plan działania został ponownie przejrzany pod kątem decyzji przyjętych na posiedzeniu.

♦ *Під впливом Пугачова Радищев усе сучасне і майбутнє Росії розглядав у світлі озброєної боротьби російських кріпаків.* Вісник АН УРСР.

В (У) СВОЮ́ ЧЕ́РГУ *аналог прислівника* **1.** (теж, у відповідь) **z kolei, w odpowiedzi** ○ *Він спостерігав за дітьми і бачив, що вони у свою чергу спостерігають за ним.* ○ Przyglądał się dzieciom i widział, że one z kolei przyglądają się jemu; **2.** *у ролі вставного слова* (вказує на порядок повідомлення) **z kolei** ○ *Вона виявляла повагу до батьків, а ті, у свою чергу, до неї.* ○ Ona okazywała szacunek rodzicom, a oni z kolei jej.

♦ *Молодий пасажир тепер у свою чергу оглянув старого.* П. Панч.

ВСЕ́ (УСЕ́) Ж *частка* **1.** (служить для підсилення протиставлення тому, що було раніше висловлене) **jednak, mimo wszystko** ○ *Він усе ж встиг це зробити.* ○ Mimo wszystko zdążył to zrobić; **2.** (підкреслює зміст якогось слова, вислову) **przecież, wszakże** ○ *Хоча б ти вдома побував, брат усе ж приїхав.* ○ Mógłbyś chociaż trochę pobyć w domu, przecież brat przyjechał.

♦ *Я прочитав твого листа, Моя ти сестро прехороша... я не той, І ти не та, А все ж Нас не зігнула ноша, Яку поклало нам життя З дитячих літ на кволе тіло.* Нагнибіда.

Ну що ж сьогодні я вже не засну. Та все ж спасибі, милі пташенята... Дмитерко.

ВСЕ́ (УСЕ́) Ж ТАКИ *частка* **1.** (служить для протиставлення попередньому висловлюванню) **a jednak, jednakże** ○ *Іспити закінчилися,*

а все ж таки у їхніх душах був смуток. ○ Egzaminy się skończyły, a jednak w ich duszach był smutek; **2.** *в ролі співвідносного слова* (вживається в головній частині, до якої приєднується підрядна із сполучниками *хоча (хоч); незважаючи (невважаючи) на те, що*) **mimo, chociaż, lecz** ○ *Хоча ми дуже поспішали, все ж таки не зуміли встигнути вчасно.* ○ Chociaż bardzo się spieszyliśmy, to jednak nie udało nam sie zdążyć na czas; **3.** *в ролі вставного слова* (підкреслює протиставлення однієї частині іншій) **a jednak, jednakże, ale** ○ *Футбольна команда грала добре і, все ж таки, програла.* ○ Drużyna piłkarska grała dobrze, a jednak przegrała.

♦ *– Все ж таки він знає, я не міщанка якась там, а херсонська дідичка.* Н.- Левицький.

В неї багато значила фізична і тілесна красота, і хоч вона рідко коли "любила", то все ж таки були їй милі, гарні, кріпкі люди. Кобилянська.

ВСЕ (УСЕ́) ОДНО́[1] (*застар.* **РІВНО**) *прислівник* **1.** (за будь-яких обставин, у будь-якому випадку) **i tak, w żadnym wypadku, mimo wszystko** ○ *У мене все одно нічого не вийде.* ○ I tak nic mi z tego nie wyjdzie; **2.** *у ролі присудка* (не має значення, не грає ніякої ролі) **wszystko jedno, obojętne** ○ *Йому було все одно – йти на річку чи до лісу.* ○ Było mu obojętne – czy pójdą nad rzekę, czy do lasu.

♦ *– Добре лірику, їй право! Встане, гляне у вікно. Може, вам і не цікаво, – він напише все одно.* С. Олійник.

Тобі все одно, що стрівши вогонь, доведеш до пожежі,.. що хвилі, спіткавши, розгониш до бурі, що темнії хмари в хаос помішаєш, що вбогу хатинку, останній притулок, важкою лавиною скинеш в безодню, – тобі все одно! Л. Українка.

ВСЕ (УСЕ́) ОДНО́[2] (*застар.* **РІВНО**) *частка* (підсилює протиставлення тому, що раніше було висловлено) **a przecież, i tak, mimo wszystko** ○ *Хоча вона і поспішала, все одно спізнилася на поїзд.* ○ Chociaż bardzo się spieszyła, i tak spóźniła się na pociąg.

♦ *Як би ми з тобою не говорили, все рівно не зрозуміємо один одного, бо говоримо на різних мовах.* Тютюнник.

ВСЕ (УСЕ́) ОДНО́, ЩО[1] *аналог сполучника* (приєднує підрядну частину, член речення зі знач. вірогідного порівняння, уподібнення) *книжн.* **jak również; tak samo.., jak; podobnie <do tego>.., jak** ○ *Він виконав цю важку роботу так швидко, все одно що її виконував цілий*

колектив. ○ On wykonał tę ciężką pracę tak samo szybko, jak gdyby wykonała ją cała ekipa.

♦ *Та й що варт селянин без землі? Усе одно, що пташка без повітря, риба без води.* Коцюбинський.

ВСЕ (УСЁ) ОДНО́<,> ЩО[2] *аналог частки* (служить зв'язкою перед присудком при вираженні близької схожості) **podobnie<,> jak; równie<,> jak, jak gdyby; tak jakby wydaje się, że; wygląda na to, że** ○ *Виїхавши з дому, він усе одно, що загубився назавжди.* ○ Wydaje się, że on, wyjechawszy z domu, na zawsze przepadł.

♦ *Погуляти з вами все одно, що чути себе в раю на найпочеснішому місці.* Самчук.

ВСЕ (УСЁ) ОДНО́ ЯК *аналог сполучника* (приєднує підрядну частину, член речення із знач. достовірного порівняння) *книжн.* **jak również; zarówno jak; jakby; jak gdyby** ○ *Усе минулося, все одно як нічого і не було.* ○ Wszystko minęło jak gdyby nic się nie wydarzyło.

В (У) СЕРЕ́ДНЬОМУ *аналог прислівника* (виходячи з середньої кількості, беручи за норму середню кількість) **przeciętnie, średnio, ogólnie rzecz biorąc, generalnie** ○ *Урожай по області був у середньому добрий.* ○ Ogólnie rzecz biorąc urodzaj w tym obwodzie był dobry.

♦ *– Щоб не подумали, що я вигадую – прочитаю вам, скільки й де збирається в середньому хліба з десятини, – підніс* [Тургаєвич] *до очей папірець і почав вичитувати.* Стельмах.

ВСЁ (УСЁ) ЩЕ *аналог прислівника* (до цього часу, до цих пір) **wciąż <ciągle> jeszcze, nadal** ○ *Він все ще не поїхав.* ○ Wciąż jeszcze nie wyjechał.

♦ *... Вже люди вишнурковуються з церкви, а ми з дяком усе ще сидимо.* Л. Костенко.

В СИ́ЛІ *в ролі присудка* (мати спроможність, спромогтися; протилежне **НЕ В СИЛІ**) **móc, dać radę, być w stanie** ○ *– Тільки ти в силі переконати її не їхати.* ○ Tylko ty możesz ją przekonać, żeby nie wyjeżdżała.

♦ *Ви самі будете в силі покінчити те, що заміряєте.* Л. Українка.

В (У) СИ́ЛУ *прийменник* (вказує на причинові відношення) **na mocy, z racji [konieczności, powodu], wobec, ze względu na** ○ *Він виконує цю роботу в силу необхідності.* ○ Robi to z racji nieodzowności tej sprawy. ○ *В силу певних несприятливих обставин на практиці той закон*

не діє. ○ Ze względu na pewne niesprzyjające okoliczności ta ustawa w praktyce nie ma zastosowania.

♦ [Шредер:] – *Ні, я тільки хотів сказати, що я діяв не тільки в силу присяги, але й на підставі вчення великих умів: Гегеля, Ніцше, Фіхте.* Довженко.

В (У) СКЛА́ДКУ *аналог прислівника* (те саме, що **В (У) СКЛА́ДЧИНУ**) **na spółkę, składkowo** ○ *Брати будували дім у складку.* ○ Bracia budowali dom na spółkę.

♦ *Саме сьогодні офіцери батальйону влаштували урочисту вечерю: у складку купили порося.* Гашек.

В (У) СКЛА́ДЧИНУ *аналог прислівника* (разом, на спільні засоби) **na spółkę, składkowo** ○ *Журнали вони виписали у складчину.* ○ Zaprenumerowali czasopisma na spółkę.

♦ [Юрко:] – *Поки що прикупили ми у складчину з Павлом до батьківських наділів ще сім.* Кропивницький.

В (У) СКОРБО́ТІ *аналог прислівника* (охоплений великими переживаннями, стражданнями) **w boleści, z żalem** ○ *В скорботі прощалася держава зі своїми героями.* ○ Ojczyzna z żalem żegnała swoich bohaterów.

♦ *У цьому полі, синьому, як льон, супроти тебе – сто тебе супроти, і кожен супротивник – у скорботі, і кожен супротивник, заборон не знаючи, вергатиме прокльон твоєю самотою обгорілий.* В. Стус.

В (У) СЛА́ВІ *аналог прислівника* **1.** (прославлений героїчними подвигами, талантом) **ciesząc się poważaniem** ○ *Він доживав свій вік у славі.* ○ Dożywał sędziwego wieku, ciesząc się poważaniem; **2.** (знеславлений, зганьблений) **w niesławie** ○ *Через недобрі чутки у славі він покидав рідне містечко.* ○ Przez plotki opuszczał w niesławie rodzinne miasteczko.

♦ *– Ви скажіть, що він у мене Буде жить в шанобі, в славі, Тільки, звісно, хай забуде Різні вигадки лукаві.* Л. Українка.

– Хіба ж ти знав, що так воно буде? – крізь сльози вимовляє дівчина... Тепер ти поїдеш, мене в славі покинеш, – будуть мене люди обминати. Бо хто ж візьме тую дівчину-наймичку, що парубок покинув. Васильченко.

В (У) СЛА́ВУ *аналог прийменника* (вживається при вказівці на когось або щось, заради уславлення кого, чого відбувається дія) **ku chwale, na chwałę, na cześć** ○ *У славу рідної армії лунало на повен голос: "Ура!".* ○ Na cześć naszych wojsk zabrzmiało donośne: "Hura!".

♦ *Поет новий, що доля охрестила Так само, гайового короля* [дуба] *Назвав у славу сина: дуб Данила.* Рильський.

ВСЛІД (УСЛІД) ЗА *аналог прийменника* (те саме, що **СЛІДОМ (СЛІДКОМ) ЗА**) **w ślad za** ○ *Ми повільно йшли вслід за ним.* ○ Szliśmy powoli w ślad za nim.

♦ *Земна півкуля брижилась од жару, і пів душі ті спогади приспали, і пів себе услід за сном пішло.* В. Стус.

В (У) СЛЬОЗА́Х *аналог прислівника* (у горі, заплаканий) **we łzach, ze łzami w oczach** ○ *В сльозах вона повернулася додому.* ○ Wróciła do domu cała we łzach.

♦ *Стояла* [Ганна] *в сутіні на стежці – в задумі чи у ваганні, чи, може, в сльозах.* Гончар.

В (У) СМА́К *аналог прислівника* **1.** (те саме, що **ДО СМАКУ** у 1 знач.) **ze smakiem, dla smaku, z apetytem** ○ *Вона поснідала тістечком у смак.* ○ Z apetytem zjadła ciastko na śniadanie; **2.** (те саме, що **ДО СМАКУ** у 4 знач.) **do syta [woli], ze smakiem** ○ *У вихідні вона начитувалась книжок у смак.* ○ W dni wolne do woli zaczytywała się książkami.

♦ *Балабуха... в смак з'їв пирога.* Н.-Левицький.

[Григорій:] *«Будь ласка, благослови-таки й нас, щоб жито родило, а війни ніколи не було, щоб ми таки пожили в смак».* І. Багряний.

В (У) СМУ́ЖКУ (СМУ́ЖЕЧКУ) *в ролі неузгодж. означ.* **1.** (смугастим малюнком) **w paski (paseczki), pasiasty** ○ *На ній була сукня в смужку.* ○ Miała na sobie sukienkę w paski. ○ *Костюм у смужку виглядав на ній блискуче.* ○ Kostium w paski świetnie na niej wyglądał; **2.** *в ролі присудка* (про змінний стан чогось) **w kratkę** ○ *Творче життя у смужку: то успіх, то провал.* ○ Życie twórcze układało się w kratkę – raz sukcesy, raz niepowodzenia.

♦ *Петро Семенович був одягнений у літній просторий в смужку костюм.* Збанацький.

В (У) СМУ́ТКУ *аналог прислівника* (огорнений смутком) **w smutku** ○ *Останні дні перебування у цьому місті вона провела у смутку.* ○ Ostatnie dni pobytu w tym mieście spędziła w smutku.

♦ *Пробули в смутку, мов живими похоронені, півдня. Оленка притулилася до матері.* Барка.

В (У) СПЕ́КУ *аналог прислівника* (у таку пору дня, коли сонце особливо припікає; у таку пору року, коли буває особливо жарко) **w upał** ○ *Не хочеться у спеку виходити на двір.* ○ W upał nikomu nie chce się wychodzić na dwór.

♦ *Нагнувшись* [Наталка] *усміхненим лицем над немовлям, що лежало в матері на колінах, бавилась з ним. Та ще Марійка дійсно розкрила уста, як галка в спеку.* Багряний.

В (У) СПИ́НУ *аналог прислівника* (ззаду, не в обличчя) **z [od] tyłu** ○ *Вона бачила цього чоловіка лише раз і то у спину.* ○ Widziała tego człowieka zaledwie raz i to od tyłu.

♦ *З-за повороту мчала паровиця. Вітер дув Григорієві в спину.* І. Багряний.

В (У) СПОДІВА́ННІ (СПОДІ́ВАНЦІ) *аналог прислівника* (сподіваючись; покладаючи надію на щось) **w nadziei; z nadzieją, mając nadzieję na, że** ○ *– Звертаюся до вас із проханням у сподіванні, що ви мені не відмовите.* ○ Zwracam się z prośbą, mając nadzieję, że państwo nie odmówią mi pomocy.

♦ *До Одеси – в сподіванці податися за кордон – з'їхалися наймогутніші петроградські банкіри, московські мануфактурники, промисловці Донбасу й Кривого Рога.* Смолич.

В (У) СПОДІВА́ННІ (СПОДІ́ВАНЦІ) НА ТЕ, ЩО *аналог сполучника* (приєднує підрядну частину речення, в якій йдеться про те, що є бажаним і поєднане з впевненістю уможливити його втілення) **w nadziei <na to>, że; z nadzieją <na to>, że** ○ *Поки нічого не трапилося, але сидіти у сподіванні на те, що усе минеться, не можна.* ○ Na razie nic się nie stało, ale nie można siedzieć bezczynnie, w nadziei, że dalej wszystko będzie w porządku.

♦ *Хитрив, крутив злобливий лорд в сподіванці на те, що швидко кров'ю наш народ в тяжкій війні зійде.* Гончар.

В (У) СПОДІ́ВАНЦІ. *див.* **В (У) СПОДІВАННІ (СПОДІВАНЦІ)**

В (У) СПОДІ́ВАНЦІ НА ТЕ, ЩО. *див.* **В (У) СПОДІВАННІ (СПОДІВАНЦІ) НА ТЕ**

В (У) СТРО́К *аналог прислівника* (вчасно; тоді, коли призначено) **w <wyznaczonym> terminie, na czas** ○ *Цю роботу треба виконати у строк.* ○ Tę pracę trzeba skończyć na czas.

♦ *У мене ще був тиждень: цього досить, щоб відвідати маму й у строк приїхати на місце призначення.* Чабанівський.

В СТРУ́НКУ (СТРУНУ́, СТРУ́НОЧКУ) *аналог прислівника* (стояти дуже рівно; виструнчитися) **jak struna, na baczność** ○ *Коли батько сердився на нього, він ставав в струнку і слухав мовчки.* ○ Kiedy ojciec na niego krzyczał, stawał wyprostowany jak struna i słuchał go w milczeniu.

♦ *Мені так хотілося, щоб вона ахнула, що я відразу ж продекламував ті вірші, став у струнку, чекаючи захвату.* Чабанівський.

В СТРУ́НОЧКУ. *див.* **В СТРУНКУ (СТРУНУ, СТРУНОЧКУ)**

В СТРУНУ́. *див.* **В СТРУНКУ (СТРУНУ, СТРУНОЧКУ)**

ВСУ́ПЕРЕЧ ТОМУ́, ЩО *аналог сполучника* (те саме, що **НЕЗВАЖАЮЧИ (НЕВВАЖАЮЧИ) НА ТЕ, ЩО**) **w przeciwieństwie do tego, co; na przekyr temu, co; wbrew temu, że [co]; mimo że; mimo tego, że; nie zważając na to, że [co]** ○ *Всупереч тому, що передали синоптики, погода була сонячною і теплою.* ○ Wbrew temu, co zapowiadali synoptycy, pogoda była ciepła i słoneczna.

В (У) СУ́ПРОВОДІ *аналог прийменника* (вказує на того (тих), хто (що) супроводжує діючу особу або на акомпанемент, що супроводжує виступ) **w towarzystwie, z towarzyszeniem, w asyście, pod eskortą** ○ *Гості прибували успішно в супроводі охорони.* ○ Goście bezpiecznie dotarli na miejsce pod eskortą ochrony.

♦ *Цілі юрми молодіжі, одягненої в святну одіж, стояли на вулицях або простували на майдан, звідки на село ціле розходилось глухе дудіння доби в супроводі різких, пискливих звуків ковала* [сопілки]. Коцюбинський.

ВСЯ́КОГО (УСЯ́КОГО) ҐАТУ́НКУ *в ролі неузгодж. означ.* (те саме, що **ВСЯКОГО (УСЯКОГО) РОДУ**) **wszelkiego rodzaju, wszelki** ○ *Він відкинув усякого ґатунку проблеми і зайнявся серйозною справою.* ○ Przestał zwracać uwagę na wszelkie drobne problemy i zajął się poważnymi sprawami.

ВСЯ́КОГО (УСЯ́КОГО) РО́ДУ) *в ролі неузгодж. означ.* (різний, різноманітний, всякий) **wszelkiego rodzaju, różne** ○ *Він читав романи всякого роду.* ○ On czytał powieści wszelkiego rodzaju.

♦ *Щоб покінчити з усякого роду проханнями – пригадую обіцянку вашу вислати мені ті книжки, що я лишив у канцелярії Товариства.* Коцюбинський.

ВСЬОГО́ ДО́БРОГО (НАЙКРА́ЩОГО) *аналог вигуку* (побажання благополуччя на прощання) **wszystkiego dobrego (najlepszego)**

○ – *Всього доброго, я зайду до вас завтра.* ○ – Wszystkiego dobrego, wstąpię do was jutro.

♦ *Бувайте здорові, бажаю Вам всього найкращого. Л. Косач.* Л. Українка.

ВСЬОГО́ ЛИШЕ *частка* (служить для обмеження чогось) **jedynie, zaledwie, tylko** ○ *Це був всього лише жарт.* ○ To był tylko żart.

♦ *Боєць з хибами – все-таки боєць, а муха без хиб – всього лише бездоганна муха.* Довженко.

ВСЬОГО́ НАЙКРА́ЩОГО. *див.* **ВСЬОГО ДОБРОГО (НАЙКРАЩОГО)**

В (У) ТАКИ́Й [ТО́Й] СПО́СІБ *аналог прислівника* (те саме, що **ТАКИМ (ОТАКИМ) ЧИНОМ** в 1 знач.) **w ten [taki] sposób, tak** ○ *У такий спосіб вони добралися до пункту призначення.* ○ W ten sposób dotarli do celu.

♦ *Я теж ледве стримую наскрізний дрож, стримую, бо мушу хоч у такий спосіб підбадьорювати Грицька.* Доломан.

В (У) ТАКІЙ МІ́РІ.., В (У) ЯКІЙ (В (У) ТАКІЙ МІ́РІ, В (У) ЯКІЙ) *аналог сполучника* (те саме, що **ОСТІЛЬКИ.., ОСКІЛЬКИ (ОСТІЛЬКИ, ОСКІЛЬКИ) na tyle, na ile; o tyle, o ile** ○ *За цими подіями він спостерігав в такій мірі, в якій йому дозволяли обставини.* ○ Obserwował te wydarzenia na tyle, na ile pozwalały mu okoliczności.

В (У) ТАКО́МУ РА́ЗІ *аналог прислівника* (за таких умов, тоді) **w takim razie, w takim przypadku** ○ – *Я дуже втомився. – Для чого ти у такому разі перевантажуєш себе?* ○ – Jestem bardzo zmęczony. – Po co w takim razie się przemęczasz?

♦ *Я в такім разі не сміла показуватися з кухні, пані самі услугували, щоб показати, які-то вони господині.* Франко.

В (У) ТА́ЛІЮ *в ролі неузгодж. означ.* (такий, що прилягає до талії, охоплює талію) **dopasowany, wcięty, cienki w talii [pasie]** ○ *На ній була нова сукня в талію.* ○ Miała na sobie dopasowaną sukienkę.

В (У) ТИ́ШІ *аналог прислівника* (у тихому, спокійному місці) **w ciszy [spokoju]** ○ *Вона мріяла хоча б трішечки побути самій на березі озера у тиші.* ○ Jej marzeniem było choć trochę pobyć samej w ciszy na brzegu jeziora.

♦ *У природі ніч існує для того, щоб у тиші росло усяке зілля і відчувала людина.* Стельмах.

В (У) ТІМ-ТО Й РІЧ, ЩО *зворот мовлення* (вказує на наступну негативну відповідь або на твердження з відтінком докору) **o to właśnie chodzi, że; w tym właśnie sęk, że** ○ *– Ти Юрка бачив? – У тому-то й річ, що я спізнився.* ○ – Czy widziałeś Jurka? – Właśnie o to chodzi, że się spóźniłem.

♦ *– В тому-то й річ, що тих чобіт у нас немає.* Чабанівський.

В ТІМ ЧИСЛІ <Й>. *див.* **В ТОМУ (ТІМ) ЧИСЛІ <Й>**

В (У) ТОЙ СПО́СІБ. *див.* **В (У) ТАКИЙ (ТОЙ) СПОСІБ**

В (У) ТОЙ ЧА́С. *див.* **НА [В (У)] ТОЙ ЧАС**

В (У) ТОЙ ЧА́С, КОЛИ. *див.* **НА [В (У)] ТОЙ ЧАС, КОЛИ**

В (У) ТОЙ ЧА́С ЯК. *див.* **НА [В (У)] ТОЙ ЧАС**

В (У) ТО́МУ (ТІМ) ДУ́СІ, ЩО *аналог сполучника* (приєднує підрядну частину, в якій передається зміст мовлення, думки) **w duchu** ○ *Автор доповіді багато говорив у тому дусі, що їхнє виробництво необхідно перебудовувати.* ○ Autor referatu wypowiadał się w duchu modernizacji zakładu.

В (У) ТО́МУ (ТІМ) РОЗУМІ́ННІ, ЩО [ЩОБ] *аналог сполучника* (приєднує підрядну частину, що розкриває зміст, значення головної частини речення) **w tym rozumieniu, że; w tym sensie, że** ○ *Наведені приклади були вдалими в тому розумінні, що сприяли розкриттю висловленої думки.* ○ Przytoczone przykłady były trafne w tym sensie, że ułatwiły zrozumienie myśli przewodniej.

♦ [Чумак:] *– Та ні, я не в тім розумінні, щоб уже зразу і всипати котромусь там. Хоч пострахати б.* А. Головко.

В (У) ТО́МУ (ТІМ) ЧИСЛІ́ <Й> *аналог сполучника* (приєднує член речення, що є частиною цілого) **w tym, między innymi** ○ *У туристів промокло все спорядження, в тому числі й сірники.* ○ Turystom przemókł cały ekwipunek, w tym także zapałki.

♦ *Дехто рішається йти, і ми в тім числі.* Хоткевич.

В (У) ТО́Н *аналог прислівника* (співзвучно, гармонійно, узгоджено) **w tym samym tonie** ○ *Він говорив голосно, проте жінка відповідала в тон.* ○ On mówił głośno, a kobieta odpowiadała mu w tym samym tonie.

♦ *– Дай Бог, хоч я і не вірю в нього, – відказав я в тон.* Чабанівський.

В (У) ТУ Ж МИ́ТЬ (ТІЄЇ Ж МИ́ТІ) *аналог прислівника* (в той же час, відразу ж) **w tej samej chwili; w jednej chwili; w tym samym momencie; nagle; błyskawicznie; momentalnie** ○ *Упали перші краплі, і в ту ж*

мить усі кинулися ховатися від дощу. ○ Spadły perwsze krople i wszyscy momentalnie zerwali się, by znaleźć schronienie przed deszczem.

♦ *Як тільки вихилив Панько голову понад браму, в ту ж мить пустився руками й зіскочив на землю, як кіт.* Мартович.

В (У) ТУ ПÓРУ. *див.* **НА [В (У)] ТУ ПОРУ**

В УНІСÓН *аналог прислівника* (співзвучно, в однаковій манері, узгоджено) **unisono, w tym samym tonie, wtórować** ○ *Вчителька засміялась, учні відповіли тим самим в унісон.* ○ Nauczycielka roześmiała się, a uczniowie jej zawtórowali.

♦ *Дід знов бренькає по струнах, з уст його зриваються розбиті слова і бриньчать в унісон з розбитим тобшуром.* Гжицький.

В УПÓР *аналог прислівника* **1.** (дуже близько, з близької відстані) **twarzą w twarz, z [w] bliskiej [niewielkiej] odległości, na bliską [niewielką] odległość** ○ *Він підступився до мене в упор.* ○ Zbliżył się do mnie na niewielką odległość. ○ *Мисливець вистрілив у ведмедя в упор.* ○ Myśliwy strzelił do niedźwiedzia z bliskiej odległości; **2.** (прямо в обличчя, без обиняків) **obcesowo, otwarcie, w oczy, bezczelnie, bezceremonialnie, bez ogródek, wprost** ○ *Вона завжди ставила питання в упор.* ○ Ona zawsze pytała wprost.

♦ *Кулемети в упор різонули по гітлерівцях.* Козаченко.

Прикурюючи від його цигарки, він майже в упор примружено глянув на Іраклія. А. Головко.

В УСЯ́КОМУ (УСЯ́КІМ) РÁЗІ (У ВСЯ́КОМУ (ВСЯ́КІМ) РÁЗІ)[1] *аналог прислівника* **1.** (за будь-яких обставин, незалежно ні від чого) **w każdym przypadku, cokolwiek by się stało** ○ *Я був впевнений, що в усякому разі зустріну його сьогодні.* ○ Byłem pewny, że cokolwiek by się stało, spotkam go dzisiaj na pewno; **2.** *в ролі вставного слова* (підкреслює впевненість у правдивості висловлювання) **w każdym razie** ○ *– Я, в усякому разі, не винен.* ○ W każdym razie ja jestem niewinny.

♦ *У всякім разі сьогодні виїжджаю до Відня.* Л. Українка.

У всякому разі, посилали таку людину до ворога в тил. Гончар.

В УСЯ́КОМУ (УСЯ́КІМ) РÁЗІ (У ВСЯ́КОМУ (ВСЯ́КІМ) РÁЗІ)[2] *частка* (вживається перед членом речення, що уточнює попередній більш загальний член речення) **w każdym razie** ○ *Мені здалося, що у нього немає друзів, у всякому разі тут немає.* ○ Wydawało mi się, że on nie ma przyjaciół, w każdym razie tutaj ich nie ma.

♦ *Може, не так не любили за те, що жадібний був до золота, як за те.., що водив компанію з ляхами й не щоб підлабузнювався, але в усякім разі був для них своя людина.* О. Соколовський.

В (У) ХО́ДІ *прийменник* (те саме, що **ПІД ЧАС**) **w trakcie [toku, czasie, przebiegu]** ○ *У ході гри виявилися неочікувані недоліки у підготовці спортсменів до цього матчу.* ○ W trakcie gry wyszły na jaw niedociągnięcia w przygotowaniu sportowców do tego meczu.

♦ *Летіла не тільки стрільна, летіла попереду них ще жаска легенда про ті "катюші", витворена в ході війни на нещадних східних побоєвищах.* Багряний.

В (У) ХОДУ́ *в ролі присудка* (у вжитку, в обігу) **w obiegu, w użyciu** ○ *Тоді в Україні в ходу були ще купони.* ○ Wtedy w Ukrainie w obiegu były jeszcze kupony.

♦ *– У них там* [в Америці] *теж ярмарки є? – поцікавився дід. – Ще й як! Людський товар у них завжди в ходу.* Гончар.

В (У) ЦЕЙ ЧА́С *аналог прислівника* (одночасно з іншою дією) **w tym samym czasie** ○ *– Я купався в річці, а він у цей час загоряв на березі.* ○ Kąpałem się w rzece, a on w tym samym czasie opalał się na brzegu.

♦ *На пошті в цей час його заміняла Соломія, а в останні дні тільки те й робила, що все глибше й завзятіше погрузала в своє хазяйство.* Кучер.

В (У) ЦІ́ЛОМУ (ЦІЛО́МУ) *прислівник* **1.** (загалом, не торкаючись подробиць) **generalnie, ogólnie, rzecz biorąc, ogółem** ○ *Ми розмовляли в цілому та ні про що.* ○ Rozmawialiśmy ogólnie, o wszystkim i o niczym; **2.** (у достатній мірі, в основному, загалом) **w ogóle, całkiem, całkowicie** ○ *Це було типове в цілому провінційне містечко.* ○ W zasadzie to było całkiem typowe prowincjonalne miasteczko; **3.** *у ролі вставного слова* (вживається при узагальненні попереднього висловлювання) **ogólnie [generalnie] rzecz biorąc; na ogół; ogółem; w ogóle** ○ *У цілому, будемо вважати, що роботу закінчено.* ○ Ogólnie rzecz biorąc, pracę możemy uważać za skończoną.

♦ *В цілому – це ж є вони, оті "тяжкі потвори батарей" з Бажанового "Слова о полку".* Багряний.

Коли б у тому чи іншому таборі поляки мали навіть своїх шпигунів – однаково їхні відомості не з'ясували б нічого певного щодо козацького війська в цілому. О. Соколовський.

В цілому, припадає на роботу щонайбільше 4-5 (а частіше – 3) години на день – се ж небагато? Л. Українка.

В (У) ЦІ́ЛОСТІ *прислівник* **1.** (цілком, не розділяючи на частини) **całkiem, całkowicie, w całości, nieprzerwanie** ○ *Їх дружба в цілості збереглася.* ○ Ich przyjaźń trwała nieprzerwanie; **2.** (у непошкодженому стані; зберегтися) **w stanie nienaruszonym** ○ *Усі креслення збереглися в цілості.* ○ Wszystkie plany techniczne przetrwały w stanie nienaruszonym.

♦ *Ще слухаючи її* [поему "Мойсей"] *в Вашому читанні, я був захоплений нею, а тепер, в цілості, вона зробила на мене ще більше враження.* Коцюбинський.

В ЦЮ Ж МИ́ТЬ. *див.* **ЦЮ Ж МИТЬ; В ЦЮ Ж**

В (У) ЦЮ ПО́РУ; О ЦІЙ ПОРІ́ *аналог прислівника* (те саме, що **В (У) ЦЕЙ ЧАС**) **o tej porze, w czasie, w porę** ○ *В цю пору, коли переставали йти дощі, ми ходили у похід.* ○ W czasie, kiedy przestawał padać deszcz, chodziliśmy na piesze wycieczki.

♦ *А я сказала: – Ти мені один о цій порі, об іншій і довіку.* Л. Костенко. *О цій порі, аж чорні од розпуки, голосять наші матері, заламуючи руки.* В. Стус.

В (У) ЦЮ Ж ХВИЛИ́НУ. *див.* **ЦІЄЇ Ж ХВИЛИНИ; В (У) ЦЮ Ж ХВИЛИНУ**

В (У) ЧЕ́СТЬ. *див.* **НА [В (У)] ЧЕСТЬ**

В (У) ЧИСЛІ́ *аналог прийменника* (вказує на сукупність предметів, явищ, осіб, до складу яких входять інші предмети, явища, особи, що мають відмінні характеристики) **jednym z, wśród, między innymi, w gronie** ○ *У числі інших улюблених занять у нього було малювання.* ○ Jednym z jego ulubionych zajęć było rysowanie.

♦ *Була вона в числі 6-х автоматників, які прикривали мінерів.* Шеремет.

В (У) ЧО́МУ РІЧ *зворот мовлення* (відповідає за знач. сполученням: *що трапилося [сталося]? що вас цікавить?*) **o co chodzi** ○ *– В чому річ? Чим ти так схвильована?* ○ – O co chodzi? Co cię tak zdenerwowało?

♦ [Михайлов:] – *Ні, не може бути: коли б Гольденберг був зрадник і боягуз, у будинку Сухорукова було б заарештовано всіх. В чому ж річ? Як бути далі?* О. Соколовський.

В (У) ШНУ́Р (ШНУРО́К) *аналог прислівника* (тісно, рівно) *розм.* **zasznurować usta** ○ *Розсердившись, вона стиснула губи у шнур і пішла додому.* ○ Zdenerwowana zasznurowała usta i poszła do domu. // *розм., у ролі неузгодж. означ.* **pod sznurek** ○ *На його обличчі стирчали вуса в шнурок.* ○ Na jego twarzy wąsy sterczały pod sznurek.

♦ *Проходить околицею села і згадує: тут завжди біліли хатки в садах, над ними тополі летіли, в шнурок або парами, наче стережучи ворота і хвіртку, а листя вершинок — аж коло сонця.* Барка.

В ЯКІЙСЬ МІРІ *аналог прислівника* (частково, до певної міри) **w pewnej mierze, w pewnym stopniu, częściowo** ○ *Таке вирішення питання могло задовольнити їх тільки в якійсь мірі.* ○ Takie rozwiązanie mogło ich zadowolić tylko w pewnym stopniu.

♦ *Адже всі оті сім'ї, коли будуть задоволені вже в якійсь мірі молочиною для дітей, тим самим позбавляються права на свою частку при розподілі робочої худоби.* А. Головко.

Г

ГАРА́ЗД<> ЩО *аналог сполучника* (те саме, що **ДОБРЕ ЩО**) **dobrze, że; to dobrze, że** ○ *Гаразд що ти зателефонував, тепер мені не треба йти до тебе.* ○ Dobrze, że zatelefonowałeś, teraz nie muszę iść do ciebie.

♦ *Ще гаразд, що я не все второпала з вашої розмови. Але догадуюсь, що то було щось непутяще й ні до чого не гідне.* Малиновська.

ГЕ́Й ЖЕ *вигук* (виражає спонукання до дії) **hejże** ○ *Гей же, заспіваємо, хлопці.* ○ Hejże chłopcy, zaśpiewajmy!

♦ *Гей же! На дзвіницю! Дзвоніть! Дзвоніть на радість. Кличте попа!* Франко.

ГОЛОВНИ́М ЧИ́НОМ *аналог прислівника* (те саме, що **В ОСНОВНОМУ**) **głównie, przeważnie, w zasadzie, zasadniczo** ○ *Тепер вони зустрічалися рідко, головним чином на свята.* ○ Rzadko się teraz spotykali, przeważnie na święta.

♦ *Населення Запорізької Січі... складалося головним чином з українських козаків.* Рильський.

ГО́ДІ Ж БО *розм., вигук* (досить, кінець) **dość, basta, wystarczy** ○ *Годі ж бо про це говорити.* ○ Dość już rozmów o tym.

♦ *– Та годі ж бо, годі! Навіщо гніватися? – укоськував він Романа.* Коцюбинський.

ГРІХ СКАЗА́ТИ *в ролі вставного слова* (не годиться, не можна говорити щось недобре про кого-, що-н.) **nie ma co mówić [gadać, opowiadać, narzekać], nie wolno, nie godzi się** ○ *– Гріх сказати, ця*

людина завжди поводиться лагідно. ○ Nie ma co mówić, ten człowiek zawsze jest serdeczny.

♦ *– Ні, гріх сказати, – загомоніли всі разом. – Семен не такий! Він своїх жінок жалував.* Коцюбинський.

Д

ДА БА́ *частка* (те саме, що **БА НІ**) **ale <ż> nie; lecz nie; jednak; a właśnie<,> że nie; a i tak** ○ *Поспішав, поспішав, да ба, не встиг.* ○ Spieszyłem się, spieszyłem, a i tak nie zdążyłem.

♦ *Бачу: підбирається під хатнє віконце, да ба! Він і льнув до його, і бився голубом, і стукав тихесенько, ніби травицею, – віконце не одчинялось.* Вовчок.

ДАЛЕ́КО ВІД (ОД) *аналог прийменника* (те саме, що **ВІДДАЛЕКИ ВІД**) **daleko od, z dala od, w oddali** ○ *Сьогодні він перебував далеко від своєї оселі.* ○ Dziś był daleko od swojego domu.

♦ *Бурлаки були вже далеко од Стеблева.* Н.-Левицький.

ДАЛЕ́КО ЗА *аналог прислівника* **1.** (набагато пізніше якого-н. часу) **grubo po, znacznie później** ○ *Далеко за північ вони вирушили в дорогу.* ○ Grubo po północy wyruszyli w drogę; **2.** (набагато більше, ніж) **grubo po** ○ *З вигляду чоловіку було далеко за п'ятдесят.* ○ Wyglądał na mężczyznę grubo po pięćdziesiątce.

♦ *Ця думка цілком збігається з відомою тезою Карла Юнга про феномен расової пам'яті, про наявність поряд із "несвідомим" (автономною пам'яттю нашого минулого, найперше – дитинства, юності) ще й "колективного несвідомого" – автономної пам'яті нашої раси, яка поширюється у глибину історичного часу, далеко за межі біологічного життя людини.* Куценко.

Їй було далеко за тридцять. Горький.

ДАЛЕ́КО НЕ *аналог прислівника* (зовсім не) **bynajmniej nie, zupełnie nie** ○ *Справи виглядали далеко не такими, якими їх намагалися представити.* ○ Sprawy bynajmniej nie wyglądały tak, jak chciano je przedstawić.

♦ *Тайга стояла дивна, мертва, як заворожена. І лише письмо слідів та слідів на снігу промовляло до тих, хто умів читати, що тут далеко не порожньо.* Багряний.

ДАРМА́ (ДА́РОМ) ЩО *сполучник* (приєднує підрядну частину або член речення, що містить невідповідність того, про що йдеться у першій частині речення) **mimo że; to nic, że; nie szkodzi, że; cóż z tego, że; chociaż i** ○ *Дарма що молодий, а розумний.* ○ To nic, że młody, ale mądry.

♦ *Дарма що рудим називають, а серце в нього ніжне, справедливе, за те й покохала.* Гончар.

ДЕ́ БЕЗ [ДЛЯ, ДО, З, З-ПІД, ВІД] ЧОГО *род. відм. неозн. займ.* ***дечого*** *з прийменниками* **<bez, dla, do, spod (spode), od> pewnych [niektórych] rzeczy** ○ *Де без чого ми змогли б обійтися.* ○ Bez pewnych rzeczy moglibyśmy się obejść. ○ *Де до чого він ніяк не міг звикнути.* ○ Nie mógł się przyzwyczaić do pewnych rzeczy.

ДЕ́ [ДЛЯ, ДО, З, ВІД] КОГО *род. відм. неозн. займ.* ***декого*** *з прийменниками* **<bez, dla, do, z, od> pewnych [niektórych] osób, niektóre** ○ *Де без кого не можна починати збори.* ○ Bez pewnych osób nie można rozpocząć zebrania. ○ *Я звернувся де до кого, але не одержав відповіді.* ○ Pytałem o to niektóre osoby, ale nie uzyskałem odpowiedzi.

ДЕ́ Б НЕ *в ролі сполучного слова* (приєднує підрядну частину із знач. місця) **gdzie by nie, dokąd by, gdziekolwiek, dokądkolwiek** ○ *Де б він не їздив, він завжди згадував свою домівку.* ○ Gdziekolwiek pojechał, zawsze pamiętał o swoim domu.

♦ *Тиф якимсь чудом оминув її. Не було родини, де б не лежали усі покотом.* Самчук.

ДЕ́ ВЖЕ *аналог частки* **1.** *у складі присудка* (неможливо, не в силах) **gdzie by tam** ○ *Вона зовсім не має сили, де вже їй з братом справитися.* ○ Ona i tak nie ma sił, gdzie by tam się jeszcze bratem zajmowała; **2.** (служить для вираження заперечення, сумніву) **gdzie tam** ○ – *А йому не покращало? – Де вже, зовсім хворий.* ○ Nie polepszyło mu się? – Gdzie tam, zupełnie się rozchorował.

♦ – *Де вже тобі молотити? Спершу од'їстися треба, оклигати.* Добровольський. – *Де вже забули! І досі плачуть, що ви їх покинули.* Вовчок. – *І де вже, сестро, нам рівняться.* Глібов.

ДЕ́ В [ЗА, НА, ПРО, З, ЧЕРЕЗ] КОГО *знах. відм. неозн. займ.* ***декого*** *з прийменниками* **niektóre, w [za, na, o, z, przez] pewne [niektóre] osoby** ○ *Де в кого про це доведеться запитати.* ○ Musimy jeszcze o to zapytać niektóre osoby.

ДЕ́ В [НА, ПО, ПРИ] КОМУ *місц. відм. неозн. займ.* ***декому*** *з прийменниками* **w [na, po, przy] pewnych [niektórych] osobach, tym i owym, niektóre** ○ *Він розчарувався де в кому із своїх друзів.* ○ Był rozczarowany niektórymi swoimi przyjaciółmi.

ДЕ́ В [НА, ПО, ПРИ] ЧОМУ *місц. відм. неозн. займ.* ***дечому*** *з прийменниками* **w [na, po, przy] pewnych [niektórych] rzeczach, tym i owym, niektóre** ○ *Де в чому йому можна було б позаздрити.* ○ Niektórych rzeczy można mu było pozazdrościć.

♦ *– Прошу вас, – академік повернувся до Ременя, – дозволити їй допомагати нам де в чому.* Чабанівський.

ДЕ́ В [ЗА, НА, ПО, ПРО, ЧЕРЕЗ] ЩО *знах. відм. неозн. займ.* ***дещо*** *з прийменниками* **w [za, na, po, o, przez] czymś (coś), tym i owym, o pewnych rzeczach** ○ *– Я дізнався де про що.* ○ Dowiedziałem się o pewnych rzeczach. ○ *Де на що ми усе ж таки розраховували.* ○ Na coś jednak liczyliśmy.

♦ *– Ні. Я думав, що пан меценас мають нині троха вільного часу. Давно збирався... хотів поговорити де про що...* Франко.

ДЕ ... ДЕ *сполучник* (уживається при перелікові і зіставленні кількох частин речень або членів речень) **gdzie ... gdzie; co ... co** ○ *Сьогодні вона вже не знала, де правда, а де кривда.* ○ Dziś już nie wie, co jest sprawiedliwe, a co krzywdzące.

♦ *Що ж до Домахи, то гріх щось погане сказати. Лагідна і справедлива. Де треба — нажене, де треба — погладить і помаже.* Самчук.

ДЕ́ Ж *частка* (виражає жаль, здивування і т. ін. з приводу відсутності кого-, чого-н.) **gdzież** ○ *Де ж тепер ті радісні роки молодості!* ○ Gdzież są te radosne lata młodości

♦ *Де ж він, той дивний та ще й екзотичний тваринний і пташиний світ тут? Пустеля!* Багряний.

ДЕ́ Ж ПАК *розм., частка* (те саме, що **ДЕ <ВЖЕ> ТАМ; ТА ДЕ <ВЖЕ> ТАМ**) **gdzie <ż> tam, skądże, a skąd** ○ *– Ти подивився цей фільм? – Де ж пак! Часу зовсім ні на що не вистачає.* ○ – Oglądałeś ten film?– A skąd! Na wszystko mi czasu brakuje.

♦ [Куста:] *– Не диво, що всі п'яниці з римської голоти охоче йдуть у християни – де ж пак не шанувати їм такого бога?* Л. Українка.

ДЕ ЗАВГО́ДНО *аналог прислівника* (у будь-якому місці, будь-де, скрізь) **gdziekolwiek, gdzie <bądź>, wszędzie, skądkolwiek, gdzie sobie życzysz [chcesz]** ○ *Він міг читати де завгодно.* ○ Mógł czytać gdziekolwiek.

♦ *Ця оселя має ознаки пастки, по якій гуляють сонми лунатів. І коли не дійдеш – можеш упасти де завгодно або в чужій кімнаті.* Ю. Андрухович.

ДЕ́ ЗА [НАД, ПЕРЕД, ПІД, З] КИМ *орудн. відм. неозн. займ.* ***деким*** *з прийменниками* **<nad, przed, pod, z> niektórymi [pewnymi] osobami** ○ *Під час мандрування він де з ким встиг потоваришувати.* ○ Podczas wędrówki zdążył się zaprzyjaźnić z niektórymi osobami.

♦ *Погано, як під час жнив засадять, але він і на це готовиться: умовився де з ким, щоб з половини зробили за його все, що треба. Зимою ж на завод піде, заробить.* Винниченко.

ДЕ́ ЗА [НАД, ПЕРЕД, ПІД, З] ЧИМ *орудн. відм. неозн. займ.* ***дечим*** *з прийменниками* **nad [przed, pod, z] pewnymi [niektórymi] rzeczami, tym i owym** ○ *Де над чим слід подумати* ○ Nad pewnymi rzeczami warto się zastanowić. ○ *Де з чим я не можу погодитися.* ○ Nie mogę się pogodzić z niektórymi rzeczami.

ДЕ́ НЕ *в ролі сполучного слова перед дієсловом* (приєднує підрядну частину із знач. місця) **gdziekolwiek, gdziekolwiek bądź** ○ *Де не зустрінемося, він завжди запрошує в гості.* ○ Gdziekolwiek się spotykamy, on zawsze zaprasza w gości.

♦ *Де не повернеться – всюди за ним золоте гілля росте.* Тютюнник.

ДЕ ПОПА́ЛО *аналог прислівника* (у будь-якому місці, абиде, усе одно де) **gdzie popadło, byle gdzie, gdziekolwiek** ○ *У кімнаті було не прибрано, речі лежали де попало.* ○ Pokój był niesprzątany, rzeczy leżały gdzie popadło.

♦ *Поти молода – вона... віється де попало, з ким попало.* Мирний.

ДЕ ПРИ́ЙДЕТЬСЯ (ПРИХО́ДИТЬСЯ) *аналог прислівника* (у випадковому місці; там, де видасться можливість) **gdzie to możliwe, gdzie się da, gdzie przyjdzie, wypadnie** ○ *Вони йшли кілька днів, зупиняючись для перепочинку де прийдеться.* ○ Szli już kilka dni, zatrzymując się tam, gdzie było to możliwe.

♦ *– От, ідем сім'єю, – журиться він, – не знаєм, де прийдеться жити.* Барка.

ДЕ ПРИПА́ЛО *аналог прислівника* (те саме, що **ДЕ ПОПАЛО**) **gdziekolwiek, byle gdzie, gdzie popadło, gdzie się da** ○ *Намети довелося ставити де припало.* ○ Musieliśmy rozbić namioty, gdzie się dało.

♦ *Цілу ніч шлявся* [Нечипір], *та так, де припало, там і валяється.* Кв.-Основ'яненко.

ДЕ ПРИХО́ДИТЬСЯ. *див.* **ДЕ ПРИЙДЕТЬСЯ (ПРИХОДИТЬСЯ)**

ДЕ́ <ВЖЕ> ТАМ [ТУТ]; ТА ДЕ́ <ВЖЕ> ТАМ <ТУТ> *аналог частки* (виражає підкреслене заперечення з відтінком досади) **gdzie tam, skądże** ○ *Він поспішав прийти вчасно. Де там! Усе одно спізнився.* ○ Bardzo się spieszył, żeby zdążyć na czas. Ale gdzie tam. I tak się spóźnił.

♦ [Гебрей:] – *Ти не раб?* [Єгиптянин:] – *Е, де вже там не раб. Якби я сам був паном над собою, я б не так роботу сю розклав.* Л. Українка.

ДЕ́ ТОБІ; ТА ДЕ́ ТОБІ! *аналог частки* (служить для вираження заперечення, непогодження) **gdzie tam** ○ – *Хотів встигнути. – Та де тобі! Як завжди, спізнився.* ○ – Chciałem zdążyć. – Ale gdzie tam! Spóźniłem się, jak zawsze.

♦ *Вийшов з хати карбівничий, щоб ліс оглядіти, та де тобі!* Шевченко.

ДЕ ХО́ЧЕШ (ХО́ЧЕТЕ, ХО́Ч) *аналог прислівника* (те саме, що **ДЕ ЗАВГОДНО**) **gdzie sobie życzysz [chcesz], gdziekolwiek <bądź>, wszędzie, skądkolwiek** ○ *– Де взяти цю книжку? – Та бери де хочеш.* ○ – Skąd mogę wziąć tę książkę? – Skądkolwiek.

♦ *Собаки там нікого не займають, – Живи як хоч, де хоч ходи, не сподіваючись біди.* Глібов.

ДЛЯ ВИ́ДИМОСТІ *аналог прислівника* (не насправді, лише для створення потрібного враження) dla pozoru, żeby zachować pozory ○ *Цю справу було зроблено лише для видимості.* ○ Zrobili to jedynie dla pozoru.

♦ *Перед Софією він* [Гаркуша] *гнеться лише для видимості.* Гончар.

ДЛЯ ВИ́ДУ *аналог прислівника* (намагаючись скласти певне враження, створюючи видимість) **dla pozoru, żeby zachować pozory** ○ *Домашні завдання він виконував для виду.* ○ Zadania domowe odrabiał tylko po to, żeby zachować pozory.

♦ [Федір Іванович]: – *По кишені ляпнув себе: "Осьде вони. Хіба що силою візьмете". І не тенькнуло ж у голові, що йому цього тільки й треба. Не дуже й одбивавсь. Для виду.* А. Головко.

ДЛЯ ГОДИ́ТЬСЯ *аналог прислівника* (для порядку, заради пристойності) **dla [z] przyzwoitości, pro forma, dla zasady** ○ *Працював він здебільшого тільки для годиться.* ○ Zazwyczaj pracował tylko dla zasady.

♦ *Ніна Малишева сміху не стримує, Надія і Віра обурюються, але тільки для годиться.* В. Леус.

ДЛЯ [РА́ДИ (ЗАРА́ДИ, ЗА́ДЛЯ *діал.*)] **ІНТЕРЕ́СУ** *аналог прислівника* (те саме, що **З [ОД] ЦІКАВОСТІ**) **z ciekawości, z zainteresowaniem** ○ *Для інтересу він іще раз перегорнув сторінки останнього номера журналу.* ○ Z ciekawości przejrzał jeszcze raz ostatni numer czasopisma.

ДЛЯ ПОРЯ́ДКУ *аналог прислівника* (дотримуючись звичного порядку, визначених правил, звичаїв) **dla porządku** ○ *Учнів, що спізнилися, для порядку посварили.* ○ Uczniom, którzy się spóźnili, dla porządku udzielono nagany.

♦ *На подвір'я неквапом в'їхав вершник. Невидимий серед підвід, вартовий окликнув його суворим голосом: – Хто йде? Вершник, знаючи, що вартовий уже впізнав його і запитує більше для порядку, відгукнувся хмуро, неохоче: – Свій.* Гончар.

ДЛЯ ПОТІ́ХИ *аналог прислівника* (те саме, що **НА ПОТІХУ**) **dla zabawy [rozrywki, pociechy], żeby rozbawić** ○ *Гості один перед одним розповідали для потіхи анекдоти.* ○ Dla zabawy goście opowiadali sobie dowcipy.

♦ *Чи вже ж не можна у братерстві жити. У злагоді блаженство спочувать? Ні, треба знищить, для потіхи вбити, У прокляті кайдани закувать!* Грабовський.

ДЛЯ ПОЧА́ТКУ *аналог прислівника* (спочатку, насамперед) **na początek** ○ *Для початку зробимо ось так.* ○ Na początek zróbmy tak.

♦ *Для початку посилаю вірші: не здивуйте з їх монотонності, – аже* [адже] *я тут "на засланні", а вкупі зо мною і моя муза!* Л. Українка. [Артем:] *– Один клинок для початку вже є.* А. Головко.

ДЛЯ ПОЧИ́НУ *аналог прислівника* (те саме, що **ДЛЯ ПОЧАТКУ**) **na początek** ○ *Для починку поснідаємо, а тоді почнемо працювати.* ○ Na początek zjemy śnadanie, potem zaczniemy pracę.

♦ *Вийму сопілчину і "ластівку" заграю для починку.* Воронько.

ДЛЯ ПРИ́КЛАДУ *аналог прислівника* (наприклад) **dla przykładu, na przykład** ○ *Література, для прикладу, спрямовувалась в ідейно-*

політичне русло. ○ Literatura, na przykład, zwróciła się w kierunku ideowo-politycznym.

♦ [Тургай:] – *Ось хоч би й тебе взяти, для прикладу. Хіба ж ти пустиш нас, не давши пообідати?* А. Головко.

ДЛЯ ТОГО́<>ЩОБ *сполучник* (приєднує підрядну частину мети, для досягнення якої відбувається дія головної частини) **dlatego, żeby; po to, żeby; po to, aby; z tym, żeby; w tym celu, żeby** ○ *Він говорить все це для того, щоб ми не хвилювалися.* ○ Mówi to wszystko po to, żebyśmy się nie denerwowali.

♦ *Своїми руками Максим спорудив прилади і пристрої для них, для того, щоб переконатися у практичному здійсненні деяких положень своїх розрахунків і передбачень.* Рибак.

ДЛЯ ФО́РСУ *аналог прислівника* (виявляючи хвальковитість, хизування, форс, шик) **dla fasonu, dla szpanu** ○ *Для форсу він проїхав на новенькому автомобілі повз усіх сусідів.* ○ Dla szpanu przejechał nowiutkim samochodem koło wszystkich sąsiadów.

♦ *– А ти знаєш, – ревниво нашіптує Левко дружині на вухо, – це не його власна машина. Мені звіздар проговорився. Це він для форсу – довго гроші збирав, а потім напрокат дістав, аби мені памооки забити.* Драч.

ДЛЯ ЧО́ГО; ТА ДЛЯ ЧО́ГО[1] *прислівник* (з якою метою, навіщо) **po co, a po co** ○ *– Дай і я почитаю цю книжку. – А тобі вона для чого?* ○ – Daj mi poczytać tę książkę. – A po co to?

♦ *По дорозі, мабуть, самі гаразд не тямлячи для чого це, хто лапав з тину кілок, хто хапав, що тільки було слушне.* А. Головко.

ДЛЯ ЧО́ГО; ТА ДЛЯ ЧО́ГО[2] *аналог частки* (служить для виразу непогодження з пропозицією співрозмовника; невідомо чому) **po co, a po co [cóż]** ○ *– Я візьму цю книжку у подруги і дам тобі. – Та для чого, не треба.* ○ Wezmę tę książkę od przyjaciółki i ci pożyczę. – Ale po co, nie trzeba.

♦ *– То, може, до неї треба й руки печатним милом мити? – пирснув Трохим. – Для чого? – щиро здивувався Данило. – Хіба то брудні руки, якщо в них земля в'їлася.* В. Симоненко.

ДО БЕЗМЕ́ЖЖЯ *аналог прислівника* (надзвичайно, до останньої межі, до краю, безмежно) **do granic możliwości, do kresu wytrzymałości, do ostatnich sił, do upadłego** ○ *Вони поводилися до безмежжя нетактовно.* ○ Zachowywali się nietaktownie do granic możliwości.

♦ *Я був вражений до краю. До крайніх меж. До безмежжя.* Смолич.

ДО БЕЗТЯ́МИ *розм., аналог прислівника* (те саме, що **ДО БЕЗМЕЖЖЯ**) **do granic możliwości, do kresu wytrzymałości, do ostatnich sił, do upadłego** ○ *Щоденно він працював за комп'ютером до безтями.* ○ Codziennie pracował przy komputerze do kresu wytrzymałości.

♦ *А в самий день весілля набрався був просто – до безтями.* А. Головко.

ДО БО́ЛЮ *аналог прислівника* (дуже сильно, надзвичайно, безмежно) **nader silnie, aż zanadto, do bólu, głęboko** ○ *Мене до болю схвилювало все, що сталося з нею.* ○ Głęboko poruszyło mnie to, co się z nią stało.

♦ *Підклав* [Микола] *під голову руку й очима пестив вікна, старі дубові сволоки, довжезний стіл, ослони – усе до болю рідне й таке жадане в мандрах.* В. Шевчук.

ДО́БРЕ<,> ЩО *розм., аналог сполучника* (приєднує підрядну частину, яка наводиться як додатковий довід) **dobrze, że** ○ *– Сідай уроки роби, добре що рано прийшов додому.* ○ Dobrze, że wróciłeś wcześniej do domu, bierz się do odrabiania lekcji.

♦ *– Ну що ж, – думав я, слухаючи Настю, – добре, що хоч усі живі та здорові.* Чабанівський.

ДО ВИМО́ГИ *аналог прислівника* (те саме, що **ДО ЗАПИТАННЯ**) **na poste restante** ○ *Вона повідомила друзів, щоб листівки їй надсилали на поштамт до вимоги.* ○ Zawiadomiła przyjaciół, aby wysyłali jej pocztówki na poste restante na pocztę główną.

ДО ВІДКА́ЗУ *техн., аналог прислівника* (до кінця, повністю, до краю) **do oporu, do granic możliwości** ○ *Катер натягнув трос до відказу.* ○ Kuter naciągnął hol do oporu.

♦ *Приводні паси до верстатів то слабнули, як пущені віжки, то натягувалися до відказу.* Бойченко.

ДО ВІДМО́ВИ *техн., аналог прислівника* (те саме, що **ДО ВІДКАЗУ**) **do oporu, do granic możliwości** ○ *Водій потягнув на себе гальма до відмови.* ○ Kierowca zaciągnął hamulec ręczny do oporu.

ДО ВІ́КУ *аналог прислівника* (усе життя, до кінця життя) **póki życia, do końca życia** ○ *Не хотілося до віку вислуховувати такі промови.* ○ Nie mam ochoty do końca życia słuchać tych kazań.

♦ *Невже мені отак до віку каратись.* Мирний.

ДО ВПА́ДУ (УПА́ДУ) *прислівник* (до повного виснаження, дуже сильно) **do upadłego, do rozpuku** ○ *Усі сміялися до упаду.* ○ Wszyscy się śmiali do rozpuku.

♦ *Ми видержим. Хай танчать до упаду. Вони стріляти першими почнуть.* Л. Костенко.

ДО ВПОДО́БИ *в ролі присудка* (те саме, що **В ОХОТУ**) **w smak, przyjemnie, z [chęcią, ochotą], chętnie** ○ *Спекотливого дня до вподоби сидіти у тіні.* ○ W upalny dzień przyjemnie jest posiedzieć w cieniu.

♦ *– Вуса, бачу, тобі мої подобаються, – лукаво провів Сіробаба рукою по своїх пухнастих. – До вподоби, еге ж?* Гончар.

ДО ГРО́БУ *аналог прислівника* (до кінця життя, до смерті) **aż po grób, do śmierci** ○ *Він буде пам'ятати ці події до гробу.* ○ Będzie pamiętał te wydarzenia do śmierci.

♦ [Сергій:] *– Ти ж колись говорив, що коли покохаєш, то любитимеш до гробу.* Мороз.

ДО ГУ́РТУ *аналог прислівника* (туди, де всі інші або все інше) **do innych, do reszty towarzystwa, do pozostałych** ○ *До гурту вона поставила й свою мисочку.* ○ Dosiadła się do reszty towarzystwa ze swoim talerzem.

♦ [Отроходін] *Пождавши марно, міняє голос: — Їсти хочеш і сім'я теж. Я нагодую! — Повернув обличчя до гурту і звелів:— Мішок пшениці!* Барка.

ДО ДІ́ЛА *аналог прислівника* (відповідає певній ситуації, доречно; так, як треба) **na <właściwym> miejscu, w zgodzie, w <samą> porę, stosownie, nawiasem mówiąc, a propos** ○ *Це було сказано до діла.* ○ To wszystko zostało powiedziane w samą porę. // *в ролі присудка* ○ *У цій кімнаті все до діла.* ○ W tym pokoju wszystko jest na właściwym miejscu.

♦ *Все оце дуже чуло сказано, але не до речі, а от саме перше слово було до діла.* Л. Українка.

ДО ЗА́ВТРА *аналог вигуку* (прощальні слова при розлученні) **do jutra** ○ *– Я вже йду, до завтра!* ○ – Już idę, do jutra! ○ *– Мені час додому, до завтра!* ○ – Na mnie już pora, do jutra!

♦ *– До завтра? – питають мої. – До завтра...– відповідають фіалки.* Коцюбинський.

ДО ЗАГИ́НУ *аналог прислівника* (до краю, безмежно, нестерпно) **nieznośnie, przeraźliwie, śmiertelnie, potwornie** ○ *До загину хотілося пити.* ○ Potwornie chciało mi się pić.

♦ *Я вірю в Бога – в Україну. Вона мій Бог і поводир. В свободу вірю, вірю в мир. І хоч загину – до загину.* М. Вінграновський.

ДО ЗАПИТА́ННЯ *аналог прислівника* (для видачі на вимогу адресата поштових та телеграфних відправлень) **na poste restante** ○ *Вони домовилися, що він буде писати до запитання на головний поштамт.* ○ Umówili się, że on będzie pisał na poste restante na pocztę główną.

♦ *Інна засміялась: "Можна! Київ, до запитання, Інні Максименко!"* Чабанівський.

ДО ЗАРІ́ЗУ *прислівник* (дуже, надзвичайно) **na gwałt, szalenie, bez tego ani rusz** ○ *Мені до зарізу потрібні гроші.* ○ Na gwałt potrzebuję pieniędzy.

♦ *А через тиждень у Петербурзі, міркуючи про свою невдачу й не знаючи, як роздобути до зарізу потрібні партії гроші, несподівано одержав аж десять тисяч карбованців: херсонську скарбницю було пограбовано.* О. Соколовський.

ДО ЗНЕТЯ́МИ *аналог прислівника* (те саме, що **ДО НЕСТЯМИ (НЕСТЯМУ) do utraty przytomności, do granic wytrzymałości, do szaleństwa, jak szaleniec, po wariacku, całkowicie** ○ *Після важкої роботи він був знесилений до знетями.* ○ Po ciężkiej pracy był całkowicie osłabiony. ○ *Вона закохалася в нього до знетями.* ○ Zakochała się w nim do szaleństwa.

ДО ЗНО́СУ *аналог прислівника* (працювати з останніх сил, дуже багато) **do granic wytrzymałości, do upadłego** ○ *Усе своє життя він працював до зносу.* ○ Przez całe swoje życie pracował do granic wytrzymałości.

♦ *А сирота її в селі, Її єдиная дитина! Мов одірвалось од гіллі, Ненагодоване і босе, Сорочечку до зносу носить.* Шевченко.

ДО ЗОРІ́ *аналог прислівника* **1.** (до ранку) **do brzasku [rana, świtu]** ○ *Нічний галас тривав до зорі.* ○ Nocne hałasy nie cichły aż do świtu; **2.** (до настання темряви) **do zmierzchu** ○ *Праця в полі до зорі їх виснажувала.* ○ Praca w polu do zmierzchu ich wykończyła.

♦ *Вона не плаче... Лише без ліку, до зорі, мов за обійстям, мов нуж дарі на цвинтарі, тріпоче листя.* Ю. Дараган.

ДО́КИ, АЖ ПО́КИ *сполучник* (те саме, що **ДО ТОГО ЧАСУ, ПОКИ**) **do tej chwili [pory]; do tego czasu; póki; dopóty..., dopóki** ○ *Довелося розповідати доти, аж поки усім стало зрозуміло.* ○ Trzeba było tłumaczyć dopóty, dopóki wszyscy to zrozumieli.

ДО КІНЦЯ́ *аналог прислівника* (цілком, повністю) **do końca** ○ *Він так до кінця і не зрозумів, що відбувається.* ○ On jednak do końca nie zrozumiał, co się dzieje.

♦ *Я вирішив, коли вже страждать, так з Вами до кінця. Будь ласка, живуть же люди і в пеклі.* Довженко.

ДО КРА́ПЛІ (КРАПЛИ́НИ, КРАПЛИ́НОЧКИ) *аналог прислівника* (повністю, цілком, до останку) **całkiem, całkowicie, bez reszty, do ostatniej kropli** ○ *Розмову було вичерпано до краплини.* ○ Temat tej rozmowy został całkowicie wyczerpany.

♦ *У льоху на полиці бокаті лавою бутлі. Стоять, повипинали блискучі животи і приманюють. Корній не доторкнеться до них. Бувало, не видержав би, все до краплини вихльостав би, тепер не те.* Самчук.

ДО КРА́Ю *аналог прислівника* (дуже сильно, у вищій мірі, до останньої межі, повністю) **do końca, bardzo, strasznie** ○ *Усе було до краю просто.* ○ Wszystko było bardzo proste.

♦ *А вони, обидва, хоч змучені до краю виснажливим борюканням з вітром і снігом, все-таки живі.* П. Загребельний.

ДО КРИ́ХТИ (КРИ́ХІТКИ) *аналог прислівника* (цілком, до кінця, зовсім; геть усе) **na wskroś, do cna, bez reszty** ○ *Приятель був чесним до крихти і твердим, мов камінь.* ○ Przyjaciel był do cna uczciwy i niewzruszony jak kamień.

♦ *Вартовий мовчить, ніби не чує і не бачить бабусі. Грізний! В руці сила, власна і начальникова. За начальником рудіє Отроходін, той інструктував: "Забрати до крихти".* Барка.

ДО КУ́ПИ *аналог прислівника* (в одне місце, усі разом) **do kupy, razem** ○ *Він намагався зібрати свої думки до купи.* ○ Starał się zebrać swoje myśli do kupy.

♦ *Почали стягати до купи й переформовувати розбиті чи розкладені частини, зводити їхні решітки в окрему ударну групу.* Багряний.

ДО ЛА́ДУ *аналог прислівника* (те саме, що **ДО ДІЛА**) **w zgodzie, na <właściwym> miejscu, trafnie, celnie, odpowiednio, właściwie, ze zrozumieniem** ○ *Він завжди до ладу вживав незвичні звороти мовлення.* ○ On zawsze ze zrozumieniem używał rzadkich zwrotów językowych. // *в ролі присудка* ○ *Квіти у вазі на столі – до ладу.* ○ Kwiaty w wazonie na stole są na właściwym miejscu.

♦ *Семен не розумів того, що стояло в книжці, а Романко чи не тямив сам, чи не хотів розповісти до ладу...* Коцюбинський.

ДО ЛИЦЯ́ *в ролі присудка* (гармонує із зовнішністю, личить) **do twarzy** О *Ця сукня їй до лиця.* О W tej sukience jest jej do twarzy.

♦ *Ліда в своїй чудесній сукенці, що так їй до лиця, щоранку буде виганяти корову, а вечорами доїти...* Коцюбинський.

ДО ЛЮБО́ВІ *в ролі присудка* (подобається, любий) **miły [bliski] sercu** О *Обраний батьком хлопець був і їй до любові.* О Chłopiec, wybrany przez ojca, był bliski także jej sercu.

♦ *– Мені бог уже послав такого, що й до любові, й до пари.* Вовчок.

ДО НЕЗМО́ГИ *аналог прислівника* (те саме, що **ДО НЕМОЖЛИВОСТІ**) **nie do zniesienia, nie do wytrzymania, do niemożliwości** О *Дитина була вередливою до незмоги.* О Dziecko było niegrzeczne, nie do zniesienia.

ДО НЕВПІЗНА́ННОСТІ *аналог прислівника* (те саме, що **ДО НЕВПІЗНАННЯ (НЕПІЗНАННЯ)**) **nie do poznania** О *Спересердя його обличчя змінилося до невпізнанності.* О W gniewie jego twarz się zmieniła nie do poznania.

♦ *Як все довкола змінилося до невпізнанності.* Качура.

ДО НЕВПІЗНА́ННЯ (НЕПІЗНА́ННЯ) *аналог прислівника* (так, що неможливо впізнати, надзвичайно, дуже сильно змінитися зовні) **nie do poznania** О *За той час, який ми не бачилися, вона змінилася до невпізнання.* О Przez ten czas, kiedy się nie widywaliśmy, zmieniła się nie do poznania.

♦ *Ріка, що недавно затопила була стільки аїлів і ревом та величчю наганяла жах на Алтай, впала, зменшилась до невпізнання.* Гжицький.

ДО НЕПІЗНА́ННЯ. *див.* **ДО НЕВПІЗНАННЯ (НЕПІЗНАННЯ)**

ДО НЕМОЖЛИ́ВОГО *аналог прислівника* (надзвичайно, дуже) **ogromnie, strasznie, niemożliwie, nie do wiary** О *Ці розмови були до неможливого неприємними.* О Te rozmowy były strasznie nieprzyjemne.

♦ *Нарешті ми досягли берегів Пао.. Зелені до неможливого дерева й зовсім червона земля...* Яновський. *Це була стара дівка, до неможливого кістлява.* Тулуб.

ДО НЕМОЖЛИ́ВОСТІ *аналог прислівника* (дуже сильно, у вищій мірі) **do niemożliwości, nie do zniesienia, nie do wytrzymania,**

strasznie, nieprawdopodobnie ○ *Сьогодні йому до неможливості хотілося перемогти.* ○ Strasznie chciał dzisiaj zwyciężyć.

♦ *Коли вже є клуб, можна створити і театр. А цього театру хотілося Лялі до неможливості.* Вільде.

ДО НЕСТЯ́МИ (НЕСТЯ́МУ) *аналог прислівника* (дуже сильно, нестямно) **do szaleństwa, szalenie, jak szaleniec, po wariacku, do utraty przytomności, do granic wytrzymałości** ○ *Щодня він працював до нестями.* ○ Codziennie pracował do granic wytrzymałości. ○ *Новий роман до нестями сподобався більшості читачів.* ○ Nowa powieść szalenie spodobała się większości czytelników.

♦ *Вона була смертельно ображена, до нестями ображена, гнів її не можна собі й уявити, але вона все ж таки по-справжньому не закричала.* Винниченко.

ДО НЕСТЯ́МУ. *див.* **ДО НЕСТЯМИ (НЕСТЯМУ)**

ДО НУДО́ТИ *аналог прислівника* (дуже, надзвичайно неприємно, нецікаво) **do znudzenia, okropnie, przykro, nieprzyjemnie, wstrętnie** ○ *До нудоти набридло їм сидіти весь вечір без діла.* ○ Przykro i do znudzenia im było siedzieć w domu cały wieczór.

♦ *Ноги, немов непотрібні, самі знали звиклі дороги, і очі, теж наче зайві, байдужно приймали все до нудоти знайоме.* Коцюбинський.

ДО О́ДУРУ *розм., аналог прислівника* (дуже сильно, у вищій мірі, нестямно) **tak, że można zgłupieć [zwariować], do zwariowania [ogłupienia], zapamiętale, zajadle, zaciekle** ○ *Друзі довго сперечалися, до одуру з'ясовували стосунки.* ○ Przyjaciele długo kłócili się i zaciekle wymieniali swoje poglądy.

♦ *У школі вона була давньою Танею, але вдома щораз більше боялась залишатися сама, бо тепер ще настирливіше вертались до неї гнітючі думки, а вночі мучило безсоння, з'являлись дивні гарячкові привиди і мучили до одуру.* Гжицький.

ДО ОСТА́НКУ *аналог прислівника* **1.** (повністю, до кінця) **do końca [reszty, szczętu], w pełni** ○ *Всі можливості були використані до останку.* ○ W pełni wykorzystano wszystkie możliwości; **2.** (до кінця життя, до смерті) **póki życia, do śmierci** ○ *Він пам'ятатиме цю подію усе життя, до останку.* ○ Póki życia będzie pamiętał to zdarzenie.

♦ *Знов завозилися з дошками і склали до останку, як слід.* Барка.

Таких було багато, що, опинившись перед ось таким бідним вибором, вибирали боротьбу до останку, і лише тяжкопоранені дострілювали самі себе. Багряний.

ДО ПА́РИ *в ролі присудка* (те саме, що **ПІД СТАТЬ** у 1 знач.) **być równym [podobnym], pasować do, być odpowiednim dla, być parą dla, być zgodnym z** ○ *Вона була високою і гарною, до пари своєму чоловікові.* ○ Pasowała do swojego męża, tak jak on była wysoka i ładna.

♦ *Нехай святиться світ! Йому бо ніч – до пари! То ти, водо, течи! А ти, біда, лютуй!* В. Стус.

ДО ПОБА́ЧЕННЯ *аналог вигуку* (прощальні слова при розлученні) **do widzenia** ○ *За бесідою вони довго не могли сказати одне одному "до побачення".* ○ Długo nie mogli powiedzieć sobie "do widzenia" i zakończyć rozmowy.

♦ [Іван Кирилович:] – *До побачення, Василю Івановичу! Не впусти качки! – Не впущу! – вигукнув Васько й підстрибом подався з гірки на дорогу.* Остап Вишня.

ДО ПОРИ́ *аналог прислівника* (до певного моменту, випадку, слушного часу; не вічно) **do czasu, do tego [pewnego] czasu, do tej chwili, dopóty** ○ *Вони чекатимуть до пори, а принагідно самі вирішать це питання.* ○ Oni będą czekali do pewnego czasu, a jeżeli nadarzy się okazja, sami rozwiążą tę kwestię.

♦ *До пори збан воду носить.* Номис.

ДО ПРИ́КЛАДУ *в ролі вставного слова* (те саме, **ДЛЯ ПРИКЛАДУ**) **dla przykładu, na przykład** ○ *Ця сукня, до прикладу, їй не личить.* ○ Na przykład ta sukienka jej nie pasuje.

ДО ПУТТЯ́ *розм., аналог прислівника* (як слід, розумно, доречно) **z sensem, zrozumiale, jak należy, jak <po>trzeba, po kolei, do końca, do przyzwoitego stanu** ○ *Цю справу треба було довести ще до пуття.* ○ Tę sprawę należałoby doprowadzić do końca. ○ *Ми до пуття й не поговорили, бо не було часу.* ○ Nawet nie pogadaliśmy jak trzeba, bo nie mieliśmy czasu.

♦ [Артем:] – *Та заспокойся, Орисю. Розкажи все до пуття.* А. Головко.

ДО РЕ́ЧІ *аналог прислівника* **1.** (те саме, що **ДО ДІЛА**) **w porę, stosownie, nawiasem mówiąc, na miejscu, na temat, w zgodzie, trafnie, celnie** ○ *Свої думки він завжди висловлював до речі.* ○ Swoje myśli zawsze formułował trafnie. ○ *Її зауваження завжди були до речі.* ○ Jej uwagi zawsze były na temat; **2.** *в ролі вставного слова* (вживається при спогаді про таке, що не очікувалось, або було прогаяне) **a propos,**

nawiasem mówiąc ○ – *До речі, забув, ти ж не любиш солодкого.* ○ A propos, zapomniałem, że nie lubisz słodkiego.

♦ *Деякі радіодрібнички ще й він, Віталій, встиг добути з суднової радіорубки, і вони йому були дуже до речі, коли збирав свій любительський передавач.* Гончар.

До речі, Дідицький мені пише. Федькович.

ДО РЕ́ШТИ *аналог прислівника* (зовсім, повністю, дощенту) **bez reszty, do reszty, do końca, do ostatniego okruszka** ○ *Обіди, зготовлені мамою, з'їдалися до решти.* ○ Obiad, przygotowany przez matkę na talerzach, zjedzono do ostatniego okruszka.

♦ *– Перестаньте плакати! Ви псуєте мені настрій до решти.* Гжицький.

ДО СЕ́БЕ *прислівник* **1.** (те саме, що **НА СЕБЕ**; протилежне **ВІД СЕБЕ**) **do siebie** ○ *Він потягнув ручку до себе.* ○ Pociągnął klamkę do siebie; **2.** (у свою оселю, квартиру) **do siebie, w gościnę** ○ *Він запросив мене до себе.* ○ Zaprosił mnie do siebie.

♦ *Труда відпливає від стіни, швидко-швидко хреститься і з одчаєм рве двері до себе.* Винниченко.

Побачивши муху, дівчина зупинилась і на мигах кликала його до себе. П. Панч.

ДО СЛІ́З *аналог прислівника* (дуже сильно, надзвичайно) **do łez, aż się płakać chciało** ○ *Мені стало шкода її до сліз.* ○ Było mi jej tak żal, że aż mi się płakać chciało.

♦ *Схвильований, до сліз зворушений, Непран поклав на груди кобзу, обвів очима товариство, осяяне низьким вечірнім сонцем, і доторкнувся струн.* В. Шевчук.

ДО СЛО́ВА *прислівник* **1.** (виявилося доречним; згадалося, захотілося щось сказати з якогось приводу) **a propos, nawiasem mówiąc** ○ *– Це так, до слова, а я про інше хотів сказати.* ○ To tak a propos, a w ogóle to chciałem powiedzieć coś innego; **2.** *у ролі вставного слова* (у зв'язку з тим, що було сказано або у додаток до нього) **a propos** ○ *До слова, це вже мені відомо.* ○ A propos, wiedziałem już o tym.

ДО СМАКУ́ *аналог прислівника* **1.** (так, щоб було смачно) **dla smaku, do smaku, ze smakiem [apetytem]** ○ *До смаку вона запропонувала скористатися гірчицею.* ○ Zaproponowała, by dodać musztardy do smaku; **2.** (з великим апетитом) **ze smakiem [apetytem]** ○ *Вони пообідали на лоні природи до смаку.* ○ Ze smakiem zjedli obiad na łonie

przyrody; **3.** (гарно, вишукано) **gustownie, ze smakiem** ○ *Прикраси на ній завжди виглядали до смаку.* ○ Miała zawsze gustownie dobrane dodatki; **4.** (досхочу, до повного задоволення) **do syta [woli], ze smakiem** ○ *Між подругами тривала бесіда до смаку.* ○ Przyjaciółki gawędziły do woli; **5.** *у ролі присудка* (подобається, імпонує, до вподоби) **być w smak, być w guście, podobać się** ○ *Дівчина була йому до смаку.* ○ Dziewczyna bardzo mu się podobała.

♦ *Вона почала куштувати кашу. – І трохи не солона! – Я ж мов до смаку солила, – несміло одказала та.* Мирний.

От узяла та й полетіла [Гава], *Щоб недалечко у ярку, На самоті поснідать до смаку.* Глібов.

На ній була сукня хоч і не нова, але пошита до смаку. П. Панч.

– Мені дуже спішно треба тільки перейти [колію]. *Візьміть штраф, вилайте до смаку, але я мушу.* І. Ле.

Не міг великий князь Київської Русі завжди знати, що робиться на околицях Руської землі. А це було до смаку боярам. Хижняк.

ДО СМЕ́РТІ *аналог прислівника* (дуже сильно, вкрай, над міру) **do śmierci, na śmierć, śmiertelnie, okropnie** ○ *Він сумував до смерті!* ○ Był okropnie stęskniony!

♦ *– "Який там бог послав талан?" – "Такий талан", – Гордій йому мовляє, – "Що декого до смерті налякає".* Глібов.

ДО СМІШНО́ГО *аналог прислівника* (найвищою мірою, надзвичайно) **aż do śmieszności, że aż śmieszne, że aż się chce śmiać** ○ *Він стояв розгублений до смішного.* ○ Był tak speszony, że aż chciało się śmiać.

♦ *Ольга була до того заскочена несподіваним поворотом справи, що до смішного розгубилась.* Вільде.

ДО СНАГИ́ *рідко, аналог прислівника* (цілком, повністю) **za wszystko [wszystkie], w całości, do cna** ○ *Розрахувався він до снаги за свої колишні вчинки.* ○ Zapłacił za wszystkie swoje dawne czyny.

♦ *Ніхто не скаже нам так, як би ти хотів, Що доля завтра зробить з нами! Чи доведеться ще подушне заплатить, Чи до снаги вже розплатився?* Г.-Артемовський.

ДО СЬОГО́ДНІ *прислівник* (те саме, що **ДО ЦЬОГО ЧАСУ**) **do tej chwili, do tej pory, do dziś** ○ *До сьогодні вона була впевнена, що в неї складеться все відмінно.* ○ Do tej pory była przekonana, że wszystko świetnie się ułoży.

♦ *Усе, що з нею і з Левком було, спершу аж до сьогодні, усе чисто розказала.* Кв.-Основ'яненко. *Чи вчивсь Роман? Доріг бур'ян, пилюка суходолу – таку-то він, циганський син знав до сьогодні школу.* Дорошко.

ДО́ТИ, ДО́КИ (ДО́ТИ.., ДО́КИ) *сполучник* (те саме, що **ДО ТОГО ЧАСУ, ПОКИ**) **dopóty, dopóki <aż>; do tej pory, póki** ○ *Свято не розпочинали доти, доки не зійшлися всі гості.* ○ Nie zaczynali świętować dopóty, dopóki nie zebrali się wszyscy goście.

♦ *Князь, виявляється, житиме в Космачі доти, доки не винищить опришків і не повісить Довбуша.* Гжицький.

ДО́ТИ, ПО́КИ (ДО́ТИ.., ПО́КИ) *сполучник* (те саме, що **ДО ТОГО ЧАСУ, ПОКИ**) **dopóty..., dopóki; do tej pory, póki** ○ *Він робив усе доти, поки міг.* ○ Robił wszystko dopóty, dopóki mógł.

♦ *Повідомляє про переїзд до Сурамі, де будуть доти, поки Леся трохи не окріпне.* Мороз.

ДО ТИХ ПІР<> ПО́КИ *сполучник* (те саме, що **ДО ТОГО ЧАСУ, ПОКИ**) **do tej pory; dopóty, dopóki <aż>; dotąd <aż>** ○ *Це може відбуватися до тих пір, поки не зробиш потрібних висновків.* ○ To może trwać dopóty, dopóki nie wyciągniesz odpowiednich wniosków.

♦ *Отак аж до тих пір, поки у вікна не почне сунути сизий вал темряви, коли вже не видно отієї тоненької цівочки, яка мусить лягати рівно – рядок до рядка.* Чабанівський.

ДО ТО́ГО<Ж>[1] *аналог прислівника* **1.** (перед тим, до цього моменту) **przedtem, wcześniej** ○ *До того він працював учителем.* ○ Wcześniej pracował jako nauczyciel; **2.** (настільки, вельми) **na tyle, tak <bardzo>, w takim stopniu** ○ *Вона навіть не привіталася, до того була неуважною.* ○ Była tak roztargniona, że nawet się nie przywitała; **3.** (на додаток, додатково) **przy tym, do tego <wszystkiego>, oprócz tego** ○ *На сніданок вона випила молока, а до того ж ще і кави.* ○ Na śniadanie wypiła mleko, a oprócz tego jeszcze kawę. // *у ролі вставного слова* ○ *Він освічений, до того ж, інтелігентний.* ○ Jest wykształcony, a do tego jeszcze inteligentny; **4.** *у ролі співвідносного слова* (вживається у головній частині, до якої приєднується підрядна міри та ступеня із сполучником *що*) **<aż> tak <bardzo>**○ *Він до того втомився, що відразу заснув.* ○ Tak się zmęczył, że od razu zasnął.

♦ *– Все покину і полину До самого Бога Молитися... А до того я не знаю бога.* Шевченко.

– Офіцери, – казав головнокомандуючий, і холодний дрож пробіг по офіцерських спинах, до того невпізнанний був голос генерала. Довженко.

До того ж, близько знаючи Плеханова з 1875 року, Михайлов любив його, сам того не помічаючи. О. Соколовський.

До того ж скрізь, окрім дороги на перевозі, чорніли густо ополонки, які служили пастками непроханому нічному гостеві. В. Шевчук.

ДО ТО́ГО Ж[2] *аналог сполучника* (приєднує член речення або речення з додатковим повідомленням) **przy tym, do tego** ○ *Це були гарні діти, до того ж і дружні.* ○ To były miłe dzieci, a przy tym jeszcze i koleżeńskie.

♦ *Карналь ось уже багато місяців майже цілковито перебуває в сфері спогадів, заполонений спогадами, до того ж болючими й нестерпними.* П. Загребельний.

ДО ТО́ГО, КОЛИ́ (ДО ТО́ГО.., КОЛИ́) *аналог сполучника* (те саме, що **ДО ТОГО, ЯК**) **zanim, przedtem, wcześniej** ○ *Вона його неодноразово бачила ще до того, коли їх познайомили.* ○ Widziała go wiele razy, zanim zostali sobie przedstawieni.

♦ *Кілька чоловік упало мертвими ще до того, коли каміння з обвалу засипали територію будівництва на сотню метрів навколо.* І. Ле.

ДО ТОГО́ ЧА́СУ *аналог прислівника* (до певного часу, до певного моменту) **do tej pory, do tej chwili, dotychczas, przedtem, wcześniej** ○ *У минулому році я бачив осінній переліт птахів, до того часу мені не доводилося його спостерігати.* ○ W zeszłym roku widziałem przelot ptaków, przedtem nie miałem okazji go zobaczyć.

♦ *– Його долю повинен вирішити головнокомандувач князь Ромодановський... А до того часу за його безпеку ручаюся я!* Малик.

ДО ТОГО́ ЧА́СУ, <АЖ> ПО́КИ *аналог сполучника* (приєднує підрядну частину з позначенням такої дії, що відбувається паралельно чи передує дії головної частини) **dopóty, dopóki <aż>; dokąd, dotąd <aż>; dopóki** ○ *Вікно залишилося відчиненим до того часу, поки не звечоріло.* ○ Okno było otwarte, dopóki nie zapadł wieczór.

♦ [Доктор Рудольф:] *– Друге: ви повинні дати мені слово, що щоб ви не дізналися від мене, ви не вийдете з цієї лабораторії до того часу, поки я вам не дозволю.* Винниченко.

ДО ТО́ГО, ЯК *сполучник* (приєднує підрядну частину, що означає дію, яка відбувається за дією головної частини) **zanim** ○ *Ми по-*

знайомилися до того, як він сюди переїхав. ○ Poznaliśmy się, zanim się tutaj przeprowadził.

♦ *До того, як почати велику і цікаву роботу, він завжди почував себе трохи схвильованим, може, навіть непевним у своїх силах.* Собко.

ДО ЦИХ ПІ́Р. *див.* **ДО ЦІЄЇ ПОРИ (ДО ЦИХ ПІР)**

ДО ЦІЄЇ ПОРИ́ (ДО ЦИХ ПІ́Р) *аналог прислівника* (те саме, що **ДО ЦЬОГО ЧАСУ**) **do tej pory, do tego czasu, dotychczas** ○ *Вже настав грудень, а до цієї пори ще йдуть дощі.* ○ Nadszedł grudzień, a do tej pory jeszcze pada deszcz.

♦ *Запорожців збиралося більше й більше. Вже на майдані ніде було, як кажуть, курці клюнути, й котрі молодші, вилізли на курені та на вали, де до цих пір стояла лише сторожа та гармаші, які стріляли, оповіщаючи, що буде рада.* В. Шевчук.

ДО ЦУ́РКИ *розм., аналог прислівника* (те саме, що **ДО ОСТАНКУ** у 1 знач.) **do reszty [cna, szczętu, końca]** ○ *Все, що стояло на столі, він з'їв до цурки.* ○ Zjadł do końca wszystko, co stało na stole.

♦ *Старий засяяв радістю. – І все спалив? – До цурки.* В. Шевчук. *Вранці дізнаються, кого обібрано до цурки.* Хвильовий.

ДО ЦЬОГО́ (*застар.* **СЬОГО́**) **ЧА́СУ** *аналог прислівника* (до теперішнього часу; досі; дотепер) **dotychczas** ○ *До цього часу їй не вдавалося переконати колег у необхідності певних змін у роботі.* ○ Dotychczas nie udało jej się przekonać kolegów o konieczności wprowadzenia pewnych zmian w pracy.

♦ *До того ж загін Сафар-бея, який до цього часу не брав безпосередньої участі в збройних сутичках, міг в першу-ліпшу хвилину прийти їм на допомогу.* Малик.

ДО ЧО́ГО <Ж> *аналог прислівника* **1.** (підкреслює високий ступінь ознаки, стану) **nadzwyczaj; do tego stopnia, że; ależ; tak** ○ – *До чого ж я втомилася, стояти не можу!* ○ – Tak się zmęczyłam, że nie mogę stać; **2.** (з якої причини, для чого, навіщо) **po co, dlaczego, do czego** ○ – *Поясни, до чого це ти говориш.* ○ – Wytłumacz, po co to mówisz.

♦ *І перші радощі, і вболівання, і чари перших захоплень дитячих... До чого ж гарно й весело було в нашому городі!* Довженко.

Та й, межи нами кажучи, до чого нам тепер ті маніфестації. Коцюбинський.

ДО ЧÓГО ТУТ; НУ ДО ЧÓГО ТУТ *у ролі присудка* (яке відношення має певний факт до події, явища) **co to ma do tego, jakie to ma znaczenie** ○ – *Вона відмінниця? – До чого тут це? Вона просто добре розуміється на літературі.* ○ – Czy ona jest wzorową uczennicą? – A co to ma do rzeczy? Po prostu dobrze zna się na literaturze.

♦ *– Покинь, Рогнідо, – сказав суворо й навіть черство Володимир. – Не плач, до чого тут сльози? Імператори ромеїв зганьбили честь київського князя, образили й зневажили всю Русь...* Скляренко.

Е

ЕГÉ Ж *частка* **1.** (служить для підтвердження стверджувальної відповіді) **mhm, no** ○ – *Ти вже виконав це завдання? – Еге ж, давно.* ○ – Zrobiłeś już to zadanie? – Mhm, już dawno; **2.** (служить для вираження недовіри, сумніву) **ejże** ○ – *Я вже все зробив. – Еге ж?* ○ – Zrobiłem już wszystko. – Ejże, na pewno?; **3.** (служить для вираження підкресленого заперечення) **gdzieżby, akurat** ○ – *Ти виконав його прохання? – Еге ж! Стану я час гаяти.* ○ – Czy wykonałeś jego prośbę? – Akurat! Jeszcze będę czas marnował.

♦ *– Еге ж, еге ж, гарний брилик. Учися, синку, вчися. Шануйся, то люди з тебе будуть.* Винниченко.

– Еге ж, завів, – роздумував Оксен, повільно сходячи з кришечка, хрускаючи чобітьми по соняшниковому лушпинню. Тютюнник.

– А ти давай його нам у курінь, – по паузі озвався Чумак. – Ми перевиховаємо. [Грицько:] *– Еге ж, візьми! І слухати не хоче. Додому і край.* А. Головко.

ЕЙ ЖЕ ÉЙ *аналог вигуку* (виражає здивування, непорозуміння, прикість) **ajajaj, ach, och** ○ – *Ей же ей, що ж ви наробили!* ○ – Ajajaj, coście narobili!

♦ *– Ей же ей, Таня Криворучкова! Таню, то ти?* Гончар.

ЕХ ВЙ. *див.* **ЕХ ТИ (ВИ)**

ЕХ ТЙ (ВЙ) *аналог вигуку* (вигук при вираженні докору, закидів, глузування) **a żeby cię, a niech cię, ech <ty (wy)>** ○ – *Ех ти, нічого не зробив, а обіцяв.* ○ – Ech! Nic nie zrobiłeś, chociaż obiecałeś.

♦ [Дід:] *– Ех ти! І козак мов козак, а пити не вмієш...* О. Соколовський.

Ж

ЖО́ДНОГО РА́ЗУ (ЖО́ДЕН РА́З) *прислівник* (те саме, що **АНІ (НІ) РАЗУ**) **ani razu** ○ – *Чому ти не зателефонував жодного разу?* ○ – Dlaczego nie zadzwoniłeś do mnie ani razu?

♦ *Торжествують: він не помилявся, не змочив – ні разу! – Підошов, проти вітру – жоден раз! – не пхався... Але ж він нікуди і не йшов!* В. Симоненко.

ЖО́ДНОЮ МІРОЮ; НІ ЖО́ДНОЮ МІРОЮ *аналог прислівника* (те саме, що **НІ В ЯКІЙ МІРІ**) **żadną miarą, w żadnym razie, w żaden sposób** ○ *Вона жодною мірою не була винна у ситуації, що склалася.* ○ W żaden sposób nie była winna zaistniałej sytuacji.

♦ *Як стала силуватись* [Маруся], *щоб промовить слово, так ні жодною мірою не може сказать.* Кв.-Основ'яненко.

З

ЗАВДЯКИ́ ТОМУ́ <> ЩО *книжн., аналог сполучника* (приєднує підрядну частину із знач. сприятливої причини) **dzięki temu, że; dlatego, że** ○ *Завдяки тому що пройшли дощі, повітря було досить чистим.* ○ Dzięki temu, że spadł deszcz, powietrze jest dość czyste.

♦ *Завдяки тому, що око має властивість затримувати в собі певну долю секунди все те, що воно бачить, ми мали безперервний рух.* Яновський.

ЗАВДЯКИ́ ЧОМУ́ *аналог прийменника* (приєднує частину речення, у якій міститься вказівка на результат, що витікає з дії першої частини) **dzięki czemu, z tego powodu, w związku z czym, wobec tego, bowiem** ○ *Клітковину гарбуза легко засвоює організм, завдяки чому страви з нього рекомендують для лікувального та профілактичного харчування.* ○ Organizm łatwo przyswaja zawartą w dyni celulozę, w związku z czym jest ona zalecana jako składnik żywienia leczniczego i profilaktycznego.

ЗА ВИ́НЯТКОМ *прийменник* (указує на когось, щось, які є винятком) **z wyjątkiem** ○ *Його розповідь мені сподобалася, за винятком деяких моментів.* ○ Jego wypowiedź była bardzo interesująca, z wyjątkiem niektórych momentów.

♦ *Народні депутати України не несуть юридичної відповідальності за результати голосування або висловлювання у парламенті та його органах, за винятком відповідальності та образу чи наклеп.* Конституція України.

ЗА ВИ́НЯТКОМ ТОГО<>, ЩО *аналог сполучника* (те саме, що **КРІМ ТОГО, ЩО**) **z wyjątkiem tego, że; poza tym, że; oprócz tego, że** О *Захід пройшов успішно, за винятком того, що не всі, хто мав бажання, могли його відвідати.* О Uroczystość była udana, z wyjątkiem tego, że nie wszyscy chętni mieli możliwość uczestnictwa.

ЗА ВИ́СЛОВОМ *у складі вставного сполучення* (вживається при посиланні на чиїсь слова, що наводить той, хто каже) **jak mówi [twierdzi], zgodnie z tym, co mówi [twierdzi], zdaniem, w myśl** О *За висловом батька, він був здібним, але не зібраним хлопчиком.* О Zdaniem ojca, to był zdolny, ale nierozgarnięty chłopak.

♦ *За висловом Олексія Максимовича Горького, Шевченко разом з Пушкіним і Міцкевичем, з найбільшою красою, силою і повнотою втілює дух народу.* З газет.

ЗА ВІДО́МОСТЯМИ *в складі вставного сполучення* (те саме, що **ЗА СВІДЧЕННЯМ**) **według informacji, według danych, zgodnie z danymi** О *За відомостями друзів, їхня родина виїхала з міста два місяці тому.* О Według informacji przyjaciół, ich rodzina wyprowadziła się z miasta dwa miesiące temu.

♦ [Голоси:] – *А де ж Наталка, Роман?* [Криницька:] – *За моїми відомостями, вони в саду.* Микитенко.

ЗА ГРАНИ́ЦЮ *розм., аналог прислівника* (те саме, що **ЗА КОРДОН**) **za granicę** О *Молодим людям подобається виїжджати за границю.* О Młodzi ludzie lubią wyjeżdżać za granicę.

♦ *А кинувшися з жаром до повстання 1863–64 року, він* [пан Трацький] *стратив усе і мусив емігрувати за границю.* Франко.

ЗА ДА́НИМИ *у складі вставного сполучення* (те саме, що **ЗА СВІДЧЕННЯМ**) **według danych, według informacji, jak mówią, twierdzą** О *За даними синоптиків, завтра у місті буде тепла, суха погода.* О Według danych synoptyków, jutro w mieście będzie ciepło i sucho.

ЗА́ДЛЯ ІНТЕРЕ́СУ. *див.* **ДЛЯ [РАДИ (ЗАРАДИ,** *діал.* **ЗАДЛЯ) ІНТЕРЕСУ]**

ЗА́ДЛЯ ТО́ГО, ЩОБ (ЗАДЛЯ ТОГО.., ЩОБ) *розм., сполучник* (приєднує підрядну частину зі знач. мети, призначення того, що повідом-

ляється у головній частині) **po to, aby [żeby]; dlatego, żeby; aby; żeby** ○ *Задля того, щоб допомогти товаришеві, Сашко був готовий на усе.* ○ Saszko był gotowy na wszystko, aby pomóc przyjacielowi.

♦ *– Це, мабуть, ти задля того до мене такий добрий, щоб я одписав тобі, а не Уласові, хату та ґрунт.* Н.-Левицький.

ЗАДОМ НАПЕРЕ́Д *аналог прислівника* (задньою стороною, частиною вперед) **tyłem (tył) do przodu** ○ *Шапку він завжди носив задом наперед.* ○ Czapkę zawsze nosił tyłem do przodu.

♦ *Радівон все їздив на коні задом наперед та все падав.* Багряний.

ЗА ЗВИ́ЧАЄМ (ЗВИ́ЧКОЮ) *аналог прислівника* (як завжди; звичайно) **z przyzwyczajnienia, zazwyczaj, mieć zwyczaj (w zwyczaju)** ○ *Він за звичаєм прогулювався вечорами уздовж річки.* ○ Zazwyczaj spacerował wieczorami brzegiem rzeki. // *в ролі вставного слова.* ○ *За звичаєм, вона щоранку пила чорну каву.* ○ Miała w zwyczaju co rano pić czarną kawę.

♦ *Мене ти проводжала, за звичаєм, і для прощання бракувало слів.* Рильський. *Учитель од несподіванки здригнувся, рука, за звичкою, сама потягнулась до автомата.* Собко.

ЗА ЗВИ́ЧКОЮ. *див.* **ЗА ЗВИЧАЄМ (ЗВИЧКОЮ)**

ЗА СВОЄ́Ю ЗВИ́ЧКОЮ *аналог прислівника* (відповідно до звички) **swoim zwyczajem** ○ *За звичкою щодня вона ходила в парк.* ○ Swoim zwyczajem codziennie chodziła do parku. // *в ролі вставного слова* ○ *За своєю звичкою, він вставав надзвичайно рано.* ○ Swoim zwyczajem wstawał bardzo wcześnie.

♦ *Михайло походжав по нашій малюсінькій кімнатці і, за своєю звичкою, мугикав якусь мелодію.* Досвітній.

ЗА КОРДО́Н *аналог прислівника* (за межі батьківщини, в іноземну державу; протилежне **З-ЗА КОРДОНУ**) **za granicę** ○ *Вона завтра виїжджає за кордон.* ○ Ona jutro wyjeżdża za granicę.

♦ [Ляшенко:] *– Я вважаю, що гвинтівка за кордон сама не втекла. Вона десь поряд.* В. Леус.

ЗА КОРДО́НОМ *аналог прислівника* (в іноземній державі, за межами батьківщини) **za granicą** ○ *Він жодного разу не був за кордоном.* ○ On nie był za granicą ani razu.

♦ *У цих місцях він був уперше, до того мешкав у столиці або за кордоном, у таку велику силу Довбуша, як тут говорили, не вірив.* Гжицький.

ЗАЛЕ́ЖНО ВІД *аналог прийменника* **1.** (вказує на причину, що зумовлює дію; протилежне **НЕЗАЛЕЖНО ВІД**) **zależnie od, w zależności od, w miarę, odpowiednio do, zgodnie z, biorąc pod uwagę, z uwagi na, nawiązując do** ○ *Колір деяких комах може змінюватися залежно від кольору навколишнього середовища.* ○ Kolor niektórych owadów może się zmieniać w zależności od koloru otaczającego środowiska; **2.** (те саме, що **В (У) МІРУ**[2] у 2 знач.) **w miarę, zgodnie z, w zależności od** ○ *Внесок у цю справу вони зробили залежно від своїх можливостей.* ○ Zaangażowali się w tę sprawę w miarę swoich możliwości.

♦ *Зрозуміло, що поставлені запитання є фундаментальними, й відповіді на них будуть поглиблюватися і розширюватися залежно від ступеня наукового осмислення "Велес книги".* Клочек.

Залежно від ступеня тяжкості злочини поділяються на злочини невеликої тяжкості, середньої тяжкості, тяжкі та особливо тяжкі. Кримінальний кодекс України.

ЗАЛЕ́ЖНО ВІД ТОГО́ *в ролі співвідносного слова* (вживається у головній частині речення, до якої приєднується підрядна із сполучними словами *що, де, який, скільки* і т. ін; протилежне **НЕЗАЛЕЖНО ВІД ТОГО**) **zależnie od, w zależności od, biorąc pod uwagę** ○ *– Ти отримаєш оцінку в залежності від того, як відповідатимеш на екзамені.* ○ Otrzymasz ocenę w zależności od tego, jak będziesz odpowiadał na egzaminie.

♦ *Залежно від того, наскільки умови проведення експерименту є природними, він ділиться на лабораторний і природний.* З наук.-метод. літ-ри.

ЗАМАЛИ́М НЕ *аналог прислівника* (те саме, що **ТРОХИ <ЧИ> НЕ**[1]) **prawie, niewiele mniej niż, nieco mniej niż** ○ *Замалим не тридцять студентів відвідали гурток.* ○ Nieco mniej niż trzydziestu studentów przyszło na kółko.

ЗА МА́ЛИМ НЕ *аналог частки* (те саме, що **МАЛО <ЩО>НЕ**[2]) **o mało co, o mało nie, omal <że> nie** ○ *Цей випадок за малим не вибив його зі строю.* ○ To zdarzenie o mało co nie wytrąciło go z codziennego trybu życia.

♦ *Трапився один випадок, який за малим не завалив усю справу, – професор малював штурмана, портрет виходив дуже подібний.* Багряний.

ЗА́МІСТЬ ТОГО, ЩОБ *аналог сполучника* (приєднує частину речення, дії якої надається перевага дія головної частини) **zamiast,**

розм. **miast czego** ○ *Він повертається втомлений. Замість того, щоб відпочити, починає займатися справами.* ○ Wraca zmęczony. Zamiast odpocząć, zajmuje się różnymi rzeczami.

♦ *– Де вона? – Але Марко замість того, щоб відповісти, став розповідати, як все це сталося.* Тютюнник.

ЗА ПА́ЗУХОЮ *аналог прислівника* (тримати між груддю та одягом, що до неї прилягає) **za [pod] pazuchą** ○ *За пазухою хлопчик тримав поранене зайченя.* ○ Pod pazuchą chłopczyk trzymał zranionego zajączka.

♦ [Дядько Павлусь] *Усе з якимись книжками та папірцями за пазухою та по кишенях, наче школяр.* Винниченко.

ЗА ПА́ЗУХУ *аналог прислівника* (засунути між груддю та одягом, що до неї прилягає; протилежне **З-ЗА ПАЗУХИ**) **za pazuchę** ○ *Він зняв рукавиці та засунув їх за пазуху.* ○ Ściągnął rękawice i schował je za pazuchę.

♦ *Атиш віддав отаманові шапку, сховав хреста за пазуху і вклав у піхви ятаган.* В. Шевчук.

ЗА ПЕРЕ́КАЗАМИ *в ролі вставного слова* (вказує на джерело повідомлення) **według podania; według ustnego przekazu; powiadają; mówiono, że** ○ *За переказами, це було в 1648 році.* ○ Według podania, miało to miejsce w roku 1648.

♦ *За переказами, коли їй* [Катерині Василівні] *було шістдесят, вона відчула себе старою і немічною, але потім стала вживати напій, який повернув їй силу та молодість, секрет якого тримала в таємниці.* Клочек.

ЗА ПІ́ВНІЧ *аналог прислівника* (після півночі) **po północy** ○ *Він закінчив свої заняття далеко за північ.* ○ Skończył swoją pracę grubo po północy.

♦ *Було вже далеко за північ.* Донченко. *Розмова затяглася за північ.* Іваненко.

ЗА ПОСЕРЕ́ДНИЦТВОМ *прийменник* (вказує на те, за допомогою чого відбувається дія) **za pośrednictwem [pomocą]** ○ *Місто за посередництвом водогонів регулярно забезпечується водою.* ○ Miasto jest regularnie zaopatrywane w wodę za pomocą wodociągów.

♦ *З розмови з'ясовується, що мужики хочуть купити у Звездінцева землю за посередництвом банку.* З журналу.

ЗА ПРИРО́ДОЮ *аналог прислівника* (відповідно до природних якостей, за характером) **z natury** ○ *Вона за природою була боязкою дівчинкою.* ○ Z natury była strachliwą dziewczynką.

ЗАРА́ДИ ІНТЕРЕ́СУ. *див.* **ДЛЯ [РАДИ (ЗАРАДИ,** *діал.* **ЗАДЛЯ)] ІНТЕРЕСУ**

ЗАРА́ДИ (РА́ДИ) ТО́ГО, ЩОБ *розм., аналог сполучника* (те саме, що **ЗАДЛЯ ТОГО, ЩОБ**) **po to, aby; w celu; celem; aby; żeby** ○ *Він багато і тяжко працював заради того, щоб мати можливість вчитися.* ○ Dużo i ciężko pracował, żeby móc się uczyć.

♦ *Поет-волхв, думається, цілком свідомо коригує існуючу версію Ісходу заради того, щоб навіяти воїнам-русичам думку, що вони йдуть дорогою, якою колись уже пройшли їхні предки.* Клочек.

ЗА́РАЗ ЖЕ *аналог прислівника* (в той самий момент, негайно) **od razu, z miejsca, zaraz, natychmiast, w tej chwili** ○ *Сонце встало. Зараз же почулись пісні птахів.* ○ Wzeszło słońce. Od razu dał się słyszeć śpiew ptaków.

♦ *Іцько старенький був їм раденький, прийняв гостиця: "Сідайте Ви в нас, почастуєм ми вас, чим Бог нам дав". Зараз же як підсулив: по кухлику варенухи, по каганчику сивухи...* Багряний.

ЗА РАНЖИ́РОМ *аналог прислівника* (за зростом, за чином, ступенем значимості) **według wzrostu, według wielkości, według rangi** ○ *За столом сиділи гості за ранжиром.* ○ Goście siedzieli przy stole według swojej rangi.

♦ *Новаків вишикували за ранжиром.* Добровольський.

ЗА РАХУ́НОК *прийменник* (указує на об'єкт, що використовується для досягнення якоїсь мети) **kosztem, na koszt, z pomocą, z użyciem, dzięki** ○ *Ремонт було зроблено за рахунок мешканців будинку.* ○ Remont był zrobiony na koszt mieszkańców domu.

♦ *Урядом Австралії, наприклад, розроблена програма, яка передбачає обов'язкове пенсійне забезпечення за рахунок виплат, що вносяться фірмами у федеральний бюджет.* З газет.

ЗА РАХУ́НОК ТОГО́, ЩО *аналог сполучника* (приєднує підрядну частину зі вказівкою на джерело, за допомогою якого відбувається дія головної частини речення) **kosztem tego, że; dzięki temu, że** ○ *Цей процес виграли за рахунок того, що адвокат був високопрофесійним.* ○ Tę sprawę wygrano dzięki temu, że adwokat był prawdziwym profesjonalistą.

ЗА РУБЕЖЁМ *аналог прислівника* (те саме, що **ЗА КОРДОНОМ**) **za granicą** ○ *Співака добре знають у нашій державі і за рубежем.* ○ Ten śpiewak jest dobrze znany zarówno w kraju, jak i za granicą.

♦ *Роки перебування української письменниці за рубежем досить повно висвітлені дослідниками творчості і біографії Марка Вовчка.* З журналу.

ЗА СВІДЧЕННЯМ *у складі вставного сполучення* (вказує на джерело повідомлення) **według danych, według informacji, jak informuje (informują)** ○ *За свідченням журналістів, на зустрічі голів урядів обговорювалися питання економічного співробітництва.* ○ Jak informują dziennikarze, na spotkaniu szefów rządów omawiano kwestie współpracy ekonomicznej.

ЗА СЛОВА́МИ *у складі вставного сполучення* (вживається при посиланні на чиїсь слова, що наводить мовець) **ze słów, jak mówi [mówią [twierdzą], jak twierdzi [twierdzą]** ○ *За словами місцевих жителів, ця річка часто виходить з берегів.* ○ Ze słów mieszkańców tych miejsc, rzeka często występuje z brzegów.

♦ *– За його словами, мені на роду написано втопитись. Проте щоразу я впевнявся, що мене зарано примушували виконувати це віщування. Щоразу я оживав.* Яновський.

ЗА СО́НЦЯ *аналог прислівника* (протягом денного часу, поки видно; завидна) **w dzień, za dnia, póki widno** ○ *Вона завжди намагалася за сонця вправлятися по хазяйству.* ○ Starała się skończyć wszystkie prace w gospodarstwie za dnia.

♦ *Гуляння тривало ще й при світлі смолоскипів, бо не годилося відправляти людей за сонця.* П. Загребельний.

ЗА СПАСИ́БІ *аналог прислівника* (без плати, даремно) **<jedynie> za Bóg zapłać, za darmo** ○ *Він вважав, що за спасибі більше не буде тут працювати.* ○ Stwierdził, że więcej nie będzie tutaj pracować za Bóg zapłać.

♦ *Як буде час, покаже їй, допоможе намалювати, але за так, за спасибі.* Чабанівський.

ЗА СПИ́НОЮ *аналог прислівника* **1.** (за плечима) **na plecach [barkach]** ○ *За спиною діти несли важкі рюкзаки.* ○ Na plecach dzieci niosły ciężkie plecaki; **2.** (на якійсь відстані за ким-н.) **z tyłu, za plecami** ○ *За спиною почулися важкі кроки.* ○ Z tyłu było słychać ciężkie kroki; **3.** (так, щоб хтось не міг бачити, знати, чути) **za plecami** ○ *Мати не*

знала, що за спиною діти не завжди чинили так, як вони поводилися в неї на очах. O Matka nie wiedziała, że za plecami dzieci zachowywały się inaczej niż w jej obecności.

♦ *У кожного за спиною теліпався лантух, аж назад тягнув.* Тютюнник.

Різав [Оленчук]... *скибку, коли за спиною раптом затупотіло – галопом пролітала кудись... Килигеєва кіннота.* Гончар.

ЗАТИ́М<>ЩО *сполучник* (приєднує підрядну частину з недиференційним знач. причини та мети) **dlatego że; bo; wskutek tego, że** O *Затим що молодий, ото і голову загубив.* O Stracił głowę, bo jest jeszcze młody.

♦ *Усе так само ходила на поденщину, та усе менша їй плата була, затим, що вона усе старіла, слабіла.* Вовчок.

ЗАТИ́М<>ЩОБ *сполучник* (приєднує підрядну частину, що мотивує мету дії головної частини речення) **po to, aby; po to, żeby** O *Дитину відвезли до Криму, затим щоб вона поздоровшала після хвороби.* O Dziecko zawieziono na Krym po to, aby nabrało sił po chorobie.

♦ *На прощання випрохала Маруся у Василя сватаний платок, що замість хустки йому дала, затим, щоб часом дорогою не заблукав.* Кв.-Основ'яненко.

ЗА ЧУТКА́МИ *в ролі вставного слова* (те саме, що **З ЧУТОК (ЧУТКИ)** у 2 знач.) **chodzą słuchy, że** O *На цьому місці, за чутками, збираються будувати ще один банк.* O Chodzą słuchy, że w tym miejscu zamierzają zbudować jeszcze jeden bank.

З БО́КУ *прийменник* **1.** (вказує на особу, групу осіб, від яких виходить дія, вислів) **ze strony** O *Він завжди відчував підтримку з боку друзів.* O Zawsze odczuwał wsparcie ze strony przyjaciół; **2.** (вказує на особу, від якої йде лінія спорідненості) **ze strony** O *Він наш родич з боку батька.* O On jest naszym krewnym ze strony ojca.

♦ *Це буде невеличка помилочка з боку вельможного пана графа.* Винниченко.

ЗБО́КУ ВІД (ОД) *аналог прийменника* (вказує на когось, щось, які знаходяться з бокової сторони) **z boku, obok, przy** O *Діти, що сиділи збоку від нього, весело розмовляли.* O Dzieci siedzące obok niego rozmawiały wesoło.

♦ *Збоку од шляху дві дикі груші тремтіли дрібненьким листом у ранішнім холодку.* Коцюбинський.

ЗВАЖА́ЮЧИ (УВАЖА́ЮЧИ) НА *аналог прийменника* (те саме, що **ЗАЛЕЖНО ВІД**) **z uwagi na, zależnie od, w zależności od, w miarę, odpowiednio do, zgodnie z, z uwzględnieniem, biorąc pod uwagę** ○ *Роби це зважаючи на обставини.* ○ Zrób to, biorąc pod uwagę okoliczności.

♦ *– У мене, товариші, є пропозиція зробити перерву. Зважаючи на деякі обставини.* А. Головко.

ЗВАЖА́ЮЧИ НА ТЕ *в ролі співвідносного слова* (те саме, що **ЗАЛЕЖНО ВІД ТОГО**) **biorąc pod uwagę, zależnie od tego, w zależności od tego, z uwzględnieniem tego** ○ *Зважаючи на те, як розвиватимуться події, треба буде й діяти.* ○ Trzeba będzie działać w zależności od tego, jak rozwinie się sytuacja.

ЗВАЖА́ЮЧИ НА ТЕ, ЩО *сполучник* (приєднує підрядну частину речення зі змістом причинового обґрунтування дії головної частини) **biorąc pod uwagę <fakt>, że; ze względu na to, że** ○ *Зважаючи на те, що літак прибув із запізненням, група туристів не встигла оглянути місто.* ○ Ze względu na to, że samolot przybył z opóźnieniem, grupa turystów nie zdążyła zwiedzić miasta.

♦ *Але, зважаючи на те, що власниця речей категорично відмовилася порушувати проти Гірчака судову справу, а також – на його неповноліття, дорожне відділення Міністерства внутрішніх справ ст.. Куйбишев вважає за можливе облишитися розмовою з Гірчаком та суворим попередженням.* Доломан.

З (ІЗ) ВДЯ́ЧНІСТЮ *аналог прислівника* (відчуваючи, виражаючи подяку) **z wdzięcznością** ○ *Вона завжди з вдячністю згадувала свою першу вчительку.* ○ Zawsze z wdzięcznością wspominała swoją pierwszą nauczycielkę.

♦ *Себастян так хотів спати, що з вдячністю прийняв запрошення Франца пожити в Ялівці.* Т. Прохасько.

З ВЕ́РХОМ *аналог прислівника* (у великій кількості, з достатком) **po brzegi, do samej góry, nadmiar, w zapasie, aż zanadto, bardzo dużo** ○ *Почуттями він був переповнений з верхом.* ○ Był aż zanadto przepełniony uczuciami. // *в ролі присудка* ○ *Поки що часу у нього було з верхом.* ○ Na razie miał jeszcze aż nadmiar czasu.

♦ [Затонов:] *– Насипаю повну тачку доломіту і везу. Повну, з верхом.* Чабанівський.

З ВИ́ГЛЯДУ *аналог прислівника* (те саме, що **З ВИДУ**) **z wyglądu, na pozór, pozornie** О *З вигляду він їй дуже сподобався.* О Z wyglądu bardzo jej się podobał.

♦ *Бачила його вперше. Був чужий. З вигляду пан.* Гжицький. – *А хто такий цей приємний з вигляду молодик, який сидить тут, між нами? – покосував на нього Штундера.* Ю. Андрухович.

З ВИ́ДУ *аналог прислівника* (на зовнішній вигляд, зовні, на вигляд) **na pozór, pozornie, z wyglądu, wyglądać na** О *З виду він був дуже сердитий.* О Wyglądał na bardzo rozgniewanego.

♦ – *Оттака ж ти, дівко! От тобі й на! З виду і дівка як дівка, а з словом, як злодії з чужим добром, ховаєшся.* Мирний.

З ВИ́КЛИКОМ *аналог прислівника* (своїм виглядом, жестами, інтонацією спонукаючи до суперечки, боротьби) **wyzywająco, prowokująco** О *Ця відповідь прозвучала з викликом.* О Ta odpowiedź zabrzmiała prowokująco.

♦ [Григорій:] – *Так я от тебе знайду! І в пеклі! В самого диявола на печі не сховаєшся – трам!-тарарам!– і заспівав безжурно по-одеському, на жидівський манер, з вихилясами та з викликом.* Багряний.

ЗВИЧА́ЙНА РІЧ *у ролі вставного слова* (те саме, що **САМО СОБОЮ** у 2 знач.) **rozumie się samo przez się; ma się rozumieć, że; rzecz jasna** О *Він прогуляв ввесь день і, звичайна річ, роботу не виконав.* О Cały dzień spędził na wagarach i rzecz jasna nie zrobił zadania.

♦ – *Звичайна річ: птахи летять, а скільки музики в небі, – задерши голову, зупиняється серед колег Берестецький. – І як багато важать для душі ці уроки гармонії...* Гончар.

З ВІ́ДДАЛІ *аналог прислівника* (з місця, віддаленого певним простором від кого-, чого-н.) **z dala, z daleka** О *З віддалі почулися незнайомі голоси.* О Z daleka dały się słyszeć nieznajome głosy.

♦ *Вже дихав з віддалі вологою Дніпро.* Первомайський.

ЗВІ́ДКИ ЗНА́ТИ *в ролі вставного слова* (те саме, що **ЯК ЗНАТИ**) **skąd <mam> to wiedzieć** О *Звідки знати, можливо, вона сьогодні прийде.* О Skąd mam to wiedzieć, możliwe, że ona dzisiaj przyjdzie.

З ВІ́ДОМА *аналог прийменника* (вказує на особу, за погодженням якої відбувається дія; протилежне **БЕЗ ВІДОМА**) **za wiedzą [zgodą]** О *З відома головного інженера почалися випробування нового станка.* О Za zgodą głównego inżyniera zaczęto testowanie nowej obrabiarki.

♦ *Він був написаний чітко над самою брамою, очевидно, зумисне, з відома адміністрації, хоч і зроблений під арештантський стиль.* Багряний.

ЗВІ́СНА РІЧ *у ролі вставного слова* (підкреслює зрозумілість висловленої думки) **rzecz jasna, oczywiście** ○ *Непорозуміння між людьми, звісна річ, справа погана.* ○ Nieporozumienia między ludźmi są, rzecz jasna, złe.

♦ *Жили вони в лісі, за сто п'ятдесят метрів від стоянки літаків і, звісна річ, завжди були на службі.* В. Леус.

З ГА́КОМ *розм., прислівник* (те саме, що **З ЛИХВОЮ**) **z hakiem [nawiązką]** ○ *Сьогодні ми пройшли кілометрів двадцять з гаком.* ○ Przeszliśmy dzisiaj prawie dwadzieścia kilometrów z hakiem.

♦ *Працювати в газетах я почав пізненько, тоді, як мені вже стукнуло тридцять з гаком літ.* Остап Вишня.

ЗГІ́ДНО З *прийменник* (вказує на факт, на підставі якого, враховуючи який, відбувається дія) **zgodnie z, na mocy** ○ *Треба чинити згідно з інструкцією.* ○ Trzeba postępować zgodnie z instrukcją.

♦ *Після тривалих кровопролитних битв військо відходило, згідно з стратегічним планом командування.* Довженко.

З ГО́РДІСТЮ *аналог прислівника* (відчуваючи почуття гордості) **z poczuciem dumy, dumnie** ○ *Про свою батьківщину він завжди говорив з гордістю.* ○ O swej ojczyźnie zawsze mówił z poczuciem dumy.

♦ *– Це з Омара Хаяма? – запитала Марися, а він відповів з гордістю: – Моє власне.* Гончар.

З ГОСТЕ́Й *аналог прислівника* (відти, де був гостем; протилежне **В (У) ГОСТІ**) **z gościny [gości]** ○ *– Я щойно повернулася з гостей.* ○ – Dopiero co wróciłam z gości.

♦ *– А ви ото й не знаєте, – стримано обурився Влас. – Наче я не розказував вам раніш, як було діло. Що вже спав чоловік, як ви з гостей вернулись.* А. Головко.

З ГОСТИ́НИ *розм., аналог прислівника* (те саме, що **З ГОСТЕЙ**; протилежне **В (У) ГОСТИНУ**) **z gościny [gości]** ○ *З гостини додому повернулися дуже швидко.* ○ Z gości do domu wróciliśmy bardzo szybko.

♦ *З гір – з гостини – вертають вони, і лошиці несуть молодиць: у жінок під серцями сини, і лошата – в лошиць.* Малик.

ЗДАВА́ЛОСЯ (ЗДАВА́ЛОСЬ) Б (БИ) *в ролі вставного слова* (виражає припущення) **zdawałoby się, wydawałoby się, wydawać by się mogło** О *Він не зміг справитися з такою, здавалося б, простою справою.* О Nie mógł sobie poradzić z taką, wydawałoby się, prostą sprawą.

♦ *Що на початках двадцятого століття, здавалось би, було неможливим, фантастичним, те тепер здається цілком нормальним, законним і необхідним.* Винниченко.

З (ІЗ) ДО́МУ *аналог прислівника* **1.** (зі свого житла) **z domu** О *Зранку він пішов з дому, а повернувся лише над вечір.* О Rano wyszedł z domu, a wrócił, gdy zapadł wieczór; **2.** (з рідних місць) **z kraju ojczystego, z domu rodzinnego** О *З дому він поїхав, коли йому виповнилося сімнадцять років.* О Kiedy skończył siedemnaście lat wyjechał z domu rodzinnego.

♦ *Досить того, що тепер мені хотілось би якнайшвидше позбутися тих паперів із дому.* Франко.

Де ж подівся Гнат? Через кілька днів не стало Гната. Пішов з дому і не повернувся... Самчук.

З (ЗА) ДОПОМО́ГОЮ *прийменник* (вживається при вказівці на щось, користуючись чим, відбувається якась дія) **za pomocą, przy pomocy** О *Він це зробив за допомогою спеціального пристрою.* О Zrobił to przy pomocy specjalnego urządzenia.

♦ *Вчені створили метод обробки зображень, з допомогою якого одержують немовби влиті лики зірок та планет, відбиті на плівках та фотографіях.* З журналу.

ЗДОРО́ВІ (ЗДОРОВЕ́НЬКИ) БУЛИ́ *аналог вигуку* (вітання при зустрічі) **witam** О *– Здорові були! Радий Вас бачити.* О – Witam! Cieszę się że widzę Pana!

♦ *– Здорові були, Бантроміо! – скрикнув радісно* [Іван], *підходячи до старого.* Франко.

З ДРУ́ГОГО <БО́КУ> *в ролі вставного слова* (вказує на співставлення фактів, обставин) **z drugiej strony** О *Виявляється, що лікувальні трави, з одного боку, корисні, а з другого – шкідливі.* О Okazuje się, że zioła z jednej strony mogą pomagać, a z drugiej szkodzić.

♦ *Як то вона* [дружина Терешкова] *жалібно просила* [громаду] *та гірко, від серця, плакала. А тут з другого боку старий* [батько Терешків]... *та просить і собі.* Кв.-Основ'яненко.

З ДУ́РУ *аналог прислівника* (від затьмарення свідомості, не зважившись всіх обставин) **bez zastanowienia, przez głupotę** ○ *З дуру наговорилося багато неприємних речей.* ○ Przez głupotę nagadali wiele nieprzyjemnych rzeczy.

♦ *І таку вже мав натуру* [п'яниця]: .. *Чи кінчив, чи починав, то все щиро, а не з дуру Ім'я Боже споминав.* Франко.

З ДЯ́КОЮ. *див.* **З ПОДЯКОЮ (ДЯКОЮ)**

З ЖИ́РУ *аналог прислівника* (від забезпеченого, пересиченого життя; з розкошів) **z dostatku [dobrobytu], od nadmiaru [przepychu, luksusu], przyjemność** ○ *Часу лишалося багато, тому з жиру вони ще раз пройшлися вулицями містечка.* ○ Czasu zostało jeszcze dość dużo, więc mogli sobie pozwolić na taką przyjemność i przejść się jeszcze ulicami miasteczka. ○ *З жиру казиться.* ○ Od luksusów już mu się w głowie przewraca.

♦ [Трихон:] – *Я таку жінку коли б перегнув через коліно та всипав їй двадцять п'ять нарипників, не бійсь... Пам'ятала б і дітям своїм заказала б таке виробляти. Казиться з жиру.* Самчук.

З (ІЗ) ЗАДОВО́ЛЕННЯМ *аналог прислівника* (те саме, що **З РАДІСТЮ**) **z przyjemnością [pasją, zadowoleniem, radością]** ○ – *Ми з задоволенням для тебе це зробимо.* ○ – Z przyjemnością zrobimy to dla ciebie.

♦ *Розпитуючи в сотників, осавулів, курінних, а подекуди й у звичайних рядовиків про зброю, про ладівниці, про тараси – про все, що стосувалося до майбутнього штурму, Богун з задоволенням помічав, що все гаразд.* О. Соколовський.

З ЗА́ЗДРОЩІВ. *див.* **ВІД [ІЗ, З] ЗАЗДРОЩІВ**

З-ЗА КОРДО́НУ *аналог прислівника* (з іноземної держави; з-за меж батьківщини; протилежне **ЗА КОРДОН**) **zza granicy** ○ *Він щойно повернувся з-за кордону.* ○ On dopiero co wrócił zza granicy.

♦ *А що старі люди не бачили її, як кажете, досі, так це тому, що лиш недавно завезено в Бессарабію, шкідника цього з-за кордону на лозах виноградних, і він не встиг ще дуже розмножитися.* Коцюбинський.

З-ЗА ПА́ЗУХИ *аналог прислівника* (з-під одягу, що прилягає до грудей; протилежне **ЗА ПАЗУХУ**) **spod pachy, zza pazuchy** ○ *З-за пазухи у нього виглядало маленьке кошеня.* ○ Zza pazuchy wystawiał główkę mały kotek.

♦ *І Гриць малий, од холоду червоний, з-за пазухи виймає голубів.* Л. Костенко.

З ЗАПА́ЛОМ *аналог прислівника* (палко, пристрасно, з натхненням) **z natchnieniem [zapałem, entuzjazmem, pasją]** ○ *Він висловився у відповідь з запалом.* ○ Odpowiedział z entuzjazmem.

♦ *Хочу доложити всіх сил, щоб довести сей народ хоч троха до освідомлення, привчити його користуватися його правами, боротися з його кривдниками, – з запалом мовив Євгеній.* Франко.

З ЗАПЕ́КЛІСТЮ *аналог прислівника* (люто, уперто, з запалом) **z zaciętością [zawziętością]** ○ *Кожного ранку з запеклістю він брався за роботу.* ○ Co rano z zawziętością brał się za robotę.

♦ *Він* [вовк] *кілька раз сердито, з запеклістю клацнув на Остапа зубами, крутнувсь і щез у комишах.* Коцюбинський.

З ЗАПИ́НКОЮ; З ЗА́ПИНКОЮ *аналог прислівника* (запинаючись; заїкаючись; протилежне **БЕЗ ЗАПИНКИ**) **jąkając się** ○ *Дівчинка хвилювалася і з запинкою відповідала на питання вчителя.* ○ Dziewczynka denerwowała się i odpowiadała na pytania nauczyciela, jąkając się.

♦ *Халабуда якось пильно подивився на нього, але нічого особливого не почув, одвернувся, почистив двома пальцями кінчик носа й хотів далі говорити, але в цей момент Кіндрат прокашлявся і, трохи почервонівши, з запинкою проговорив...* Винниченко.

ЗІ (З, ЗО) ЗЛА́ (ЗЛО́СТІ) *аналог прислівника* (відчуваючи зле почуття, ненависть, гнів) **ze [w] złości, w porywie gniewu** ○ *Хлопчик був запальним і зі зла міг наговорити що завгодно.* ○ Chłopiec był wybuchowy i w złości mógł powiedzieć cokolwiek.

♦ *Непран зі злості плюнув, махнув рукою козакам, – вони сиділи тісно по всій просторій палубі, – і також вихопив шаблю.* В. Шевчук.

З ІНТЕРЕ́СОМ *аналог прислівника* (те саме, що **З ЦІКАВІСТЮ**) **z zainteresowaniem** ○ *Він з інтересом спостерігав за подіями, що відбувалися.* ○ Z zainteresowaniem obserwował, co się działo.

♦ *Якщо додати до цього, що він ще й директор школи, якого ми побоюємося з першого класу, то можна собі уявити його уроки. А тим часом на них усі учні йдуть з інтересом і задоволенням.* Усач.

ЗІ (ІЗ, З) СМАКО́М *аналог прислівника* **1.** (виявляючи тонкий смак, художнє чуття) **gustownie, ze smakiem, z wyczuciem** ○ *Квартира була омебльованою зі смаком.* ○ Mieszkanie było umeblowane ze smakiem; **2.** (відчуваючи почуття задоволення, удоволення) **z rozkoszą [zado-**

woleniem, radością] ○ *Свою роботу він виконував завжди зі смаком.* ○ Swoją pracę zawsze wykonywał z zadowoleniem.

♦ *Справді, зі смаком працює людина, недаремно по селу ходить балачка, що Данило й з клейонки може витяжки пошити.* Чабанівський.

Думаєте, знайдете хоч якусь стеблину, зайву, викинену на гній, і зі смаком з'їсте її. Ні, коні. Ви помилилися. Самчук.

ЗІ (ЗО) СНУ́ *аналог прислівника* (щойно прокинувшись чи не зовсім прокинувшись) **na wpół obudzony, rozbudzony, wybudzony, przebudzony** ○ *Загавкав зі сну собака сусідів.* ○ Zaszczekał wybudzony ze snu pies sąsiadów.

♦ [Сіриченко:] – *Спасибі тобі за пісню. Оту, що ти співав торік у Кілії. Я мов прокинувся тоді зі сну, мов народився вдруге.* В. Шевчук.

ЗІ (З) СТОРОНИ́ *прислівник* **1.** (з точки зору непричетного до чогось, незацікавленого) **z boku** ○ *Артист завжди повинен знати, як він виглядає зі сторони.* ○ Aktor powinien wiedzieć, jak wygląda z boku; **2.** (не з зазначеного місця) **z zewnątrz, z innych miejsc [miast, państw], z różnych stron** ○ *Гостей прибуло зі сторони більше дєсяти.* ○ Przybyło ponad dziesięciu gości z różnych stron. // *в ролі неузгодж. означ.* ○ *Не хотілося б брати на цю роботу людину зі сторони.* ○ Nie chcielibyśmy przyjmować na to stanowisko człowieka z zewnątrz.

♦ *Та як сам не спромігся, прийшло це* [узагальнення] *з сторони, під час одної гуртової розмови.* А. Головко.

[Іван:] – *Я не можу тут бути інженером зі сторони, якому досить здати свій проект. Мені хочеться поринути в це будівництво цілком.* Гуреїв.

З КОЛИ́СКИ *аналог прислівника* (з дитячих років, з ранніх літ) **od kolebki [niemowlęctwa, dziecka, małego]** ○ *Хлопці приятелювали давно, а знали один одного з колиски.* ○ Chłopacy przyjaźnili się od dawna, a znali się od dziecka.

♦ *Прощай, дівчинонька вірненька, З колиски подруга моя.* Манжура.

З ЛА́СКИ[1] *прислівник* **1.** (користуючись чиєю-н. милістю) **z łaski [litości]** ○ *Жити в цьому місці лише з ласки їй не хотілося.* ○ Nie chciała mieszkać w tym miejscu, czując, że przygarnięto ją jedynie z litości; **2.** (роблячи милість кому-н.) **z łaski [litości], ze współczucia** ○ *Вони підтримували своїх приятелів просто з ласки.* ○ Wspierali swoich przyjaciół po prostu ze współczucia.

♦ *Я згадала, що я сиротую, що вбога я, та не при батькові-матері зросла, живу в чужій сім'ї з ласки.* Вовчок.

Зоня-таки не забуває ніколи, що вона "велика", і тільки "з ласки" товаришує з "малою" Юзею. Л. Українка.

З ЛÁСКИ[2] *аналог прийменника* (вживається при вказівці на когось, за допомогою якого відбувається певна дія) **z łaski, przy pomocy, [dzięki] uprzejmości** ○ *Приїзд до цього міста відбувся з ласки друзів.* ○ Przyjechał do tego miasta wyłącznie dzięki uprzejmości przyjaciół.

♦ *Пані Лександрі скортіло побачити Тодоську. З ласки знайомих здобула собі пропуск у тюрму і пішла.* Дн. Чайка.

З ЛИХВÓЮ *розм., прислівник* (перебільшуючи потреби, витрати; з надлишком) **z nawiązką** ○ *Твої зусилля тепер з лихвою окупляться у подальшому.* ○ Twoje obecne starania zwrócą ci się z nawiązką.

♦ *Ці витрачені на купання двадцять хвилин з лихвою окупляться вночі, коли доведеться йти одноманітною, вкритою курявою, дорогою.* Собко.

З ЛИЦЯ́ *рідко, аналог прислівника* **1.** (те саме, що **В ОБЛИЧЧЯ** у 1 знач.) **z widzenia** ○ *Вона знала його тільки з лиця.* ○ Znała go jedynie z widzenia; **2.** (рисами обличчя) **z wyglądu, wyglądać, na zewnątrz [pozór]** ○ *Сьогодні з лиця вона йому не сподобалась.* ○ Według niego źle dzisiaj wyglądała.

♦ *Селянин, присунувшися до нього ближче, почав оповідати. – Та от так. Знають пан пана Шнадельського?* [Євгеній:] *– З лиця не знаю, а так дещо чував.* Франко.

Батько виснажився, пожовк з лиця, і в нього дихання важко наповняє груди. Барка.

З ЛИ́ШКОМ *розм., прислівник* (те саме, що **З ЛИХВОЮ**) **z hakiem [nawiązką]** ○ *Двадцять з лишком років тому тут був ліс.* ○ Dwadzieścia lat temu z hakiem był tutaj las.

♦ *Може нам не вистачає джерел сировини або ринків збуту наших товарів? Ні, все це у нас з лишком.* Тичина.

З ЛІТА́МИ *аналог прислівника* (з часом; коли мине кілька років) **z wiekiem** ○ *З літами люди стають поміркованішими.* ○ Z wiekiem ludzie stają się rozważniejsi.

♦ *Воля, воля і воля! Се чарівне слово, споетизоване столітнім дідом, розпалювало кров у хлопця, а дедалі, з літами, під впливом витворених панщиною умов, прибирало більш конкретну форму, глибше значення.* Коцюбинський.

З МÁХУ *прислівник* (відразу, дуже швидко) **od ręki, od razu** ○ *Математичні задачі вона вирішувала з маху.* ○ Zadania z matematyki rozwiązywała od razu.

♦ *Хрін з квасом, редьку, буряки; Рябка, тетерю, саламаху –Як не було: поїли з маху.* Котляревський.

З МЕТÓЮ *аналог прийменника* (вказує на загальний напрямок мети дії) **w celu, celem, dla** ○ *Урядова делегація прибула з метою вирішення проблеми водозабезпечення нашого міста.* ○ Delegacja urzędowa przybyła celem roztrzygnięcia problemu zaopatrzania naszego miasta w wodę.

♦ *Вночі по тихій вулиці ходили патрулі, інколи навідувалися і до Барвистих з метою перевірки мандатів.* Чорнобривець.

З НАГÓДИ *прийменник* (вживається при вказівці на причину якоїсь дії, у зв'язку з якою відбувається щось) **z okazji** ○ *Школярі йшли з квітами з нагоди початку навчального року.* ○ Uczniowie szli do szkoły z kwiatami z okazji rozpoczęcia roku szkolnego.

♦ *В шкільному саду збирались школярі на вечірку з нагоди закінчення учбового року.* Трублаїні.

З НАГОДИ ТОГÓ, ЩО *аналог сполучника* (приєднує підрядну частину зі вказівкою на причину, у зв'язку з якою відбувається дія) **z okazji; ze względu na to, że** ○ *На майдані відбувався концерт з нагоди того, що місто відзначало 200-річний ювілей.* ○ Na placu odbył się koncert z okazji 200 rocznicy założenia miasta.

З НАДСÁДОЮ *аналог прислівника* (напружено, надсадно) **z wysiłkiem [trudem], ze zmęczeniem, wyczerpująco, rozpaczliwie, z rozpaczą** ○ *За стіною хтось гучно, з надсадою заспівав.* ○ Za ścianą ktoś śpiewał z rozpaczą w głosie.

♦ *Там, далеко внизу, хтось гукав довго, з надсадою: – Давай поро – он!* Донченко.

З НАЛЬÓТУ *аналог прислівника* **1.** (не зупиняючи руху) **z rozpędu, w rozpędzie, w locie, lecąc** ○ *Муха з нальоту вдарилася до скла.* ○ Mucha, lecąc, uderzyła w szybę; **2.** (без попередньої підготовки, відразу, без ускладнень) **z miejsca** ○ *Йому здібності дозволяли запам'ятовувати все з нальоту.* ○ Zdolności pozwalały mu z miejsca zapamiętywać wszystko.

♦ *Сашко з нальоту підхопив свій ящичок з щітками та гуталіном – і хащі тамариску при вході до парку поглинули його щуплу постать.* Смолич.

Щоб пізнати село, треба довше пожити в селянській гущі, а так, з нальоту, нічого не вийде. Гжицький.

З НАРО́ДЖЕННЯ *аналог прислівника* (те саме, що **ВІД (ОД) НАРОДЖЕННЯ**) **od urodzenia** ○ *Вона з народження була вродливою.* ○ Od urodzenia była bardzo ładna.

З НА́СКОКУ *аналог прислівника* **1.** (набравши великої швидкості) **w pędzie [biegu], z całym pędem, nagle, znienacka, gwałtownie** ○ *Водій з наскоку загальмував.* ○ Kierowca gwałtownie zahamował. ○ *Учень вибіг із класу і з наскоку налетів на вчителя.* ○ Uczeń wybiegł z klasy z całym pędem wpadł na nauczyciela; **2.** (необдумано, без роздумів, без підготовки) **w ostatniej chwili, na ostatnią chwilę, w pośpiechu [biegu]** ○ *Він не серйозна людина, міркує про все з наскоку.* ○ On jest człowiekiem lekomyślnym, wszystko robi na ostatnią chwilę.

♦ *З наскоку тріснув* [Турн] *булавою По в'язах, великан упав, Об землю вдарившись головою.* Котляревський.

[Спичаковський:] – *Ви, товариші* [репортери], *звикли все з наскоку, наспіх. Мушу вам сказати, що нема нічого більш шкідливого, ніж хапливість.* Кочерга.

З НЕЗВИ́ЧКИ *аналог прислівника* (поки не звик) **z braku przyzwyczajenia, nieprzyzwyczajony** ○ *У кімнаті було темно, і з незвички він нічого не міг розгледіти.* ○ W pokoju było ciemno i nieprzyzwyczajony nic nie mógł dojrzeć w ciemności.

♦ *Жере* [піп] *без пам'яті, воно йому з незвички й вадить.* Коцюбинський.

З НЕТЕРПІ́ННЯМ *аналог прислівника* (виявляючи нетерпіння при чеканні) **z niecierpliwością, niecierpliwie** ○ *Він відправив листа другові і з нетерпінням очікував відповіді.* ○ Wysłał list do przyjaciela i z niecierpliwością czekał na odpowiedź.

♦ *Чекають з нетерпінням, коли ж я нарешті заберуся звідси.* Винничук.

З [ВІД] НЕ́ХОЧУ *діал., аналог прислівника* (неохоче) **bez chęci, z niechęcią, niechętnie** ○ *З нехочу вона взялася до роботи.* ○ Z niechęcią wzięła się do pracy.

♦ *Баба з нехочу ціле порося з'їла.* Укр. прислів'я.

З ОГЛЯ́ДКОЮ *аналог прислівника* **1.** (повільно, оглядаючись; протилежне **БЕЗ ОГЛЯДКИ** в 1 знач.) **rozglądając się** ○ *Він довго біг з*

оглядкою, чи немає нікого позаду. ○ Długo biegł, rozglądając się, czy z tyłu nikogo nie ma; **2.** (виявляючи обережність, обачність) **z rozwagą [rozsądkiem], rozsądnie** ○ *Висновки він завжди робив з оглядкою.* ○ Zawsze wyciągał wnioski z rozwagą.

♦ *– Ну, і все. Розходьмося, хлопці. Та з оглядкою.* А. Головко.

Говорила [Наталка] *з оглядкою, зважуючи кожне слово, боячись, як би не сказати чогось зайвого.* Добровольський.

З ÓГЛЯДОМ *аналог прислівника* (обережно, обачно; протилежне **БЕЗ ОГЛЯДУ**) **z rozwagą [rozsądkiem], rozsądnie** ○ *Висновки приймалися з оглядом.* ○ Wnioski wyciągano z rozwagą.

♦ [Марина:] *– Як бачиш, не зуміла покохати з оглядом, не знаю, в кого така вдалась.* Кропивницький.

З ОГЛЯДУ НА ТЕ́, ЩО *аналог сполучника* (те саме, що **З НАГОДИ ТОГО, ЩО**) **ze względu na to, że; z okazji** ○ *З огляду на те, що завтра йому доведеться брати участь у змаганнях, він рано ліг спати.* ○ Ze względu na to, że jutro będzie brał udział w zawodach, położył się wcześniej.

♦ *Дотримуючись в цілому загального текстологічного правила: лексика літературного твору в основі своїй повинна залишатися недоторканою, – ми, одначе, з огляду на те, що видання в основному розраховане на школярів, поправили тут деякі застарілі чи штучні лексикографічні форми...* Винниченко.

З ОДНОГÓ БÓКУ *в ролі вставного слова* (вказує на співставлення фактів, обставин) **z jednej strony** ○ *З одного боку, цю роботу можна було виконати, а з другого – не було бажання.* ○ Z jednej strony można było to zrobić, a z drugiej – brakowało chęci.

♦ *І, не зводячи очей з Панталахи, бідний ідіот усів...мучився, з одного боку, цікавістю, а з другого, бажанням – одержати блискальце.* Франко.

З ÓСТРАХОМ *аналог прислівника* (виявляючи боязливість; обережно; відчуваючи тривогу) **z obawą** ○ *З острахом вона відчинила двері.* ○ Z obawą otworzyła drzwi.

♦ *А Ланка все стоїть навколішках і водить очима по лицях, що з острахом зазирають до неї через спинку лави.* Винниченко.

З ÓСУДОМ *аналог прислівника* (несхвально, з неприхованою недоброзичливістю) **z wyrzutem** ○ *Вона подивилась на них з осудом.* ○ Popatrzyła na nich z wyrzutem.

♦ *Облич він не бачив – бачив тільки очі, які дивилися на нього суворо, з осудом.* Руданський.

З ОХÓТОЮ *аналог прислівника* (відчуваючи бажання, задоволення) **z chęcią [przyjemnością]** ○ *Він з охотою взявся за читання.* ○ Z chęcią zabrał się do lektury.

♦ *Микола кілька секунд мовчав, потім бадьорим голосом вигукнув: – Добре, пани поліцаї. З охотою поміняюся. Тільки дайте солому відвести, а то що тут з нею кидатися.* Гриб.

З ПЕЛЮШÓК *аналог прислівника* (те саме, що **ВІД (ОД) НАРОДЖЕННЯ) od pieluch [urodzenia]** ○ *Вони були знайомі з пелюшок.* ○ Znali się od pieluch.

♦ *– Життя – писанка, та шкода, що в материнім череві не засновано доброї школи, щоб життя з пелюшок обома жменями брати.* І. Ле.

З ПЕРВОВÍКУ *аналог прислівника* (те саме, що **ВІД ВІКІВ) od wieków [prawieków], z dziada pradziada** ○ *Наш народ слухав цю пісню з первовіку.* ○ Od prawieków nasz naród słuchał tej pieśni.

♦ *А то був аріднік. Бог про него не знав, бо він був, як Бог, з первовіку.* Коцюбинський.

З ПЕРÉДИХОМ (ПЕРЕДИ́ШКОЮ) *аналог прислівника* (з перервою; з тимчасовою зупинкою; призупинкою дії; протилежне **БЕЗ ПЕРЕДИХА (ПЕРЕДИШКИ) z westchnieniem, łapiąc oddech, nabierając tchu, odetchnąwszy** ○ *Вона з передихом дійшла до саду.* ○ Odetchnąwszy, doszła do ogrodu.

♦ *Тисяцький Михайло.. підніс її* [чарку] *до уст і важко, з передихом, але випив до дна.* Скляренко.

З [ВІД (ОД)] ПЕРЕЛЯ́КУ *аналог прислівника* (злякавшись, відчувши переляк) **ze strachu, z przerażenia** ○ *З переляку він не знав, що казати.* ○ Ze strachu nie wiedział, co powiedzieć.

♦ *Кровопивці-сльозівці стали п'явками в ріці, а Макака-забіяка з'їв себе із переляку.* В. Симоненко.

З [ВІД (ОД)] ПЕРЕПÓЮ *аналог прислівника* (від надмірно випитих алкогольних напоїв, від сильного сп'яніння) **z przepicia, po przepiciu** ○ *З перепою рано дуже болить голова.* ○ Po przepiciu rano bardzo boli głowa.

♦ *Уляну на смерть забила глина, за котрою вона ходила перед Великоднем, а Харитон розпився й з перепою вмер в рік по Уляні.* Коцюбинський.

З [ВІД (ОД)] ПЕРЕ́СТРАХУ *аналог прислівника* (те саме, що **З [ВІД (ОД)] ПЕРЕЛЯКУ**) **ze strachu, z przerażenia** ○ *З перестраху вони наробили багато дурниць.* ○ Ze strachu narobili wiele głupstw.

♦ *З поспіху, а то з перестраху Улянка спотикалась і розсипала без пуття пісок.* Л. Українка.

З ПЕРЕШКО́ДАМИ *аналог прислівника* (з трудом, насилу; протилежне **БЕЗ ПЕРЕШКОДИ (ПЕРЕШКОД)**) **z przeszkodami, z trudem** ○ *З перешкодами ми минули це село.* ○ Z trudem minęliśmy tę wioskę.

♦ *Слова співу йдуть через старе горло з перешкодами, як коли би не лиш на руках у них, але і в горлі мозилі* [мозолі] *понаростали.* Стефаник.

З-ПІД ПА́ЛИЦІ (ПА́ЛКИ) *аналог прислівника* (з примусу, не по своїй волі) **pod przymusem** ○ *Домашні вправи він завжди робив з-під палки.* ○ Zadania domowe zawsze odrabiał pod przymusem.

♦ *Запорізькі козаки наганяли такий жах на турецьких моряків, що на галери, котрі вирушували проти козаків, вони йшли буквально з-під палиці.* З журналу.

З-ПІД ПА́ЛКИ. *див.* **З-ПІД ПАЛИЦІ (ПАЛКИ)**

З-ПІД ПА́ХВИ (ПА́ХВ) *аналог прислівника* (з-під внутрішньої частини плечового згину; протилежне **ПІД (ПОПІД) ПАХВУ (ПАХВИ)**) **spod pachy** ○ *Він йшов, і з-під пахви у нього виглядала папка.* ○ On szedł, a spod pachy wystawała mu teczka.

З ПО́ВАГОМ *аналог прислівника* (поважно) **z powagą [poważaniem, uszanowaniem, szacunkiem]** ○ *Вона вклонилася з повагом батькам.* ○ Z powagą ukłoniła przed rodzicami.

♦ *– Ти, Насте, не вмієш ефектно виходити до гостей: ти передражнюєш мене, й воно виходить дуже вже з повагом.* Н.-Левицький.

З ПОВА́ГОЮ *аналог прислівника* **1.** (шанобливо, поважно) **z szacunkiem [poważaniem, uszanowaniem], poważnie** ○ *Треба завжди з повагою прислуховуватися до розумних речей.* ○ Zawsze należy słuchać mądrych rzeczy i traktować je z szacunkiem; **2.** (повільно, не поспішаючи) **powolnym krokiem, powoli, powolnie** ○ *По своєму маєтку він прогулювався з повагою.* ○ Po swoim majątku przechadzał się powoli.

♦ *Андрієві вона подала вечерю з повагою, як до господаря, що має власний грунт і хазяйство.* Коцюбинський.

Андрій з повагою вийшов на ґанок. Коцюбинський.

З ПО́ГЛЯДУ *аналог прийменника* (те саме, що **В (У) СВІТЛІ**) **ze względu, z punktu widzenia, pod kątem widzenia, w świetle, względem** О *Вона все переглянула з погляду теперішніх подій.* О Przejrzała wszystko pod kątem ostatnich wydarzeń.

♦ *Пролог мені дуже сподобався в першім уступі.., навіть нічого не можу сказати з погляду стилю.* Л. Українка.

З ПО́ДИВОМ *аналог прислівника* (відчуваючи, виражаючи здивування) **ze zdumieniem [zdziwieniem, podziwem]** О – *Хіба Мишко приїхав? – спитав він з подивом.* О – Czyżby przyjechał Michał? – zapytał ze zdziwieniem.

♦ *З подивом і забобонним пострахом оповідали про його* [Богуна] *надзвичайні військові здібності, про витриманість і лицарство його полку, про те, що богунці – найкращі вояки серед козацтва.* О. Соколовський.

З ПОДЯ́КОЮ (ДЯ́КОЮ) *аналог прислівника* (те саме, що **З (ІЗ) ВДЯЧНІСТЮ**) **ze wdzięcznością** О *На відстані він з подякою згадував своїх друзів.* О Z daleka z wdzięcznością wspominał swoich przyjaciół.

♦ *Він дозволяв це робити і дививсь на нас, малих, з подякою і, як нам здавалося, з любов'ю.* Довженко.

З ПОКО́РОЮ *аналог прислівника* (покірно, виявляючи покору) **z uległością, pokornie** О *З покорою доводилося вислуховувати усілякі поради.* О Pokornie musieliśmy wysłuchiwać wszelkich rad.

♦ *Вона з покорою приймала грубість о. Василя.* Коцюбинський.

З ПОРО́ГА *аналог прислівника* (щойно зайшовши до хати) **z miejsca, od progu** О *Він почав свою розповідь з порога.* О Zaczął opowiadać już od progu.

♦ *Увійшла його жінка, маючи зілля на руках, і загомоніла з порога: — От і прийшов! От і добре, а я вже сон стратила: все жду — прислухаюся.* Барка.

З ПО́СПІХОМ *аналог прислівника* (дуже швидко, похапки; протилежне **БЕЗ СПІХУ(ПОСПІХУ)**) **z pośpiechem, w pośpiechu** О *Вранці вона з поспіхом одяглася й швиденько вийшла з дому.* О Rankiem ubrała się w pośpiechu i szybciutko wyszła z domu.

♦ *– Е, що там! Моя найтяжча хвиля вже минула! – мовила Регіна і з поспіхом почала вдягати на себе шубу.* Франко. *– А де ж ваші діти?.. Максим вклонився і з поспіхом задроботів* [задріботів] *: – От вони, старшино!* Коцюбинський.

З ПÓСПІХУ *аналог прислівника* (поспішаючи; через те, що поспішав) **przez pośpiech** ○ *З поспіху вони прийняли неправильне рішення.* ○ Przez pośpiech podjęli błędną decyzję.

♦ *З поспіху, а то з перестраху Улянка спотикалась і розсипала без пуття пісок.* Л. Українка.

З ПОТРÉБИ *аналог прислівника* (з необхідності, вимушено; протилежне **БЕЗ ПОТРЕБИ** у 1знач.) **z konieczności [obowiązku]** ○ *Спілкуватися їм доводилося з потреби.* ○ Musieli się kontaktować ze sobą z konieczności.

♦ *Зробив сюди крок, готувавшись надзвичайно, а успіху нема, бо негайно зверхники пересунули справу в інший напрямок, і видно, що тільки з потреби ставили перепону.* Барка.

З ПОХВАЛÓЮ *аналог прислівника* (схвально) **pochlebnie, przychylnie, życzliwie, z uznaniem** ○ *З похвалою висловлювався вчитель про своїх учнів.* ○ Nauczyciel pochlebnie wypowiadał się o swoich uczniach.

♦ *– Он ти яка, – з похвалою сказав Дорощук і широко... посміхнувся.* Тарновський.

З ПОХМІ́ЛЛЯ *аналог прислівника* (те саме, що **НА ПОХМІЛЛЯ**) **na kacu** ○ *З похмілля не хотілось працювати.* ○ Na kacu nie chciało się pracować.

♦ *– Борей недуж лежить з похмілля, А Нот поїхав на весілля.* Котляревський. *Ходив* [Козаков] *мовчазний, сердитий, занехаяний, як з похмілля.* Гончар.

З (ОД) ПРАВÍКУ (ПРАВІКÍВ) *аналог прислівника* (те саме, що **ВІД ВІКІВ**) **od prawieków [wieków], z dziada pradziada** ○ *Мої предки жили на цій землі з правіку.* ○ Moi przodkowie od wieków zamieszkiwali tę ziemię.

♦ *Я збагнув, що ступаю по незнайомій, з правіків неораній землі.* Хорунжий.

З ПРÉДКА *прислівник* (те саме, що **ВІД ВІКІВ**) **od prawieków, [wieków], z dziada pradziada, od dawna** ○ *З предка на нашій землі шанують народні традиції.* ○ Z dziada pradziada na naszej ziemi zachowuje się tradycje ludowe.

♦ *З предка живуть Кабашні у цих місцях.* Гончар.

З ПРЕТÉНЗІЄЮ *прислівник* (претензійно, амбіційно) **pretensjonalnie, sztucznie, nienaturalnie, z pretensją** ○ *Дівчина висловлювала свої думки з претензією.* ○ Dziewczyna pretensjonalnie wyrażała swoją opinię. // *у*

ролі неузгодж. означ. ○ *Сукні з претензією користувалися у крамниці попитом.* ○ Pretensjonalne sukienki sprzedają się z powodzeniem.

♦ *При фортеп'яні сиділа пані поважного віку, вбрана якось чудно, з претензією, але без смаку.* Л. Українка.

З ПРИ́ВОДУ *прийменник* **1.** (вказує на те, що є причиною дії) **w związku z, z powodu** ○ *Відбулася серйозна розмова з приводу організації праці.* ○ W związku z organizacją pracy, odbyła się poważna rozmowa; **2.** (вказує на святковий привід для чогось) **w związku z, z okazji** ○ *З приводу його ювілею відбувся концерт.* ○ Z okazji jego jubileuszu odbył się koncert; **3.** (відносно когось, чогось) **na temat** ○ *Вона не хотіла висловлюватися з приводу цієї справи.* ○ Ona nie miała ochoty wypowiadać się na temat tej sprawy.

♦ *Напишу тобі ще кілька слів про своє здоров'я, бо не хочу, щоб ти турбувалася з приводу тої звістки, яку я подав учора.* Коцюбинський.

З приводу якогось свята, а може, й без свята – просто так Юрина старша сестра з своїми подругами вирішили влаштувати "театр". Смолич.

Гуртки робітничої молоді дебатують на своїх зборах з приводу проблем сучасної медицини. Смолич.

З ПРИ́ВОДУ ТОГО́ *в ролі співвідносного слова* (вживається у головній частині, до якої приєднується підрядна із сполучними словами *як, що, хто, де, коли* і т. под.) **z powodu tego, w sprawie tego, w związku z, związane z, dotyczący** ○ *Непорозуміння з приводу того, як краще провести захід, швидко були ліквідовані.* ○ Nieporozumienia dotyczące najlepszej organizacji imprezy szybko zostały zażegnane.

♦ *Короткий діалог, що відбувається між багатієм і бідняком з приводу того, як краще в світі жити: правдою чи кривдою, з самого початку вказує на непримиренність їх класових інтересів.* З наук.-метод. літ-ри.

З ПРИ́ВОДУ ТОГО́, ЩО *аналог сполучника* (приєднує підрядну частину зі вказівкою на привід, причину, що служить підґрунтям діяльності) **w związku z tym, że; z tego powodu, że; w sprawie tego, że; co do; co się tyczy** ○ *Не можна не виразити вдоволення з приводу того, що фільм про І. Ле'їнського зберіг навіки творче обличчя талановитого артиста.* ○ Trudno nie wyrazić zadowolenia w związku z tym, iż film o I. Iliińskim na zawsze zachował w pamięci widzów postać utalentowanego aktora.

♦ [Л. Українка] *Висловлює жаль з приводу того, що "Зоря" не друкує її поезії та назад не повертає автографів.* Мороз.

З ПРИЄ́МНІСТЮ *аналог прислівника* (те саме, що **З РАДІСТЮ**) **z przyjemnością [radością]** ○ *Ми з приємністю подивилися б цю виставу ще раз.* ○ Z przyjemnością obejrzelibyśmy tę sztukę jeszcze raz.

♦ *Цього було досить, щоб з приємністю посміхнутись.* Чабанівський.

З ПРИ́КРІСТЮ *аналог прислівника* (відчуваючи прикрість) **z przykrością [ubolewaniem]** ○ *На дивне запитання вона відповіла з прикрістю.* ○ Na tak niedorzeczne pytania odpowiadała z przykrością.

♦ *– То та дурна Дарка! – мовила з прикрістю Зоня, – цур їй, аж злякала.* Л. Українка.

З ПРИРО́ДИ *аналог прислівника* (те саме, що **ВІД (ОД) ПРИРОДИ**) **od urodzenia, z natury** ○ *Він з природи був щедрою людиною.* ○ Od urodzenia był dobrym człowiekiem.

♦ *– Чи ви така з природи груба, чи хочете робити з себе таку? – каже він спокійно.* Гжицький.

З ПРИ́СТРАСТЮ *прислівник* **1.** (палко, з натхненням) **z pasją [zamiłowaniem, namiętnością, przyjemnością], namiętnie, serdecznie** ○ *Він з пристрастю виконував свою роботу.* ○ Wykonywał swoją pracę z pasją. ○ *З пристрастю вони потисли один одному руки.* ○ Serdecznie uścisnęli sobie ręce.

♦ *– Літак той був моєї конструкції. Працював над ним дні і ночі, з пристрастю, з ентузіазмом.* Донченко.

З ПРИЧИ́НИ *прийменник* (те саме, що **ПО ПРИЧИНІ**) **z okazji [powodu], wskutek** ○ *З причини непогоди заняття було перенесено.* ○ Z powodu złej pogody zajęcia zostały przeniesione.

♦ *З причини такого дійсно сумного випадку я і зосталась сьогодні дома і нікуди не поїхала.* Хоткевич.

З ПУ́П'ЯНКА *аналог прислівника* (те саме, що **ВІД (ОД) НАРОДЖЕННЯ**) **od pieluch [narodzenia]** ○ *З пуп'янка він був спокійним хлопчиком.* ○ Od pieluch był spokojnym chłopczykiem.

♦ *Він з пуп'янка такий був: ще років п'ять йому було, голодний, то все по сусідських городах крав.* Сл. Гр.

З РА́ДІСТЮ *аналог прислівника* (з готовністю, задоволенням, охоче) **z radością [pasją]** ○ *Вчитель з радістю узнав, що всі добре склали*

іспити в інститут. ○ Nauczyciel z radością przyjął informację, iż wszyscy dobrze zdali egzaminy na studia.

♦ *Але я з радістю слухаю ридання моєї мріючої крові, Сузанно.* Винниченко.

З РÓЗБІГУ (РОЗБÍГУ) *аналог прислівника* (набравши велику швидкість, не встигнувши зупинитися після бігу) **z rozbiegu [rozpędu]** ○ *Хлопчик з розбігу перескочив через калюжу.* ○ Chłopczyk z rozbiegu przeskoczył przez kałużę.

♦ *Раптом назустріч* [дівчинці] *з провулку вирнула маленька постать. Вони з розбігу просто стукнулись лобами.* Іваненко.

З РОЗБÓРОМ *прислівник* (виявляючи розбірливість, обачливість; вибираючи; протилежне **БЕЗ РОЗБОРУ**) **rozsądnie, rozważnie, mądrze, wybierając, selekcjonując, dokonując wyboru** ○ *Вона читала не все підряд, а з розбором.* ○ Nie czytała wszystkiego jak leci, lecz dokonywała odpowiedniego wyboru.

♦ *В Константинополі, в палатах великого палацу, подавали все й частували з розбором – кому... горіхи, а кому шкарлупина.* Скляренко.

З РОЗГÓНУ *аналог прислівника* (розігнавшись, на повній швидкості) **z rozpędu, z całą prędkością** ○ *Він не справився з керуванням машини і з розгону вскочив у замет.* ○ Stracił panowanie nad kierownicą i z całą prędkością uderzył w zaspę.

♦ *Вітри з розгону поламали скрипку, гуде у сосен буйна голова.* Л. Костенко.

З РОЗЛЬÓТУ *аналог прислівника* (розлетівшись, набравши великої швидкості) **z rozpędu, siłą rozpędu** ○ *М'яч з розльоту вдарився у захисника ворІт.* ○ Piłka siłą rozpędu uderzyła bramkarza.

З РОЗМÁХУ *аналог прислівника* **1.** (розмахнувшись) **zamachnąwszy się, z impetem, energicznie** ○ *Він увійшов до кімнати і з розмаху кинув свого портфеля на стіл.* ○ Wszedł do pokoju i z impetem rzucił swoją teczkę na stół; **2.** (на повній швидкості, не зупиняючись) **z rozpędu [rozbiegu], z całą prędkością [siłą], siłą rozmachu [rozpędu]** ○ *Хлопчики з розмаху кинулись у воду.* ○ Chłopcy z rozbiegu skoczyli do wody.

♦ *Мирон Данилович, доганяючи, бив невпопад, з розмаху, і стежив, аби тільки звірик від власної нори не відбіг до сусідської і не вернувся в кущі.* Барка.

Кінь ставить передні ноги на землю. Себастян сильно відхиляється назад, щоб з розмаху не вдарити дитину підборіддям у лице. Т. Прохасько.

З РО́ЗПОВІДЕЙ *у ролі вставного слова* (те саме, що **З ЧУТОК (ЧУТКИ)** у 2 знач.) **jak mówią, chodzą słuchy [pogłoski], powiadają, według zeznań** ○ *На цьому місці, з розповідей, був гарний парк.* ○ Powiadają, że kiedyś w tym miejscu był piękny park.

З РОЗРАХУ́НКУ НА *аналог прийменника* (вказує на те, що є передбаченням, яке ґрунтується на врахуванні якихось обставин) **licząc na** ○ *Хлопчики були вдягнені легко з розрахунку на теплий день.* ○ Chłopcy, licząc na ciepły dzień, ubrali się lekko.

♦ *Експедиція була розрахована на дві літніх навігації. З розрахунку на такий час і були відпущені на неї кошти, матеріали, харчі та все інше.* Тулуб.

З РО́ЗУМОМ *аналог прислівника* (розумно, як слід) **z głową, mądrze** ○ *Поставлене завдання треба було вирішити з розумом.* ○ To zadanie trzeba było zrobić z głową.

З РОКА́МИ *аналог прислівника* (те саме, що **З ЛІТАМИ**) **z wiekiem** ○ *Він був дуже сором'язливий, але з роками це минулося.* ○ Był bardzo wstydliwy, ale z wiekiem mu to minęło.

♦ *Ксьондз не хотів признатися собі, що з роками все більше звикав до своєї подруги, до її послуг, навіть мусив бути вдячний цій покірній, терплячій жінці...* Малиновська.

З СЕ́РЦЕМ *аналог прислівника* (виявляючи гнів, роздратування; гнівно, роздратовано) **ze złością [irytacją]** ○ *З серцем він вийшов з кімнати.* ○ Ze złością wyszedł z pokoju.

♦ *– А як тато не прийме мене? – То нехай собі робить з тобою, що хоче! З серцем промовила Василиха.* Франко.

З СЕ́РЦЯ *аналог прислівника* (розгнівавшись; спересердя) **w gniewie [uniesieniu, złości]** ○ *З серця вона сказала подрузі багато неприємного.* ○ W uniesieniu powiedziała przyjaciółce wiele nieprzyjemnych słów.

♦ *Наш Латин тут розгнівався І на гінця свого озлився, Що губи з серця покусав.* Котляревський.

З (ВІД) СОРОМЛИ́ВОСТІ (СОРОМ'ЯЗЛИ́ВОСТІ, СОРОМ'Я́ЗНОСТІ) *аналог прислівника* (відчувати, виявляти соромливість, несміливість) **z braku odwagi, przez nieśmiałość** ○ *Дівчинка з соромливості не наважилася вступити в розмову.* ○ Przez swoją nieśmiałość dziewczyna nie odważyła się zabrać głosu w rozmowie.

♦ *Вона здивовано дивиться на червоність, що горить аж до самих вух Елізи, і нічого не розуміє. Невже від соромливості?* Винниченко.

З СОРОМ'ЯЗЛИ́ВОСТІ. *див.* **З СОРОМЛИВОСТІ (СОРОМ'ЯЗЛИВОСТІ, СОРОМ'ЯЗНОСТІ)**

З СОРОМ'ЯЗНОСТІ. *див.* **З СОРОМЛИВОСТІ (СОРОМ'ЯЗЛИВОСТІ, СОРОМ'ЯЗНОСТІ)**

З (ІЗ) ТАКИ́М РОЗРАХУНКОМ, ЩОБ *сполучник* (приєднує підрядну частину, в якій висловлюється мета дії як припущення) **licząc na to, że; uwzględniając, biorąc pod uwagę** ○ *Вона будувала собі плани з таким розрахунком, щоб їх можна було виконати.* ○ Ona układała swoje plany, biorąc pod uwagę możliwości ich zrealizowania.

♦ *Михайлов, пройшовши повз Соловйова, подав знак і потім робив поворот із таким розрахунком, щоб бачити, як Соловйов зустріне царя.* О. Соколовський.

З ТИ́М<,> ЩОБ (ЩОБИ) *сполучник* (те саме, що **ДЛЯ ТОГО, ЩОБ (ЩОБИ) z tym, żeby; w tym celu, żeby; po to, żeby; po to, aby; do tego, aby** ○ *З тим, щоби правильно виконати це завдання, треба бути дуже уважним.* ○ Do tego, aby poprawnie wykonać to zadanie, trzeba być bardzo uważnym.

♦ *Сім'ї як осередку суспільства та природного середовища для зростання і благополуччя всіх її членів, і особливо дітей, мають бути надані необхідні захист і сприяння, з тим щоб вона мала повністю покласти на себе зобов'язання в рамках суспільства.* Конвенція про права дитини.

З ТИХ ПІ́Р *прислівник* (починаючи з того моменту, коли сталася якась подія чи відбулася якась дія) **od tej (tamtej) pory, od tego czasu** ○ *З тих пір відбулося багато цікавих подій у житті міста.* ○ Od tamtej pory w życiu miasta odbyło się wiele ciekawych wydarzeń.

♦ *Ще бачу це, убить не зміг нічим я його з тих пір, адже ускрізь помітки: отим квачем поголені знічев'я обабіч вулиць мукають повітки.* Г. Кириченко.

З ТИХ ПІ́Р, КОЛИ *сполучник* (те саме, що **З ТИХ ПІР, ЯК) od tego czasu, gdy; od czasu, kiedy; od tej pory, jak** ○ *З тих пір, коли ми розмовляли, минуло багато часу.* ○ Od tej pory, kiedy rozmawialiśmy ostatni raz, upłynęło wiele czasu.

З ТИХ ПІ́Р, ЯК *сполучник* (приєднує підрядну частину, дія якої передує дії головної; протилежне **ДО ТИХ ПІР, ПОКИ) od tej pory, jak; od czasu, kiedy; od momentu, kiedy** ○ *У хаті стало тихо з тих пір, як*

діти роз'їхалися. ○ Od momentu, kiedy dzieci się porozjeżdżały, w domu zapanowała cisza.

♦ *З тих пір, як її батьки – лікарі одного районного містечка – навчили її ходити, вона жила в розкошах і достатках.* Тютюнник.

З ТІЮ (ТО́Ю) МЕТО́Ю, ЩОБ (ЩОБИ) *аналог сполучника* (те саме, що **ДЛЯ ТОГО, ЩОБ (ЩОБИ) w tym celu, żeby; z tym, żeby; po to, żeby; po to, aby** ○ *З тією метою, щоб усе запам'ятати, він перечитав статтю ще раз.* ○ Po to, aby wszystko zapamiętać, jeszcze kilka razy przeczytał artykuł.

♦ *Висівали конюшину з тією метою, щоб ґрунт збагачувався на азот.* З журналу.

З ТІЄЇ (ТО́Ї, ТІЇ) ПОРИ *аналог прислівника* (те саме, що **З ТИХ ПІР**) **od tej pory, od tego czasu** ○ *Він виїхав з цього міста. Минуло п'ять років. З тієї пори почалося його щасливе життя.* ○ Opuścił miasto. Upłynęło pięć lat. Od tej pory zaczęło się jego szczęśliwe życie.

♦ *Князь Куракін урятував цареві життя, і вже з тої пори цар із ним не розлучався.* Хоткевич.

З ТІЄЇ (ТО́Ї) ПРИЧИ́НИ, ЩО *аналог сполучника* (приєднує підрядну частину, в якій міститься причинне обґрунтування дії головної частини) z **tego powodu, że; wskutek tego, że; bo; ponieważ** ○ *Він не завершив роботу вчасно з тієї причини, що довго хворів.* ○ Nie skończył pracy w terminie, ponieważ długo chorował.

З ТІЄЮ <ТІЛЬКИ [ЛИШЕ́]> РІЗНИ́ЦЕЮ *аналог сполучника* (приєднує підрядну частину зі вказівкою розрізнення того, про що йдеться у головній частині) **z taką jedynie [tylko] różnicą, różnica polega jedynie** ○ *Вона ні дать ні взять вдалася у свою матір, з тією тільки різницею, що мати трішечки нижча на зріст.* ○ Wypisz wymaluj wdała się w swoją matkę, z tą tylko różnicą, że matka jest trochę niższa.

♦ *Лекції в технікумі були майже такі, як і в школі, з тією тільки різницею, що тепер нас не називали дітьми.* Чабанівський.

З ТІЇ ПОРИ. *див.* **З ТІЄЇ (ТОЇ, ТІЇ) ПОРИ**

З ТОГО́ ПО́ГЛЯДУ, ЩО *аналог сполучника* (приєднує підрядну частину, що розкриває якісь явища, факти) **ze względu na to, że** ○ *Для учнів цей гурток був корисним з того погляду, що вчив їх добрим манерам.* ○ Dla uczniów udział w zajęciach w kółku zainteresowań był pożyteczny ze względu na to, że uczono ich tam dobrych manier.

З ТÓЇ ПОРИ́. *див.* **З ТІЄЇ (ТОЇ, ТІЇ) ПОРИ**

З ТОГО ЧÁСУ<> **ЯК** *сполучник* (те саме, що **З ТИХ ПІР, ЯК**) **od tamtego czasu; od czasu, kiedy [gdy, jak]** ○ *З того часу як вони побачилися уперше, минуло багато років* ○ Minęło wiele lat od czasu, kiedy spotkali się po raz pierwszy.

♦ *Давно вже плачуть вікна, ще з того часу, як вона приїхала сюди.* Гжицький.

З ТÓЇ ПРИ́ЧИНИ, ЩО. *див.* **З ТІЄЇ ПРИЧИНИ, ЩО**

З ТОЮ МЕТÓЮ, ЩОБ (ЩОБИ). *див.* **З ТІЄЮ (ТОЮ) МЕТОЮ, ЩОБ (ЩОБИ)**

З ТРУДÓМ *аналог прислівника* (докладаючи зусиль, переборюючи труднощі; протилежне **БЕЗ ТРУДА**) **z trudem [wysiłkiem]** ○ *Вона з трудом читає англійською.* ○ Ona z trudem czyta po angielsku.

♦ *Певна річ, що не бігом, не галопом, поволеньки, з трудом оступаючись, не легко дихаючи, та проте все вгору, вгору, вгору.* Остап Вишня.

З (ІЗ) УВІ́ЧЛИВОСТІ (ВВІ́ЧЛИВОСТІ) *аналог прислівника* (виявляючи ввічливість) **przez grzeczność, z grzeczności** ○ *Проститися він зайшов з увічливості.* ○ Przez grzeczność poszedł się pożegnać.

♦ *Спочатку Раїса цікавилась сим із ввічливості, щоб не образити о. Василя, а потому втяглася і перейнялася інтересами колишніх, ще за часів бурси, своїх знайомих.* Коцюбинський.

З УРАХУВА́ННЯМ *аналог прийменника* (вказує на факт (факти), що беруться до уваги, які враховуються при здійснюванні дії) **z uwzględnieniem, biorąc pod uwagę, uwzględniając** ○ *Службовцям підбирали роботу з урахуванням їх здібностей.* ○ Pracę dla urzędników dobierano z uwzględnieniem ich zdolności.

З УСІХ СИ́Л. *див.* **З УСІЄЇ (УСІХ) СИЛИ (СИЛ)**

З УСІЄ́Ї (УСИ́Х) СИ́ЛИ (СИЛ) *аналог прислівника* (те саме, що **БЕЗ ОГЛЯДКИ** у 2 знач.) **co sił (siły), ile sił, z całych sił, co tchu, bez namysłu** ○ *Він з усіх сил намагався допомогти їм.* ○ Z całych sił starał się im pomóc.

♦ *Нарешті, пан президент із усіх сил натягує вуздечку й зупиняє свій сміх.* Винниченко.

З УСІХ УСЮ́ДІВ (УСЮ́ДІВ) *аналог прислівника* (звідусіль, з усіх боків) **zewsząd, ze wszystkich stron** ○ *З усіх усюд було чути вибухи гармат.* ○ Ze wszystkich stron słychać było armatnie wystrzały.

♦ *З усіх усюд збігалися січовики, аби поглянути на цю кумедію.* В. Шевчук.

З У́СПІХОМ *аналог прислівника* (легко, без ускладнень, успішно) **z powodzeniem** ○ *Вона з успіхом займалася спортом і музикою.* ○ Z powodzeniem łączyła muzykę i uprawianie sportu.

♦ [Соня:] – *Я вас питаю, де ви були й чого повернулися? З успіхом можна було б прийти ще годин через п'ять.* О. Соколовський.

З ХО́ДУ *аналог прислівника* **1.** (в русі, не зупиняючись, на великій швидкості) **z rozpędu, w biegu, z [całą] prędkością** ○ *Санки з ходу влетіли в намет.* ○ Sanki z całą prędkością wpadły w zaspę; **2.** (відразу, негайно) **raptownie, nagle, gwałtownie, od razu, z mety, a vista** ○ *Текст був нескладним, хлопчик переклав його з ходу.* ○ Tekst nie był ciężki i chłopiec przetłumaczył go a vista.

♦ *На повнім галопі підскакуючи до висоти і з ходу розвертаючись, вони звалювали в купу набиті мінами ящики і знову гнали на новий вантаж.* Гончар.

Івашко сіпнув коня за поводи, вперся в стремена, і кінь з ходу пустився навскач. Хижняк.

З ХОЛОДКО́М *аналог прислівника* (виконувати роботу формально, без особливого інтересу, лінуючись, не поспішаючи, байдуже) **od niechęcia, bez entuzjazmu, bez większego zapału, z ociąganiem się, ociągając się, opieszale** ○ *Він не любить працювати з холодком.* ○ Nie lubi pracować bez entuzjazmu.

♦ *На сторінках газети він ділиться своїм досвідом з молодими овочівниками і гостро критикує тих, хто працює з холодком.* З газет.

З ЦІКА́ВІСТЮ *аналог прислівника* (виявляючи цікавість, інтерес до чогось; протилежне **БЕЗ ЦІКАВОСТІ**) **z zainteresowaniem [ciekawością]** ○ *Він завжди з цікавістю переглядав свіжі газети.* ○ Zawsze z zainteresowaniem przeglądał świeżą prasę.

♦ *Максим слухав з цікавістю. Але часто думка його мимоволі летіла до замку.* О. Соколовський.

З (ОД *рідко***) ЦІКА́ВОСТІ** *аналог прислівника* (виявляючи інтерес, зацікавленість) **z ciekawości** ○ *– Я все ж піду до нього з цікавості.* ○ – Pójdę do niego choćby z ciekawości.

♦ *Дідові не дуже хотілось балакать, а Панькові приспіла охота розпитать його од цікавості, бо він був цікавий зроду.* Н.- Левицький.

З ЧА́СОМ *аналог прислівника* (коли мине тривалий час) **z czasem, z biegiem lat, wraz z upływem czasu** ○ *З часом ти перестанеш про це згадувати.* ○ Z czasem zapomnisz o tym.

♦ *З часом, на очах Франка, відбувається важкий соціальний процес.* Коцюбинський.

З ЧЕ́СТЮ *аналог прислівника* (з достоїнством, повагою, дуже добре) **z honorem, doskonale, sumiennie, rzetelnie** ○ *З честю виконав він дуже складну роботу.* ○ Doskonale wykonał tę ciężką robotę.

♦ *– Ми до фінішу вчасно прийшли, з честю виконали, товариство, завдання, що на себе взяли.* Сосюра.

З ЧИ́МОСЬ (ЧИ́МСЬ) *аналог прислівника* (з незначним перебільшенням, трохи більше) **trochę [niewiele] ponad, z hakiem, i trochę** ○ *До фінішу залишалося метрів сто з чимось.* ○ Do mety pozostało trochę ponad sto metrów.

З ЧУТО́К (ЧУ́ТКИ) *прислівник* **1.** (мати уяву про щось із розповідей інших) **z pogłosek, z opowieści** ○ *Цю історію він знав з чуток.* ○ Tę historię znał tylko z opowieści; **2.** *у ролі вставного слова* (вказує на джерело повідомлення) **z pogłosek, mówią, powiadają, jak wieść niesie, chodzą słuchy** ○ *З чуток, цей кінотеатр збираються перебудовувати.* ○ Chodzą słuchy, że to kino zamierzają przebudować.

І

І БЕЗ ТО́ГО *аналог частки* (вживається в реченні, у якому ознака не залежить від супутніх обставин) **i bez tego już, i tak już** ○ *Не куріть, будь ласка, тут і без того нема чим дихати.* ○ Bardzo proszę nie palić, bo tutaj i tak już nie ma czym oddychać.

♦ *Цей покривавлений вид розп'ятого Христа був виставлений на ефектований* [ефектний] *показ, щоб вражати і без того вразливі та принятливі молоді душі студентів* [єзуїтської] *колегії.* Н.- Левицький.

І ВЗАГАЛІ́ *аналог сполучника* (вживається для приєднання речення або його частин з думкою більш загальною, ніж у попередньому) **i w ogóle** ○ *На дворі сонячний день, і взагалі дуже тепло.* ○ Na dworze jest słonecznie i w ogóle ciepło.

♦ *Тоді майор з притиском, але тихо: – Що вам наказано!? І взагалі раджу бути пильнішими. Хіба вам повилазило? Пересвідчіться в документах, а тоді подасте своєму начальникові рапорт.* Багряний.

І ВСЁ; ТА Й УСЁ *частка* (те саме, що **І ТІЛЬКИ**) **i dość, wystarczy, i tyle** ○ *– Відпочинок на морі ти не заслужив, і все.* ○ Nie zasłużyłeś na urlop nad morzem i tyle.

♦ *– Та боюся, чи не очарував він її так, як то, знаєш, буває, що жінка втікає від чоловіка, біжить за ним, забуває сором, і все.* Франко.

І ДА́ЛІ. *див.* **І НАДАЛІ (ДАЛІ)**

ІЗ ВВІ́ЧЛИВОСТІ. *див.* **З (ІЗ) УВІЧЛИВОСТІ (ВВІ́ЧЛИВОСТІ)**

І (Й) Є *аналог частки* (служить для вираження твердження, підкреслення чогось) **to właśnie** ○ *– Здається, це твоя книга? – Вона й є, а я її шукаю.* ○ – To chyba twoja książka? – Tak, to właśnie ona, a ja jej szukam.

♦ *Оце, по-моєму, якраз вона і є, справді священна любов до своєї Вітчизни.* Гончар.

ІЗ ЗАЦІКА́ВЛЕНОСТІ *аналог прислівника* (виявляючи зацікавленість, інтерес) **przez ciekawość, z ciekawości** ○ *Вона зайшла у гості із зацікавленості.* ○ Przyszła w gości przez ciekawość.

ІЗ ЗА́ЗДРОЩІВ. *див.* **ВІД [ІЗ, З] ЗАЗДРОЩІВ**

ІЗ (З) ЗДИВУВА́ННЯМ (ЗДИВОВА́ННЯМ) *аналог прислівника* (те саме, що **З ПОДИВОМ**) **ze zdziwieniem [zdumieniem], z podziwem** ○ *Вона подивилась на нас із здивуванням.* ○ Ona popatrzyła na nas ze zdziwieniem.

♦ *Але скрізь, де він є, бідні дикуни ставляться до нього однаково: з посмішкою вищості, з здивуванням, жалем і сміхом.* Винниченко.

І КВИ́Т. *див.* **ТА Й КВИТ; І КВИТ**

І КРА́Й; ТА Й КРА́Й *частка* (і все, і годі) **oto i wszystko, dość, i już, i tyle** ○ *Далі собака йти не хотів, спирався і край.* ○ Pies nie chciał iść dalej i już.

♦ *Коли не підходив йому чоловік, так і казав: іди собі – та й край!* Гжицький.

І НАДА́ЛІ *прислівник* (у подальшому; в майбутньому) **w przyszłości, na przyszłość, dalej, nadal, w dalszym ciągu** ○ *Дружні стосунки між цими державами будуть і надалі розвиватися і зміцнюватися.*

○ Przyjazne stosunki między tymi państwami będziemy nadal umacniać i rozwijać.

♦ *Марат Нилович охоче консультував хлопців, радив, що і як робити, дозволив і надалі працювати у майстерні.* Збанацький.

ІНШИЙ РАЗ (ІНШИМ РА́ЗОМ) *аналог прислівника* (інколи, у деяких випадках) **czasami, niekiedy, innym razem** ○ *Вона так втомлювалася, що інший раз почне читати і засне.* ○ Była tak zmęczona, że czasami zanim zaczęła czytać, już zasypiała. ○ *Сьогодні я не можу, давай зустрінемося іншим разом.* ○ Dzisiaj nie mogę, spotkajmy się innym razem.

♦ *Мірошник той Хомою звався, і був він чоловік такий, Що негаразд за діло брався; А інший раз Буває дорогий і час.* Глібов.

ІНШИМ РА́ЗОМ. *див.* **ІНШИЙ РАЗ (ІНШИМ РАЗОМ)**

І О́СЬ. *див.* **І ОТ (ОСЬ)**

І О́Т (О́СЬ) *частка* (вказує на підсумок попереднього висловлювання і зв'язує його з наступним) **i oto** ○ *У залі згасло світло. І от залунала музика і відкрилася завіса.* ○ W sali zgasło światło. I oto zabrzmiała muzyka i podniesiono kurtynę.

♦ *І от у залі стоїть уже зовсім інше ревище.* Винниченко.

І (Й) ОТУ́ТЕНЬКИ. *див.* **І (Й) ТУТЕЧКИ (ТУТЕЧКА, ТУТЕНЬКИ, ОТУТЕЧКИ, ОТУТЕНЬКИ)**

І (Й) ОТУ́ТЕЧКИ. *див.* **І (Й) ТУТЕЧКИ (ТУТЕЧКА, ТУТЕНЬКИ, ОТУТЕЧКИ, ОТУТЕНЬКИ)**

І (Й) СПРА́ВДІ <Ж>; ТА <Й> СПРА́ВДІ <Ж<БО> *частка* (служить для підтвердження достовірності висловленої думки) **rzeczywiście, więc, doprawdy** ○ *На радість батькам вона і справді ж вчиться відмінно.* ○ Ku radości rodziców, ona rzeczywiście uczy się świetnie. // *в ролі вставного слова.* ○ *Вона була, і справді, красуня.* ○ Ona naprawdę była piękna.

♦ *В калейдоскопі дошкульних думок блиснуло і наївно щире здивування Вероніки Синявіної, чому це її папа так безмірно довго не видужує в лікарні. А й справді: чи це не того ж ланцюга кільце?* І. Ле.

Може, й справді, як мовлять у народі, Господь урятував Данила з пастки над Калкою і не дав топтатися диким ординцям на його тілі. Іваничук.

І (Й) ТА́К *аналог частки* (служить для підсиленого підкреслення дії) **i tak już** ○ – *Ви повинні допомогти своїм колегам. – Я й так*

допомагаю. ○ – Powinniście pomóc swoim kolegom. – Ja i tak już im pomagam.

♦ *І так уже багато* [женихів] *коло тебе звивається, а жоден не сватає.* Вовчок.

І ТАК ДА́ЛІ (І Т. Д.) *цетер* (уживається як знак того, що перелік може бути продовжено) **i tak dalej (itd.), i tym podobne (itp.), et cetera** (etc.) ○ *Доповідач торкнувся багатьох важливих питань: озеленювання міст, організації квітникарства, розсадників і так далі.* ○ Referent poruszył wiele ważnych kwestii: zazielenienia miast, organizacji hodowli kwiatów, rozsadników i tak dalej.

♦ *Починає лазити* [господиня] *по підлозі, замітати, підмітати, вискрібати, витирати і т. д. і т. д.* Л. Українка.

І ТАКЕ́ ІНШЕ (І Т. ІН.) *цетер* (вживається як знак того, що може бути продовжено) **i tak dalej (itd.), i tym podobne (itp.), et cetera** (etc.), i **inne (i in.)** ○ *На столі лежали книжки, журнали, зошити і таке інше.* ○ Na stole leżały książki, czasopisma, zeszyty i inne.

♦ *Прочитано було й перечитано і "Вечір під Івана Купала", і "Майську ніч", і "Страшну помсту" і т. ін., і т. ін.* Остап Вишня.

І ТАКЕ ПОДІ́БНЕ (І Т. П.; І Т. ПОД.) *цетер* (указує, що перелік подібних предметів, явищ може бути продовжено) **i tak dalej** (itd.), **i tym podobne (itp.), et cetera (etc.)** ○ *Вона відповідала на телефонні дзвінки, видавала довідки, посвідчення і таке подібне.* ○ Odpowiadała na telefony, wystawiała zaświadczenia, potwierdzenia i tak dalej.

♦ *Павлуша прочитав усе підряд – дурні вірші. – Мила роза Мила цвет, Мила розовий букет... – і таке подібне.* А. Головко.

І ТІ́ЛЬКИ; ТА Й ТІ́ЛЬКИ *розм., частка* (служить для вираження обмеженого значення, підкреслюючи категоричність висловлювання) **i tyle, i dość, wystarczy, zupełnie jak** ○ *Від нього вимагалося, щоб він робив ранками зарядку, та й тільки.* ○ Wymagano od niego jedynie tego, żeby rano uprawiał gimnastykę; i tyle.

♦ *Кругом цвіли волошки та васильки; та червона калина там росла, під гаєм пасіка була, – ну рай та й тільки.* Гліб ов.

І (Й) ТО́; ТА Й ТО́[1] *сполучник* (приєднує член або частину речення, що конкретизують або обмежують те, що стверджується) **i mimo to, a i tak, a i to, i to** ○ *Він лише один раз приїздив до нас, і то ненадовго.* ○ Przyjechał do nas tylko raz – i to nie na długo.

♦ *Декотрі зачіпали його, заговорювали з ним; він обзивався до їх одним словом, та й то знехотя.* Н.- Левицький.

І (Й) ТО́; ТА Й ТО́[2] *частка* (служить для підсилення ознаки, дії) **і to, a і to, nawet** ○ – *Погано себе почуваю, встати і то немає сил.* ○ Ie się czuję, nawet wstać nie mam siły.

♦ *Та й то правда, поговорити ми ще встигнемо.* Нестайко.

І ТОГО́ *частка* (служить для підтвердження істини попереднього висловлювання) **to nawet i, nawet, jeszcze, tym bardziej** ○ *Щоби марно не витрачати час, він завжди пам'ятав, що в одній годині шістдесят хвилин, а у двох – і того більше.* ○ Ażeby nie tracić czasu nadaremnie, zawsze pamiętał, że jedna godzina ma sześćdziesiąt minut, a dwie – nawet więcej.

♦ *– І вже, дочко! – одказує Мотря, – не зажалієш батька в наймах, так і мене... Коли замолоду ніхто не жалував, то на старість – і того більше.* Мирний.

І ТО́ЧНО *частка* (служить для підтвердження думки, що була висловлена раніше) **właśnie tak, rzeczywiście, faktycznie** ○ *– Я прийшов вчасно? – І точно, вчасно.* ○ – Przyszedłem na czas? – Faktycznie na czas.

І ТРЕ́БА Ж. *див.* **ТРЕБА Ж; І ТРЕБА Ж; ЦЕ Ж ТРЕБА**

І ТУ́Т *прислівник* (у цей момент; у цьому місці) **і wtedy, <i> wówczas <dopiero>, właśnie tu** ○ *Дівчинка вийшла з-за столу, і тут він побачив, яка вона маленька.* ○ Kiedy dziewczynka wyszła zza stołu, wówczas dopiero zobaczył, jaka jest malutka.

♦ *Коли на занятті в спортивному залі вони по черзі підходили до турніка, то й тут перевага завжди була на боці Лагутіна.* Гончар.

І ТУ́Т ЖЕ; ТА Й ТУ́Т ЖЕ *аналог прислівника* (відразу; у ту ж мить, у цьому місці) **zaraz, odrazu, z miejsca, natychmiast** ○ *Зауваження він вислухав, та й тут же почав виправлятися.* ○ Wysłuchał uwag i natychmiast się poprawił.

♦ *Старий витяг ножа і тут же проробив операцію – відтяв шмат геть; розумний пес тільки заскімлив і лизнув діда в руку.* Багряний.

І ТУ́ТЕНЬКИ. *див.* **І (Й) ТУТЕЧКИ (ТУТЕЧКА, ТУТЕНЬКИ, ОТУТЕЧКИ, ОТУТЕНЬКИ)**

І ТУ́ТЕЧКИ (ТУ́ТЕЧКА, ТУ́ТЕНЬКИ, ОТУ́ТЕЧКИ, ОТУ́ТЕНЬКИ) *розм., прислівник* (те саме, що **І ТУТ**) **właśnie tu, і wtedy, і**

wówczas [dopiero] ○ *І тутечки він бачить, що м'яч летить прямо в його ворота.* ○ I wtedy patrzy, a piłka leci prosto do jego bramki.

♦ [Шельменко:] – *Писаніє гласить: світ настав, піп не свистав, – так і тутечка.* Кв.-Основ'яненко.

І (Й) ТУ́ТЕЧКА. *див.* **І (Й) ТУТЕЧКИ, (ТУТЕЧКА ТУТЕНЬКИ, ОТУТЕЧКИ, ОТУТЕНЬКИ)**

ІЩЕ́ Б <ПАК>. *див.* **ЩЕ (ІЩЕ) Б <ПАК>**

ІЩЕ́ Й. *див.* **ЩЕ (ІЩЕ) Й**

ІЩЕ́ РАЗ. *див.* **ЩЕ (ІЩЕ) РАЗ**

ІЩЕ́ ЧОГО. *див.* **ЩЕ (ІЩЕ) ЧОГО**

І ЩО́ Ж? (!) *частка* (вживається при переході до розповіді про наступний факт; при запереченні чогось; при погодженні з чимось, спонуканні до чогось; передає відтінок сумніву) **no i co <z tego>, no to co, no i cóż** ○ *– Читав, читав. – І що ж? – Нічого не запам'ятав.* ○ – Czytałem, czytałem. – No i co? – Nic nie zapamiętałem.

♦ [Автор:] – *І що ж – вийшло? Є свинарник?* [Колгоспник:] – *Нема!* Остап Вишня.

К

КО́ЖЕН РАЗ. *див.* **КОЖНИЙ (КОЖЕН) РАЗ (КОЖНОГО РАЗУ)**

КО́ЖНИЙ (КО́ЖЕН) РАЗ (КО́ЖНОГО РА́ЗУ) *аналог прислівника* (підкреслює повторюваність дії) **za każdym razem** ○ *Це завдання кожен раз вражало її своєю незвичністю.* ○ Za każdym razem to zadanie fascynowało ją swoją niezwykłością.

♦ *Кожен раз, коли сокира рубала по виноградному корені або тріснула галузка, Замфір відчував біль у голові та серці.* Коцюбинський.

КОЛИ́ Б *сполучник* (приєднує підрядну частину, що містить бажаний намір або допустову умову для здійснення дії головної частини) **gdyby** ○ *Усе було б добре, коли б він прийшов.* ○ Wszystko byłoby dobrze, gdyby on przyszedł.

♦ *– Коли б тобі щаслива доля, – сказав ласкаво чоловік, – дала шматок такого поля, – ти б, синку, сіяв цілий вік!* Глібов.

КОЛИ́ Б<ЖЕ> ТО> *аналог частки* **1.** (виражає сильне, але таке, що не відбувається з якихось причин, бажання) **gdyby <tak>** ○ *– Ах, коли б*

ми могли поїхати на море! ○ Oh, gdybyśmy tak mogli pojechać nad morze! **2.** (виражає емоційне ставлення чи недовіру до слів співрозмовника) **żeby to tak było, oby** ○ – *Ти успішно склав іспити? – Коли б то!* ○ – Czy pomyślnie zdałeś egzaminy? – Oby! **3.** *у питальному реченні* (те саме, що **А ЩО<> КОЛИ) gdyby <tak>, a co gdy (gdyby), a co jeśli, a co jak** ○ – *Коли б то ви це зробили? З вами, мабуть, нічого б не сталося.* ○ Gdybyście tak to zrobili, to chyba nic by wam się nie stało.

♦ *Коли б мені отих дітей Найти де-небудь.* Шевченко.

[Федір Іванович:] – *Тиждень тому до Харкова у відрядження поїхав. Ну, та, мабуть, вернувсь уже. – Коли б то! От би зустрітися! – зітхнув Саранчук і довго мовчав потім, поринувши у спогади.* А. Головко.

КОЛИ́ Б І *сполучник* (те саме, що **ЯКЩО БИ) jeśli, gdyby, żeby, nawet** ○ *Він, коли б і побачив промах у приятеля, не сказав би про це при всіх.* ○ Gdyby nawet zobaczył błąd u przyjaciela, nie powiedziałby tego w obecności wszystkich.

♦ *Дядькові Павлусеві вона, може, й потрібна для чогось була, може, він справді не знав, де вона там собі жила (бо дуже вже сумно виспівував ці слова), але Івашко за три карбованці й п'ятдесят вісім копійок усіх дівчат оддав би, коли б і знав, де вони живуть.* Винниченко.

КОЛИ́ Б НЕ *аналог сполучника* **1.** (те саме, що **ЯКБИ НЕ) gdyby nie, jeśliby nie** ○ *Коли б не спека, можна було б швидше скінчити роботу.* ○ Gdyby nie upał, moglibyśmy szybciej skończyć pracę; **2.** (приєднує підрядну частину, зміст якої пов'язаний з будь-яким часом дії, що передбачається) **kiedykolwiek by** ○ *Коли б він не прийшов, йому завжди раді.* ○ Kiedykolwiek by nie przyszedł, zawsze jest mile widziany.

♦ *Хіба скорили б далечінь герої, Коли б не ця уривчаста зоря* [маяк], *Подоба зоряниці світової.* Рильський.

КОЛИ́ <ЦЕ> ГЛЯДЬ. *див.* **КОЛИ <ЦЕ> ГУЛЬК [ГЛЯДЬ]**

КОЛИ́ <ЦЕ> ГУЛЬК [ГЛЯДЬ] *частка* (служить для вираження різкого протиставлення змісту однієї частини висловлювання змісту іншої) **gdy popatrz, gdy patrzy, ani się obejrzysz** ○ *Він працював без відпочинку, коли це глядь – і літо настало.* ○ On pracował bez przerwy, i ani się obejrzał, a tu nadeszło lato.

♦ *Розгулявся* [коник] *на всі боки, Все байдуже, все дарма... Коли гульк – аж в степ широкий Суне злючая зима.* Глібов.

КОЛИ ДОВЕДЕ́ТЬСЯ *аналог прислівника* (те саме, що **КОЛИ ПРИЙДЕТЬСЯ**) **gdy wypadnie; jeżeli będzie taka możliwość; jeżeli się da; wtedy, kiedy będzie to możliwe** ○ *Вони нічого не планували і знали, що зустрінуться тільки коли доведеться.* ○ Nic nie planowali i wiedzieli, że zobaczą się tylko wtedy, kiedy będzie to możliwe.

♦ *У Раїси раптом стиснуло серце, і вона міцно стулила вуста. Ну що ж, їй не першинка, коли доведеться, буде воюватись.* Коцюбинський.

КОЛИ ЗАВГО́ДНО *аналог прислівника* (у будь-який час, завжди) **kiedykolwiek <bądź>, obojętnie kiedy, kiedy bądź, o każdej porze, zawsze, cały czas** ○ *Приходьте коли завгодно, ми завжди вам раді.* ○ Nasze zaproszenie jest cały czas aktualne, zawsze jesteście mile widziani.

♦ *Академік ще раз потиснув мені руку й, на крайнє здивування Ременя, сказав, що я можу коли завгодно заходити до його автобуса, він вважає мене за хазяйку цих лісів.* Чабанівський.

КОЛИ́ <ЦЕ> ЗИ́РК *частка* (те саме, що **КОЛИ́ <ЦЕ> ГУЛЬК [ГЛЯДЬ]**) **gdy patrzy, gdy popatrz, nagle patrzy, ani się obejrzysz** ○ *Хлопець стрімголов вискочив на дерево, коли це зирк – іде мати.* ○ Chłopiec w te pędy wszedł na drzewo, nagle patrzy – idzie matka.

♦ *Їду собі в машині, на всі боки поглядаю. Коли зирк – над головою висять червоні яблука.* Чабанівський.

КОЛИ́ <НАВІТЬ> І.., ТО [ТАК]; ТА КОЛИ́ <НАВІТЬ> І.., ТО [ТАК] *аналог сполучника* (те саме, що **ЯКЩО <НАВІТЬ> І.., ТО [ТАК]**) **jeżeli nawet <i>, to i tak** ○ *Та коли навіть і напишу відповідь, так ви ж її не отримаєте.* ○ Jeżeli nawet i napiszę odpowiedź, to i tak jej Państwo nie otrzymają.

♦ [Олексій:] – *Буде вам* [Одарці] *гарно в мене жити. Коли і було яке лихо, то усе позабуваєте, тільки віддайте за мене Уляну.* Кв.-Основ'яненко.

КОЛИ́ НЕ *сполучник* (те саме, що **ЯКЩО НЕ**) **jeżeli nie, o ile nie, ale i, lecz i** ○ *До міста залишалося кілометрів вісім, коли не всі десять.* ○ Do miasta pozostało koło ośmiu kilometrów, jeżeli nie całe dziesięć.

♦ *Так, може, батько, Коли не дядько... Або ж хто-небудь з ваших був...* Глібов.

КОЛИ́ НЕ ВРАХО́ВУВАТИ *у складі вставного сполучення* (те саме, що **ЯКЩО НЕ ВРАХОВУВАТИ**) **nie licząc, nie biorąc pod uwagę,**

bez uwzględnienia ○ *Усі були у зборі, коли не враховувати відсутніх з поважних причин.* ○ Wszyscy byli na miejscu, nie licząc tych, którzy byli nieobecni z ważnych powodów.

КОЛИ́ МО́ЖНА *в ролі вставного слова* (вживається при вираженні прохання) **jeżeli można, czy <mi> wolno, czy mogę, jeżeli mogę** ○ *– Налийте, будь ласка, чаю, коли можна, без цукру.* ○ – Proszę mi nalać herbaty, jeżeli można, bez cukru.

♦ *Його вилічили, але його духовні здібності від того часу зробилися, коли можна, ще менші, ніж були.* Франко.

КОЛИ́ НЕ ПОМИЛЯ́ЮСЯ (ПОМИЛЯ́ЮСЬ) *в ролі вставного слова* (те саме, що **ЯКЩО НЕ ПОМИЛЯЮСЯ**) **jeżeli [o ile] się nie mylę** ○ *Вони, коли не помиляюся, вже давно знайомі.* ○ Oni, jeżeli się nie mylę, dawno się znają.

♦ *Здається, коли не помиляюсь, на першому місці стояло питання про душевну фізіономію моїх родичів.* Коцюбинський.

КОЛИ́ НЕ.., ТО [ТАК] *аналог сполучника* (те саме, що **ЯКЩО НЕ.., ТО [ТАК]**) **jeżeli nie.., to** ○ *Вона сподівалася, коли не сьогодні, то завтра побачитися з друзями.* ○ Miała nadzieję, że jeżeli nie dzisiaj, to jutro zobaczy się z przyjaciółmi.

♦ [Доктор Рудольф:] – *Коли це не вони, коли це рятунок, то як же везти цей апарат із цим склом?* Винниченко.

КОЛИ ПРИ́ЙДЕТЬСЯ *аналог прислівника* (коли виявиться можливість) **gdy wypadnie, kiedy wypadnie, kiedy się da, kiedy jest możliwość** ○ *Часу було мало, тому тренувалися коли прийдеться, вночі і вдень.* ○ Czasu było niewiele, więc trenowaliśmy, kiedy się dało – dniami i nocami.

КОЛИ́..., ТО [ТАК] *сполучник* (те саме, що **ЯКЩО.., ТО [ТАК]**) **jak.., to; jeżeli.., to** ○ *– Коли ти такий чесний, то відповідай за все сам.* ○ Jak jesteś taki uczciwy, to sam odpowiadaj za wszystko.

♦ [Доктор Рудольф:] – *Любий Руді, коли ви стомлені або коли вам не хочеться, то можна й підождати.* Винниченко.

КОЛИ́ ХО́ЧЕТЕ (ХО́ЧЕШ, ХО́Ч) *у ролі вставного слова* (можливо, хай і так) **jak <jeżeli> sobie życzycie, jeżeli zechcę** ○ *Коли хочете, ми можемо снідати разом.* ○ Jeżeli państwo sobie życzą, możemy zjeść śniadanie razem.

♦– *Я не біла голубка. Я, коли хоч, стану вовчицею, і тоді князеві буде трудно й небезпечно навіть справдовуватись та войдуватись зо мною.* Н.- Левицький.

КОЛИ́ ЦЕ <ВРА́З (НАРА́З)> *аналог сполучника* (приєднує підрядну частину зі вказівкою на раптовість такої дії, що перериває дію головної частини) **gdy nagle** ○ *Ми вже зібралися виїжджати, коли це враз почався дощ.* ○ Już byliśmy gotowi do wyjazdu, gdy nagle lunął deszcz.

♦ *Нерпа боїться іти вперед, треться біля ніг, а він ломить... Коли це чую – шарах! Брязь-брязь, брязь! – Полетів через колоду.* Багряний.

КОТРИ́Й (КОТРА́, КОТРЕ́, КОТРІ) НЕ *в ролі сполучного слова* (те саме, що **ЯКИЙ (ЯКА, ЯКЕ, ЯКІ) НЕ**) **ktokolwiek <bądź>, każdy; jaki <który> nie** ○ *Котру людину не візьми, кожна хоче бути щасливою.* ○ Kogokolwiek weźmiesz, każdy chce być szczęśliwy.

♦ *Та сама жінка – все одно, замужня чи незамужня, – котра не погляне на вас, коли ви йдете попри неї в цивільному, напевно всміхнеться або бодай зробить солодкі очі, коли ви йдете в мундирі і з достаточною безсоромністю глянете їй у очі.* Франко.

КРА́ЩЕ СКАЗА́ТИ *у ролі вставного слова* (уживається при бажанні уточнити що-н., правильніше висловитися) **a dokładniej mówiąc, a raczej** ○ *Він не розумів, краще сказати, не хотів розуміти серйозності ситуації.* ○ Nie rozumiał, a raczej nie chciał rozumieć powagi sytuacji.

♦ [Орест:] – *Єсть іще, – або, краще сказати, була любов міннезенгерів* [мінезингерів], *се була релігія, містична, екзальтована.* Л. Українка.

КРІЗЬ СО́Н *аналог прислівника* (не зовсім заснувши або не зовсім прокинувшись) **<jak> przez sen, całkiem zaspany, rozespany** ○ *Крізь сон вона попросила принести їй кави.* ○ Jeszcze całkiem zaspana poprosiła o kawę.

♦ [Мирон Данилович] –*Через якусь годину, відчувши крізь сон, що хтось промацує напрямок до внутрішньої кишені піджака, він шарпко скинувся і грібнув по загроженому місцю.* Барка.

КРІМ (ОКРІМ) ТО́ГО *в ролі вставного слова* (виділяє додаткове повідомлення) **a prócz tego, a oprócz tego, a poza tym** ○ *Вона була приємною дівчиною, крім того, талановитою спортсменкою.* ○ Ona była sympatyczną dziewczyną, a poza tym utalentowaną zawodniczką.

♦ *Крім того, ви, сидячи вдома на канапі, ненавидите тих, що гудуть, і хоч потихеньку, та таки лаєтесь, а аероплана ви любите.* Остап Вишня.

КРІМ (ОКРІМ) ТÓГО<,> ЩО *сполучник* **1.** (приєднує підрядну частину, що містить поправку до попередньої частини речення) **poza tym, że; nie dość tego; w jednym rzędzie; na równi z tym, że** О – *Я нічого про нього не знаю крім того, що він художник.* О Nic o nim nie wiem poza tym, że jest malarzem; **2.** (приєднує підрядну частину речення, що містить додаткове, більш важливе повідомлення) **poza tym, że; mimo, że** О *Крім того, що він поет, він ще й композитор.* О Poza tym, że jest poetą, jest jeszcze kompozytorem.

♦ *Окрім того, що набрав він на війні всього без ліку, Ще король йому в подяку Нагороду дав велику.* Л. Українка.

Це не важно, тепер ніщо не важно, крім того, що там, у лабораторії, кипить у казанчику. Винниченко.

КУДИ́ Б НЕ *в ролі сполучного слова* (приєднує підрядну частину зі вказівкою на будь-яке місце дії) **dokądkolwiek by, gdziekolwiek by, dokąd by, gdzie by** О *Куди б він не їздив, ніколи не забував повідомляти про себе батькам.* О Dokąd by nie pojechał, nigdy nie zapominał poinformować o tym rodziców.

♦ *Лукавий Лис – усюди Лис, Не раз про його, може, чули, – Дотепний, мудрий, як той біс, Куди б його не повернули.* Глібов.

КУДИ́ ВЖЕ *аналог частки* **1.** (виражає сумнів у можливості щось зробити) **gdzie tam** О *– Куди вже мені за нею! Нізащо не встигну.* О Gdzie mi tam do niej! Nigdy jej nie dorównam! **2.** (підсилює значення наступної частини висловлювання) **bardziej nie można; już się nie da** О *– Він і справді добра людина? – Куди вже добріша.* О Czy on naprawdę jest takim dobrym człowiekiem? – Tak, lepszym już być nie może.

♦ *У Хоми аж жижки труситься. – Куди вже тут христитись.* Кв.-Основ'яненко.

КУДИ ДОВЕДÉТЬСЯ *аналог прислівника* (те саме, що **КУДИ ПРИЙДЕТЬСЯ**) **gdziekolwiek <bądź>; dokądkolwiek, gdzie się da (dało)** О *Він знав, що треба було від'їжджати куди доведеться.* О Wiedział, że trzeba było wyjechać dokądkolwiek.

КУДИ́ Ж ПАК *розм. , частка* (те саме, що **ДЕ <ВЖЕ> ТАМ; ТА ДЕ <ВЖЕ> ТАМ**) **gdzie tam, nic z tego nie będzie, skądże** О *Хотілося*

зробити добре. Куди ж пак, вийшло, як завжди. ○ Miało być wszystko dobrze. Ale gdzie tam, wyszło jak zawsze.

♦ *– Чого ти скубешся? – з плачем вимовля Чіпка. – Постій, я бабусі скажу – вона тобі дасть! – Боюсь я твоєї бабусі – куди ж пак! – одказує хлопець.* Мирний.

КУДИ́ ЗАВГО́ДНО *аналог прислівника* (байдуже куди, у будь-яке місце, куди хочеш) **gdziekolwiek, dokądkolwiek <bądź>** ○ *– Ми ладні їхати куди завгодно.* ○ Jesteśmy gotowi jechać dokądkolwiek.

♦ *Та й чи потрібен вихід обов'язково нагору? Куди завгодно, аби тільки звідси!* Ю. Андрухович.

КУДИ́ НЕ *в ролі сполучного слова* (приєднує підрядну частину зі вказівкою на будь-яке місце дії) **gdziekolwiek, dokądkolwiek <bądź>** ○ *– Куди не піду, скрізь його зустрічаю.* ○ Gdziekolwiek nie pójdę, wszędzie go spotykam.

♦ *І все, куди не йду, холодні трави сняться.* Сосюра.

КУДИ́ ПОПА́ЛО *аналог прислівника* (все одно куди, байдуже куди) **<byle> gdzie popadło, dokąd popadnie** ○ *Він не хотів їхати відпочивати куди попало.* ○ Nie chciał jechać na urlop byle gdzie.

♦ *Мемет колов куди попало, з нестямою смертельно ображеного і байдужістю різника.* Коцюбинський.

КУДИ́ ПРИ́ЙДЕТЬСЯ *аналог прислівника* (у будь-яке місце, залежно від обставин) **gdzie wypadnie, dokąd wypadnie, jak wyjdzie, gdzie się da, gdzie to będzie możliwe** ○ *– Куди ви поїдете на відпочинок? - Куди прийдеться.* ○ – Dokąd państwo jadą na urlop? – zobaczymy, jak wyjdzie.

КУДИ СЛІ́Д *аналог прислівника* (туди, куди потрібно) **jak należy, gdzie należy, tam gdzie potrzeba** ○ *Свої речі він складав як слід і куди слід.* ○ Swoje rzeczy składał jak należy i kładł tam, gdzie trzeba.

♦ *Вона була така старовинна, що її курок мисливець носив завжди в кишені і надівав його куди слід вже перед самим пострілом.* Довженко.

КУДИ́ <Ж> ТАМ [ТУТ]; ТАК КУДИ́ <Ж> ТАМ [ТУТ] *аналог частки* (виражає експресивне заперечення) **gdzież tam <znowu>** ○ *Куди там телевізор дивитися, нема коли навіть газету почитати.* ○ Gdzie tam znaleźć czas na telewizję, nie ma kiedy nawet gazety przeczytać.

♦ *Та куди там: і не кажи їй нічого, і не слухає, тісно губи тулить і одночасно товче: цебер та й цебер.* Винниченко.

КУДИ́ <Ж> ТУТ. *див.* **КУДИ <Ж> ТАМ [ТУТ]; ТАК КУДИ <Ж> ТАМ [ТУТ]**

КУДИ́ ХО́ЧЕШ (ХО́ЧЕТЕ) *аналог прислівника* (у будь-яке місце, залежно від бажання) **dokąd chcesz** ○ *Буде відпустка, і можна їхати куди хочеш.* ○ Będzie urlop i można jechać dokąd chcesz.

♦ [Галочка:] – *Нехай віється, куди хоче.* Кв.-Основ'яненко.

Л

ЛЕ́ГКО СКАЗА́ТИ *розм., в ролі вставного слова* (підкреслює важливість, значущість чогось) **łatwo powiedzieć** ○ *Легко сказати, він працював усю ніч без відпочинку.* ○ Łatwo powiedzieć, pracował całą noc bez wytchnienia.

♦ *– Ви ждете, розуміється, доказів, пояснення? Маєте рацію, маєте. Легко сказати – рослина.* Винниченко.

ЛЕ́ДВЕ НЕ *частка* (те саме, що **МАЛО <ЩО> НЕ**) **ledwo ledwo; o mało co <nie>, omal <że> nie** ○ *Вона ледве не впала.* ○ O mało co się nie przewróciła.

♦ *Ото як утік Богдан зі склепу Чаплинського, довідалися ледве не того ж дня, що в степу з'явилися татари.* О. Соколовський.

ЛЕ́ДВЕ ЧИ *частка* (те саме, що **НАВРЯД (ВРЯД) ЧИ** у 1 знач.) **chyba nie, wątpliwe czy, raczej nie** ○ *Він нещодавно пішов і ледве чи скоро повернеться.* ○ Niedawno poszedł i raczej prędko nie wróci.

♦ *Стаття Франка незвичайно подобалась мені... Так ясно, просто і дотепно ледве чи хто потрапив би у нас вивести тоту гнилятину на чисту воду.* Коцюбинський.

ЛЕ́ДВЕ.., ЯК <РА́ПТОМ> *сполучник* (з'єднує частини складного речення з позначенням дій, що йдуть одна за одною) **ledwie..., już** ○ *Ледве розтанув сніг, як розквітли проліски.* ○ Ledwie śnieg stopniał, już zakwitły przebiśniegi.

♦ *Ледве вони в'їхали в місто, як на землю впали великі краплі дощу.* Гжицький.

ЛИШЕ́ (ЛИ́Ш) Б (БИ) *частка* (те саме, що **АБИ ЛИШЕ (ЛИШ)[2]**) **byle tylko, byleby tylko, aby [żeby] tylko, by tylko** ○ *– Тобі лише б*

поговорити, а треба справу робити. ○ Ty byś tylko gadał, a trzeba się brać do pracy.

♦ *Нехай хоч гірше, лиш би інше.* Франко.

ЛИШЕ́ (ЛИШ) ТІЛЬКИ[1] *сполучник* (приєднує підрядну частину, дія якої відбувається перед дією головної частини) **gdy tylko, skoro tylko, jak tylko** ○ *Лише тільки настала осінь, відразу похолодало.* ○ Gdy tylko nadeszła jesień, od razu zrobiło się zimno.

♦ *Ранком, лиш тільки забринів день, хлопці вже сиділи разом, поглядаючи тривожними очима на двері.* Микитенко.

ЛИШЕ́ (ЛИШ) ТІЛЬКИ[2] *частка* (виділяє наступне слово) **dopiero** ○ *Вона лише тільки починає свою освіту.* ○ Ona dopiero zaczyna swoją edukację.

♦ *За ними* [молодцями] *видко було громаду чоловіків, старих і середніх, і лиш тільки один Йон Галчан залишився поміж жінок та про щось жваво балакав.* Коцюбинський.

ЛИШЕ́ (ЛИШ) ЩО *діал., аналог прислівника* (щойно, тільки що) **jak tylko, gdy tylko, skoro tylko, dopiero co** ○ *Лише що вона одержала привітання.* ○ Dopiero co otrzymała pozdrowienia.

♦ *Там лише що помер остатній живий чоловік.* Франко.

ЛІВО́РУЧ ВІД (ОД) *аналог прийменника* (вказує на лівобічну сторону просторового орієнтира, протилежне **ПРАВОРУЧ ВІД**) **z lewej strony; na lewo od, po lewej stronie** ○ *Діти завжди сиділи ліворуч від нього.* ○ Dzieci zawsze siedziały po jego lewej stronie.

♦ *Потім Ігор обернувся – лектор сидів тепер зразу ж за ним, а ліворуч од лектора, на другому відкидному сидінні, закляк чоловік у чорному костюмі.* Ю. Щербак.

М

МА́БУТЬ (МАБУ́ТЬ) ЧИ НЕ *частка* (те саме, що **ЧИ НЕ** у 1 знач.) **chyba, nieomal, o mały włos, niemal, czy nie, czy, czasem** ○ *Вранці він мабуть чи не першим прийшов на роботу.* ○ Rano przyszedł do pracy chyba pierwszy.

МА́Є БУТИ *в ролі вставного слова* (виражає припущення чи пояснення причини якоїсь дії) **należy, powinno, chyba, prawdopodobnie, widocznie** ○ *Вона, має бути, поїхала.* ○ Ona chyba już pojechała.

♦ *Та не жди мене, бо бути має, що я остануся і на вечерю.* Шевченко.

МА́ЛО ДЕ *аналог прислівника* (майже ніде, у небагатьох місцях) **mało gdzie** ○ *Він мало де буває.* ○ Mało gdzie bywa.

♦ *Удовина хата край села.. з маленькими більмуватими віконечками – стара й ветха. Таких уже мало де є, хіба що по старих степових хуторах.* А. Головко.

МА́ЛО КОЛИ́ *аналог прислівника* (не часто, зрідка) **mało kiedy, rzadko kiedy** ○ *Мало коли вона могла побути на самоті.* ○ Rzadko kiedy udawało się jej pobyć samej.

♦ *– А ти на музики не ходиш? – Мало коли.* Л. Українка.

МА́ЛО-МА́ЛО НЕ *розм., частка* (те саме, що **МАЛО <ЩО>НЕ**[2]) **ledwie<,> że; czy nie; bodajże; o mało co <nie>; omal <że> nie; zaledwie** ○ *Відтоді минуло мало-мало не рік.* ○ Od tego czasu upłynął zaledwie jeden rok.

♦ *Сахно обидва рази мало-мало не шубовснула у воду.* Стельмах.

МА́ЛО НЕ[1] *аналог прислівника* (те саме, що **ТРОХИ <ЧИ> НЕ**[1]) **prawie, bez mała, o mało, nieco mniej, nieomal, niemal, niespełna** ○ *До міста буде мало не сорок кілометрів.* ○ Do miasta będzie niespełna czterdzieści kilometrów.

♦ *Мало не всі жителі містечка були поховані в глиняній горі, вони сиділи там у суцільній темряві.* П.Загребельний.

МА́ЛО НЕ[2] *частка* (вказує на приблизність дії, ознаки) **o mało nie, omal <że> nie, trochę nie; ledwo ledwo; ledwie że, czy nie, bodajże** ○ *Ми мало не посварилися з ним.* ○ Omal się z nim nie pokłóciliśmy.

♦ *Переносив убрід через річки поранених товаришів, сам мало не тонучи.* Довженко.

МА́ЛО ТОГО; ТА ЩЕ <Й> МА́ЛО ТОГО *в ролі вставного слова* (підкреслює більшу значущість наступної частини речення) **nie dość, że; mało tego, że** ○ *Вона любила своїх дітей, мало того, вона їх обожнювала.* ○ Mało tego, że kochała swoje dzieci, ona je po prostu ubóstwiała.

♦ *Та мало того: здавалось іноді, що він немов сам налазить, щоб його били, наче на злість комусь хоче, щоб йому ще болячіше було.* Винниченко.

МА́ЛО ТОГО́<,> ЩО *аналог сполучника* **1.** (приєднує частину речення, що містить більш значну інформацію) **mało tego, że** ○ *Мало того, що йшов дощ, ще й дув сильний вітер.* ○ Mało tego, że padał deszcz, to jeszcze wiał silny wiatr; **2.** (те саме, що **КРІМ ТОГО<,> ЩО** у 1 знач.) **nie dość, że; poza tym, że** ○ *Мало того, що він спізнився, він ще й загубив папку з документами.* ○ Nie dość, że się spóźnił, to jeszcze zgubił teczkę z dokumentami.

♦ *Мало того що устаткування старе, зношене, мало що робітники нехотя працювали там, бо ніхто їм не платив за працю, становище ускладнювалося тим, що начальник цеху робив усе, щоб справи не кращали, а дедалі гіршали.* Чабанівський.

МА́ЛО ХТО *аналог займенника* (небагато хто) **mało kto** ○ *Тут його мало хто знав.* ○ Mało kto go tutaj znał.

♦ *А мушу вам сказати, друзі, що належу до тих інтровертних типів, яких у людному місці мало хто помічає.* Ю. Андрухович.

МА́ЛО ЩО[1] **(ЧОГО); ЧИ МА́ЛО ЩО (ЧОГО)** *аналог прислівника* **1.** (неважливо, несуттєво) **mało to <co>, i cóż z tego** ○ *Мало чого куди брат ходить, він уже дорослий.* ○ I cóż z tego, że brat chodzi, gdzie chce, jest przecież dorosły; **2.** (всяке, різне, багато чого) **różnie bywa, wszystko się może zdarzyć** ○ *Туристи передбачливий народ: мало чого може статися у дорозі.* ○ Turyści są przewidujący: w drodze różnie bywa.

♦ *Ет, дурниці! Мало що люди плещуть! Замфір махнув рукою.* Коцюбинський.

МА́ЛО ЩО (ЧОГО)[2] *аналог займенника* (небагато, зовсім мало) **za mało, bardzo mało, niewiele** ○ *Він був упевнений, що їх зустріч мало чого дасть.* ○ Był przekonany, że ich spotkanie niewiele zmieni.

♦ *Він був проста людина й такої доброти, що навіть грізні золоті погони мало що йому помагали.* Довженко.

МА́ЛО ЩО (ЧОГО)[3]**; ТА МА́ЛО ЩО (ЧОГО)** *аналог частки* **1.** (указує на невизначеність, неточність, непевність) **mało, niewiele** ○ *– Що ти робив увесь день? – Та мало що.* ○ Co robiłeś przez cały dzień? – Niewiele; **2.** (що з того, що; та й що ж) **i co z tego, i co jeszcze, jeszcze czego** ○ *– Я б хотів купити цю книжку. – Мало чого, де ж її*

знайти. О – Chciałbym kupić tę książkę. – I co jeszcze? Gdzie ją znajdziesz?

♦ [Полковник:] – *Чому ви так хочете?* [Ляшенко:] – *Та мало чого. Тоді кожного разу треба перекомісовуватись, а там дивись, ще й здоровим визнають.* В. Леус.

МА́ЛО ЯКИ́Й (ЯКА́, ЯКЕ́, ЯКІ́) *аналог займенника* (майже ніякий) **mało kto, mało który** О *Мало яка людина не цінує думки оточуючих.* О Mało który człowiek nie ceni opinii otoczenia.

♦ *Мало на яких* [листах] *була визначена дата, але Настя знала добре, коли був писаний кожний з тих листів.* Л. Українка.

МЕЖИ ІНШИМ. *див.* **МІЖ (МЕЖИ) ІНШИМ**

МІЖ (МЕЖИ) ІНШИМ *аналог прислівника* **1.** (побіжно, в числі інших, принагідно, не надаючи особливого значення) **bez wysiłku, od niechcenia, niestarannie, przez przypadek** О *Цього року наша футбольна команда перемагала цілий сезон, начеб між іншим.* О W tym roku nasza drużyna piłkarska wygrywała przez cały sezon jakby przez przypadek; **2.** *у ролі вставного слова* (виділяє слово чи частину речення у зв'язку зі сказаним) **tak a propos** О – *У мене до тебе, між іншим, є справа.* О Tak a propos, mam do ciebie sprawę.

♦ *Байдуже, принаймні зовні, ставився* [Павлуша] *до успіхів Гришкових, хіба що іноді не стримається – ущипливо натякне на "волячі хвости" або так, мовби між іншим, заведе розмову про гімназію.* А. Головко.

Між іншим, ви помічали, з кого виходить найбільше героїв у бою? Гончар.

МІЖ НА́МИ <КА́ЖУЧИ> *в ролі присудка* **1.** (не повинно бути відомим іншим) **między nami <mówiąc>** О – *Я тобі щось скажу, але це тільки між нами.* О – Coś ci powiem, ale to tylko między nami; **2.** *в ролі вставного слова* (вживається при нагадуванні про щось, що не бажано передавати іншим) **między nami <mówiąc>** О – *Між нами, мені не зовсім хочеться зустрічатися з нею.* О – Między nami mówiąc, nie chciałbym się z nią widywać.

♦ *– Хай це буде між нами, Женю, – говорив тоді Сіверцев, – але я пильно бережу зір...* Гончар.

[Ліда:] – *У тебе такі масштаби, Аркадій, – мені аж ніяково. Я ж в столиці – тільки між нами – ніколи ще не була.* Корнійчук.

МІЖ (ПОМІЖ, МЕЖ *застар.*) **СОБО́Ю** *аналог займенника* (один з одним) **pomiędzy sobą, między sobą, ze sobą** ○ *Переговоривши між собою, вони дійшли спільних висновків.* ○ Porozmawiali ze sobą i doszli do wspólnych wniosków.

♦ *– Спасибі, князю. Ми так само між собою порішили.* Іваничук.

МІЖ ТИ́М *прислівник* **1.** (тим часом, у той час) **tymczasem; w chwili** ○ *Між тим дівчинка далі дивилася на нього своїми широко розкритими очима.* ○ Tymczasem dziewczynka patrzyła na niego szeroko otwartymi oczyma; **2.** *в ролі вставного слова* (виділяє слово чи частину речення, характеризуючи його як додаткове) **tak á propos** ○ *Вона, між тим, не жартувала, а говорила серйозно.* ○ A ona tak á propos nie żartowała, a mówiła poważnie.

♦ *Між тим земля поволі оберталася обличчям до сонця... Дихнув лагідніший вітерець, і вступила весна.* Самчук

Між тим, солдат поволі підійшов до груші й, раптом обійнявши її, так якось сумно пригорнувся до неї. Довженко.

МІЖ ТИ́М ЯК *сполучник* (те саме, що **НА [В (У) ТОЙ ЧАС ЯК**) **gdy tymczasem; w chwili; wtedy, gdy; na ten czas; w tym czasie; podczas, gdy; w momencie, gdy** ○ *Між тим як ми гуляли по парку, зібралися хмари і пішов дощ.* ○ Spacerowaliśmy po parku, gdy tymczasem niebo się zachmurzyło i zaczął padać deszcz.

МО́ВА ЙДЕ́ (ЙШЛА́) *зворот мовлення* (вживається на початку висловлювання, в якому буде про кого, щось говоритися) **chodzi <chodziło> o; opowiadać o; mówić o** ○ *У цій книжці мова йде про подорож.* ○ Ta książka opowiada o podróży.

♦ *У ті часи, про які йде мова, тут на високій кручі, ще стояло вритул одним боком до лісу, а другим до Дніпра – городище.* Скляренко.

МО́ЖЕ Б *у ролі вставного слова* (вживається при вираженні припущення, сумніву, невпевненості) **być może by, może by** ○ *Може б, сьогодні і здійснили свої задуми, але сили не вистачило.* ○ Być może zrealizowalibyśmy dzisiaj swoje plany, ale zabrakło nam sił.

♦ [Мати:] *– Може б, ти, доню, поїхала до тітки в Київ та погостила.* Багряний.

МО́ЖЕ БУ́ТИ *в ролі вставного слова* **1.** (вживається при вираженні невпевненості) **być może** ○ *Років через десять, може бути, і раніше, тут буде гарний парк.* ○ Mniej więcej za dziesięć lat, a być może nawet

wcześniej, powstanie tu piękny park; **2.** (вживається при вираженні згоди) **może być** ○ *Ця фотографія мені не подобається, а оця може бути.* ○ To zdjęcie mi się nie podoba, a to może być.

♦ *Може бути, що на те намовили його Ростиславовичі, бо зробивши те злочинство, Нерядець утік до них у Перемишль.* Аркас.

МО́ЖНА СКАЗА́ТИ *в ролі вставного слова* (саме так, але з деякою поправкою) **można powiedzieć** ○ *Про цю знахідку ніхто не знав. Відомо про неї, можна сказати, стало випадково.* ○ O tym znalezisku nikt nie wiedział. Dowiedziano się o nim, można powiedzieć, przypadkowo.

♦ *– Вона, можна сказати, зросла при молодій граб'янці* [графині] *і має досконале виховання.* Л. Українка.

МУ́СИТЬ БУ́ТИ *в ролі вставного слова* (те саме, що **МАЄ БУТИ**) **chyba, prawdopodobnie, widocznie** ○ *Автобус раптово зупинився, мусить бути, щось трапилося.* ○ Autokar nagle stanął, widocznie coś się stało.

♦ *Іде шляхом молодиця, Мусить бути, з праці.* Шевченко.

Н

НА АБОРДА́Ж *військ., аналог прислівника* (спосіб атаки ворожого корабля) **atakować, zaatakować [przejąć, zdobyć] abordażem, dokonać abordażu** ○ *По обіді судно пішло на абордаж.* ○ Po południu okręt został przejęty abordażem.

♦ *Запорожці тим часом брали каторгу на абордаж.* В. Шевчук.

НА АДРЕ́СУ *аналог прийменника* **1.** (вказує на особу, установу, на ім'я яких відправляється кореспонденція або надходження) **na adres** ○ *На адресу підготовчого комітету прийшли сотні листів, в яких висловлені конкретні пропозиції.* ○ Na adres komitetu przygotowawczego przyszły setki listów, zawierających konkretne propozycje; **2.** (вказує на особу, установу, про які щось говориться) **pod adresem, odnośnie** ○ *Він вважав критику на адресу своїх приятелів несправедливою.* ○ Krytykę pod adresem swoich przyjaciół uważał za niesprawiedliwą.

♦ [Л. Українка] *Переслала книжку І. Франкові на адресу журналу "Життє і слово", які позичив М.П. Драгоманов і які забула передати власникові під час перебування у Львові.* Мороз.

На Юрія напасені корови повертались з лісу з барвистими вінками на рогах і були горді, мов королеви, – я й донині не розумію зневажливої приказки на адресу жінок, які не вміють із смаком одягатися: "Виглядає як корова у вінку". Іваничук.

НА БА́ЗІ *аналог прийменника* (указує на те, що є основою, вихідним пунктом для створення чогось) **na bazie** ○ *На базі нових мінеральних джерел відкрито новий курорт.* ○ Na bazie nowych źródeł minieralnych otwarto nowy kurort.

♦ *Державний земельний кадастр ведеться за єдиною для України системою на базі нормативних документів, затверджуваних Держкомземом.* Кодекси України.

НА БІГУ́ *аналог прислівника* **1.** (продовжуючи бігти, під час бігу) **w biegu** ○ *На бігу вона вкинула книжки у портфель.* ○ W biegu wrzuciła książki do torby; **2.** (поспішно, поспішаючи дуже швидко) **w pędzie, w biegu, bardzo szybko** ○ *Останні роки його життя проходили на бігу.* ○ Ostatnie lata jego życia mijały bardzo szybko.

♦ *Вони бігли наввипередки, а за ними гнались два молодих собаки, гавкаючи на бігу і намагаючись ухопити один одного зубами за шкіру.* Гжицький.

Іван зігнувся, чекаючи смерті, та Юра вгамував свою лють на бігу і гарним, величним рухом одкинув набік свій топірець. Коцюбинський.

НА БІДУ́; ЯК НА БІДУ́ *в ролі вставного слова* (вживається для вираження засмучення, співчуття) **<jak> na nieszczęście** ○ *Як на біду, пустився дощ, і похід довелося відкласти.* ○ Jak na nieszczęście lunął deszcz i musieliśmy przełożyć wycieczkę.

♦ *"Може, звір", – майнула думка. А в нього, як на біду, не було з собою ніякої зброї.* Гжицький.

НА БІК[1] *аналог прислівника* (до чужих людей; у чужі місця; не за призначенням) **na lewo** ○ *Не ввесь улов вони привозили додому, багато йшло на бік.* ○ Do domu przywozili nie cały połów, duża część szła na lewo.

♦ [Поет:] – *Жарти на бік! Старшому групи перекажіть, що його я власноруч до щурів у клітку запхаю, якщо через годину ви мені того віршомаза не дістане!* Ю. Андрухович.

НА БІК[2] *аналог прийменника* (вказує на об'єкт, у напрямі до якого розповсюджується підтримка) **na stronę, po stronie** ○ *Після тривалої дискусії вона перейшла на бік матері.* ○ Po długiej dyskusji stanęła po stronie matki.

♦ *Але зате серед польського війська було щось понад п'ять тисяч реєстрових козаків. Рахувати, що всі вони перейдуть на бік Хмельницького, не доводилося.* О. Соколовський.

НА БЛА́ГО *аналог прийменника* (вказує на те, для щастя, благополуччя чого відбувається дія) **dla dobra** ○ *Її праця на благо рідної науки – подвиг.* ○ Jej praca dla dobra ojczystej nauki to czyn bohaterski.

♦ *Із церкви вийшов січовий священник, благословив Тараса і все, що він замислив на благо краю рідного й свого народу.* В. Шевчук.

НА БО́ЦІ *аналог прийменника* (вказує на об'єкт, що перебуває під захистом і на який розповсюджується підтримка) **po stronie** ○ *Закон був на боці потерпілого.* ○ Prawo było po stronie poszkodowanego.

♦ *Я мовчав. Що мав говорити, коли правда була на боці оцього дивного і незрозумілого дядька Лукіяна.* Чабанівський.

НА ВАГУ́ *аналог прислівника* **1.** (зі зважуванням) **na wagę** ○ *Лимони продаються на вагу.* ○ Cytryny sprzedawane są na wagę; **2.** (за своєю вагою) **na wagę** ○ *Освіта цінується на вагу золота.* ○ Wykształcenie jest na wagę złota.

НА ВА́ШУ ДУ́МКУ [ГА́ДКУ] *в ролі вставного слова* (те саме, що **НА МІЙ (ВАШ, ЇЇ, ЙОГО) ПОГЛЯД**) **zdaniem** ○ *– На вашу думку, ця справа важлива?* ○ – Czy Pana zdaniem ta sprawa jest ważna?

♦ *Сьогодні мав цілу баталію з ректором... На його думку, стаття написана нецензурно.* Коцюбинський.

НА ВЗІ́Р *аналог прислівника* (те саме, що **НА ВИГЛЯД**) **na pozór, pozornie, z pozoru [wyglądu]** ○ *На взір вона виглядала приємною жінкою.* ○ Z wyglądu była sympatyczną kobietą.

♦ *Там, у сій монастирській келії... вона спорудила собі щось на взір вівтаря, заквітчаного запашним зіллям, свіжими й сухими квітками.* Коцюбинський.

НА ВЗІРЕ́ЦЬ *аналог прийменника* (на зразок, подібний до) **na wzór, podobny do, wzorowane na** ○ *Це свято було на взірець минулорічного.* ○ To święto było wzorowane na zeszłorocznym.

♦ *На одній стіні на взірець розлогого дерева висіла кошмовна зброя.* П. Панч.

НА ВИ́БІР *аналог прислівника* (маючи можливість вибирати) **do wyboru** ○ *Мені запропонували на вибір декілька книжок.* ○ Zaproponowano mi kilka książek do wyboru.

♦ *Причім хлопці стріляли на вибір– тільки півнів!* Багряний.

НА ВИ́ГЛЯД *аналог прислівника* (судячи з зовнішнього вигляду, за зовнішніми ознаками) **na pozór, z pozoru [wyglądu], pozornie, wyglądać na** ○ *Цей літній чоловік на вигляд міцний.* ○ Ten starszy mężczyzna wygląda na silnego.

♦ *Всі веслярі озброїлися, й тепер ватага їхня являла грізну й страшну на вигляд силу.* В. Шевчук.

НА ВИДАННІ́ *в ролі присудка* (у віці, коли пора видавати заміж) **na wydaniu** ○ *У нього три доньки на виданні.* ○ On ma trzy córki na wydaniu.

♦ [Гриць:] – *А я й незчувся, бувши на війні. Таке було мишастеньке, пикате, а от дивися – вже на виданні.* Л. Костенко.

НА ВИДНОТІ́ *аналог прислівника* (те саме, що **НА ВИДУ** у 1 знач.) **na oczach wszystkich; na widoku; tak, żeby wszyscy widzieli; w widocznym miejscu** ○ *У цьому селі хати завжди будували на видноті.* ○ W tej wiosce domy budowano zawsze w widocznym miejscu.

♦ *Стоїть Іван. Над валом крупка сіє. – Чого стоїш отут на видноті? Ще стрілить хто.* Л. Костенко.

НА ВИДУ́ *аналог прислівника* **1.** (так, що помітно іншим) **na oczach wszystkich, na widoku, nic się nie ukryje, widać** ○ *Усе життя у селі проходить на виду.* ○ Na wsi wszystko jest na widoku; **2.** (видно, видко) **widać** ○ *З цієї гори усе село у мене на виду.* ○ Z tej góry widać całą wioskę; **3.** *в ролі присудка* (в особливому, важливому положенні) **skupiać uwagę, wzbudzać zainteresowanie, być pod obserwacją, mieć na oku** ○ *Це господарство було в області на виду.* ○ Władze obwodu miały to gospodarstwo na oku.

♦ *Ви весь день на виду.* І. Ле. *Він* [отаман] *на виду в усіх: якщо розумний – його далеко видно, а як дурний – ще далі.* В. Шевчук.

Колона полку була в розвідників на виду. Гончар.

– Та змилуйтесь! Що мені ховати?! – щиро обурився Мирон. – Ось воно все перед вами на виду. В. Леус.

НА ВИ́ПАДОК *прийменник* (те саме, що **В (У) РАЗІ**) **na wypadek, w przypadku [razie]** ○ *На випадок несприятливих погодних умов цей матч буде відкладено.* ○ W przypadku niesprzyjających warunków atmosferycznych mecz zostanie przełożony.

♦ *На випадок його смерті вона не повинна виходити заміж, а то позбавляється спадщини.* Винниченко.

НА <ТОЙ> ВИ́ПАДОК, КОЛИ́ *аналог сполучника* (те саме, що **В (У) ТОМУ РАЗІ, КОЛИ**) **na wypadek, jeśli** ○ *Він узяв із собою парасольку на той випадок, коли піде дощ.* ○ Wziął ze sobą parasolkę na wypadek, jeśli zacznie padać deszcz.

♦ *На випадок, коли ляхи викриють Богуна на горбку, запорожці з ярка мали поспішати на одсіч.* О. Соколовський.

НА ВИ́ПАДОК ЧОГО́ *аналог прислівника* (якщо щось станеться, якщо виникнуть неприємності, ускладнення) **w razie czego** ○ *На випадок чого телефонуй мені.* ○ W razie czego zadzwoń do mnie.

♦ *Це Григорій знав. Він це вивчив досконало і давно вже, щоб бути зорієнтованим на випадок чого.* Багряний.

НА <ТОЙ> ВИ́ПАДОК, ЯКЩО *аналог сполучника* (те саме, що **В (У) РАЗІ, КОЛИ**) **na wypadek, jeśli** ○ *На випадок, якщо ми не зможемо сьогодні зустрітися, запишіть мій домашній телефон.* ○ Proszę zapisać mój telefon na wypadek, jeśli nie będziemy mogli się dzisiaj zobaczyć.

♦ *Проте для більшої певності Тихіш Невкипілий ужив іще й своїх запобіжних заходів на той випадок, якщо Пріська сама не вправилася б чи просто не додержала б своєї обіцянки.* А. Головко.

НА ВИ́ПЛАТ *аналог прислівника* (купувати чи продавати, виплачуючи частинами, за декілька строків) **na kredyt [raty]** ○ *Ці меблі ми купуємо на виплат.* ○ Te meble kupujemy na raty.

♦ *Дурно не треба, можна на виплат, як і ту землю, що тепер маємо... Хай панам гроші, а нам земля.* Коцюбинський.

НА ВИ́ПУСК *у ролі присудка* (не заправлений у що-н., одягнений поверх чогось) **koszula wypuszczana na spodnie, spodnie wypuszczone na buty** ○ *Ця сорочка в нього завжди була на випуск.* ○ Zawsze nosił koszulę wypuszczoną na spodnie.

♦ *Він не був у військовій формі, а в домашньому, тобто в чоботях з штанами на випуск і голубій сатиновій сорочці.* Тютюнник.

НА ВИ́РІСТ *у ролі присудка* (більший, ніж треба, одяг або взуття з розрахунком, що дитина виросте) **na wyrost** ○ *На хлопчикові були чоботи на виріст.* ○ Chłopczyk miał na sobie buty na wyrost.

♦ [Марія] – *За те дістане булку за цілі три копійки і великого, на виріст, кашкета або черевички.* Самчук.

НА ВИ́РУЧКУ *аналог прислівника* (для надання допомоги у складних умовах; для того, щоби спасти, виручити) **na ratunek, z pomocą**

[odsieczą] ○ *Він знав, що у важкі хвилини вона завжди прийде на виручку.* ○ Wiedział, że w trudnym momencie ona zawsze przyjdzie mu z pomocą.

♦ *– Підмога, браття, чуєте? – зрадів Манюся, перший в розгардіяші вгледівши січовиків, які прийшли на виручку.* В. Шевчук.

НА ВИ́УЧКУ *аналог прислівника* (для того щоб вивчити, чомусь навчити) **na przeszkolenie [naukę, praktykę]** ○ *Досвідченому майстру привели на виучку двох учнів.* ○ Doświadczonemu mistrzowi przyprowadzono dwóch uczniów na naukę.

♦ *Щодня ходили* [робітники] *з інженером на виучку і вже сміливіше підходили до машин.* П. Панч.

НА ВІДВІ́Т *див.* **У [НА] ВІДВІТ (ОДВІТ)**

НА ВІ́ДДАЛІ (ВІДДА́ЛЕННІ) *аналог прислівника* (на певній відстані, віддалік) **w oddali [oddaleniu]** ○ *На віддалі пролунали перекати грому.* ○ W oddali słychać było grzmoty piorunów. // *в ролі присудка* ○ *Тепер вона вже була на віддаленні.* ○ Teraz była już w oddali.

♦ *Потім плюнув собі на пальці, як це робив Барабаш, послинув носки черевиків, витер їх рукавом піджака, поставив черевики на віддалі, глянув і посміхнувся.* Чабанівський.

НА ВІДДА́ННІ *в ролі присудка* (те саме, що **НА ВИДАННІ**) **na wydaniu** ○ *Ще вчора вона була маленькою дитиною, а сьогодні вже дівчина на відданні.* ○ Jeszcze wczoraj była dzieckiem, a dzisiaj już panna na wydaniu.

♦ *Господарство запущене, а потреби величезні, бо у панства дві панни вже вивіновані, а одна ще на відданні, та й сама пані (мачуха панночок) дуже любить забави.* Франко.

НА ВІДЛЮ́ДДІ *розм., аналог прислівника* (те саме, що **НА ВІДЛЬОТІ**) **na odludziu [bezludziu, uboczu, pustkowiu]** ○ *Йому вже не хотілося тепер жити на відлюдді.* ○ Już nie chciał mieszkać na odludziu.

♦ *Нічого тобі жити на відлюдді, отам, де води мелють та нагі русалки в'ють вінки з латаття.* Чабанівський.

НА ВІДЛЬО́ТІ *розм., аналог прислівника* (віддалено від інших; на стороні, на певній відстані) **na uboczu [bezludziu], w pewnej odległości od** ○ *До вітряка було далеченько, він знаходився на відльоті.* ○ Do wiatraka było daleko, znajdował się na uboczu.

♦ *Ми от з сином побудувалися на відльоті... Ні село, ні місто: бозна-що.* Муратов.

НА ВІДМІ́НУ ВІД *прийменник* (вживається при вказівці на особу, предмет, явище, що мають відмінності порівняно з кимось або чимось) **w odróżnieniu od, w przeciwieństwie do** ○ *Олена на відміну від Валі дуже товариська дівчинка.* ○ W odróżnieniu od Wali Olena jest bardzo towarzyską dziewczyną.

♦ *Двері відчинила Ірина, Ірина Михайлівна: всі вчителі, на відміну від людей інших професій, навіть академіків, мають повне ім'я, яке утверджується не тільки в школі, а й дома.* Мушкетик.

НА ВІ́ДСТАНІ[1] *прислівник* (здалеку, не поряд) **w odległości, z odległości [daleka]** ○ *Погану людину вона відчувала на відстані.* ○ Złego człowieka wyczuwała z daleka.

♦ *Супроводжували хазяїна з гостями, тримаючись запобігливо й пошитво на відстані.* П. Загребельний.

НА ВІ́ДСТАНІ[2] *аналог прийменника* (вказує на віддаленість просторових відношень між двома пунктами, предметами тощо) **w odległości** ○ *Вони стояли на відстані чотирьох кроків.* ○ Oni stali w odległości czterech kroków.

♦ *Дочка Анни знаходилася в той момент на відстані одноденного переходу від Ялівця.* Т. Прохасько.

НА ВІДХО́ДІ *аналог прислівника* (під час виходу звідкись, відходячи) **na ostatek [koniec], w końcu** ○ *На відході вони усе ж помирились.* ○ Na końcu jednak się pogodzili.

♦ *На відході посиділи урочисто хвилину, поскидавши шапки.* Багряний.

НА ВІДЧЕ́ПІ *аналог прислівника* (те саме, що **НА ВІДЛЬОТІ**)] **w pewnej odległości od, na uboczu [bezludziu, ustroniu]** ○ *Село розташувалось якось на відчепі.* ○ Wieś znajduje się gdzieś na uboczu.

♦ *Хату, яку так і не встиг добудувати Антон Кужель, таки стояла на відчепі, ніби на далекому острівці.* І. Ле.

НА ВІДШИ́БІ (ОДШИ́БІ) *розм., аналог прислівника* (те саме, що **НА ВІДЛЬОТІ**) **na uboczu [bezludziu, ustroniu], w pewnej odległości od, w ustronnym miejscu** ○ *Вони побудували хатинку на відшибі.* ○ Wybudowali domek na uboczu. *// у ролі неузгодж. означ.* ○ *Хатина на одшибі була їхньою сьогоднішньою мрією.* ○ Marzyli o tym, żeby mieć domek gdzieś w ustronnym miejscu.

♦ *Потім перевезений у безпечніше місце верств за п'ятнадцять в селю над Дніпром, в хатину на одшибі під самим лісом, до старшого брата того обхідника, він* [Артем] *став для всієї сім'ї діда Явтуха Синиці як рідний, а вони – йому.* А. Головко.

НА ВІКИ́ *аналог прислівника* (назавжди; доки триває життя) **na wieki, na zawsze, do końca życia** ○ *Після цього випадку вони залишилися друзями на віки.* ○ Po tym, co się stało zostali przyjaciółmi na wieki.

♦ *А ти не бережешся, ні? А ти – не бережешся? Думаєш – вистачить на віки? На рік бодай – вистачить?* Стус.

НА ВІ́КИ *аналог прислівника* (назавжди) **na zawsze** ○ *Після цих подій хлопці вирішили бути друзями на віки.* ○ Po tych zdarzeniach chłopcy zostali przyjaciółmi na zawsze.

♦ *Потім сипалися страшні погрози і прокляття на адресу «ворогів народу усіх мастей» та їхніх приспішників і симпатиків, а особливо металося громи викорінювати всіх підряд жорстоко, немилосердно, повсякчас, і на віки вічні.* Багряний.

НА ВІКУ́ *аналог прислівника* (протягом життя) **w życiu** ○ *На віку трапляється усіляке.* ○ W życiu wszystko może się zdarzyć.

♦ *Ех, ти, дяче, дяче! Не був би ти самотній на віку, якби хоч раз в судьбі своїй бродячій зустрів колись ти дівчину таку!* Л. Костенко.

НА ВОЛОСИ́НКУ (ВОЛОСИ́НУ) *аналог прислівника* (трошечки, зовсім мало) **ani na włos, ani trochę** ○ *Він на волосину нічого не хотів робити.* ○ Ani trochę nie chciał nic robić.

♦ *Тепер такий світ, що й на волосинку нема дурниці... Тепер комерція!* Коцюбинський.

НА ВРО́ДУ *аналог прислівника* (те саме, що **НА ВИГЛЯД**) **z wyglądu** ○ *Жінка на вроду була надзвичайно приємною.* ○ Ta kobieta była bardzo sympatyczna z wyglądu.

♦ *Дочка була дуже гарна на вроду дівчина.* Н.-Левицький.

НАВРЯ́Д (ВРЯ́Д) ЧИ [ЩОБ] *частка* (служить для виразу сумніву) **wątpliwe czy, chyba nie, raczej nie** ○ *– Ти прийдеш завтра? –Навряд чи, я дуже зайнятий.* ○ – Przyjdziesz jutro? – Raczej nie, jestem bardzo zajęty.

♦ *Дівка* [Маруся], *не то що на усе село, та вряд чи де й близько така була.* Кв.-Основ'яненко.

НАВРЯ́Д ЩОБ. *див.* **НАВРЯД (ВРЯД) ЧИ [ЩОБ]**

НА ВСЁ <ДО́БРЕ (КРА́ЩЕ)> *аналог вигуку* (те саме, що **ВСЬОГО ДОБРОГО**) **wszystkiego dobrego** ○ – *Ми йдемо, на все добре.*○ – Idziemy już, wszystkiego dobrego.

♦ – *Тож до Слуцька нам по дорозі. Поки, на все.. Дорогою вже наговоримося, – і він, позирнувши, вийшов.* Досвітній.

НА ВСЯ́КИЙ ВИ́ПАДОК *див.* **ПРО [НА] ВСЯКИЙ ВИПАДОК**

НА <ЙОГО́, ЇЇ, ЇХНЮ> ГА́ДКУ *в ролі вставного слова* (те саме, що **НА <ЙОГО, ЇЇ, ЇХНЮ> ДУМКУ**) **<jego, jej, ich> zdaniem** ○ *На її гадку, все мало бути дуже добре.* ○ Jej zdaniem wszystko powinno być w porządku.

♦ – *Будь! – гукнув і князь Андрій, тільки Ростислав, якому не вельми смакувала така, на його гадку, занадто простацька похвальба, не подав голосу.* П. Загребельний.

НА ГО́РЕ *в ролі вставного слова* (те саме, що **НА БІДУ, ЯК НА БІДУ**) **na nieszczęście, niestety** ○ *Вона, на горе, знов не послухала мати.* ○ Niestety znów nie posłuchała matki.

♦ *Сьогодні був звичайний чай. Ну, чай як чай. Але, на горе, прибув і аташе шведського посольства.* Винниченко.

НА ГРА́НІ *аналог прийменника* (вживається при вказівці на крайній стан, який може настати) **na granicy [pograniczu]** ○ *Підприємство опинилося на грані закриття.* ○ Przedsiębiorstwo znalazło się na granicy bankructwa.

♦ *Вона була на грані тієї жіночої рішучості, після якої починаються сльози.* Колесник.

НА ҐРУ́НТІ *прийменник* **1.** (те саме, що **НА ОСНОВІ**) **na gruncie [płaszczyźnie, podstawie]** ○ *Треба твердо стояти на єдино міцній основі – на ґрунті реальності.* ○ Należy przyjąć jedynie słuszną pozycję wybraną na podstawie rzeczywistości; **2.** (указує на причину якоїсь дії) **z powodu, na tle, z** ○ *Він захворів на ґрунті перевтоми.* ○ Zachorował z przemęczenia.

♦ *Цілий ряд віршів-пісень Платона Воронька виріс безпосередньо на ґрунті народної пісні.* Рильський.

НАД ВЕ́ЧІР *аналог прислівника* (те саме, що **ПІД ВЕЧІР**) **pod wieczór** ○ *Над вечір у лісі стає тихо.* ○ Pod wieczór w lesie robi się cicho.

♦ *Аж над вечір пощастило влізти в вагон, відчайно штовхаючи сильніших, через що навіть забув чоловік спитати про дорогу, і повезло в несвій напрямок.* Барка.

НА ДИ́ВО (ПРОДИ́ВО) *аналог прислівника* (підкреслює високий ступінь якості, ознаки, викликає захоплення, здивування) **nad podziw, ku zdumieniu [zdziwieniu], nad wyraz** ○ *Він на диво швидко оволодів мовою.* ○ Nad podziw szybko opanował język. *// в ролі присудка* ○ *Торт був на продиво.* ○ Tort był nad wyraz smaczny. *// в ролі вставного слова* ○ *Люди тут жили, на диво, доброзичливі.* ○ Tutejsi ludzie byli nad wyraz życzliwi.

♦ *Та то правда, – стара близня на диво старанна.* Винниченко. *Але, на диво, в козацькім таборі знялись димки, запахло смачно смаженим, немов Трясило привів полки під Корсунь, або вони поснідали.* В. Шевчук.

НА ДІ́ЛІ *аналог прислівника* **1.** (на практиці) **w praktyce** ○ *Результати своїх висновків він хотів перевірити на ділі.* ○ Swoje wnioski zamierzał sprawdzić w praktyce; **2.** (насправді) **w istocie [rzeczywistości]** ○ *На ділі він виявився зовсім іншою людиною.* ○ W rzeczywistości okazał się zupełnie innym człowiekiem.

♦ *– Який мудрий знайшовся! На словах, як на цимбалах, а на ділі, як на балалайці.* Муратов.

Тоді ми, вряд, упевнившись на ділі, що Гриць умер, отруєний в четвер, предать землі звеліли до неділі, прийнявши справу криміналітер. Л. Костенко.

НАД (ПОНАД) МІ́РУ *аналог прислівника* (занадто, більше дозволеного) **nad [ponad] miarę, zbyt, nadmiernie** ○ *Він ставився до себе вимогливо понад міру.* ○ Był zbyt wymagający w stosunku do siebie. *// в ролі присудка* ○ *Сьогодні він був над міру веселий.* ○ Dzisiaj był nadmiernie wesoły.

♦ *Щоби він коли засміявся, чи переступив корчемний поріг, або у людей випив понад міру – сього ніхто ніколи не бачив. Хоткевич. Мовчати й переживати самому все, що сталося в цей вечір і що взнав, – було над міру.* Ле і Лев.

НА ДНЯ́Х *прислівник* **1.** (незабаром) **wkrótce, na dniach, niedługo** ○ *Я прийду до тебе на днях.* ○ Wkrótce przyjdę do ciebie; **2.** (у найближчий з минулих днів, декілька днів тому) **kilka dni temu, ostatnio** ○ *На днях була громовиця.* ○ Ostatnio była nawałnica.

♦ *На днях думаю запрягатися у переписку.* Мирний.

– *На днях приїхав із Січі родич і розповів, – поважно мовив дядько, виймаючи з кишені люльку.* В. Шевчук.

НА ДОБРА́НІЧ *аналог вигуку* (побажання спокійного відпочинку уночі) **dobranoc, na dobranoc** О – *Завтра зустрінемось. – На добраніч!* О – Jutro się zobaczymy. – Dobranoc!

♦ – *Пан має рацію... На добраніч, – промовив Богун, аби тільки відчепитися.* О. Соколовський.

НА ДОВЕ́РШЕННЯ <ВСЬОГО> *прислівник* (до всього іншого, у кінцевому результаті) **na dodatek, w dodatku** О *На довершення виявилося, що вони заблукали.* О Na dodatek okazało się, że zabłądzili.

♦ *На довершення всього, як грім серед ясного неба, виявилось, що Неля задумала постригтися в монашки.* Вільде.

НА [В (У)] ДОДА́ТОК (НАДДА́ТОК) *прислівник* (додатково, зверх того) **na dodatek [dobitek, dobitkę], w dodatku, dodać** О *Він відзначив на додаток, що роботи передбачається ще багато.* О Dodał jeszcze, że będzie dużo pracy.

♦ [Манченко:] – *Ні-ні! Я ніколи його не заступлю, я ніколи не збирався заводити родину, та ще в додаток чужу.* Гжицький.

НА ДОДА́ЧУ. *див.* **НА [В (У)] ПРИДАЧУ (ДОДАЧУ)**

НА ДО́ТИК *прислівник* (за враженням, що одержано від доторкання; навпомацки, наосліп) **w dotyku** О *Тканина була м'якою на дотик.* О Materiał był miękki w dotyku.

♦ *"Не такі вже вони й приємні на дотик, ці її форми", – подумав він ще раз.* Ю. Андрухович.

НА ДОЗВІ́ЛЛІ *аналог прислівника* (у вільний час) **w wolnym czasie, w wolnej chwili (w wolnych chwilach)** О *На дозвіллі він завжди перечитував свої улюблені книжки.* О W wolnym czasie zawsze wracał do swoich ulubionych książek.

♦ *Іноді на дозвіллі Грицько з сестрою співали пісень, лежачи горілиць на березі.* Багряний.

НАД РА́НОК (РА́НКОМ *рідко*) *прслівник* (до того як настане ранок; протилежне **ПІД ВЕЧІР**) **nad ranem, przed świtem** О *Він повернувся над ранок.* О Wrócił nad ranem.

♦ *Над ранок їй захотілось спати, але боялась заснути, щоб бути напоготові, коли б кому грозило лихо.* Гжицький.

НАД (ПОНАД) СИ́ЛУ *аналог прислівника* **1.** (зверх можливостей, з великими зусиллями, занадто) **z trudem [wysiłkiem], ponad siły, nie na siły** ○ *Його валізи були важкі над силу.* ○ Walizy były ciężkie, ponad jego siły; **2.** (змушуючи себе) **ponad siły, na siłę** ○ *Над силу він зробив вигляд, що нічого не сталося.* ○ Na siłę udawał, że nic się nie stało.

♦ *Наші пращури вкоренилися на цій землі й трималися на ній понад силу.* Клочек.

Як ватажок, як сотник, він розумів, що слід приборкати пристрасті.., а як козак, як воїн, і сам над силу стримував бажання вихопити із пахов шаблю і, нехтуючи наказом, карати смертю смерть. В. Шевчук.

НА <ЙОГО́, ЇЇ, ЇХНЮ> ДУ́МКУ *в ролі вставного слова* (вказує на джерело повідомлення) **<jego, jej, ich> zdaniem** ○ *На думку вчених, на землі відбувається постійне потепління клімату.* ○ Zdaniem uczonych, na ziemi dochodzi do stopniowego ocieplenia klimatu.

♦ *На його думку, життя товариша Рінкеля є сором і ганьба для Інараку.* Винниченко.

НАД (ПО́НАД) УСЕ́ *аналог прислівника* (особливо, щонайбільше) **nade (ponad) wszystko, najbardziej** ○ *Мене над усе дивувало, як легко він сходився з людьми.* ○ Najbardziej dziwiło mnie to, jak łatwo nawiązywał kontakt z ludźmi.

♦ *Пахли [квіти] над усе і запоморочливо – землею, прілим торішнім листям і сонячним теплом.* Смолич.

НА ЖА́ЛЬ *у ролі вставного слова* (виражає жаль, засмучення з якогось приводу) **niestety** ○ *Цікава виставка, але, на жаль, скоро закриється.* ○ Ciekawa wystawa, ale niestety wkrótce zostanie zamknięta.

♦ *Гірських вершин досягають, на жаль, не тільки орли, але й ящірки.* Довженко.

НА [В (У)] ЖА́РТ *аналог прислівника* (несерйозно, жартома) **na żarty, żartem** ○ *– Я ніяк не міг зрозуміти, говорить він у жарт чи серйозно.* ○ Nie mogłem zrozumieć, czy on to mówi na żarty, czy poważnie.

♦ *– Ну, вона [Олена] не така дурна, як ти, і понімає, де в жарт, а де до діла, – насупився бригадир.* В. Симоненко.

НА ЗАВЕ́РШЕННЯ *аналог прислівника* **1.** (те саме, що **НА ЗАКІНЧЕННЯ** у 1 знач.) **na zakończenie [deser]** ○ *На завершення вона побажала учням успіхів у навчанні.* ○ Na zakończenie życzyła uczniom

sukcesów w nauce; **2.** *в ролі вставного слова* (те саме, що **НА ЗАКІНЧЕННЯ** у 2 знач.) **na dodatek, w [na] końcu** ○ *Машина їхала погано, декілька разів ламалася і, на завершення, зовсім зупинилася.* ○ Z samochodem było źle, cały czas się psuł, aż w końcu zupełnie stanął.

♦ *Так і пішла ця пісня далі на два голоси – один князів на перший рядок, а другий, що належав усім, на завершення.* П. Загребельний.

НА ЗА́ЗДРІСТЬ *аналог прислівника* **1.** (вказує на високий ступінь ознаки, надзвичайно) **nad podziw, można pozazdrościć, nadzwyczajnie** ○ *Його приятель був на заздрість міцного здоров'я.* ○ Jego przyjacielowi można było pozazdrościć zdrowia; **2.** (так, щоб викликати почуття заздрощів) **w sposób godny zazdrości, budząc zazdrość** ○ *На заздрість усім хлопцям він проїхався на новенькому велосипеді.* ○ Z dumą jechał na nowym rowerze, budząc zazdrość wszystkich chłopców.

♦ *В Устини дочка виросла людям на заздрість.* Чорнобривець.

Він усівся на передньому сидінні, гордий з того, що має можливість на заздрість сусідам проїхатися в такій машині. Збанацький.

НА ЗАКІ́НЧЕННЯ *аналог прислівника* **1.** (закінчуючи; в заключній частині) **na zakończenie [deser]** ○ *На закінчення він подякував усім за допомогу.* ○ Na zakończenie podziękował wszystkim za pomoc; **2.** *у ролі вставного слова* (на кінець) **na koniec [dodatek]** ○ *Він говорив довго і, на закінчення, заспівав.* ○ Przemawiał długo, a na koniec zaśpiewał.

НА ЗАКУ́СКУ *аналог прислівника* (те саме, що **НА ЗАКІНЧЕННЯ** у 1 знач.) **na deser [zakończenie]** ○ *Заспівав він тільки на закуску.* ○ Zaśpiewał dopiero na zakończenie. ○ *А обговорення цього питання ми залишимо собі на закуску.* ○ A omówienie tej kwesti zostawimy sobie na deser.

♦ [Подорожні:] — *Смачно погостювали в братішок? Тепер кота зварити на закуску.* Барка.

НА ЗАСА́ДАХ (ЗАСА́ДІ) *аналог прийменника* (те саме, що **НА ОСНОВІ**) **na zasadach (zasadzie), na podstawie, w oparciu o** ○ *Зустріч керівників держав відбулася на засадах повної довіри.* ○ Spotkanie przedstawicieli państw odbyło się na zasadach całkowitego zaufania.

♦ *Того самого дня "Пролетарська правда" містила таку заяву: "Я, Максим Корнійович Перепутька, відмовляюся від своїх батьків-кулаків, які*

ціле своє життя були врагами робочого класу і стояли на засадах власності..." Самчук.

НА ЗБИ́ТКИ *аналог прислівника* (на зло, навмисне) **na złość, złośliwie, z premedytacją** ○ *На збитки він цілими днями не брався до роботи.* ○ Z premedytacją nic nie robił całymi dniami.

♦ [Євгеній:] – *Отже, кажете, що хотів* [пан] *пасовисько продати жидові.* [Селяни:]– *Та то нам на збитки.* Франко.

НА ЗГА́ДКУ[1] *аналог прислівника* (те саме, що **НА ПАМ'ЯТЬ**) **na pamiątkę** ○ *Він подарував їй на згадку фотокартку.* ○ Na pamiątkę podarował jej swoje zdjęcie.

♦ *Біжить і роздає людям ті стрічки, мовляв, беріть на згадку, переконайтеся, що вони справжні.* Чабанівський.

НА ЗГА́ДКУ[2] *аналог прийменника* (вживається при вказівці на те, що є пам'ятною подією) **na pamiątkę, w dowód pamięci, jako wspomnienie, przypominając o** ○ *Її фотокартка висіла в мене над ліжком на згадку про ту зустріч.* ○ Jej zdjęcie wisiało nad moim łóżkiem na pamiątkę naszego spotkania.

♦ *– Візьми на згадку про мене, може, й не побачимось, – сказала Катюша, обхопила мою голову і поцілувала в лоб.* Чабанівський.

НА ЗДО́ГАД *аналог прислівника* (розраховуючи на кмітливість, дотепність) **dać (dawać) do zrozumienia, liczyć na domyślność [inteligencję], domyślnie** ○ *Учням було запропоновано кілька варіантів відповідей на здогад.* ○ Uczniom zaproponowano kilka wariantów odpowiedzi, licząc na ich domyślność.

♦ *– Ой, ні! Боюсь, такого не буде, – господиня встала і принесла узвар, цим самим давши на здогад, що вечеря закінчилась.* В. Леус.

НА ЗДОРО́В'Я *вигук* (говориться, коли пригощають або у відповідь на подяку тому, кого пригощають) **na zdrowie** ○ – *Дякую за частування. – На здоров'я.* ○ – Dziękuję za poczęstunek. – Proszę, na zdrowie.

♦ *– Питки хочеш, сину? – Спитався, підійшовши, Грицько. – Пий на здоров'я.* П. Мирний.

НА ЗЛА́М (ЗЛО́М) *аналог прислівника* (для знищення, руйнування і т. п.) **do rozbiórki** ○ *Будинок був старим і призначався на злом.* ○ Budynek był stary i został przeznaczony do rozbiórki.

♦ *І слава Богу, що сподобив мене для гарту і для проби на згин, на спротив і на злам.* І. Світличний. *Сотню років іще простоять будівлі – і стайні, й комори. А їх – на злам!* А. Головко.

НА ЗЛО́М. *див.* **НА ЗЛАМ (ЗЛОМ)**

НА ЗЛО́ *аналог прислівника* (для того, щоб викликати у когось почуття роздратування, гніву, досади, розлюченості) **na złość, złośliwie** ○ *Робив він усе на зло, наче не для себе.* ○ Wszystko robił złośliwie, jakby nie dla siebie.

♦ *Роман засміявся, весело, задьористо, на зло, беручись тепер до гоління.* Багряний.

НА ЗМІ́НУ *аналог прийменника* (вказує на об'єкт, що підлягає заміні) **następować, przychodzić, nadchodzić po** ○ *Нарешті на зміну зими прийшла весна.* ○ Nareszcie po zimie nadeszła wiosna.

♦ *На зміну забитим кулями, порубаним, помісеним, розчавленим сотням ринули тисячі, десятки тисяч козацтва, татар, посполитих.* О. Соколовський.

НА [В (У)] ЗНА́К *аналог прийменника* (вживається при вказівці на мотив дії) **na znak** ○ *Вчитель посміхнувся на знак схвалення.* ○ Nauczyciel uśmiechnął się na znak pochwały.

♦ *А коли Тихович, бажаючи щось відповісти, на знак незгоди потряс головою, Замфір, мов п'яний, хитаючись на ході, підбіг до куща, впав, як довгий, на землю.* Коцюбинський.

НА [В (У)] ЗНАК <ТОГО́>, ЩО *аналог сполучника* (приєднує підрядну частину речення зі значенням мотиву дії головної) **na znak <tego>, że; jako znak tego, że** ○ *Пам'ятник поставлено на знак того, що з цього місця починається шлях до океану.* ○ Pomnik postawiono tutaj jako znak tego, że to właśnie tu zaczyna się droga do oceanu.

♦ [Довбуш:] – *Отож візьми, Фоко, цей топірець на знак того, що послав тебе дійсно я.* Гжицький.

НА ЗОРІ́ *аналог прислівника* (на світанку, рано-вранці) **o świcie** ○ *На зорі приятелі вирушили в місто.* ○ O świcie przyjaciele wyruszyli do miasta.

♦ *І виходило – ніби перепел бив десь у пшеницях на зорі. Чудно.* Багряний.

НА ЗРАЗО́К *прийменник* (те саме, що **НА МАНІР**) **na wzór [podobieństwo, kształt]; coś, co przypomina** ○ *Це було щось на зразок обіду, але так його назвати не можна було.* ○ Było to coś, co przypominało obiad, ale nie można było tego tak nazwać.

♦ *Савка зробив середнім пальцем розчепіреної руки щось на зразок вісімки або великого скрипичного ключа.* Довженко.

НА ЗРАЗО́К ТОГО́, НІБИ. *див.* **НА ЗРАЗОК ТОГО, ЯК [НІБИ]**

НА ЗРАЗО́К ТОГО́, ЩО [ЩОБ (ЩОБИ)] *аналог сполучника* (приєднує підрядну частину речення, в якій приблизно передається зміст чиєїсь думки, мовлення або міститься порівняння) **na wzór tego, że; że; w stylu tego, że** ○ *Обіцянки на зразок того, що все буде добре, заспокоїли її.* ○ Obiecanki w stylu tego, że wszystko będzie dobrze, uspokoiły ją.

♦ *Якщо ж їх ніхто не зачіпав, то вони сиділи мовчки, а як мовчанка набридала, то починали перешіптуватись поміж собою про різні господарські речі на зразок того, що "оце носив продавати порося, та не продав, бо мало давано" (порося при цих словах тихо похропувало в мішку, що лежав тут же таки, в куточку, або віщували погоду...* Тютюнник.

НА ЗРАЗО́К ТОГО́, ЯК [НІБИ] *аналог сполучника* (те саме, що **ПОДІБНО ДО ТОГО<> ЯК) podobne do tego, jak; przypominający** ○ *У лісі виникли звуки на зразок того, як по струнах скрипки провести смичком* ○ W lesie dało się słyszeć dźwięki, przypominające brzmienie skrzypiec, po których pociąga się smyczkiem.

♦ *Власне, він не знепритомнів, бо він не панночка, але сталося щось на зразок того, ніби він раптом умер.* Багряний.

НА ІМ'Я́ *аналог прийменника* (вказує на особу, установу, якій щось призначається, адресується кореспонденція) **na nazwisko, do, na ręce** ○ *Він подав заяву на ім'я директора.* ○ Złożył podanie do dyrektora.

♦ *Просила б я тебе, мамочко, щоб ти прислала на ім'я Корейво записку, аби він мені видав деякі ноти.* Л. Українка.

НАЙБІ́ЛЬШЕ (БІ́ЛЬШЕ, БІЛЬШ) ВСЬО́ГО (УСЬО́ГО) *аналог прислівника* (те саме, що **НАД (ПОНАД) УСЕ) nade wszystko, najbardziej** ○ *З їжі він більше всього любив борщ.* ○ Najbardziej ze wszystkich posiłków lubił barszcz.

♦ *Але більше усього він любив малим кімнату й пам'ятав, як там було тепло.* Н.-Левицький.

НАЙБІ́ЛЬШ (БІ́ЛЬШ) ЗА ВСЕ́ *аналог прислівника* (те саме, що **НАД (ПОНАД) УСЕ) nade wszystko, najbardziej** ○ *Він вражає діловитістю, практичністю, а найбільш за все – добрим знанням справи.*

○ On zdumiewa swoją powagą, praktycznym podejściem, a najbardziej – dobrą znajomością danego problemu.

♦ *Він більш за все любив читати книжки.* Н.-Левицький.

НА КОПІЙКУ *аналог прислівника* (дуже мало) **bardzo mało, za mało, zbyt mało, za grosz** ○ *Бажання трохи попрацювати не виникало навіть на копійку.* ○ Za grosz nie miał chęci do pracy.

♦ *На копійку вип'є, а прийде додому – усе переверне.* П. Мирний.

НА КО́РЕНІ *аналог прислівника* **1.** (про хліб, що знаходиться ще в полі, або траву, яку ще не косили) **na pniu, nieskoszony** ○ *Хліби перестояли на корені і почали обсипатися.* ○ Zboże stało nieskoszone i w końcu zaczęło się obsypywać; **2.** *перен.* (на самому початку, не даючи розвинутися) **w zarodku** ○ *Погану поведінку учнів учителька вирішила присікати на корені.* ○ Złe nawyki uczniów nauczycielka zdecydowała się zdusić w zarodku.

♦ *Був тут і... хліб, куплений на корені.* Стельмах.

НА КО́РИСТЬ *аналог прийменника* **1.** (заради блага, вигоди когось або чогось) **dla dobra, na korzyść [rzecz]** ○ *Свій гонорар він передав на користь дитячого будинку.* ○ Swoje honorarium przekazał na rzecz domu dziecka; **2.** (вживається при вказівці на когось або щось, з вигодою, зі сприятливим результатом для кого відбувається дія) **na korzyść [rzecz]** ○ *Останній гол вирішив вихід матчу на користь нашої команди.* ○ Ostatnia bramka zdecydowała o wyniku meczu na korzyść naszej drużyny; **3.** (вживається при вказівці на те, на захист, підтримку чого висловлюються думка, судження) **na korzyść [rzecz, dowód]** ○ *Вчені минулого говорили про атоми, наводячи докази на користь їхнього існування.* ○ W przeszłości uczeni mówili o atomach, dostarczając dowody na rzecz ich istnienia.

♦ *Вам... за Вашу невсипучу працю на користь рідної мови.* П. Мирний.

Тиховичеві осміхнулась перспектива живої діяльності, хоч би у чужому краї, на користь чужому людові. Коцюбинський.

На засіданні, коли члени комісії заговорили не на користь майбутнього будівництва, Преображенський немов аж розгубився, переживаючи можливий провал будівництва. І. Ле.

НА КУЛА́ЧКАХ *аналог прислівника* (у кулачному бою) **na pięści, z użyciem pięści** ○ *Хлопці з'ясували свої стосунки на кулачках.* ○ Chłopcy rozwiązywali swoje problemy, bijąc się na pięści.

♦ *Чи, бува, на кулачках, чи там підлізти під бугая й підняти його на собі, - то було дідові раз плюнуть.* Остап Вишня.

НА КШТА́ЛТ *прийменник* (те саме, що **НА МАНІР**) **na kształt [podobieństwo, modłę, sposób]; z manierą; w taki sam sposób jak** ○ *Говорив він на кшталт своєї вчительки.* ○ Mówił na podobieństwo swej nauczycielki.

♦ *На ній був якийсь вельми офіційний костюм, щось на кшталт жіночої уніформи.* Ю. Андрухович.

НА ЛИ́ХО; ЯК НА ЛИ́ХО *в ролі вставного слова* (те саме, що **НА БІДУ; ЯК НА БІДУ**) **<jak> na nieszczęście** ○ *Як на лихо, стежка звернула не в той бік, куди було треба.* ○ Jak na nieszczęście, ścieżka skręciła nie w tę stronę, co trzeba.

♦ *Але ж, на лихо, я не прагнув трону. Свободи прагнув, честі і ума.* Л. Костенко.

НА ЛІ́КТЯХ *розм., аналог прислівника* (плазом) **czołgając się** ○ *Останні метри свого маршруту вони вже долали на ліктях.* ○ Ostatnie odcinki drogi pokonywali czołgając się.

♦ *– Ми ... всю Трансільванію на ліктях перечовгали.* Гончар.

НА ЛО́ВАХ *аналог прислівника* (на полюванні, рибальстві) **na łowach [polowaniu]** ○ *Приятелі всі вихідні проводили на ловах.* ○ Przyjaciele wszystkie dni wolne spędzali na polowaniu.

♦ *Князя можна забити, скажімо, в лазні чи мечем на сходах або на ловах.* Ю. Андрухович.

НА ЛО́ВИ *аналог прислівника* (на полювання, рибальство) **na łowy [polowanie, ryby]** ○ *Дружній загін сьогодні відправився на лови.* ○ Zgrana ekipa udała się dzisiaj na łowy.

♦ *Горе тому, хто вирушив на лови, не вимоливши в богів ласки, горе тому, хто через Кама не приніс чи не обіцяв богам жертви.* Гжицький.

НА ЛЮ́ДИ *аналог прислівника* (туди, де багато людей) **między ludzi** ○ *Йому було тоскно, хотілося вийти на люди.* ○ Było mu smutno, chciał pójść między ludzi.

♦ *Сам хазяїн з'явився на люди в якомусь арештантському сіряку.* Гончар.

НА ЛЮ́ДЯХ *аналог прислівника* (серед людей, у присутності інших, у товаристві) **wobec innych <ludzi>, między ludźmi, w obecności**

innych <ludzi> O *На людях він завжди був веселим і привітним.* O W obecności innych zawsze był wesoły i przyjacielski.

♦*На людях Богуна всі бачили спокійним і щасливим.* Качура.

НА ЛЬОТУ́ (ЛЕТУ́) *аналог прислівника* **1.** (під час польоту, руху у повітрі) **w locie** O *Погода була такою, що птахи замерзали і падали на льоту.* O Było tak zimno, że ptaki zamarzały i padały w locie; **2.** (нашвидку, похапки) **w lot [locie, pośpiechu], z pośpiechem, naprędce, błyskawicznie, z piorunującą szybkością** O *Він на льоту віддавав накази.* O Naprędce wydawał rozkazy; **3.** (у ту ж мить, легко) **w lot** O *Усе, що йому казали, він схоплював на льоту.* O Wszystko, co do niego mówiono, chwytał w lot.

♦ *Гуляла хуртовина по степах, замерзали подорожні, й пташки падали на лету.* Довженко.

Син щось на лету гукнув батькові, але за гулом, за потопом Оленчук нічого не розібрав. Гончар.

Валя кожну мою пораду ловила якось на льоту, вміла її реалізувати. Збанацький.

НА МАНІ́Р *аналог прийменника* (вказує на уподібнення до когось, чогось) **na podobieństwo [modłę, sposób, kształt]; w taki sam sposób jak** O *Його хода була на манір батька.* O Chód jego był na podobieństwo ojca.

♦ *Мартин засвистів на манір маленької пташки волосянки.* П. Панч.

НА МЕ́НТ *аналог прислівник* (те саме, що **НА МИТЬ**) **na chwilę (chwilkę), na mgnienie** O *На мент вона задумалась.* O Na chwilę się zamyśliła.

♦ *Ловиш на мент чиєсь обличчя, профіль, ніс або очі, а ніч все те стирає, як губка крейду.* Коцюбинський.

НА МИРУ́ *аналог прислівника* (те саме, що **НА ЛЮДЯХ**) **między ludźmi, wobec ludzi** O *На миру й біда здається не такою страшною.* O Między ludźmi nawet nieszczęście nie jest takie straszne.

♦ *– Бачу, він один залишатись боїться. Недарма ще старі люди казали: На миру і смерть красна.* Збанацький.

НА МИ́ТЬ *аналог прислівника* (підкреслює надзвичайну короткість дії) **na chwilę (chwilkę), na mgnienie** O *Він на мить зупинився і побіг далі.* O Na chwilę zatrzymał się i pobiegł dalej.

♦ *Темна тінь її майнула просторами і на мить притьмарила красу дня.* Стельмах.

НА МІЙ (ВАШ, ЙОГО, ЇЇ) ПОГЛЯД *у ролі вставного слова* (указує на чиюсь думку) **moim (waszym, jego, jej) zdaniem** ○ – *Тобі, на мій погляд, не вистачає терпіння.* ○ Moim zdaniem, brakuje ci cierpliwości.

♦ *На її погляд, він був гарний.* Коцюбинський.

НА МІСЦІ *аналог прислівника* (там, де відбувається щось; там, де треба; відповідає посаді, яку займає) **na [w] miejscu** ○ *Потерпілому надали допомогу на місці.* ○ Poszkodowanemu udzielono pomocy na miejscu. ○ *Інтеграція може зупинитися на місці.* ○ Integracja może utknąć w miejscu.

♦ [Академік:] – *Тому ми й приїхали сюди, щоб перевірити все на місці й доповісти урядові.* Чабанівський.

НА МОЛОДИКУ́ *прислівник* (під час появи на небі місяця у вигляді серпа) **<w czasie>, gdy [kiedy] księżyc jest w [na] nowiu** ○ *На молодику повиходили дівчата до річки гадати.* ○ Kiedy księżyc był w nowiu, dziewczęta chodziły nad rzekę, by sobie powróżyć.

♦ *В цьому році зима впала на молодику, тому й не має вона справжньої сили.* Стельмах.

НА НЕЩА́СТЯ; ЯК НА НЕЩА́СТЯ *у ролі вставного слова* (уживається для вираження співчуття, досади, незадоволення) **jak na nieszczęście** ○ *На нещастя, доводилося все вирішувати самостійно.* ○ Jak na nieszczęście, musieliśmy decydować o wszystkim sami.

♦ *Певна річ, Страхоцький – виїмок, але, на нещастя, образ «малого суду», який бачив Євгеній у Гумниських, – не виїмок, а тип.* Франко.

НА НО́СІ *розм., у ролі присудка* (скоро, незабаром) **za pasem, na karku, u progu, tuż tuż** ○ *Зима вже була на носі.* ○ Zima była już za pasem.

♦ *– Даю вам відпустку на тиждень. Тим більше, що іспити у вас на носі.* Рибак.

НА [В] ОБЕРЕ́МОК *аналог прислівника* (підняти, обхопивши руками) **obejmować, wpaść w ramiona [objęcia]** ○ *Він дуже зрадів, коли побачив приятеля, схопив його на оберемок і почав цілувати.* ○ Bardzo się ucieszył, gdy spotkał przyjaciela, objął go i zaczął całować na powitanie.

♦ *Петро схопив Романа на оберемок і побіг, сам не здаючи собі справи, куди він біжить і чого.* Багряний.

НА ОБЛИ́ЧЧЯ *аналог прислівника* (те саме, що **В ОБЛИЧЧЯ** у 2 знач.) **z widzenia [wyglądu, twarzy], na oko** ○ *Прізвища його не пам'ятали, але на обличчя знали.* ○ Nie pamiętali jego nazwiska, ale znali go z twarzy.

НА ОДВІ́Т *див.* **У [НА] ВІДВІТ (ОДВІТ)**

НА О́КО *аналог прислівника* (приблизно, без точного визначення, підрахунку) **na oko, z grubsza, mniej więcej** ○ *Відстань між населеними пунктами було визначено лиш на око.* ○ Odległość między tymi miejscowościami ustalono jedynie na oko.

♦ *Доки очі не звикнуть до гірських умов, старший лейтенант заборонив і собі, і своїм підлеглим визначати дистанцію на око.* Гончар.

НА [В (У)] ОЗНА́КУ <ТОГО́>, ЩО *аналог сполучника* (те саме, що **НА [В (У)] ЗНАК <ТОГО>, ЩО) na znak <tego>, że** ○ *Вони обмінялися рукостисканням на ознаку того, що не тримають зла один на одного.* ○ Uścisnęli sobie ręce na znak, że już nie żywią do siebie urazy.

♦ *Тепер на ній маяв чорний прапор – на ознаку того, що замок у тяжкій жалобі.* Гжицький.

НА ОСНО́ВІ *аналог прийменника* (вказує на об'єкт, спираючись на який відбувається дія) **na podstawie, w oparciu o, na zasadach (zasadzie)** ○ *Дружні держави будують стосунки на основі взаємної довіри.* ○ Zaprzyjaźnione państwa budują wzajemne relacje w oparciu o zaufanie.

♦ *В його недужій уяві почали снуватися різні фантастичні случаї наглої поправи долі; на основі хитрого словечка "а може" живо здвигалися блискучі будівлі будущини.* Франко.

НА ОСТА́НКУ (ОСТА́НОК) *аналог прислівника* (те саме, що **ПІД КІНЕЦЬ**) **na końcu, na [pod] koniec, na ostatek, statecznie, ostatecznie** ○ *На останку вони простилися як друзі.* ○ W końcu rozstali się w przyjaźni.

♦ *– Хай росте. – Підійшов до сина, подивився і зморщив широку усмішку. – Спить? – сказав на останок і не добавив, як звичайно, "сукин син". Не повернувся язик.* Самчук.

НА ОСТА́НОК. *див.* **НА ОСТАНКУ (ОСТАНОК)**

НА ОЧА́Х *аналог прислівника* **1.** (те саме, що **НА ВИДУ** у 1 знач.) **na oczach** ○ *Ці події відбувалися у всіх на очах.* ○ Te wydarzenia odbywały się na oczach wszystkich; **2.** (дуже швидко) **w mgnieniu oka, w oczach** ○ *Діти дорослішали на очах.* ○ Dzieci dorastały w oczach.

♦ *А це просто тобі вже на очах, видко, задумали грабувати.* Винниченко.

Настала зима. У Корнія вигасає домашнє багаття. Останнє тепло кипучого родинного життя випаровується на очах. Самчук.

НА ПА́М'ЯТКУ *аналог прислівника* (те саме, що **НА ПАМ'ЯТЬ**) **na pamiątkę** ○ *На пам'ятку вони залишали свої книжки.* ○ Na pamiątkę zostawiali swoje książki.

♦ *Художник ухопив її руку: – Що ж я тобі на пам'ятку залишу?* Гжицький.

НА ПА́М'ЯТЬ *аналог прислівника* (щоби пам'ятати, не забувати) **na pamiątkę** ○ *Цю книжку їй подарував автор на пам'ять.* ○ Tę książkę autor podarował jej na pamiątkę.

♦ *Громадою при долині Його поховали І долину і криницю На пам'ять назвали Москалевою.* Шевченко.

НА ПА́РУ *аналог прислівника* (удвох, разом з кимсь) **we dwoje** ○ *Вони перекопали огород на пару.* ○ Skopali ogród we dwoje.

♦ *Там можна було пити самому в номері, на пару, у товариствах, три рази денно, натще і на ніч, або цілу ніч.* Т. Прохасько.

НА ПЕРЕПУ́ТТІ *аналог прислівника* (у стані сумнівів, хитань при виборі подальшого шляху) **na rozdrożu [rozstaju], w stanie nieokreślonym** ○ *Свої надії їй не хотілося залишати на перепутті.* ○ Nie chciała pozostawiać swoich nadziei na rozdrożu.

♦ *Не стать, не ждать в путі, на перепутті, А прокладать, торить шляхи, стежки.* Дорошко.

НА ПЕ́РШИЙ ПО́ГЛЯД *аналог прислівника* (спочатку, по першому враженню) **na pierwszy rzut oka** ○ *Є речі, які лише на перший погляд видаються несумісними.* ○ Są rzeczy, które jedynie na pierwszy rzut oka wydają się sprzeczne. // *в ролі вставного слова* ○ *Марія, на перший погляд, була відмінницею.* ○ Maria na pierwszy rzut oka wyglądała na prymuskę.

♦ *Ішов справді парубок. На перший погляд йому, може, літ до двадцятка добиралося.* П. Мирний.

НА ПЕ́РШИХ ПОРА́Х *аналог прислівника* (спочатку, спершу, перший час) **w pierwszym okresie, na początku** ○ *Нелегко на перших порах давалася нова справа.* ○ Na początku nie było łatwo poradzić sobie z nowym zadaniem.

♦ *Коли б отак до нього Міхно з своїми приятелями ставився, то це його цілком улаштовувало б. Принаймі на перших порах.* А. Головко.

НА ПІДМО́ГУ *аналог прислівника* (те саме, що **НА ВИРУЧКУ**) **na pomoc, z pomocą [odsieczą], na ratunek** ○ *Коли він не знав, що робити, на підмогу завжди приходила мати.* ○ Gdy nie wiedział, co robić, z pomocą zawsze przychodziła matka.

♦ *Поки доплуганиться чоловік, то борошно розберуть, якщо пощастить проскочити в млин. Або — перші вхоплять, а пізніших обаранить варта, прислана на підмогу: вистріляє чи арештує.* Барка.

НА ПІДСТА́ВІ *аналог прийменника* (вказує на те, спираючись на що, відбувається дія) **na podstawie [gruncie, bazie], w oparciu o, opierając się na, bazując na** ○ *Він був ув'язнений і осуджений на підставі фальшивого звинувачення.* ○ Został zatrzymany i skazany na podstawie fałszywego oskarżenia.

♦ *З розпуки я написав лише "І грішний світ", маленьку новелу на підставі матеріалу, зібраного за короткий час нашого пробування в монастирі з жінкою.* Коцюбинський.

НА ПІДСТА́ВІ ТОГО́, ЩО *аналог сполучника* (приєднує підрядну частину із знач. причини, що зумовлює дію головної частини) **na podstawie tego, że; ponieważ, <ze względu na to, że>; w związku z tym, że** ○ *Ці слова на підставі того, що близькі за значенням, потребують особливої уваги.* ○ Ponieważ są to słowa o bliskim znaczeniu, wymagają szczególnej uwagi.

НА ПІДТВЕ́РДЖЕННЯ (ПОТВЕ́РДЖЕННЯ, СТВЕ́РДЖЕННЯ) *аналог прислівника* (для того, щоб підтвердити якусь думку, слова) **na potwierdzenie <tego>** ○ *Ніяких аргументів не було наведено на підтвердження.* ○ Na potwierdzenie tego nie przytoczono żadnych argumentów.

НА ПІДТВЕ́РДЖЕННЯ (ПОТВЕ́РДЖЕННЯ, СТВЕ́РДЖЕННЯ) ТОГО́, ЩО *аналог сполучника* (приєднує підрядну частину речення, в якій щось підтверджується) **na potwierdzenie tego, że** ○ *Він різко піднявся на підтвердження того, що розмова закінчена.* ○ Gwałtownie wstał z miejsca na potwierdzenie tego, że rozmowa jest już skończona.

НА ПЛАВУ́ *прислівник* (на воді, у стані плавання) **na wodzie, płynąc** ○ *Судно заправляється пальним на плаву.* ○ Statek tankuje paliwo, płynąc.

♦ *Промигнув човен кулеметників, ведучи вогонь на плаву.* Гончар.

НА ПОДО́БУ *аналог прийменника* (те саме, що **НА МАНІР**) **na podobieństwo [modłę, sposób, kształt], podobny do** ○ *На свято їй подарували вазу на подобу лілеї.* ○ Z okazji swojego święta dostała wazon podobny do lilii.

♦ *– А що вчора ви тут присягли на подобу жіноцтва, Більш не слухать обітниць моїх, Ні погроз, ні пророцтва, – То навмисно про все те Побалакати хочу.* Франко.

НА ПОКО́Ї *у ролі присудка* (не працювати, відпочивати) **w stanie spoczynku, przejść w stan spoczynku** ○ *Тепер він вже солдат на покої.* ○ Teraz jest już żołnierzem w stanie spoczynku.

♦ *Сидіть дома, на покої, Не пристало козакові.* Боровиковський.

НА ПОПА́ *прислівник* (вертикально) **na sztorc, sztorcem** ○ *Кран піднімав сваї та ставив їх на попа.* ○ Żuraw podnosił pale i stawiał je na sztorc.

♦ *Люди зводили тістовки "на попа", ставили їх по шнуру й закопували в землю.* Чорнобривець.

НА ПОРІ *у ролі присудка* (у розквіті віку, сил; на виданні) **na wydaniu, do żeniaczki** ○ *Подорослішав син, тепер він уже парубок на порі.* ○ Syn wydoroślał i jest już chłopcem do żeniaczki.

♦ *Верига глянув на неї і сам замилувався – аби трапився козак, дівка вже на порі, а за гречкосія не личить таку козачку збувати.* П. Панч.

НА ПОРО́ЗІ *аналог прийменника* (напередодні чогось, перед чимось) **u progu, za pasem** ○ *Випускники шкіл тепер опинялись на порозі нового життя.* ○ Abiturienci znaleźli się teraz u progu nowego życia.

♦ *З цим прізвищем і увесь такий, як він є – це красномовний показник, символ всього його племені – уже напівміфічного племені удеге, що отак-о доходить краю і стоїть на порозі в небуття.* Багряний.

НА ПОСТУ́ *аналог прислівника* (стоячи на варті, виконуючи службові обов'язки) **na posterunku [warcie]** ○ *Після тривалого відпочинку ніч йому довелось провести на посту.* ○ Po długim urlopie musiał spędzić noc na posterunku.

♦ *Дисципліна забороняє палити на посту.* З журналу.

НА ПОТВЕ́РДЖЕННЯ. *див.* **НА ПІДТВЕРДЖЕННЯ (ПОТВЕРДЖЕННЯ) [СТВЕРДЖЕННЯ]**

НА ПОТВЕ́РДЖЕННЯ ТОГО́, ЩО. *див.* **НА ПІДТВЕРДЖЕННЯ (ПОТВЕРДЖЕННЯ) [СТВЕРДЖЕННЯ] ТОГО, ЩО**

НА ПÓТІМ *аналог прислівника* (на пізніший час, до іншого разу) **na potem [później]** ○ *Не треба було відкладати цієї справи на потім.* ○ Nie trzeba było odkładać tej sprawy na potem.

♦ *Кирикові захотілося бути добрим, так захотілося, що він не став відкладати добрих діл на потім і простягнув свою ложку Маркерієві.* П. Загребельний.

НА ПОТÍХУ *аналог прислівника* (щоб розважити, розсмішити, розвеселити, утішити кого-н., дати розраду в горі) **żeby wszystkich rozbawić, dla zabawy [rozrywki, pociechy], ku uciesze [radości]** ○ *Дитина бавилася на потіху батькам.* ○ Dziecko bawiło się ku radości rodziców.

♦ *Іваниха вже зрання плакати почала, плаче і тепер, дожидаючи сина. Кажуть їй сусідки щось, либонь на потіху, та вона вже й не слухає .* Л. Українка.

НА ПОТÚГУ *аналог прийменника* (те саме, що **НА ВИРУЧКУ**) **na ratunek [pomoc], z pomocą [odsieczą]** ○ *На потугу загону виїхали танки.* ○ Na ratunek oddziałowi wyruszyły czołgi.

♦ *Чотири тисячі охочої донської "голитьби" – одчайдушних козаків – на потугу Хмельницькому вів завзятий молодий отаман Степан Разя.* Качура.

НА ПОХМÍЛЛЯ *аналог прислівника* (у стані, який буває після пияцтва) **na kaca, na kacu, z przepicia** ○ *На похмілля він погано себе почував.*○ Na kacu źle się czuł.

♦ *У неділі на весіллі прогуляла, Понеділок на похмілля пролежала.* Чубинський.

НА ПОХÓДІ *аналог прислівника* (під час пересування війська) **podczas przemarszu** ○ *Хлопці стали друзями на поході.* ○ Podczas przemarszu żołnierze zaprzyjaźnili się.

♦ *Як і на поході, і тепер навколо натовпу стояли вершники.* А. Головко.

НА ПОЧÁТКУ *аналог прислівника* (спершу, спочатку) **najpierw, z początku** ○ *На початку розкажи, чим ти займався цілий день.* ○ Powiedz najpierw, co robiłeś przez cały dzień.

♦ *Дуже допомогла мені на початку одна обставина.* Довженко.

НА ПОЧÍН *аналог прислівника* (те саме, що **ДЛЯ ПОЧАТКУ**) **na początek** ○ *На щастя й на почин баяніст заграв для них.* ○ Na początek akordeonista zagrał dla nich na szczęście.

НА ПОША́НУ *аналог прийменника* (виявляючи до кого-н. повагу, вшановуючи когось) **na znak uszanowania [szacunku], dla uczczenia [pamięci], ku czci** ○ *На пошану батька вона посадила три берізки.* ○ Dla uczczenia pamięci ojca posadziła trzy małe brzózki.

♦ *Все палили тут невірних На пошану Сабаота.* Самійленко.

НА ПРАВА́Х *аналог прийменника* (вказує на когось, у положенні кого, виступаючи ким виявляється хтось) **na prawach, zgodnie z prawem, na mocy prawa** ○ *Він запросив гостей до себе на правах господаря.* ○ Gości przyjmował u siebie na prawach gospodarza domu.

♦ [Мілевський:] – *Простіть, Любов Олександрівно, я не люблю мішатись до чужих справ, але на правах приятеля скажу: мені здається, ви надто раптово увірвали нитку.* Л. Українка.

НА ПРА́КТИЦІ *аналог прислівника* (насправді, практично) **w praktyce** ○ *Ця справа на практиці виявилася досить складною.* ○ W praktyce okazało się, że ta sprawa jest dość skomplikowana.

♦ *Для того, щоб набрати бодай півлітра, треба таких монет вкинути теоретично п'ять, а на практиці сім-вісім.* Ю. Андрухович.

НА ПРЕДМЕ́Т *аналог прийменника* (указує на мету дії) **w celu, na ten cel** ○ *Збори було організовано на предмет нагородження переможців змагань.* ○ Zebranie zorganizowano w celu wręczenia nagród zwycięzcom.

♦ [Шумейко:] – *Якщо набалакалися, тоді поставимо на предмет голосування – що далі робити будемо?* Чабанівський.

НА [В (У)] ПРИДА́ЧУ (ДОДА́ЧУ) *аналог прислівника* (крім усього іншого; крім того) **na dodatek [dokładkę, dobitkę]** ○ *Він гарний поет, а в придачу ще й музикант.* ○ Jest dobrym poetą, a na dodatek jeszcze i muzykiem.

♦ – *Перед шлюбом дам йому або дочці банкову розписку на дві тисячі карбованців, ще й дім в додачу.* Н.-Левицький.

НА ПРОДИ́ВО. *див.* **НА ДИВО [ПРОДИВО]**

НА ПРО́ДІЛ. *див.* **У[НА] ПРОДІЛ**

НА ПРОЖИ́ТОК *аналог прислівника* (для того, щоб існувати) **na życie [utrzymanie, wyżywienie]** ○ *Все важче було студентам підробляти грошей на прожиток.* ○ Studentom coraz trudniej było zarobić na życie.

♦ – *Кукурудзи трішки було та буряків, та картоплі: думалось, на прожиток стане, хоч скупий. Землі ж не мали – забрано.* Барка.

НА ПРОЖИТТЯ *аналог прислівника* **1.** (щоб жити, мешкати постійно або тимчасово у приміщенні, населеному пункті, на певній території) **zamieszkać <na stałe>, na miejsce stałego pobytu** О *Виїхати на прожиття за кордон їх змусили обставини.* О Okoliczności zmusiły ich do zamieszkania na stałe za granicą; **2.** (те саме, що **НА ПРОЖИТОК**) **na życie [utrzymanie, wyżywienie]; na to, żeby przeżyć [wyżyć]** О *Навіть на прожиття до кінця місяця грошей могло не вистачити.* О Mogło im zabraknąć pieniędzy nawet na to, żeby przeżyć do pierwszego.

♦ *Мати з Настусею оселились на прожиття в Парижі.* Н.-Левицький.

В селі Кленоточі люди вмирали, як і скрізь на Україні, — їхній хліб і всяку поживу забрано, а самих покинуто на неминучу гибіль, бо держава, використавши силу проти них, як смертельний противник, відняла, крім харчів, також можливість заробити на прожиття. Барка.

НА ПРОРИ́В *аналог прислівника* **1.** (з метою зламати опір противника, вийти з оточення) **na przerwanie** О *На прорив було кинуто кращий загін дивізії.* О Do przerwania frontu rzucono najlepszy oddział dywizji; **2.** (на допомогу) **z pomocą [odsieczą]** О *Ситуація ускладнювалася. На прорив приїхали фахівці з різних міст України.* О Sytuacja komplikowała się. Z pomocą przybyli fachowcy z różnych miast Ukrainy.

♦ *Шляхом, що йшов вздовж Амуру, цокотіли вершники, летючи на прорив. Бій тривав, розгоряючись.* Багряний.

НА [В (У)] ПРОТИВА́ГУ *аналог прийменника* (вказує на особу, предмет, явище, що протиставляється комусь або чомусь) **w przeciwieństwie do** О *На противагу йому вона була спокійною та вродливою.* О W przeciwieństwie do niego ona była piękna ł spokojna.

♦ *Дерево на противагу воді не витримувало вічності руху.* П. Загребельний.

НА ПРОТИЛЕ́ЖНІСТЬ *аналог прийменника* (вказує на особу, предмет, явище, що протиставляється комусь (чомусь) або всупереч яким щось відбувається) **na przekór, w przeciwieństwie do** О *Дівчатка були емоційними, хлопчики ж на протилежність їм були стриманими.* О Dziewczynki były bardzo emocjonalne, chłopcy zaś, w przeciwieństwie do nich, byli opanowani.

♦ *Мічурінське вчення, на протилежність ідеалістичній вейсманістській теорії, виходить з того, що нові властивості рослин і тварин, набуті ними під впливом умов життя, можуть передаватися спадково.* З журналу.

НА ПРОЩА́ННЯ *прислівник* (перед розлученням, під час розставання) **na pożegnanie** ○ *Він протягнув на прощання руку.* ○ Wyciągnął rękę na pożegnanie.

♦ *– Добре підкували, від серця, – запевняв буковинець на прощання.* Гончар.

НА РА́ДІСТЬ *аналог прийменника* (вказує на об'єкт, на задоволення якого відбувається дія) **ku radości [uciesze, zadowoleniu]** ○ *Діти росли здоровими на радість батькам.* ○ Dzieci rosły zdrowe ku radości rodziców.

♦ *Чи має право він, Фока, втікати від боротьби? Вішатись тут, в оборозі, на радість ворогам і посміховисько панам?* Гжицький.

НА РА́ДОЩАХ *прислівник* (з нагоди радісної, приємної події, удачі) **z radości, w radosnej chwili, przy radosnej okazji** ○ *Вони на радощах міцно поцілувалися.* ○ Z radości pocałowali się.

♦ *На радощах Тарас Трясило закликав Неврана і весь його загін в гетьманський двір.* В. Шевчук.

НА РАХУ́НКУ *в ролі присудка* (враховується, числиться, значиться) **liczyć się** ○ *У нього кожна хвилина на рахунку.* ○ Dla niego liczy się każda chwila.

♦ *Вже на рахунку є дещо – одпустив кількох спекулянток, кількох знайомих колгоспниць, котрі несли з сусідніх сіл борошно.* Чабанівський.

НА РИ́БУ *аналог прислівника* (на рибальство) **na ryby** ○ *Звечора вони збирались на рибу.* ○ Wieczorem mieli zamiar pójść na ryby.

♦ *Ми часто випливали удвох на рибу.* Коцюбинський.

НА РИСТЯ́Х *аналог прислівника* (те саме, що **НА РИСЯХ**) **kłusem** ○ *Повз вікна на ристях промчалися вершники.* ○ Pod oknami kłusem przemknęli jeźdźcy.

♦ *Соса привіз свою батарею на ристях. Одна за одною чотири гармати стали вряд на бугрі.* Яновський.

НА РИ́СЯХ *аналог прислівника* (риссю) **kłusem** ○ *Загін рухався на рисях.* ○ Oddział poruszał się kłusem.

♦ *Кінnота йшла на рисях, а танк бризкав на ліс з кулеметів.* Трублаїні.

НА РІ́ВНИХ *аналог прислівника* (виявляючи, маючи однакові інтелектуальні або фізичні можливості) **jak równy z równym, jak równy równego, na równi** ○ *Обидві спортсменки добре підготовлені і мо-*

жуть вести боротьбу на рівних. О Obie zawodniczki są dobrze przygotowane i mogą konkurować na równi.

НА РІВНІ[1] *аналог прийменника* **1.** (вказує на те, у повній відповідності до чого відбувається дія) **na odpowiednim poziomie, zgodnie z** О *Фермерські господарства розвиваються на рівні вимог часу.* О Gospodarka rolna rozwija się zgodnie z duchem czasu; **2.** (вказує на когось або щось, на одній лінії (висоті, глибині) з ким, чим перебуває або діє хтось або щось) **równo z, na poziomie, na wysokości** О *Він стояв на рівні вікон і дивився, що відбувається у хатинці.* О Stał na wysokości okien i patrzył, co się dzieje w domu.

♦ *Вміти творити – це означає бути також мислителем своєї епохи, бути на рівні передових ідей свого часу.* Довженко.

Він [Григорій] *пригадував географічну карту, і виходило, що вони десь на рівні Сочі або Севастополя.* Багряний.

НА РІВНІ[2] *в ролі присудка* (задовольняє найсуворіші вимоги) **na <odpowiednim> poziomie** О *Його доповідь була цілком на рівні.* О Jego referat był na odpowiednim poziomie.

♦ [Родіон (подивився на годинник):] – *Точно! Ідуть, Антоне Лукичу. Щоб все було на рівні.* Корнійчук.

НАРІВНІ (НАРІВНІ́, УРІВНІ, УРІВЕНЬ) З *аналог прийменника* (вказує на когось або щось, на рівних умовах, правах з ким або чим діє хтось або щось) **na równi z (ze), na [do] wysokości, na jednym poziomie** О *Нарівні з будинком стояло молоденьке деревце.* О Młode drzewo rosło na równi z budynkiem.

♦ *На рівні з вікном тьмяно біліли припорошені пилом розквітлі акації.* Гончар.

Тінь Попенкова... колишеться на рівні з тінню Петровою. П. Мирний.

НА РІ́ДКІСТЬ *аналог прислівника* (підкреслює високий ступінь ознаки, якості, незвично) **jak rzadko, wyjątkowo, nadzwyczaj** О *Вона відзначалася на рідкість жвавим розумом.* О Wyróżniała się wyjątkowo żywym umysłem.

♦ *– Це чоловік непевний, – промовив Іван Макарович. – Його треба боятись. Це злий чоловік, на рідкість злий.* Гжицький.

НА РО́ЗВІД (РОЗВІ́Д) *аналог прислівника* (з метою розвести, розмножити, одержати повний урожай, приплід) **na przychówek [zarybek *(o rybach)*], na nasiona [szczepki, rozsady, sadzonki *(o*

***roślinach)*]; jako szczepki [sadzonki *(o roślinach)*]; do sadzonki** ○ *Дві квіточки лишилися на грядці на розвід.* ○ Dwa kwiatki zostały na grządce jako sadzonki.

♦ *Полючи на городі в багатого мужика, вона не хотіла брати грошей, а прохала одсипати пшеничним зерном, щоб мати гарний гатунок пшениці. Це на насіння, на розвід.* Коцюбинський.

НА РО́ЗЛИВ *прислівник* (наливаючи у щось, коли купується або продається) **rozlewany, lany** ○ *Молоко продається у пляшках та на розлив.* ○ Mleko można kupić w butelkach albo rozlewane.

НА РО́ЗПЛІД *аналог прислівника* (те саме, що **НА РОЗВІД**) **do [dla] rozpłodu; na przychówek; jako szczepki [sadzonki *(o roślinach)*], na nasiona [sadzonki, rozsadę *(o roślinach)*]** ○ *Кілька кущів полуниці вона залишила на розплід.* ○ Kilka krzewów truskawek zostawiła jako sadzonki.

♦ [Баби:] – *Як будуть розбирати економію в пана, я візьму тільки руду корову. – А мені коли б пару гусей на розплід.* Коцюбинський.

НА <СВІЙ (ТВІЙ, ВЛА́СНИЙ)> РО́ЗСУД *аналог прислівника* (згідно з своїм (власним, твоїм) рішенням, розумінням чого-н.) **według <swojego (twojego, własnego) > uznania** ○ *– Вирішуй це питання на свій розсуд.* ○ – Rozwiąż tę kwestię według własnego uznania.

♦ *Він тримався самовпевнено, все робив на свій розсуд і терпіти не міг ніякої критики.* Минко.

НА САМОТИ́НІ *аналог прислівника* (те саме, що **НА САМОТІ**) **w osamotnieniu, na odludziu [osobności], samemu** ○ *Він мріяв побути хоча б трішки на самотині.* ○ Marzył o tym, żeby chociaż trochę pobyć samemu.

♦ *Втомивши за день відданих своїх співробітників, змучений і знесилений, тікав [Мічурін] рятуватись на самотині до своєї улюбленої супротивниці – природи.* Довженко.

НА САМОТІ́ *аналог прислівника* (без нікого, наодинці) **w osamotnieniu, na osobności [odludziu], samemu** ○ *Вечорами вона лишалася у квартирі на самоті.* ○ Wieczorami zostawała sama w mieszkaniu.

♦ *Гнат тримається бундючно. Хотів піймати на самоті Марію і два рази вже виходив надвір.* Самчук.

НА СВІТА́НКУ (СВІТА́ННЯ, СВІТА́ННІ) *аналог прислівника* (рано-вранці) **o świcie** ○ *На світанку випав перший сніг.* ○ O świcie spadł pierwszy śnieg.

♦ *Мені здається, жив ти на світанні, в однім степу кропила нас роса.* В. Стус.

НА СЕ́БЕ *аналог прислівника* (взяти відповідальність, розплачуватись самому; у напрямку до суб'єкта; протилежне **ВІД СЕБЕ** у 1 знач.) **do siebie** ○ *Ці двері відчиняються на себе.* ○ Te drzwi otwierają się do siebie.

♦ *Всю силу першого удару бійці на себе прийняли.* Сосюра.

НА СКАКУ́ *аналог прислівника* (навскач, під час руху ускач) **w pełnym galopie, galopując, w skoku [pędzie]** ○ *Він промчався мимо, викрикуючи щось на скаку.* ○ Przegalopował, krzycząc coś w pędzie.

♦ *З краю в край колона на скаку весело палила в небо з тисяч карабінів і автоматів, палила з чого попало, шаленіючи в нестримному радісному екстазі.* Гончар.

НАСКІ́ЛЬКИ.., НАСТІ́ЛЬКИ <Ж> (НАСКІ́ЛЬКИ, НАСТІ́ЛЬКИ <Ж>) *аналог сполучника* (приєднує частини речення, у яких якості, ознаки зіставляються за їхнім ступенем) **odpowiednio do tego; stosownie do tego; o ile (ileż).., o tyle (tyleż); na tyle.., na ile; równie.., jak** ○ *Наскільки ви працювали, настільки ж вас буде і оцінено.* ○ Będziecie oceniani stosownie do tego, jak pracowaliście. ○ *Наскільки ми маємо потребу у взаємозв'язках із західними державами, настільки й вони потребують співробітництва з нами.* ○ Współpraca z innymi państwami zachodnimi jest nam potrzebna na tyle, na ile współpraca z nami potrzebna jest im.

♦ *Наскільки він сам симпатичний, настільки жінка його не сподобалась мені.* Коцюбинський.

НА СЛА́ВУ *аналог прислівника* (дуже добре, надзвичайно) **nad podziw** ○ *Троянди квітнуть на славу.* ○ Róży kwitną w tym roku nad podziw. // *в ролі присудка* ○ *Урожай у цьому році на славу.* ○ Urodzaj mamy w tym roku nad podziw wysoki.

♦ *Кімната вийшла на славу.* Гончар.

НА СЛОВА́Х *аналог прислівника* **1.** (в усній формі) **w formie ustnej [werbalnej], ustnie, werbalnie** ○ *Він повинен був усе пояснити нам на словах.* ○ Powinien był nam wszystko ustnie wyjaśnić; **2.** (у розмові,

а не справді) **w słowach, w gębie** ○ *На словах у нього все виходить добре.* ○ Jest mocny tylko w gębie.

♦ *Прибіг гінець* [гонець] *з письмом к Латину... і на словах додав: –Царю Латине неправдивий! Ти слово царське зламав.* Котляревський.

На словах наче й добрий, дав [Огієнко] *матері навіть попону хлопцеві ноги прикрити, а почувається, якби сила, – передушив би і Яреська, і матір, і весь їхній рід.* Гончар.

НА СЛУ́Х *аналог прислівника* (тільки слухаючи) **na słuch, ze słuchu** ○ *Він на слух вгадував, як працює машина.* ○ Na słuch wyczuwał, jak chodzi samochód.

♦ *– Я вам вдвадцяте кажу, – на слух не сприймаю вірші.* Корнійчук.

НА СМА́К *аналог прислівника* (так, як відчувається на язиці, в роті) **w smaku, smakować** ○ *Напій приємний на смак.* ○ Napój jest przyjemny w smaku.

♦ *Я дуже люблю сюди заходити, це славне місце, тому що в них завжди буває теплий бульйон з яйцем, на смак майже як домашній.* Ю. Андрухович.

НА СМЕРКА́ННІ *аналог прислівника* (після заходу сонця; коли смеркає) **o zmroku [zmierzchu, mroku]** ○ *Вже на смерканні зійшлися всі додому.* ○ Już o zmierzchu wszyscy zebrali się w domu.

♦ *Хлопці швиденько забрали рушниці і догнали Наталку. Григорій взяв дубельтівку. В розпадку було мокро і півтемно, мов на смерканні. Сюди не добивається сонечко.* Багряний.

НА [В (У)] СМЕ́РТЬ *аналог прислівника* **1.** (так, що настає смерть) **na śmierć, śmiertelnie** ○ *Розвідника забили вороги на смерть.* ○ Wrogowie śmiertelnie ranili zwiadowcę; **2.** (дуже, сильно, нещадно) **śmiertelnie** ○ *Шарудіння під деревом злякало її у смерть.* ○ Szuranie pod drzewem przestraszyło ją śmiertelnie.

♦ *Це-бо було горде створіння. Як той Дикий кінь, що ладен забити на смерть того, хто посміє доторкнутись до нього рукою.* Багряний.

Рідко сходилися подорожні застоювати чергу: на цілу ніч, безконечну ніч, що змучувала на смерть. Барка.

НА СМІХ *аналог прислівника* **1.** (заради жарту) **dla żartu [śmiechu, hecy]** ○ *Хлопці вирішили на сміх обмінятися своєю одежею.* ○ Chłopcy dla hecy postanowili zamienić się ubraniami; **2.** (для насмішки, для посміху) **dla żartu, kpina, drwina** ○ *Здавалося, ці вірші були написані на сміх.* ○ Te wiersze wydawały się być kpiną.

♦ *Недолюбляють дулі й люди; на сміх туленик, а суни – хуртовина велика буде – така, що й Боже борони!* Глібов.

[Богун:] – *Ви ж дивіться, – король хоч би на сміх щось пообіцяв: кладіть, мовляв, зброю до ніг і чекайте на мою ласку.* О. Соколовський.

НА СО́ВІСТЬ *прислівник* (добре, добросовісно, старанно) **sumiennie, dobrze** О *Роботу виконано на совість.* О Robotę wykonano sumiennie.

♦ *Воювали ми з тобою не один день, воювали на совість, ніхто не дорікне.* Гончар.

НА СО́РОМ <СОБІ, МЕНІ, НАМ> *у ролі вставного слова* (вживається для вираження незадоволення чиєюсь поведінкою, вчинком, засуджуючи їх) **ku <swojemu, mojemu, naszemu> wstydowi** О *Він, на сором собі, не впізнав старого приятеля.* О Ku swojemu wstydowi nie poznał starego przyjaciela.

♦ *А тут, на сором мені, люди йдуть на поле та ще юрбами.* Н.-Левицький.

НА СПА́ДІ *в ролі присудка* (вкінці, близько до кінця) **zacząć ubywać, spadać, opadać, pod koniec, na wykończeniu, ku końcowi** О *День вже був на спаді.* О Dzień zbliżał się ku końcowi.

♦ *Червнева ніч уже на спаді.* Смілянський.

НА СПЕ́ЦІ *аналог прислівника* (там, де дуже припікає сонце; коли дуже припікає сонце) **w największym słońcu, w skwarze [upale]** О *Довго витримати на спеці було неможливим.* О Trudno było wytrzymać w takim upale.

♦ *Високі гори довкола, покриті чорним смерековим лісом, немов дрімали на спеці, дихаючи гарячим смоляним запахом.* Франко.

НА СПО́ГАД[1] *аналог прислівника* (те саме, що **НА ПАМ'ЯТЬ**) **ofiarować w prezencie, na pamiątkę; jako upominek** О *Цю фотокартку я візьму собі на спогад.* О To zdjęcie wezmę ze sobą na pamiątkę.

♦ *Гарна штука війна... відти не вирвешся, змеле, кісток не лише на спогад.* Чабанівський.

НА СПО́ГАД[2] *аналог прийменника* (те саме, що **НА ЗГАДКУ**[2]) **na pamiątkę, ku pamięci, w dowód pamięci, wyrazem pamięci, jako wspomnienie** О *На спогад тих подій він присвятив багато своїх творів.* О Ku pamięci tych wydarzeń poświęcił wiele swoich utworów.

НА СПО́МИН[1] *аналог прислівника* (те саме, що **НА ПАМ'ЯТЬ**) **ofiarować w prezencie, na pamiątkę [upominek]** О *Деякі речі він залишив собі на спомин.* О Niektóre rzeczy zostawił sobie na pamiątkę.

♦ *Кожний з "клієнтів", стрічаючись з Лазарем в останню годину, лишав йому дещо на спомин: погляд, якийсь особливий і незвичайний голос, колір волосся і форму шиї, рухи, слова.* Коцюбинський.

НА СПО́МИН[2] *аналог прийменника* (те саме, що **НА ЗГАДКУ**[2]) **na pamiątkę, w dowód pamięci, wyrazem pamięci, jako wspomnienie** ○ *На спомин дружби він подарував їй свою першу книжку.* ○ W dowód pamięci ofiarował jej w prezencie swoją pierwszą książkę.

♦ *На рідному полі співучую долю вподобав ти нам, – на втіху сучасну, на спомин унукам, на славу дідам.* Глібов.

НА СТВЕ́РДЖЕННЯ. *див* **НА ПІДТВЕРДЖЕННЯ (ПОТВЕРДЖЕННЯ) [СТВЕРДЖЕННЯ]**

НА СТВЕ́РДЖЕННЯ ТОГО, ЩО. *див.* **НА ПІДТВЕРДЖЕННЯ (ПОТВЕРДЖЕННЯ) [СТВЕРДЖЕННЯ] ТОГО, ЩО**

НАСТІ́ЛЬКИ.., НАСКІЛЬКИ (НАСТІ́ЛЬКИ, НАСКІЛЬКИ), *аналог сполучника* (те саме, що **ОСТІЛЬКИ.., ОСКІЛЬКИ (ОСТІЛЬКИ, ОСКІЛЬКИ) o tyle.., o ile; na tyle..., na ile; tak bardzo..., jak** ○ *Він буває справедливим настільки, наскільки йому дозволяють обставини.* ○ Bywa sprawiedliwy na tyle, na ile pozwalają mu okoliczności.

НА СТОРОНІ́ *аналог прислівника* (те саме, що **НА ЧУЖИНІ**) **w obcym kraju, w obcych stronach, na obczyźnie** ○ *Вона жила на стороні, у родичів.* ○ Mieszkała w obcym kraju u krewnych.

♦ *– А може зі мною в супрягу? Соловини, га? Чи таки й справді собі десь уже на стороні сівача запримітили?* Гончар.

НА СТО́РОНУ *аналог прислівника* (те саме, що **НА БІК**[1]) **na lewo** ○ *На жаль, з цієї бібліотеки на сторону пішло багато книжок.* ○ Niestety z tej biblioteki dużo książek poszło na lewo.

♦ *– Вибирай сама, хто тобі по серцю, і скажи мені: чи прийдеться тебе на сторону віддавати, чи у прийми кого взяти.* Кв.-Основ'яненко.

НА ТЕ́, ЩОБ (ЩОБИ) *сполучник* (те саме, що **ДЛЯ ТОГО, ЩОБ (ЩОБИ) dlatego, że; po to, żeby; po to, aby; z tym, żeby, w tym celu, żeby** ○ *На те й мати потрібна, щоб пожаліти дитину.* ○ Matka potrzebna jest po to, żeby pocieszyć dziecko.

♦ *– Знаєш добре, що тітка не прийме тебе, бо ж вона тільки на те держала тебе, щоб випхати заміж, а тепер не схоче бачити тебе на очі.* Франко.

НА ТІЙ ПІДСТА́ВІ, ЩО *аналог сполучника* (приєднує підрядну частину, що обґрунтовує дію головної частини) **na tej podstawie, że; na podstawie tego, że; ponieważ; gdyż; z racji tego, że; w oparciu o** О *Комісія вирішила не робити висновків на тій підставі, що питання ще ретельно не вивчено.* О Komisja postanowiła nie wyciągać jeszcze wniosków, ponieważ ta kwestia nie została jeszcze dostatecznie zbadana.

♦ *Чи ж міг він ось так відразу, кількома словами скаламутити чистоводдя її душі тільки на тій підставі, що все на світі рано чи пізно повинно слугувати пошукам істини?* П. Загребельний.

НА [В (У)] ТОЙ ЧА́С *прислівник* (на той момент у минулому) **podczas, w trakcie[czasie], w owych czasach (w owym czasie), w tym czasie** О *Це було у минулому році, в той час ми були на дачі.* О To było w ubiegłym roku podczas naszego pobytu za miastem.

♦ *Побіг до Юдки – Юдки не було в Бориславі, поїхав робити контракт з якоюсь дистилярнею на достарчування кип'ячки і роботу на той час стримав, лиш позамикав і сторожу приставив.* Франко.

НА [В (У)] ТОЙ ЧА́С<,> КОЛИ́ *сполучник* **1.** (об'єднує головну і підрядну частини речення із знач. одночасності дії) **podczas, gdy; w momencie, gdy; gdy tymczasem; w chwili; wtedy, gdy; na ten czas; w tym czasie** О *У той час коли ми підходили до будинку, раптово почався дощ.* О W momencie, gdy zbliżaliśmy się do budynku, nagle lunął deszcz; **2.** (об'єднує головну і підрядну частини речення із значенням дій, які не відповідають одна одній) **w <tym> momencie, gdy [kiedy]** О *У той час коли почався дощ, ми вже увійшли у квартиру.* О W tym momencie, kiedy zaczął się deszcz, weszliśmy już do mieszkania.

♦ *Свідомість його двоїться, і в той час коли він бачить наслідки поєдинку свого – він знає, що це фантазія, дурниці, що він нізащо – от нізащо! – не підставить чола свого під люфу пістолета.* Коцюбинський.

[Куста:] – *Анакреон старіший був над тебе в той час, коли складав веселі оди. От якби нам хто заспівав котру.* Л.Українка.

НА [В (У)] ТОЙ ЧА́С ЯК *сполучник* **1.** (те саме, що **НА [В (У)] ТОЙ ЧАС КОЛИ** у 1 знач.) **na ten czas; w tym czasie; podczas<,> gdy; w momencie, gdy; gdy tymczasem; w chwili; wtedy, gdy** О *У той час як я познайомився з ним, він був уже не молодим.* О Wtedy, gdy go

poznałem, był już niemłody; **2.** (те саме, що **В (У) ТОЙ ЧАС КОЛИ** у 2 знач.) **podczas<,> gdy; w momencie, gdy** ○ *У той час як багато її колег сумнівалися у потребі цієї роботи, вона успішно закінчила почату справу* ○ Podczas gdy jej koledzy mieli wątpliwości co do tego, czy jej działalność jest potrzebna, pomyślnie zakończyła swoje przedsięwzięcie; **3.** (з'єднує головну і підрядну частини речення з протилежними знач.) **na ten czas, jak; w [tym] czasie, gdy; jeszcze [nawet] wtedy, gdy** ○ *Сніг усе не танув, у той час як була вже пізня весна.* ○ Śnieg nie topniał nawet wtedy, gdy nastała już późna wiosna.

♦ *В той час як вербівські бурлаки розмовляли з робітниками, надійшов сам посесор.* Н.-Левицький.

– Повір мені, – що я Твій друг, але також і Твій Верріна, в той час як Ти для мене Фіаско – той Фіаско Шіллера, який хотів визволити свою Батьківщину з метою її пригноблення. Федькович.

У той час, як наші мандрівники другого дня вранці уже відпочивали в Чемалі, художник Ломов тільки прокинувся. Гжицький.

НА [В (У)] ТУ ПÓРУ *аналог прислівника* (те саме, що **НА [В (У)] ТОЙ ЧАС**) **w owych czasach (w owym czasie), w tym czasie, podczas, w trakcie [czasie], wtedy** ○ *В ту пору вона була молодою та гарною.* ○ Wtedy była młoda i piękna.

♦ *На ту пору прикотяться вози до мого двору уперше і в останнє у житті, зронивши долу вороне іржання.* В. Стус.

НА УСТÁХ *у ролі присудка* (відомий, у пам'яті, у мовленні, у словах) **na ustach** ○ *Його ім'я ще у всіх на устах.* ○ Jego imię było jeszcze na ustach wszystkich.

♦ *Десь у підсвідомості билась думка: мрійник, поет, гнане вітрами настрою вітрило, сліпець з прекрасними словами на устах.* Чабанівський.

НА ХВИЛИ́НУ; НА ХВИЛИ́НКУ *аналог прислівника* (ненадовго, на дуже обмежений час) **na chwilę (chwilkę), na moment** ○ *Замовкла вона лише на хвилинку.* ○ Zamilkła tylko na chwilkę.

♦ *У Христі вже кололо в боці, серце било, як молотом, страх за сина не давав їй перепочити й на хвилину.* П. Панч.

НА ХОДУ́ *аналог прислівника* **1.** (під час руху; продовжуючи рухатися) **podczas ruchu [jazdy], w biegu** ○ *Він виплигнув із потягу на ходу.* ○ Wyskoczył z pociągu w biegu; **2.** (мимохідь, нашвидку) **w biegu [pośpiechu], na kolanie** ○ *Спізнюючись, він на ходу поснідав.* ○ Był

już spóźniony, więc zjadł śniadanie w biegu; **3.** (легко, без зусиль, затримок) **na poczekaniu, od ręki, z mety [miejsca]** О *Анекдоти він видумує на ходу.* О Dowcipy wymyślał na poczekaniu; **4.** *в ролі присудка* (у робочому стані) **być na chodzie** О *У нього машина на ходу.* О Jego samochód jest na chodzie.

♦ *Деякі годували волів на ходу, з рук.* Гончар.

Гурт розсипався, розбився і, на ходу прощаючись, розійшлася кожна купка своєю дорогою. Мирний.

– А може, це не Щербини були, а хтось із тих, які живуть у моєму лісі? Пігловський на ходу ловить панську думку і одразу ж приноровляється до неї. Стельмах.

Хай вантажна стріла труду буде вірна, як руки робочі, і машини нехай на ходу будуть в буряні й темні ночі. Забашта.

НА ЦЕ́Й РАЗ (ЦЬОГО РА́ЗУ, СЕ́Й РАЗ) *аналог прислівника* (саме зараз, у цьому випадку) **tym razem** О *На цей раз він пробачив йому невдалу витівку.* О Tym razem wybaczył mu ten niestosowny wybryk.

♦ *– Зробіть це для мене, Катре! Згода? Катря здвинула плечима, на цей раз уже справді вагаючись.* Бровка.

НА ЧЕ́РЗІ *в ролі присудка* (бути одним з перших по порядку проходження; чекати рішення) **kolej na, na liście, w kolejce [kolejności]** О *На черзі була подорож за кордон.* О A teraz kolej na podróż za granicę.

♦ *Тепер на черзі одне приємне відкриття. Виявляється, що в "Закусочній" разом зі здачею тобі у власність перейшла двокопійчана монета.* Ю. Андрухович.

НА [В (У)] ЧЕ́СТЬ *аналог прийменника* **1.** (вказує на того, на знак пошани до якого відбувається дія) **na cześć** О *Звучить гімн на честь держави-переможця.* О Rozbrzmiewa hymn na cześć państwa, które zwyciężyło; **2.** (вказує на урочистий привід) **na cześć, z okazji [powodu], w związku z** О *В честь закінчення школи було влаштовано бал.* О Z okazji zakończenia szkoły został urządzony bal; **3.** (те саме, що **В ІМ'Я** у 2 знач.) **ku czci [pamięci], na cześć [chwałę]** О *Цей подарунок він зробив на честь їхньої зустрічі.* О Ten podarunek zrobił na cześć ich spotkania.

♦ *Заходьте в світ, де склиться джерело, Де в'ються ластівки. Снують брунатні бджоли, Де в честь оратая пшениця гне стебло, Де дерево життя не зав'яда ніколи.* Рильський.

– Не завадило б по чарці, браття, на честь такої зустрічі? – спитав Хмельницький. В. Шевчук.

Народе польський! День новий Стрічаєш ти у славі... Тож повні келихи налий На честь усій державі. Рильський.

НА ЧОЛІ[1] *прислівник* (попереду, очолюючи щось) **na czele [przedzie], na honorowym miejscu, u szczytu** ○ *Увечері вся родина зібралася за столом, на чолі, як завжди, був дідусь.* ○ Wieczorem cała rodzina zebrała się przy stole, u szczytu jak zawsze siedział dziadek.

♦ *Засяє світло дужче сонця, геть всі негоди і жалі, ось-ось шаблі, і запорожці, і сивий гетьман на чолі – рубають, б'ють, скидають з палуб, збивають, ломлять яничар!* Ю. Дараган.

НА ЧОЛІ[2] *аналог прийменника* (вживається при вказівці на те, що очолюється кимось або чимось) **na czele** ○ *Він знаходився довго на чолі літературного процесу.* ○ On długo stał na czele procesu literackiego.

♦ *Коли Непран на чолі гурту веслярів вибіг на палубу, Микола бився шматком весла із яничарами, що обступили його, мов вовка лихі хорти.* В. Шевчук.

НА ЧОЛІ З *аналог прийменника* (вживається при вказівці на того, хто виступає у ролі лідера, керівника) **na czele z, pod przewodnictwem [przewodem]** ○ *Тією стежкою на чолі з Сергієм діти поверталися додому.* ○ Tą ścieżką dzieci na czele z Sergiejem wracały do domu.

♦ *Помалу, ледве переставляючи ноги, зайшло четверо хлопчаків на чолі з малим Тарасенком.* Яновський.

НА ЧУ́ДО *прислівник* (те саме, що **НА ДИВО [ПРОДИВО]**) **nad podziw, ku zdumieniu [zdziwieniu], nadzwyczaj, wysublimowany** ○ *Він мав на чудо тонке почуття гумору.* ○ On miał nadzwyczaj wysublimowane poczucie humoru.

НА ЧУЖИНІ *аналог прислівника* (в іншому місці; не там, де працює, живе; не в своїй оселі) **w obcym kraju, na obczyźnie, w obcych stronach** ○ *Він довго працював на чужині.* ○ Przez długi czas pracował na obczyźnie.

♦ *Чи ти чи ні, а помремо на чужині, шукавши отчого порогу.* В. Стус.

НА ШКО́ДУ *аналог прийменника* (вказує на негативні наслідки, шкоду від чогось) **na szkodę [niekorzyść], ze szkodą dla, szkodzić, być szkodliwym** ○ *Погане харчування завжди на шкоду здоров'ю.* ○ Złe odżywianie zawsze szkodzi zdrowiu.

♦ *Від кожного щось та залежить. Я й не переступлю того, що на шкоду іншим.* Мушкетик.

НА ШЛЯХУ́ *аналог прийменника* (вказує на напрямок діяльності, процесу) **na drodze do, w kierunku [stronę]** ○ *Зроблено значний крок на шляху розширення міжнародного співробітництва.* ○ Poczyniono znaczne kroki w kierunku rozwoju współpracy międzynarodowej.

♦ *Війна за УНР була останнім університетом Євгена Маланюка на шляху осягнення надзвичайно складної науки – націології.* Куценко.

НА ШЛЯХУ́ (ШЛЯХА́Х) ДО *аналог прийменника* (вказує на явище, що розвивається як мета дії) **na drodze do** ○ *Іще один важливий крок на шляху до завоювання золотих медалей чемпіонок зробили наші спортсменки.* ○ Jeszcze jeden krok na drodze do zdobycia złotego medalu zrobiły nasze zawodniczki.

♦ *На шляху до Італії Генріх святкував різдво в Бургундії.* П. Загребельний.

НА ЩА́СТЯ *аналог прислівника* **1.** (бажаючи щастя, успіху, удачі) **na szczęście** ○ *Прощаючись, вона подарувала йому свій талісман на щастя.* ○ Żegnając się, podarowała mu swój talizman na szczęście; **2.** *в ролі вставного слова* (вживається для вираження задоволення з приводу чогось) **na szczęście, ku radości [zadowoleniu]** ○ *На щастя, ми знайшли місток, і нам не довелося переходити річку вбрід.* ○ Na szczęście, znaleźliśmy mostek i nie musieliśmy przekraczać rzeki w bród.

♦ *Кілька років зберігала Яресьчиха в скрині на самому дні синове срібло. Видобула його лише в день проводів, урочисто вклала хлопцеві в руку: – Це тобі, сину, на щастя.* Гончар.

На щастя, з'явився знов горішняк-друзяка, і не було потреби сідати ще раз за остогидлі і важучі весла. В. Шевчук.

НА ЩО́ ВЖЕ *аналог сполучника* (приєднує підрядну частину, в якій поряд із вичерпаністю ознаки міститься допустове обмеження) **ale<ż>; choć; chociaż...<,> lecz; chociaż.., to i; mimo tego, że** ○ *На що вже мій приятель розумний, і той розгубився у цій ситуації.* ○ Chociaż mój przyjaciel jest bardzo mądry, to i on pogubił się w tej sytuacji.

♦ *На що вже Зайчик-стрибунець – І той урве хоч хвостика кінець.* Глібов.

НЕ БЕЗ *аналог прийменника* (з незначною часткою чогось) **nie bez, nie brak mu [jej, nam, wam itd.], nie brakuje** ○ *Наш сусіда не без хитрощів.* ○ Naszemu sąsiadowi nie brakuje sprytu.

♦ *Сьогодні, певне, буде у Корсуні і Наталка Шулячівна, то ти, яко чоловік не без розуму, поклонися їй од мене.* Шевченко.

НЕ БІДА́ *у ролі присудка* (нічого, не погано; дарма, байдуже) **<nic> nie szkodzi, to żadne nieszczęście, nie ma nieszczęścia [zmartwienia, kłopotu]** ○ *Не біда, як ти й сам прийдеш.* ○ Nic nie szkodzi, jeżeli przyjdziesz sam.

♦ *І трактори, що заповзли в аули, І літаки над хмарами шугають – то не біда, що те сто раз ми чули, що те і діти знають.* В. Симоненко.

НЕ БІ́ЛЬШЕ (БІЛЬШ)[1] <ЯК (НІЖ)> *прислівник* (вказує на верхню часову чи кількісну межу, протилежне **НЕ МЕНШЕ (МЕНШ)[1] <ЯК (НІЖ)>**) **nie więcej <niż>; nie więcej <jak>** ○ *У кімнаті було не більше двадцяти осіб.* ○ W pokoju było nie więcej jak dwadzieścia osób.

♦ [Фріда:] – *Будь ласка. Я буду ждати не більше як п'ять хвилин.* Винниченко.

НЕ БІ́ЛЬШЕ (БІ́ЛЬШ)[2] *аналог частки* (служить для обмеження чогось) **nie więcej <tego>, przeszło, i tyle, i nic ponad to** ○ *Їх стосунки були привітними, але не більше.* ○ Ich relacje były przyjacielskie i nic ponad to.

♦ – *Хіба вже так близько село? – спитав знов Дмитро Іванович.* [Басаргін:] – *Недалеко, кілометрів десять, не більше.* Гжицький.

НЕ ВА́РТ *у ролі присудка* (не потрібно, не має цінності) **nie warto, nie jest tego wart** ○ *Не варт було починати цієї справи.* ○ Nie warto było tego zaczynać.

♦ *Тут думки розподілились. Одні казали, що не варт поспішати, раз безпосередньої небезпеки поки що немає.* В. Гжицький.

НЕВВАЖА́ЮЧИ НА *прийменник* (те саме, що **НЕЗВАЖАЮЧИ НА**) **bez względu na, bez uwzględnienia, mimo że** ○ *Невважаючи на дощ, на майдані зібралося багато народу.* ○ Mimo że padał deszcz, na placu zebrało się dużo ludzi.

♦ *Однак, не вважаючи на той зневажливий рух, хмарка турботи повила Замфірове чоло.* Коцюбинський.

НЕВВАЖА́ЮЧИ НА ТЕ, ЩО *аналог сполучника* (те саме, що **НЕЗВАЖАЮЧИ НА ТЕ, ЩО**) **bez względu na to, że; mimo <tego>, że** ○ *Невважаючи на те, що йому це не подобалось, він продовжував її вислуховувати.* ○ Mimo że nie podobało mu się to, ciągle jej słuchał.

♦ *Невважаючи на те, що він напружував її [пам'ять] і підганяв, йому не вдалося ясно згадати всього, уявити себе, всі свої вчинки і почуття.* Коцюбинський.

НЕВЖЕ́ Ж; ТА НЕВЖЕ́Ж *частка* (служить для вираження сумніву, недовіри) **czyżby <to>, nie do wiary, doprawdy** ○ – *А він без тебе сумує? –Та невже ж?* ○ – A on za tobą tęskni? – Nie do wiary.

♦ *Вони посхапувалися і собі ж до вікна. А се що? З полудня вже? Невже ж ми так довго спали.* Франко.

НЕ В ЗМО́ЗІ *в ролі присудка* (не годен; не мати спроможності, можливості; протилежне **В ЗМОЗІ**) **nie być w stanie, nie móc, nie potrafić** ○ *Зал не в змозі помістити усіх бажаючих.* ○ Sala nie jest w stanie pomieścić wszystkich chętnych.

♦ *Років півтора тому, пізньої осені, ти перевертався в ліжку до третьої ночі, ніяк не в змозі заснути.* Ю. Андрухович.

НЕ В ЛА́Д *прислівник* (нестройно, неузгоджено; протилежне **В ЛАД**) **nieharmonijnie, fałszując, fałszować** ○ *Почалася репетиція. Спочатку хор заспівав не в лад.* ○ Rozpoczęła się próba. Z początku chór zafałszował.

♦ *Хто з нею добре знається, До того обзивається, А хто не в лад її бере, Аж по душі вона дере.* Глібов.

НЕ В ЛАДА́Х *у ролі присудка* (не у згоді; у розладі) **być na bakier z, mieć na pieńku** ○ *З дитинства вона була не в ладах з математикою.* ○ Od dziecka była na bakier z matematyką.

♦ *– Чи ти думаєш, що я хочу бути не в ладах з тобов* [тобою]... – *засміялася і додала тихо: – І з твоїми дітьми... і з цілим нашим краєм.* Кундзич.

НЕ В МІ́РУ *аналог прислівника* (те саме, що **БЕЗ МІРИ**) **ponad miarę, bez miary, niepomiernie, ogromnie** ○ *Подруга була не в міру балакучою.* ○ Przyjaciółka była ogromnie gadatliwa.

♦ *Якась не в міру строго вихована читачка може навіть насварити мене, сказати, що я просто кокетую або граю в слова.* Чабанівський.

НЕ В РА́ДІСТЬ *у ролі присудка* (не дає задоволення, щастя; не доставляє радості) **nie cieszy; nie sprawia [daje] radości [satysfakcji]** ○ *Він був засмучений, і робота була не в радість.* ○ On był zmartwiony i praca nie sprawiała mu przyjemności.

НЕ ВРА́З *прислівник* (не в той же час; не в ту ж мить) **nie od razu** ○ *Не враз побачити у траві темну головку гриба.* ○ Nie od razu można zobaczyć w trawie ciemny kapelusz grzyba.

НЕ ВРАХО́ВУЮЧИ *прийменник* **1.** (вказує на об'єкт, що входить до ряду інших як само собою зрозуміле) **nie licząc, poza** ○ *У місті було два мости, не враховуючи залізничного.* ○ W mieście były dwa mosty, nie licząc kolejowego; **2.** (вказує на об'єкт, що є винятком з ряду інших) **z wyjątkiem, wyłączając, poza, oprócz** ○ *Усі футболісти нашої збірної, не враховуючи воротаря, змістилися на поле супротивника.* ○ Wszyscy piłkarze naszej reprezentacji, z wyjątkiem bramkarza przesunęli się na pole przeciwnika.

НЕ В РАХУ́НОК *у ролі присудка* (не береться до уваги) **nie liczyć się z, nie brać pod uwagę** ○ *Робота, яку вони виконали з таким трудом, була не в рахунок.* ○ Robota, wykonana z wielkim trudem, nie została wzięta pod uwagę.

НЕ В СИ́ЛІ *в ролі присудка* (те саме, що **НЕ В ЗМОЗІ**; протилежне **В ЗМОЗІ**) **nie być w stanie, nie móc [potrafić], ponad (nad) siły** ○ *Він не в силі був переслухати всі розмови.* ○ On nie był w stanie przesłuchać wszystkich rozmów.

♦ *То через те Вкраїна не в силі звестися на рівні ноги, скинути тяжке ярмо чужинське!.* В. Шевчук.

НЕ В СПРОМО́ЗІ *в ролі присудка* (не може, не здатен) **nie być w stanie, nie móc [potrafić], nie być zdolnym do** ○ *Сьогодні вони були ще не в спромозі вирішити це питання.* ○ Dzisiaj nie potrafili jeszcze rozwiązać tej kwestii.

♦ *Але ота посмішка зовсім його обеззброює, і він не в спромозі вимовити бодай одне слово.* В. Леус.

НЕ ВСТИ́Г (ВСТИ́ГЛА, ВСТИ́ГЛО, ВСТИ́ГЛИ).., ЯК *аналог сполучника* (з'єднує частини складного речення при вираженні швидкого проходження однієї дії за іншою) **ledwie zdążył .., jak; tyle co** ○ *Не встигли ми від'їхати від міста, як розпочався дощ.* ○ Ledwie zdążyliśmy wyjechać za miasto, jak lunął deszcz.

♦ *Ззаду щось зашелестіло, і не встиг Тимко обернутися, як чиїсь теплі ніжні руки закрили йому обличчя.* Тютюнник.

НЕ В ХОДИ́ *у ролі присудка* (не розповсюджуватися; не мати широкого попиту) **być nieużywanym, nie być w obiegu, być poza obiegiem**

○ *Поганий крам завжди не в ходу.* ○ Zły towar jest zawsze poza obiegiem.

НЕ ГРІХ *у ролі присудка* (належить, треба, можна) **nie wadzić (zawadzić)** ○ *Нашому суспільству вже не гріх подумати про спільні проблеми.* ○ Naszemu społeczeństwu nie zawadzi pomyśleć o wspólnych problemach.

♦ *Регочи на кутні – буде легше (а як буде важче – теж не гріх). Що тебе клясти, моя недоле? Не клену. Не кляв. Не проклену.* В. Стус.

НЕДАЛЕ́КО (НЕДАЛЕ́ЧКО, НЕПОДАЛІ́К, НЕПОДАЛЕКУ́) ВІД (ОД *застар.*) *аналог прийменника* (вказує на об'єкт, що знаходиться на невеликій відстані від іншого) **niedaleko od, opodal, w pobliżu** ○ *Світанок застав нас недалеко від дому.* ○ Świt zastał nas niedaleko od domu.

♦ *Неподалік од Бугу сліди розходилися на всі чотири боки.* В. Шевчук.

НЕДАЛЕ́ЧКО ВІД. *див.* **НЕДАЛЕКО (НЕДАЛЕЧКО, НЕПОДАЛІК, НЕПОДАЛЕКУ) ВІД (ОД** *застар.*)

НЕ ДИВИНА́ *в ролі присудка* (часто зустрічається, не є рідкістю) **nic osobliwego [szczególnego], nie nowina, nie należy do rzadkości** ○ *Під землею не дивина річки та струмки, в яких тече гаряча вода.* ○ Podziemne źródełka i strumyki z gorącą wodą – to nic osobliwego.

♦ *Козакові і смерть, і рани не дивина.* В. Шевчук.

НЕ ДО *прийменник* (вказує на об'єкт, яким немає можливості займатися або який неможливо дістати) **nie do** ○ – *Сьогодні нам не до жартів.* ○ – Dzisiaj nie jest nam do śmiechu.

♦ *З розпущеними руками, шматами, галуззям і бур'яном пообкручуваний, з лицем не до розпізнання, летів просто на нього якийсь чи чоловік, чи дух – житель пекла...* Франко.

НЕ ДО ВПОДО́БИ *аналог прислівника* (не відповідає чиїмсь смакам, бажанням) **nie odpowiadać, nie podobać się, nie przypaść do gustu** ○ *Новий колега прийшовся їм не до вподоби.* ○ Nowy kolega nie przypadł im do gustu. // *в ролі присудка* ○ *Ця розмова мені не до вподоби.* ○ Nie podoba mi się ta rozowa.

♦ *Коли Сузанні це Гне до вподоби, що ж робити?* Винниченко.

НЕ ДО ДУШІ́ *в ролі присудка* (те саме, що **НЕ ДО ВПОДОБИ**) **nie odpowiadać, nie podobać się, nie przypaść do gustu** ○ *Його подарунок виявся не до душі.* ○ Jego prezent nie przypadł jej do gustu.

НЕ ДО ЛА́ДУ *в ролі присудка* (не те, що треба; недоречно) **bez ładu i składu, nie trzymać się kupy, niewłaściwie, niestosownie** ○ *Написане ним сьогодні не до ладу.* ○ Wszystko, co napisał dzisiaj, nie trzymało się kupy.

♦ *– Оце, мамо! що зробите, то все не до ладу!* Вовчок.

НЕ ДО ЛИЦЯ́ *в ролі присудка* **1.** (непристойно; не годиться) **nie przystoi, nie godzi się, nie wypada** ○ *Цей вчинок тобі не до лиця.* ○ Ten czyn ci nie przystoi; **2.** (не гармонує із зовнішністю; протилежне **ДО ЛИЦЯ**) **nie do twarzy, nie pasuje** ○ *Ця зачіска їй не до лиця.* ○ W tej fryzurze jest jej nie do twarzy.

♦ *– Не вдавайте з себе поста! Се вам дуже не до лиця.* Франко.

– Червона вам не до лиця, – сказала вона і засміялася. Чабанівський.

НЕ ДО МІ́СЦЯ *аналог прислівника* **1.** (невчасно; не в підходящий момент) **nie na miejscu** ○ *Сказано не до місця.* ○ To, co powiedziano, było nie na miejscu; **2.** *в ролі присудка* (не відповідає ситуації) **nie odpowiada, być nie na miejscu** ○ *Ця розмова не до місця.*○ Ta rozmowa jest nie na miejscu.

♦*– Вас не дивує, що я напросилась у супутниці? –не до місця веселим голосом спитала вона.* Тихий.

З твоїх листів я бачу, що ти тепло до мене ставишся. Мені здається, хоч слово тепло – тут не до місця. Яновський.

НЕ ДО РЕ́ЧІ *аналог прислівника* (невчасно; не тоді, коли треба; протилежне **ДО РЕЧІ** у 1 знач.) **nie na miejscu, niestosowny** ○ *Її висловлювання часто були не до речі.* ○ Jej wypowiedzi często były nie na miejscu.

♦ *Хрип і тріумф товариша Кестенбавма зовсім не до речі. Через те кожний із дорадників говорить із дуже значним виглядом, неголосно, страшенно подовгу й надзвичайно не до речі.* Винниченко.

НЕ ЖА́РТ (ЖА́РТИ) *в ролі присудка* (дуже важливо, серйозно) **nie żarty** ○ *Не жарт кожного ранку робити зарядку.* ○ Codzienna poranna gimnastyka to nie żarty.

♦ *І Гришка, і Юшка, всі бачать, що тут уже не жарти, що ця скажена навспрaвжки готова в генерала сімака різати.* Винниченко. *– Хурманити – це тобі не жарт! Подай штани!* Харчук.

НЕ ЖИТТЯ́ *в ролі присудка* (не можна спокійно жити) **nie ma życia, życie nie cieszy, nie do wytrzymania** ○ *В цій оселі йому не життя.* ○ W tym mieszkaniu nie ma życia.

♦ *Вона думала, що тепер їй і в місті не життя. Яке їй життя, коли її на увесь світ обезславили?* П. Мирний.

НЕ ЗАДУ́МУЮЧИСЬ *аналог прислівника* (те саме, що **БЕЗ ОГЛЯДКИ** у 4 знач.) **nie zastanawiając się, bez namysłu [wahania, zastanowienia]** ○ *Заради цієї зустрічі він кинув все, не задумуючись.* ○ Ze względu na to spotkanie bez wahania zostawił wszystkie inne sprawy.

♦ *Яру не можна було обійти, все рівно треба перебратися, і Тимко, не задумуючись, плигнув униз.* Тютюнник.

НЕ ЗА́ЙВО *аналог прислівника* (слід, варто) **nie zaszkodzi [zawadzi]** ○ *З приводу ситуації не зайво було і висловитися.* ○ Nie zaszkodzi wypowiedzieć się na ten temat.

♦ *На ранок же кожна* [дівчина] – *сказати не зайво – Коситиме сіно.* Нехода.

НЕЗАЛЕ́ЖНО ВІД *прийменник* (указує на відсутність причинної залежності явищ; протилежне **ЗАЛЕЖНО ВІД**) **niezależnie od** ○ *Випаровування води відбувається незалежно від будь-якої температури.* ○ Odparowywanie wody odbywa się niezależnie od temperatury.

♦ *Після першого знайомства – жодного байдужого. Незалежно від віку і статі.* Чабанівський.

НЕЗАЛЕ́ЖНО ВІД ТОГО́ *в ролі співвідносного слова* (вживається у головній частині, до якої приєднується підрядна із сполучними словами *де, хто, що, який* і т. п.; протилежне **ЗАЛЕЖНО ВІД ТОГО**) **niezależnie od tego, mimo że** ○ *Сьогодні вони повинні виїхати незалежно від того, яка буде погода.* ○ Muszą dzisiaj wyjechać niezależnie od tego, jaka będzie pogoda.

♦ *Батьки, у котрих було кого виділяти з сім'ї, а поміж них і самі молодики, як молоді півники гарячкуючи, не менш пристрасно доводили своє незаперечне право різнитися, незалежно від того, коли оженивсь.* А. Головко.

НЕЗАЛЕ́ЖНО ВІД ТОГО́<,> ЩО *аналог сполучника* (приєднує підрядну частину зі змістом, що відповідає змісту головної частини) **niezależnie od tego, że** ○ *Незалежно від того, що операція відбулася*

успішно, хворому потрібен пильний догляд. ○ Niezależnie od tego, że operacja przebiegła pomyślnie, choremu potrzebna jest dobra opieka.

НЕЗВАЖА́ЮЧИ (НЕВВАЖА́ЮЧИ) НА *прийменник* (вживається при вираженні допустових відношень) **nie zważając na; na przekór temu, co; bez względu na** ○ *Незважаючи на втому, вони продовжували працювати.* ○ Nie zważając na zmęczenie kontynuowali pracę.

♦ *Хоч нікому Тоня не потурає,.. всякого вміє приструнити, і все ж незважаючи на це, малюки чомусь линуть до неї найбільше.* Гончар.

НЕЗВАЖА́ЮЧИ (НЕВВАЖА́ЮЧИ) НА ТЕ́ *в ролі співвідносного слова* (те саме, що **НЕЗАЛЕЖНО ВІД ТОГО**) **mimo że, niezależnie od tego, bez względu na** ○ *Сьогодні він мав закінчити справу, незважаючи на те, як будуть розгортатися події.* ○ Dzisiaj miał skończyć tę sprawę niezależnie od tego, jak będą rozwijały się okoliczności.

НЕЗВАЖА́ЮЧИ (НЕВВАЖА́ЮЧИ) НА ТЕ́, ЩО *аналог сполучника* (приєднує підрядну частину зі змістом, який не відповідає тому, про що йдеться в головній частині речення) **mimo że; bez względu na to, że** ○ *Робота кипіла, незважаючи на те, що настала ніч.* ○ Robota wrzała, mimo że nadeszła noc.

♦ *Пережив запаморочливо приємні події, незважаючи на те, що всі вони розгорталися вже як по писаному, щоправда кожного разу з новими деталями.* А. Головко.

НЕ З ДОБРА́ *аналог прислівника* (через важкі умови, обставини) **doprowadzić do, zmusić do, trudna sytuacja, niesprzyjające okoliczności** ○ *Таке рішення було прийняте не з добра.* ○ Do podjęcia takiej decyzji zmusiła nas trudna sytuacja.

♦ *Микола промовив: – Та еге ж! Не з добра стали бурлакувать.* Н.-Левицький.

НЕ ІНА́КШЕ *аналог частки* (служить для підкреслення якогось слова у реченні або підтверджує зміст попередньо висловленої думки) **nic innego <jak>, nie inaczej** ○ *Гол забито у свої ворота, не інакше.* ○ Strzelono gola do własnej bramki, nie inaczej.

♦ *– Ніколи! – скрикнула княгиня. – Тортурами змусити, щоб повернув її, – не інакше!* Гжицький.

НЕ КАЖИ́ (КАЖІ́ТЬ) *аналог вигуку* (вигук при вираженні заперечення, непогодження з чимось) **nic podobnego, nie opowiadaj, niech pan [pani] nie opowiada** ○ *– У цій доповіді нічого цікавого не*

прозвучало. – Не кажіть. Саме ця доповідь була надзвичайно цікавою. О – W tym referacie nie było nic ciekawego – Nie opowiadaj. To właśnie ten referat był najciekawszy.

♦ *А мухи задзижчали: – Ось годі, не кажіть! Жили ми тут – добра не знали, бодай би так не жить.* Глібов.

НЕ КА́ЖУЧИ ПРО *аналог прийменника* (вказує на об'єкти, що виділяються з числа осіб, предметів, про які йдеться) **nie mówiąc już o, co dopiero mówić o** О *Усі дорослі слухали розповідь з великою увагою, не кажучи вже про дітей.* О Wszyscy dorośli słuchali opowiadania z wielką uwagą, a co dopiero mówić o dzieciach.

♦ *Так ні, хвалив Тарас за Корсунь, – не кажучи вже про Черкаси, і за недавній Канів.* В. Шевчук.

НЕ КВА́ПЛЯЧИСЬ *прислівник* (поволі, неквапно, нехапливо) **bez pośpiechu, nie spiesząc się, ociążale, powoli** О *Вона завжди виконувала домашні вправи не кваплячись.* О Pracę domową zawsze odrabiała bez pośpiechu.

♦ *Далі, не кваплячись, витяг кисета і люльку, натоптав люльку махоркою і закурив, передаючи кисет гостинно іншим.* Багряний.

НЕ К СПІ́ХУ *в ролі присудка* (не треба поспішати; можна не поспішати) **nie spieszy się, nie pali się, nie ma pośpiechu** О *Ця робота в нього не к спіху, тому він відклав її на завтра.* О Nie spieszy mu się z tym, więc odłożył to na jutro.

♦ *– Авжеж. Нащо ж будити! Не к спіху, – сказав Саранчук, насилу стримуючи хвилювання.* А. Головко.

НЕ ЛИШЕ́ (ЛИ́ШЕ) *частка* (те саме, що **НЕ ТІЛЬКИ**) **nie tylko** О *Він знав багато мов, і не лише слов'янських.* О On znał wiele języków, nie tylko słowiańskich.

♦ *І справа, звичайно, не лише в мові: найістотнішим є зміст інформаційного потоку.* З газет.

НЕ ЛИШЕ́.., АЛЕ [А] *сполучник* (те саме, що **НЕ ТІЛЬКИ.., АЛЕ [А]**) **nie tylko..., lecz również <i>; nie tylko ... a <lecz>; nie tylko...., ale i** О *Не лише мати, а навіть брат не хотів про це чути.* О Nie tylko matka, ale i brat nie chciał o tym słyszeć.

♦ *А всяке змагання до їх зміни, злагодження їх різкості вважається чимсь диким, фантастичним, стрічає насміхи, недовірство, ворожнечу, і*

то не лише з боку тих, кому добре при тих контрастах, але не раз і з боку тих, що нидіють у вічній тіні. Франко.

НЕ ЛИШЕ́.., АЛЕ [А] Й *сполучник* (те саме, що **НЕ ТІЛЬКИ.., АЛЕ [А] Й**) **nie tylko..., lecz również <i>; nie tylko ..., a <lecz>** ○ *Цю книжку треба було не лише перечитати, а й добре запам'ятати її зміст.*○ Tę książkę trzeba było nie tylko przeczytać na nowo, lecz również zapamiętać jej treść.

♦ *Франція* [в Європі] *має бути не лише механізмом для голосування, але й потужним генератором ідей і солідних законотворчих процесів.* З газет.

НЕМА́ (НЕМА́Є) ЗА́ ЩО *вигук* (те саме, що **НІ ЗА ЩО**) **nie ma za co** ○ *– Я приніс тобі книжку. – Дякую. – Нема за що.* ○ – Przyniosłem ci książkę. – Dziękuję. – Nie ma za co.

♦ *– Орку, я така вдячна тобі, – прошепотіла Марта. – Нема за що. Я тільки і мріяв, як би щось таке встругнути, – відповів Хома.* Ю. Андрухович.

НЕ МА́ЛО *прислівник* **1.** (багато; про кількість чогось) **niemało, sporo** ○ *Задля цього листа не мало аркушів паперу було зіпсовано.* ○ Na ten list zmarnowano niemało kartek papieru; **2.** (сильно, дуже; про ступінь вияву чогось) **niemało, dość** ○ *Не мало зусиль їй доводилося докладати для здійснення своєї мрії.* ○ Musiała włożyć niemało wysiłku, aby spełnić swoje marzenia; **3.** (удосталь, досить) **niemało, wystarczająco, dostatecznie dużo** ○ *Можна було й не поспішати, на збори часу лишалося не мало.* ○ Można się nie spieszyć, do zebrania jest jeszcze dostatecznie dużo czasu.

♦ *Вона любила пишне лудінє* [одяг] *, і не мало десь піде грошей на шовкові хустки.* Коцюбинський.

Поки у чорній Івась сидів, розбираючи своє горе, Горпини серце не мало переболіло та перемучилося. П. Мирний.

О, я перед тим, яко хлопський лихвар, не мало видав такої нужди, але вона не зворушувала мене. Франко.

НЕМА́-НЕМА́ (НЕМА́, НЕМА́) ТА Й *розм., аналог прислівника* (вказує на нерегулярність дії) **długo, długo nic, aż nagle [raptem]; od czasu do czasu zdarzy się; nie ma i nie ma, a nagle** ○ *Бувало, його нема-нема та й з'явиться, а тепер зовсім не приходить.* ○ Bywało, że nie było go i nie było, a nagle się zjawiał, ale teraz w ogóle nie przychodzi.

♦ *Нема, нема та й заявиться ще такий на вокзалі, нагадає про дні, коли босоти було хоч греблю гати.* Чабанівський.

НЕМА́ (НЕМА́Є) ТА Й НЕМА́ (НЕМА́Є) *розм., аналог частки* (служить для підсилення заперечення) **nie ma i nie ma; jak nie ma, tak nie ma** ○ *Вона довго чекала відповіді на свій лист, а її нема та й нема.* ○ Długo czekała na odpowiedź na swój list, a odpowiedzi jak nie ma, tak nie ma.

♦ *А дівчини нема та й нема. Вийшла її зустрічати [мати] аж за ворота.* Чабанівський.

НЕМА (НЕМА́Є) ТОГО́, ЩОБ *аналог сполучника* (приєднує інфінітивний зворот, в якому бажана, але така, що не може відбутися дія, замінюється реальною дією головної частини) **nie ma tak, żeby** ○ *Нема того, щоб потягу прийти вчасно, він, як завжди, спізнюється.* ○ Nigdy nie ma tak, żeby pociąg przyjechał na czas, jak zawsze się spóźnia.

♦ *– Руки пообриваєш, носячи! Нема того, щоб хурку найняти: як на того коня валять – носи!* П. Мирний.

НЕ МЕ́Д *у ролі присудка* (не легко, не солодко) *розм.* **nie ma lekko; nie mieć lekko; żadna przyjemność; nie do pozazdroszczenia** ○ *Її життя на чужині було не мед.* ○ W obcym kraju to ona lekko nie miała.

♦ *Хлопець здригнув плечима. – Ліс – трудна річ, не для дівчат. Тут хлопцям не мед, а вам...* Чабанівський.

НЕ МЕ́НШЕ (МЕ́НШ)[1] НІЖ. *див.* **НЕ МЕНШЕ (МЕНШ)[1] <ЯК(НІЖ)>**

НЕ МЕ́НШЕ (МЕ́НШ)[1] <ЯК(НІЖ)> *аналог прислівника* **1.** (вказує на нижню часову чи кількісну межу; протилежне **НЕ БІЛЬШЕ (БІЛЬШ)[1] <ЯК>) nie mniej <niż>, ni mniej, dopiero** ○ *Довелося очікувати не менш двох годин.* ○ Trzeba było czekać nie mniej niż dwie godziny; **2.** (майже такий же; майже так) **ni mniej ni więcej, jak, nie mniej** ○ *Не менш важливо використовувати досвід інших.* ○ Nie mniej ważne jest wykorzystanie doświadczenia innych; **3.** (майже такий самий; майже, як) **nie mniej niż** ○ *Він не менше твого був засмучений цими подіями.* ○ Te wydarzenia zasmuciły go nie mniej niż ciebie.

♦ *Його чотирнадцять синів і не менш п'ятдесяти онуків теж були дяками.* Довженко.

Оця кругленька конячка ще має двох подруг не менш ситих, бо паші стане не тільки коням, а й коровам, телятам, овечкам. Коцюбинський.

Цей Хома Прядка... був не більше й не менше, як герой. Винниченко.

НЕ МЕ́НШЕ (МЕ́НШ)[2] *аналог частки* (служить для обмеження чогось) **ni mniej ni więcej, jak, nie mniej** ○ *На вигляд йому було років сорок, не менш.* ○ Wyglądał na około czterdzieści lat, nie mniej.

♦ *Поки мій дружок приїде, я йому сто штук витягну* [щук]. *Не менш.* Чабанівський.

НЕ МИНУ́ЛО <Й>.., А *аналог сполучника* (з'єднує частини речення, в якому перша вказує на часовий проміжок дії другої частини) **nie minął (minęła, minęło, minęły, minęli) ..., a; <nawet> nie minął (minęła, minęło, minęły, minęli) ..., jednak (jednakże)** ○ *Не минуло й року, а церква була побудована.* ○ Nie minął nawet rok, a cerkiew została już wybudowana.

♦ *Не минуло кілька хвиль, а ціле місто потонуло в пітьмі, тіні пожерли контури вулиць і домів, тільки сніг під ногами блищав синюватим фосфоричним блиском.* Франко.

НЕ МИНУ́ЛО <Й>.., ЯК *аналог сполучника* (те саме, що **НЕ МИНУЛО <Й>.., А,** але з більшою інтенсивністю дії) **nie minęło <nawet>.., jak; nie minął (minęła, minęło, minęły, minęli) ..., a** ○ *Не минуло й року, як він повернувся додому.* ○ Nie minął nawet rok, jak wrócił do domu.

♦ *Не минуло й тижня після розгрому поляків під Жовтими Водами, як Хмельницький з шістьома тисячами козаків і татар перейшов Тясмин, а через день під'їзди коронного війська вже наткнулися на передові козацькі загони.* О. Соколовський.

НЕ МІ́РЯНО *в ролі присудка* (дуже багато) **bez liku, niezliczona ilość, mnóstwo** ○ *На святі людей не міряно.* ○ Na święto przyszło mnóstwo ludzi.

♦ *Там землі не міряно, а людей жменя. А де людей мало, там земля дешевша від грибів.* Стельмах.

НЕ МО́ЖЕ БУ́ТИ *вигук* (уживається при вираженні недовіри, сумніву) **niemożliwe, nie może być, nie do wiary** ○ *– Він обіцяв сьогодні приїхати. – Не може бути! В це важко повірити!* ○ – Obiecał, że dzisiaj przyjedzie. –Niemożliwe! Trudno w to uwierzyć.

♦ *Марія оповідає за конюшину. — Як? Забрали? Всю? Таж не може бути! — кричить Корній.* Самчук.

НЕ ОДИ́Н *аналог прислівника* (декілька, багато) **nie jeden, kilka, wielu, dużo** ○ *Не один повіт знав цього хлопця-реготуна.* ○ Nie jeden powiat znał tego chłopca śmieszka.

♦ *Не один зразу лютиться, обурюється, почувши дещо на себе, а потім перестане, втягнеться, а головно: переконається, що кождий* [кожен] *у такій самій кваші, як і він.* Франко.

НЕ ПІД СИ́ЛУ *у ролі присудка* (не вистачає фізичної сили, важко, дуже важко виконати, неможливо) **ponad siły** ○ *Ця задача, на жаль, нам не під силу.* ○ Niestety to zadanie jest ponad nasze siły.

♦ *Віщу таїну спізнати серцем, духу не згубивши, і кров, що рветься з голосних аорт, погамувати – мабуть, не під силу нікому з нас.* В. Стус.

НЕ ПІЗНІ́ШЕ (ПІЗНІ́Ш) ЯК [НІЖ] ЗА *аналог частки* (вказує на приблизний відрізок часу, до якого може тривати дія) **nie później jak [niż]** ○ *Справу треба було зробити не пізніше як за місяць.* ○ Należało to zrobić nie później niż za miesiąc.

♦ *Не пізніше як уночті Богун мусить вирушити в далеку дорогу – назустріч бурі, назустріч кривавій грозі, що невблаганно насувалася з невідомих просторів Дикого поля.* О. Соколовський.

НЕПОДАЛЕКУ́ ВІД (ОД *застар.*). *див.* **НЕДАЛЕКО (НЕПОДАЛІК, НЕПОДАЛЕКУ) ВІД (ОД** *застар.*)

НЕПОДАЛІ́К ВІД (ОД *застар.*). *див.* **НЕДАЛЕКО (НЕПОДАЛІК, НЕПОДАЛЕКУ) ВІД (ОД** *застар.*)

НЕ ПО ДОРО́ЗІ *в ролі присудка* **1.** (про відсутність збігу поглядів, переконань, спрямувань) **nie być jednej myśli, nie podzielać poglądów, zgodnie, jednomyślnie, razem, wspólnie** ○ *З вашими поглядами нам не по дорозі.* ○ Nie podzielam pana poglądów; **2.** (те саме, що **НЕ ПО ПУТІ**; протилежне **ПО ДОРОЗІ**) **nasze drogi się rozchodzą, nie po drodze** ○ *– Ти йдеш на виставку? – Ні, у бібліотеку. – Шкода, тоді нам не по дорозі.* ○ – Idziesz na wystawę? – Nie, do biblioteki. – A, to nie po drodze.

♦ *– Степан Васильович, посміхаючись одними очима, відповів йому: – І тут нам не по дорозі.* Стельмах.

НЕ ПО ЛІТА́Х *у ролі неузгодж. означ.* (не у відповідності до віку) **jak na swój wiek** ○ *Його вигляд був не по літах суворий.* ○ Jak na swój wiek wyglądał poważnie.

♦ *– Де ж князь? – спитала його Марія, п'ятнадцятирічна красуня вдова, сувора не по літах.* П. Загребельний.

НЕ ПО КИШЕ́НІ *в ролі присудка* (не відповідає матеріальним можливостям) **nie na moją (jego, naszą itp.) kieszeń, nie móc sobie pozwolić** ○ *Сьогодні ця справа була йому не по кишені.* ○ Obecnie to było nie na jego kieszeń.

♦ *Артилеристам буфет був не по кишені.* А. Головко.

НЕ ПО ПУТІ́ *в ролі присудка* (про незбіжність путі, шляху) **drogi się rozchodzą, nie po drodze** ○ *Мені з вами не по путі.* ○ Nasze drogi się rozchodzą.

♦ *– Так я ще раз питаю: потрібні [панотці] чи ні? – крикнув охриплим голосом голова і додав: – Ні, не потрібні. З ними нам не по путі.* В. Леус.

НЕ ПО СИ́ЛІ *в ролі присудка* (те саме, що **НЕ ПІД СИЛУ**) **ponad siły** ○ *Така робота була їй не по силі.* ○ Taka robota była ponad jej siły. // *в ролі неузгодж. означення* ○ *Він ніс вантаж не по силі.* ○ Niósł ciężar ponad swoje siły.

♦ *Мар'я увійшла в хату з оберемком дров у руках. Видно, вони були їй не по силі, бо вона аж зігнулася.* П. Мирний.

НЕ ПО СОБІ́ *в ролі присудка* **1.** (неприємно, нездужається) **niedobrze, źle się czuć** ○ *Останнім часом ранками йому було не по собі.* ○ Ostatnio codziennie rano źle się czuje; **2.** (про стан розгубленості, страху, збентеження) **nieswojo** ○ *Через ситуацію, яка склалася, йому було не по собі.* ○ Z powodu zaistniałej sytuacji czuł się nieswojo.

♦ *Старому Євмену стало не по собі, він мало не застогнав од болю.* Стельмах.

Бригадир пішов, і Микола залишився сам. Зробилось не по собі. Пригнічувала ця особлива, могильно мертва тиша. Гжицький.

НЕ ПОСПІША́ЮЧИ (ПОСПІША́ЮЧИСЬ) *прислівник* (те саме, що **НЕ КВАПЛЯЧИСЬ**) **nie spiesząc się, bez pośpiechu, ociążale, powoli** ○ *Він розповідав не поспішаючи, з усіма подробицями.* ○ Opowiadał powoli ze wszystkimi szczegółami.

♦ *Яків, звернувши на польову дорогу, не поспішаючи, пішов до дому.* Шиян.

НЕ ПРА́ВДА Ж? *див.* **ЧИ <Ж >НЕ ПРАВДА; НЕ ПРАВДА Ж?**

НЕ ПРОЙШЛО́ <Й>.., А *аналог сполучника* (те саме, що **НЕ МИНУЛО <Й>.., А**) **nie minął (minęła, minął minęły, minęli) <nawet>.., a; nie minęło <nawet>.., jak** ○ *Не пройшло й місяця, а вони знову зустрілися.* ○ Nie minął nawet miesiąc, a oni znów się spotkali.

НЕ ПРО́МАХ *у ролі присудка* (спритний, кмітливий) **bystry, rozgarnięty, do rzeczy** ○ *Дебютант команди виявився не промах.* ○ Debiutant w drużynie okazał się całkiem do rzeczy.

♦ *Але ж і вони, як виявилось, були хлопці не промах, з кебетою.* А. Головко.

НЕ ПРО́СТО *аналог частки* (те саме, що **НЕ ТІЛЬКИ**) **nie tylko, nie tak po prostu** ○ *Ввічливість не просто приємна якість. Це ознака високої культури людини.* ○ Grzeczność jest nie tylko pozytywną cechą charakteru. Jest oznaką wysokiej kultury osobistej.

♦ *Таких ножів ніде немає більше, як ці мисливські ножі. Це не просто собі ніж, це зброя, і неабияка.* Багряний.

НЕ ПРО́СТО.., А <Й> *аналог сполучника* (з'єднує однорідні члени речення, з яких другий протиставляється першому як більш суттєвий) **nie tylko.., lecz również [i]; <a> nie tak po prostu** ○ *Діти не просто доглядали за квітами, а робили це дбайливо і з любов'ю.* ○ Dzieci hodowały kwiaty troskliwie i z zamiłowaniem, a nie tak po prostu.

♦ *Той самий Рінкель, якого твої свідки бачили в п'яній оргії, в п'яних обіймах із твоїми ворогами, є не просто розпусник, а відносний герой.* Винниченко.

НЕ ПРО́ТИ <ТО́ГО> *в ролі присудка* (погоджуватися, бути готовим) **nie być przeciwnym, nie mieć nic przeciwko temu** ○ *Він запропонував нам завтра поїхати за місто, ми були не проти того.* ○ Zaproponował, byśmy wyjechali za miasto, a my nie mieliśmy nic przeciwko temu.

НЕ РА́З *прислівник* (кілька раз, неодноразово, часто) **nieraz** ○ *Він не раз зустрічав схід сонця у горах.* ○ Nieraz oglądał wschód słońca w górach.

♦ *– Пам'ятаєш, я не раз казав тобі перед війною про свою жадобу до життя.* Довженко.

НЕ РАНІ́ШЕ (РАНІ́Ш) ЯК [НІЖ] *аналог частки* (вказує на приблизний відрізок часу, в якому відбувається дія) **nie wcześniej jak [niż]** ○ *Цю роботу можна виконати не раніше як за три місяці.* ○ Tej pracy nie uda się skończyć wcześniej niż za trzy miesiące.

♦ *Знали, що отаман сам те скаже, але не раніше, ніж продумає усе від початку до кінця.* Гжицький.

НЕ РІ́ДШЕ НІЖ *аналог прислівника* (вказує на нижню часову чи кількісну межу; як мінімум) **nie rzadziej niż** ○ *Колишні однокласники зустрічалися не рідше ніж раз на місяць.* ○ Po skończeniu szkoły koledzy z klasy spotykali się nie rzadziej niż raz w miesiącu.

♦ *Орган громадського самоврядування факультету скликається не рідше ніж один раз на рік.* Закон України про вищу освіту.

НЕ СИ́ЛА *в ролі присудка* (те саме, що **НЕ ПІД СИЛУ**) **ponad siły** ○ *Цю роботу виконати самому було не сила.* ○ Samodzielne wykonanie tej pracy było ponad ich siły.

♦ *Задихалася, ні, не сила, хоч би ж щілинка!* Васильченко.

НЕ СТІ́ЛЬКИ.., АЛЕ [А] <Й> *сполучник* (з'єднує однорідні члени речення, з яких другий є більш важливим, суттєвим) **nie tyle.., lecz <i>; nie w takim stopniu** ○ *Він звинувачував їх не стільки в тому, що вони зробили, а в тому, що вони могли зробити.* ○ Obwiniał ich nie tyle o to, co zrobili, lecz o to, co mogli zrobić.

НЕ СТІ́ЛЬКИ.., СКІ́ЛЬКИ (СТІ́ЛЬКО.., СКІ́ЛЬКО *застар.*) *сполучник* (з'єднує однорідні члени, з яких другий зіставляється з першим і є більш важливим) **nie tyle.., ile** ○ *Стаття виявилася не стільки цікавою, скільки корисною.* ○ Artykuł okazał się nie tyle ciekawy, ile korzystny.

♦ *Знаючи, що хлопчина сирота і має тільки опікуна, сільського священика, Стальський державав хлопчика остро, не стільки вчив, скільки бив, штуркав і всякими способами карав його.* Франко.

НЕ СТІ́ЛЬКИ.., ЯК *сполучник* (те саме, що **НЕ СТІЛЬКИ.., АЛЕ [А] <Й>**) **nie tyle… lecz <i>; nie tyle..., ile; nie w takim stopniu** ○ *Він це робив не стільки для себе, як для родини.* ○ Robił to nie tyle dla siebie, ile dla rodziny.

♦ *Пронюхала Мишва, що вже нема Котів, Та швидше до мішків - І почала хазяйнувати, – Не стільки їсти, як псувати.* Глібов.

НЕ ТА́К ЩОБ.., А [АЛЕ] *сполучник* (з'єднує однорідні члени, вносячи відтінок невизначеності в оцінку ознаки, стану) **nie tak znowu.., lecz [ale]; nie aż tak..., ale** ○ *Вітер дув не так щоб сильно, але постійно.* ○ Wiatr nie był taki znowu silny, ale wiał bez przerwy.

НЕ ТÁК.., ЯК *сполучник* (те саме, що **НЕ СТІЛЬКИ.., АЛЕ [А] <Й>**) **nie tak .., jak; nie tyle..., co** ○ *Він не так читав, як робив вигляд, що це робить.* ○ On nie tyle czytał, co udawał czytającego.

♦ *Не так тії вороги, Як добрії люди – І окрадуть жалкуючи, Плачучи осудять.* Шевченко.

НЕ ТÉ (ТÓ) ЩО; А НЕ ТÉ (ТÓ) ЩО *аналог сполучника* **1.** (приєднує однорідний член при негативному порівнянні його з іншими однорідними членами) **nie taki jak** ○ *В цей вихідний прогулянка була приємною, не те що в минулий.* ○ W ten weekend wycieczka była przyjemna, a nie taka jak tydzień temu; **2.** (приєднує однорідний член або речення, підкреслюючи важливість наступної частини висловлювання) **nie to, żeby; a co dopiero żeby** ○ *Газети він не встигав переглядати, а не то що читати.* ○ Nie miał czasu nawet przejrzeć gazet, a co dopiero żeby je czytać.

♦ *А то стрінуться де свої люди, напутять, поможуть, – не те що чужі. Коцюбинський. Як-не-як, а вони все-таки в машинах, не те що ми, гола піхота, цариця полів!..* Гончар.

Рідна моя! Навіть не те що соромно, голову б розтрощив об дерево, так я собі набрид. Довженко.

НЕ ТÉ (ТÓ) ЩО.., А <Й> *аналог сполучника* (з'єднує однорідні члени речення при вираженні невизначеності у запереченні того, що у другій частині більш повно формується) **nie tyle.., ile; nie to, że..., a wręcz; nie tak znowu.., ile** ○ *Таким станом речей він був не то що розстроєний, а вбитий.* ○ Taki stan rzeczy nie tak znowu go zdenerwował, ile strasznie zmartwił.

♦ *Світлиця прибрана гарно, але видко, що покраси в ній давно не відновлялись і на всьому є слід не то що занедбання, а недостачі пильнування.* Л. Українка.

НЕ ТÉ (ТÓ) ЩОБ (ЩОБИ) *частка* (служить для вираження невизначеності оцінки ознаки, дії) **nie tak znowu, nie aż tak** ○ *Правду кажучи, вона не то щоб дуже сумувала за батьками.* ○ Prawdę mówiąc, nie tak znowu bardzo tęskniła za rodzicami.

♦ *Бо тут чим далі, о ночівлю важче. Не те щоб глухо або люди злі. Чумою вродить, коли років два ще отак війна походить по землі.* Л. Костенко.

НЕ ТÉ (ТÓ) ЩОБ (ЩОБИ).., А [АЛЕ] *аналог сполучника* (приєднує частину речення з вираженням невизначеного заперечення того, що

більш точно формулюється у другій частині) **nie tak znowu.., ale; nie to, żeby aż..., ale** ○ – *Я дивився на нього і не впізнавав. Не те щоб він дуже змінився, –ні, але він був іншим.* ○ – Przyglądałem mu się i nie mogłem go poznać. Nie to, żeby aż tak bardzo się zmienił – nie, ale był jakiś inny.

♦ *Поганий день: не то щоб скучно, а якась апатія, пригнобленість. Так, наче мене обікрали, ув'язнили – абощо.* Коцюбинський.

НЕ ТІЛЬКИ *частка* (вживається перед першим однорідним членом, що протиставляється другому, більш значному) **nie tylko** ○ *Йому подобалося слухати музику, і не тільки естрадну.* ○ Lubił słuchać muzyki, nie tylko estradowej.

♦ *В ранковім повітрі було холоднувато, і той холодок ранковий бадьорив, змушуючи людей і тварин рухатись шпарко. Але не тільки це підганяло.* Багряний.

НЕ ТІЛЬКИ.., АЛЕ [А] *сполучник* (з'єднує однорідні члени, з яких другий протиставляється першому і є більш суттєвим) **nie tylko.., a [lecz]; nie tylko.., <ale> lecz [również] <i>** ○ *Велика увага повинна приділятися не тільки охороні історичних і архітектурних пам'яток, але цілих вулиць старого Києва.* ○ Należy poświęcać dużo uwagi nie tylko ochronie zabytków, lecz również wszytkich ulic kijowskiej starówki.

♦ *Усвідомлення трагізму їхнього становища, усвідомлення якоїсь загальної великої помилки душило його, але ще більше душило усвідомлення безвиході їхнього взагалі, безвиході не тільки їх, а взагалі.* Багряний.

НЕ ТІЛЬКИ.., АЛЕ [А] Й (І) *сполучник* (з'єднує однорідні члени, з яких другий є більш суттєвим) **nie tylko.., <ale> lecz [również] <i>** ○ *Не тільки діти, а й дорослі люблять грати у шашки.* ○ W warcaby lubią grać nie tylko dzieci, ale również dorośli.

♦ *Тут уже не тільки Любка, але й Івашко аж сів і вражено подивився на дядя Павлуся.* Винниченко.

НЕ ТІЛЬКИ-НО *частка* (те саме, що **НЕ ТІЛЬКИ ЩО**) **nie tylko** ○ *Завжди, не тільки-но зараз, він багато працював.* ○ On zawsze dużo pracował, nie tylko teraz.

НЕ ТО.., НЕ ТÓ *сполучник* (те саме, що **ЧИ ТО.., ЧИ ТО**) **czy to..., czy to** ○ *Удалині виднілася не то смужка лісу, не то берег річки.* ○ W oddali widać było czy to pasmo lasu, czy to brzeg rzeki.

♦ *Не то осінні води шуміли, збігаючи у Дунай, не то вітер бився в заломах провалля.* Коцюбинський.

НЕХА́Й БИ[1] *сполучник* (те саме, що **ХАЙ БИ**[1]) **niechby.., ale; niech<aj>by.., ale; choćby** ○ *Нехай би він не підготувався до уроків, а як ти міг так вчинити.* ○ Niechby on nie przygotował się do lekcji, ale jak ty mogłeś tak postąpić.

♦ [Уляна (Алексієві):] – *Спасибі тобі, мій соколику, що так мене любиш, та й я ж не менш тебе. Нехай би за мене сватався не то що Стецько, та хоч би і сам Хвастальний... то от же то богу, плюнула б йому межи очі, а пішла б за тебе.* Кв.-Основ'яненко.

НЕХА́Й БИ[2] *частка* (те саме, що **ХАЙ БИ**[2]) **niech<by>, niechajby** ○ – *Скажи йому, нехай би він зайшов до нас завтра.* ○ Powiedz mu, niech przyjdzie do nas jutro.

♦ *Нехай би мені хтось добренький прислав книжки і рукописи.* Л. Українка.

НЕХА́Й І ТА́К *аналог частки* (те саме, що **ТАК І БУТИ**) **niech tak będzie, niechby, niechajby** ○ *Нехай і так, ми це зробимо спільними зусиллями.* ○ Niech tak będzie, zrobimy to wspólnymi siłami.

♦ [Шнадельський:] – *Ну, нехай і так. А друга річ. У сього вовка в гнізді, певно, не все є готові гроші. Ну, що, як ми прийдемо і застанемо, може, купу векслів та довжних записів?* Франко.

НЕ ХТО ІНШИЙ, ЯК *аналог частки* (підкреслює, що йдеться про певну особу) **nikt inny .., jak; nie kto inny.., tylko [a]** ○ *На сцені знаходився не хто інший, як великий артист.* ○ Na scenie znajdował się nie kto inny, tylko wielki aktor.

♦ *Допоміг розібратися в усьому не хто інший, як дядько Лукіан.* Чабанівський.

НЕ ЩО ІНШЕ, ЯК *частка* (підкреслює, що йдеться саме про цей предмет, явище, ситуацію) **nic innego.., jak** ○ *Ваша теорія – не що інше, як утопія.* ○ Pańska teoria to nic innego, jak utopia.

♦ *Те, що її зацікавило, було не що інше, як троє осідланих коней під ґанком вілли, а коло них татарин-провідник, видимо, чекав на когось.* Коцюбинський.

НІ В ЯКІЙ МІРІ *аналог прислівника* (зовсім, абсолютно, аніскільки) **w żadnym stopniu, żadną miarą** ○ *Від нього ні в якій мірі не залежало остаточне завершення роботи.* ○ Ostateczne zakończenie prac nie zależało od niego w żadnym stopniu.

♦ *Лети ж, моя поезія, вперед і звуків рій навій моїй ти лірі, Щоб був він, як живий, – не силует, не повториться щоб ні в якій мірі, хоч у поемі є уже моїй гармати і епітет «голубий».* Сосюра.

НІ В ЯКОМУ РАЗІ *аналог прислівника* (те саме, що **В (У) ЖОДНОМУ РАЗІ**) **w żadnym wypadku [razie], nigdy** ○ *Ні в якому разі не роби цього.* ○ W żadnym razie nie rób tego.

♦ *– Картки ще добудемо. А ви не ходіть ні в якому разі. Це було сказано звичайним суворим Сониним тоном.* О. Соколовський.

НІ В ЯКУ *в ролі присудка* (за жодних умов) **za nic na świecie, za żadne skarby, ani rusz** ○ *Ми кликали її з собою, а вона – ні в яку.* ○ Prosiliśmy ją, żeby poszła z nami, a ona nie chciała się zgodzić za nic na świecie.

♦ *Лобода сподівався, що може, хоч цей покаже, який він козак, а цей теж виявився з тонкою кишкою: ні в яку! Бо він, бачте, за кермом.* Гончар.

НІ ДО ЧÓГО *в ролі присудка* (не треба, не варто) **nie ma co, nie ma po co** ○ *Ні до чого братися за цю справу.* ○ Nie ma co się za to brać.

♦ *– Ферапонте, зараз мені перекидати гній поза стайню! "Властиво, се ні до чого", – подумав Аркадій Петрович.* Коцюбинський.

НІ ЖÓДНОЮ МІРОЮ. *див.* **ЖОДНОЮ МІРОЮ**

НІ ЗА ЩÓ[1] *прислівник* **1.** (зовсім; несправедливо; марно) **za nic** ○ *Він ні за що мене висварив.* ○ Nakrzyczał na mnie za nic; **2.** (те саме, що **В (У) ЖОДНОМУ РАЗІ**) **nigdy, w żadnym wypadku [razie], za nic <w świecie>** ○ *Ні за що не говори про це.* ○ W żadnym wypadku nie opowiadaj o tym.

♦ *– Пам'ятаю Устина. Хороший хлопець був! – Та тільки згинув ні за що.* А. Головко.

Як ясно, по-дитячому, з полегкістю сміється Клара! (А руку дати цілувати ні за що не хоче!) Винниченко.

НÍ ЗА ЩО[2] *вигук* (репліка у відповідь на подяку) **nie ma za co** ○ *– Дякую вам за смачну вечерю. – Ні за що.* ○ – Dziękuję wam za smaczną kolację. – Nie ma za co.

НІ З МÍСЦЯ *в ролі присудка* (стояти нерухомо, не рухатися) **ani rusz** ○ *Шофер завів мотор, але машина ні з місця.* ○ Kierowca zapalił silnik, a samochód ani rusz.

♦ *Маріуца цмокала, била її віжками, обертала батіг то одним, то другим кінцем, підбадьорювала горловими звуками. Шкапина ні з місця.* Коцюбинський.

НІ З ЧИ́М *прислівник* (не одержавши нічого; не добувши ніяких результатів) **z niczym** ○ *Після важких дискусій у кабінеті керівника він усе ж таки вийшов ні з чим.* ○ Po trudnej dyskusji i tak opuścił gabinet szefa z niczym.

♦ *До хати увійшло двоє у потертих шинелях з таким виглядом, ніби таки настигли злодія. Коли вони ні з чим вийшли з хати, переполошений батько запитливо вставився на сина.* П. Панч.

НІ КРАПЛИ́НИ. *див.* **НІ КРАПЛІ (КРАПЛИНИ, КРАПЛИНОЧКИ)**

НІ КРАПЛИ́НОЧКИ. *див.* **НІ КРАПЛІ (КРАПЛИНИ, КРАПЛИНОЧКИ)**

НІ (АНІ) КРА́ПЛІ (КРАПЛИ́НИ, КРАПЛИ́НОЧКИ) *аналог прислівника* (анітрішки, ніскілечки, ніскільки, нітрохи) **ani kropli [kropelki, krzty], ani chwili** ○ *До від'їзду не лишалося ні краплиночки часу.* ○ Do odjazdu nie pozostało ani chwili czasu.

♦ [Галя:] – *Перестань хоч зараз, – тихо* сказала, *проте в голосі її не було ані краплини злості.* Ю. Андрухович.

НІ КРИ́ХІТКИ (КРИ́ХТИ, КРИ́ХТОЧКИ, КРИХІ́ТОЧКИ). *див.* **АНІ (НІ) КРИХІТКИ (КРИХТИ, КРИХТОЧКИ, КРИХІТОЧКИ)**

НІ (АНІ) НА ВОЛОСИ́НКУ (ВОЛОСИ́НУ). *див.* **АНІ (НІ) НА ВОЛОСИНКУ (ВОЛОСИНУ)**

НІ (АНІ) НА КОПІ́ЙКУ *аналог прислівника* (зовсім, зовсім мало) **ani na grosz, żadną miarą, ani trochę** ○ *Ні на копійку не треба було сумніватися у позитивному вирішенні цього питання.* ○ Nie mieliśmy ani trochę wątpliwości co do tego, że ta kwestia zostanie pozytywnie rozwiązana.

♦ *До речі, москвофільства, Ваша Королівська Суворосте, немає в мені ані на копійку.* Ю. Андрухович.

НІ НА КРАПЛИ́НУ *аналог прислівника* (те саме, що **НІ КРАПЛІ (КРАПЛИНИ, КРАПЛИНОЧКИ)) ani kropli [kropelki, krzty], ani trochę, nie mieć najmniejszego zamiaru** ○ *Когось ображати йому не хотілось ні на краплину.* ○ Nie miał najmniejszego zamiaru nikogo obrażać.

♦ [Шевченко:] – *Караюсь, мучусь я, але не каюсь. І не змінивсь ні на краплину.* Тичина.

НІ НА КРИ́ХТУ *аналог прислівника* (те саме, що **АНІ (НІ) КРИХІТКИ (КРИХТИ, КРИХТОЧКИ, КРИХІТОЧКИ)) ani kropli [kro-**

pelki, krzty], troszeczkę, ani krzty [troszeczkę, odrobinę, krztyny], ani troszkę [odrobiny] ○ *Минав час, але йому не хотілося ні на крихітку дорослішати.* ○ Mijał czas, a on ani troszkę nie chciał wydorośleć.

♦ *Ні на крихту, ні на півнігтика, мимоволі навіть, не зрадив нікого й не продав – усе бачить Бог, моя остання надія, і хай Він судить мене.* Ю. Андрухович.

НІ.., НІ. *див.* **АНІ.., АНІ**

НІ ПИЛИ́НКИ (ПИЛИ́НИ, ПИЛИ́НОЧКИ). *див.* **АНІ (НІ) ПИЛИНКИ (ПИЛИНИ, ПИЛИНОЧКИ)**

НІ ПРИ ЧО́МУ (ЧІ́М) *у ролі присудка* (не бути винним, причетним) **nie mieć nic do tego, nie mieć z tym nic wspólnego** ○ *Діти, які тільки-но нашкодили, робили вигляд, що кожен з них ні при чому.* ○ Jak tylko dzieci coś napsociły, od razu udawały, że nie mają z tym nic wspólnego.

♦ *Чи й взагалі діти тут ні при чому, може, якісь дорослі лобурі в такий спосіб відводили душу після чайної.* Гончар.

НІ РА́ЗУ. *див.* **АНІ (НІ) РАЗУ**

НІЧО́ГО НЕ СКА́ЖЕШ *у ролі вставного слова* (уживається на знак згоди з чим-н., для підтвердження справедливості; безперечно, справді) **w istocie, rzeczywiście, nie ma co [mówić]** ○ *Нічого не скажеш, треба було вже щось вирішувати.* ○ Nie ma co, trzeba było wreszcie podjąć jakąś decyzję.

♦ *Таки славну дівчину викохала Гордієнчиха, нічого не скажеш.* Стельмах.

НІЧО́ГО ПОДІ́БНОГО *аналог частки* (уживається для вираження висловленої цілковитої незгоди, заперечення чогось) **nic podobnego** ○ *– Чи ти думаєш, що я цього не зможу зробити? Нічого подібного, ще й як зроблю.* ○ – Sądzisz, że nie potrafię tego zrobić? Nic podobnego, jeszcze się zdziwisz.

♦ *– Чи думаєш, що я справді такий уже відсталий, отак загруз у пережитках? Нічого подібного.* А. Головко.

НІ́ЧОГО СКАЗА́ТИ *аналог вигуку* (вживається для вираження осуду кого-, чого-н.) **nie ma co, ładne sobie** ○ *– Нічого сказати! Потрудилися. Вся робота на місці.* ○ – Ale się napracowaliście, nie ma co! Cała robota stoi w miejscu.

♦ [Храпко:] *– Так отакому вас навчають? Гарному – нічого сказати...* П. Мирний.

НІЧО́ГО СОБІ́[1] *прислівник* (непогано, досить добре) **niczego sobie, nieźle, nie najgorzej** ○ *Вона була здібною дівчинкою і вчилася нічого собі.* ○ Była zdolną dziewczynką i uczyła się nie najgorzej.

♦ *Вчора прислали мені зі Львова мою книжку "З глибини". Нічого собі виглядає.* Коцюбинський.

НІЧО́ГО СОБІ́[2] *аналог вигуку* (вигук при вираженні здивування, недовіри) **dobre sobie, ładne mi, ładne kwiatki, nie ma co, no nieźle** ○ *Як виросли діти за літо! Нічого собі!* ○ Ale dzieci urosły przez lato! Nie ma co!

♦ *Це все пошепки сказав. Нічого собі – аж дві кішки зразу! А собаки! Григорій здивувався, побачивши, як вони відмінилися.* Багряний.

НУ<,> АЯ́КЖЕ *частка* (служить для підтвердження попереднього питання або раніше висловленої думки) **no<,>a jakże, no<,> oczywiście [naturalnie], no, a jak by <inaczej>** ○ – *Ти все приготував на завтра? – Ну, аякже.* ○ – Czy wszystko przygotowałeś na jutro? – No, a jakże by inaczej.

♦ *– Тебе інформували-таки? – Ну, аякже! Знаєш, до нашого берега в обком пливе все. Це не так і погано.* І. Ле.

НУ<,> ВЖЕ́ <Й> *частка* (виражає непогодження чи заперечення, несхвалення) **ależ <skąd>, gdzie tam** ○ – *Ти все встиг зробити? – Ну вже! Зовсім мало, часу не вистачає.* ○ – Czy wszystko zdążyłeś zrobić? – Ależ skąd! Brakuje mi czasu.

♦ [Тимоха:] – *Тут добрий десяток овець поміститься.* [Оверко:] – *Ну, вже й десяток! Хоч би півдесятка припало.* А. Головко.

НУ ДО ЧО́ГО ТУТ. *див.* **ДО ЧОГО ТУТ; НУ ДО ЧОГО ТУТ**

НУ Й *частка* (служить для вираження захоплення, здивування, схвалення) **ale<ż> to[i]; ależ** ○ *Ну й кіт у вас, який великий і пухнастий.* ○ Ależ macie kota, taki duży i puszysty.

♦ *– Ну й пройдисвіт, – засміявся підполковник, – захопити один повіт, а думати про всю Україну!* Стельмах.

НУ Й НУ́ *вигук* (вигук при вираженні здивування, несхвалення) **to ci dopiero, ładna historia, ładne kwiatki** ○ – *Ну й ну, як влучно ти придумав!* ○ – To ci dopiero! Trafnie zauważyłeś.

♦ *Не міг збагнути, втямити, чому так сталося, хоч ніби й знав козацьку вольницьку з дитячих літ. – Ну й ну! – почулось поруч Боднине.* В. Шевчук.

НУ́ ЛИШ (ЛИШЕ, ЛИШЕНЬ). *див.* **АНУ(НУ) ЛИШ (ЛИШЕ, ЛИШЕНЬ)**

НУ ÓТ *частка* **1.** (служить для підсилення результативності, емоційності висловлювання) **no i <więc>, otóż i, no nareszcie** ○ – *Ну от і закінчив.* ○ – No, nareszcie skończyłem; **2.** (служить для завершення висловлювання, підводячи підсумок) **no więc, tak więc, <a> do tego, jednym słowem** ○ – *Ви з нами йдете? Ну от, тепер гарна компанія.* ○ – Idziecie z nami? Tak więc, teraz mamy dobre towarzystwo.

♦ *Хто знає, що робиться там, де людина не може бачити... Ну, от! Які дурниці.* Коцюбинський.

[Роман:] – *От... Ну от... Знаєш, я думаю... колись люди в Україні... матимуть приказку – "загинув, як під Бродами!.."* Багряний.

НУ<,> ÓТ ЩЕ. *див.* **ОТ (ОТО, ОЦЕ, СЕ) ЩЕ; НУ ОТ (ОТО, ОЦЕ, СЕ) ЩЕ**

НУ́ ТЕБЕ (ЙОГÓ, ЇЇ, ЇХ, ВАС); ТА НУ́ ТЕБЕ (ЙОГÓ, ЇЇ, ЇХ, ВАС) *вигук* **1.** (вигук при вираженні негативного ставлення до факту, предмету мовлення) **a niech <jego, jej, ich, was> tam; a żeby to** ○ – *У мене зараз неприємності. А втім, ну їх, не хочеться про це думати.* ○ – Mam teraz kłopoty. A zresztą, niech je tam, nie chce mi się teraz o tym myśleć; **2.** (служить для вираження незгоди або збентеження) **błagam cię (go, ją, ich, was); gdzie <mi, ci, mu, jej, nam, wam, im> tam; a niech <jego, ją, ich, was> tam, daj spokój! odczep się!** ○ – *Ти сьогодні така гарна! – Та ну тебе, – збентежилася вона.* ○ – Ślicznie dzisiaj wyglądasz! – Daj spokój – zafrasowała się ona.

♦ *До кошового підбіг запорожець, облитий окропом, з запорошеними очима. – Ну його з такою війною! Поливають гарячими помиями та піском, начебто не козаки ми, а шершні, прости господи!* Довженко.

НУ<,>ТÓ-ТО Ж! *див.* **ТО-ТО Ж <БО> НУ!**

НУ ЩÓ *аналог частки* (служить для з'ясування положення чи стану) **no cóż, no ja,; no więc, cóż takiego** ○ – *Ну що, тобі сподобалася вистава?* ○ – No jak, spodobało ci się przedstawienie?

♦ *– Ну що? – спитала Олена, як він увійшов до хати. – Завірюха... та, може ущухне...* Коцюбинський.

НУ, ЩÓ Ж *аналог частки* **1.** (служить для вираження схвалення, погодження) **no cóż** ○ – *Ну що ж, раз ти так вирішив, роби.* ○ – No cóż, skoro tak postanowiłeś, to zrób to; **2.** (підкреслює перехід до нової

думки, підводячи підсумок до того, що було раніше сказано) **więc tak; no cóż, a zatem** ○ – *Усі зайняли свої місця? Ну, що ж, продовжимо нашу лекцію.* ○ – Czy wszyscy zajęli swoje miejsca? A zatem, kontynujemy nasz wykład; **3.** (підкреслює значення питання) **no więc, jak; no cóż** ○ – *Валізи вже зібрано. – Ну, що ж? Будемо від'їжджати.* ○ – Walizy są już spakowane. – No cóż, odjeżdżamy.

♦ *– Ну, що ж. Приходьте. Ми ждемо. Сосюра. Ну, що ж, я готовий, я ляжу йому під копита.* Л. Костенко.

Ну що ж, ту ніч були ми серед мертвих, а цю ніч будем між напівживих. Л. Костенко.

Ну що ж? Доброї вам путі, дорогий товаришу Миколо! Остап Вишня.

НУ ЯК *аналог частки* (служить для вираження того, яке враження викликав певний факт) **no jak, a jeżeli, no więc [jak]** ○ – *Ну як, подобається тобі у нас?* ○ – No jak, podoba ci się u nas?

♦ [Непран:] – *Ну як? – спитав заждавши, поки вони наблизяться. – Не підупала, хлопці, козацька міць?* В. Шевчук

О

ОДДАЛІ́К ВІД (ОД). *див.* **ВІДДАЛІК (ОДДАЛІК, ВІДДАЛЬ, ВІДДАЛЕКИ, ОДДАЛЯ) ВІД (ОД)**

ОДДАЛЯ́ ВІД (ОД). *див.* **ВІДДАЛІК (ОДДАЛІК, ВІДДАЛЬ, ВІДДАЛЕКИ, ОДДАЛЯ) ВІД (ОД)**

ОДИ́Н (ОДНА́, ОДНО́, ОДНІ) І ТОЙ (ТА, ТО, ТІ) ЖЕ *займенник* (той (та, то, те) самий (сама, саме, самі) **ten (ta, to, te, ci) sam (sama, samo, same, sami)** ○ *Дитина постійно ставить одні і ті ж питання.* ○ Dziecko ciągle pyta o to samo.

♦ *Щоночі снився один і той же сон: наче іду дорогою, збираю повні пригорщі гривеників: зсипаю до карнавки.* Тютюнник.

ОДИН (ОДНА, ОДНЕ) О́ДНОГО (О́ДНУ) *аналог займенника; у відмінкових формах прийменник вживається в середині сполучення* (взаємно) **jeden (jedna, jedno, jedne, jedni) drugiego (drugą), sobie, nawzajem** ○ *Вони часто виручали один одного.* ○ Oni często sobie pomagali.

♦ *Треба, щоб і ми любили один одного.., один від одного біду відводили.., один за одного страждали і біду терпіли.* Кв.-Основ'яненко.

ОДНЕ́ (ОДНО́) І ТЕ Ж <СА́МЕ> *займенниковий іменник* (те саме) **jedno i to samo** ○ *Він часто повторює одне і те ж.* ○ Stale powtarza jedno i to samo.

♦ *Сам Лоцi цiле життя малював одне і те ж – дерев'яні стаєнки – для кожної корови окремі.* Т. Прохасько.

ОДНЕ́ СЛО́ВО (ОДНИ́М СЛО́ВОМ) *у ролі вставного слова* (вживається при короткому узагальненні, підбитті підсумків) **jednym słowem, a do tego** ○ *У залі знову було багато глядачів, одне слово, і ця вистава пройшла з аншлагом.* ○ W sali było dużo widzów, jednym słowem, i na tym przedstawieniu była pełna sala.

♦ *Ми знайшли дорогу на військові французькі кораблі, ви чули з газет про бунт на крейсері, одно слово, було зроблено шматочок роботи, не мені цим хвалитися і не вам про це слухати.* Яновський.

ОДНИ́М СЛО́ВОМ. *див.* **ОДНЕ СЛОВО (ОДНИМ СЛОВОМ)**

ОДНОГО́ РА́ЗУ *аналог прислівника* (колись, якось раз, якось-то) **kiedyś, pewnego razu** ○ *Одного разу вони зайшли у рідну школу і побачили там неймовірні зміни.* ○ Pewnego razu odwiedzili swoją szkołę i zobaczyli tam niesamowite zmiany.

♦ *Оце одного разу дуже він далеко зайшов у своїй такій журбоньці, коли ж ось. Шурхнуло – наче птиця пурхнула.* Вовчок.

ОД ПРАВІ́КУ (ПРАВІКІ́В). *див.* **З (ОД) ПРАВІКУ (ПРАВІКІВ)**

ОД ЦІКА́ВОСТІ. *див.* **З [ОД** *рідко*] **ЦІКАВОСТІ**

ОД ЧА́СУ ДО ЧА́СУ. *див.* **ЧАС ОД (ВІД) ЧАСУ; ОД (ВІД) ЧАСУ ДО ЧАСУ**

О́Й ЯК *аналог прислівника* **1.** (дуже) **ale<ż> jak, ależ, naprawdę dużo (wiele)** ○ – *Від вас ой як багато залежить.* ○ – Naprawdę dużo od was zależy; **2.** (дуже сильно) **oj [ale<ż>] jak, bardzo, ależ** ○ – *Ой як він сьогодні розсердився.* ○ – Ależ on się dzisiaj wściekł.

♦ *Тоді він пас овечок на чужих полонинах. Ой як давно то було.* Гжицький.

Ой як боялась Оксана, що й Іванові теж доведеться сидіти в тих темних, вогких склепах! О. Соколовський.

ОКРІМ ТО́ГО. *див.* **КРІМ (ОКРІМ) ТОГО**

О́Н ЩО[1]. *див.* **ОТ(ОСЬ, ОН) ЩО[1]**

О́Н ЩО[2]. *див.* **ОТ(ОСЬ, ОН) ЩО[2]**

ÓН <ВОНО> ЩО[3]. *див.* **ОТ(ОСЬ, ОН) <ВОНО>ЩО[3]**

ОКРІ́М ТО́ГО. *див.* **КРІМ (ОКРІМ) ТОГО**

ÓН (ÓСЬ, ÓТ) ЯК[1] *прислівник* (так; таким чином, дуже) **tak, w taki [ten] sposób, tak oto** ○ – *Ти ось як зроби: приведи сюди дітей та подбай про те, щоб зайняти їх чимось.* ○ Zrób tak: przyprowadź tu dzieci i zadbaj o to, żeby je czymś zabawić.

♦ *Тепер думаю ось як зробить: навпростець через Астрахань ушкварить на Чорноморію.* Шевченко.

ÓН (ÓТ, ÓСЬ) ЯК[2] *частка* (вживається для підсилення ступеня дії, ознаки, вираження здивування, обурення) **oto jak, ach<to>tak, patrz(cie) [zobacz(cie), widzisz (widzicie)], jak** ○ *Хлопчик он як посміхається, а дівчинка серйозна.* ○ Patrz, jak chłopczyk się uśmiecha, a dziewczynka taka poważna.

♦ *– І я піду у наймити! – каже один брат. – От як! – промовила Галя.* Вовчок.

ОН ЯКИ́Й (ЯКА́, ЯКЕ́, ЯКІ́) *частка* (служить для підсилення уточнення міри, ступеня ознаки) **oto jaki (jaka, jakie, jacy); ale(ż); patrz(cie) [zobacz(cie), widzisz (widzicie)], jaki (jaka, jakie, jacy)** ○ *Он яка велика виросла донька.* ○ Zobacz, jaka duża nam córka wyrosła.

♦ *Він дивився скоса через плече на берег: там білизну На кладці прала мати. "Он який у вас рибалка, мамо!". Та сказать Він слів цих і не думав. Лиш дивився.* Рильський.

ОПРІЧ ТО́ГО *в ролі вставного слова* (те саме, що **КРІМ (ОКРІМ) ТОГО**) **oprócz tego, poza tym** ○ *Опріч того, їм не довелося зустрітися із друзями.* ○ Poza tym nie udało im się spotkać z przyjaciółmi.

♦ *Опріч того, в кінці літа філоксері виростають крила, вона робиться мушкою, перелітає з садка в садок – і кладе на кущах яйця.* Коцюбинський.

ОСКІ́ЛЬКИ.., ОСТІ́ЛЬКИ (ОСКІ́ЛЬКИ, ОСТІ́ЛЬКИ) *сполучник* (з'єднує частини складносурядного речення при їхньому тісному взаємозв'язку, урівноваженні) **o ile..., o tyle; ponieważ..., to** ○ *Оскільки він дорожить театром, остільки він дорожить і роботою в ньому.* ○ Ponieważ ceni teatr, to ceni również pracę w nim.

♦ *Щоб картина була ясна, треба згадати ще, що оскільки дід Григорій, кінь і Султан любили тишу і поважали мовчання, остільки Харитина, навпаки, любила голосно висловлювати свої почуття і побажання.* Довженко.

ОСТІ́ЛЬКИ.., ОСКІ́ЛЬКИ (ОСТІ́ЛЬКИ, ОСКІ́ЛЬКИ) *сполучник* (з'єднує частини складного речення при співставленні інтенсивності однієї дії або міри, ступеня однієї якості стосовно іншої) **o ile..., o tyle, na tyle..., na ile; równie<,> jak; w takim stopniu<,> jak** ○ *Праця не задовольняє його. Він остільки виконує завдання, оскільки його зобов'язують це робити.* ○ Praca mu nie odpowiada. Wykonuje swoje obowiązki na tyle, na ile jest to od niego wymagane.

♦ [Євгеній:] – *Се буде трошка некорект. Але власне лиш остільки, оскільки некорект було поступування пана старости при моїм арештуванні.* Франко.

ÓСТОРОНЬ ВІД *аналог прийменника* **1.** (те саме, що **ВІ́ДДАЛІК (ОДДА́ЛІК) ВІД**) **opodal, z dala od, na uboczu** ○ *Залізниця знаходилася осторонь від містечка.* ○ Kolej przebiegała opodal naszego miasteczka; **2.** (вказує на справу, діяльність, у яких хтось не бере участі) **w odosobieniu, na uboczu, z boku, z dala od** ○ *Він довго знаходився осторонь від усяких справ.* ○ Przez długi czas był z dala od wszystkich problemów.

♦ *Посередині кочовиська – барвистий намет мурзи, а трохи осторонь від нього – широкий майдан.* О. Соколовський.

– Я не розумію, як можна стояти осторонь від активного життя, коли перед народом такі величезні прекрасні завдання! Багмут.

ÓСЬ І (Й). *див.* **ОТ (ОСЬ, ОЦЕ) І (Й)**

ÓСЬ <ВАМ> І ВСЕ. *див.* **ОТО (ОТ, ОСЬ) <ВАМ> І ВСЕ**

ОСЬ ТА́К. *див.* **ОЦЕ (ОТ, ОСЬ) ТАК[1]**

ОСЬ (ОТ) ЧОМУ́ *аналог прислівника* (з цієї причини) **dlatego też, dlatego właśnie** ○ *Був час відпусток. Ось чому у відділі мало народу.* ○ Był czas urlopów. Dlatego też w wydziale było mało ludzi.

♦ *Дуже мені прикро, що я не можу... описати Вам більш докладно свій політичний процес. А то ось чому: я... не можу вважати себе особою недотикальною [недоторканою].* Коцюбинський.

ÓСЬ ЩО[1]. *див.* **ОТ (ОСЬ, ОН) ЩО[1]**

ÓСЬ ЩО[2]. *див.* **ОТ (ОСЬ, ОН) ЩО[2]**

ÓСЬ <ВОНО> ЩО[3]. *див.* **ОН (ОТ, ОСЬ) <ВОНО> ЩО[3]**

ÓСЬ ЯК[1]. *див.* **ОН (ОСЬ, ОТ) ЯК[1]**

ÓСЬ ЯК[2]. *див.* **ОН (ОСЬ, ОТ) ЯК[2]**

ОСЬ <ВОНО> ЯК![3] *див.* **ОН (ОТ, ОСЬ) <ВОНО> ЯК![3]**

ÓСЬ <ВОНО> ЯК (ЯКЕЧКИ)! *див.* **ОТ (ОН, ОСЬ) <ВОНО> ЯК (ЯКЕЧКИ)! АХ<> ОТ (ОН, ОСЬ) <ВОНО> ЯК (ЯКЕЧКИ)**

ОТАКИ́М ЧИ́НОМ. *див.* **ТАКИМ ЧИНОМ**

ОТА́К І ТА́К (ТАК І ОТА́К); ТА́К <, МОВЛЯВ,> І ТАК *аналог частки* (вживається при узагальненні чужого мовлення замість викладання дрібниць) **a więc <jest> tak i tak; tak <, jak to się mówi,> i tak; jest tak i tak** ○ *Вона зібрала своїх братів і гукнула: так і отак, виручайте.* ○ Zebrała swych braci i powiedziała: jest tak i tak, pomóżcie.

♦ *З тим вернулись вірні слуги до Бертольда і сказали: "Так і так поет відмовив, Ми даремне намовляли".* Л. Українка.

ÓТ БИ *частка* (служить для вираження побажання) **oto by, ależ by można** ○ *Скільки тут квітів! От би букет зібрати.* ○ Ileż tu kwiatów! Ależ by można bukiet zebrać.

♦ *Який же це, мабуть, хороший письменник! От би почитати!* Остап Вишня.

ÓТ БІДА. *див.* **ЯКА БІДА; ОТ БІДА**

ÓТ ВЖЕ (УЖЕ) *частка* **1.** (служить для того, щоби підкреслити тривалість дії, явища) **i oto już** ○ *От вже рік минув з тих пір, як ми сюди приїхали.* ○ I oto minął już rok, jak przyjechaliśmy tutaj; **2.** (служить для підсилення, підкреслення значення дії, високого ступеня її прояву) **wręcz** ○ – *От вже не очікував побачити тебе тут.* ○ – Wręcz się nie spodziewałem, że cię tutaj spotkam.

♦ *Сон налягає. Вівці тануть перед очима. От вже з овець стали ягнята, а от нічого нема.* Коцюбинський.

От уже кого староста не розкусить, так це Левка. Стельмах.

ÓТ (ÓСЬ, ОЦЕ́) І (Й) *частка* **1.** (служить для вказівки на появу когось або чогось; вказує на нову дію, що виникає як наслідок попередньої дії або завершення дії) **otóż i, a to jest właśnie** ○ *Оце й Іра, йди сюди.* ○ A to jest właśnie Irena, chodź tutaj; **2.** *у ролі зв'язки у складному присудку* (служить для підбивання підсумків того, що було сказано, зроблено) **no to, otóż i** ○ – *Ти зробив уроки? – Так. – От і добре, піди погуляй.* ○ – Czy odrobiłeś lekcje? – Tak. – No to świetnie, idź się pobaw.

♦ *От і берег видко! Прибули ми хутко.* Л.Українка.

Біжить [пастух] *з прокльонами і сміхом. Лахміття й трав сумне рядно, – оце і вся його утіха, оце і все його майно.* Сосюра.

ОТÓ (ÓТ, ÓСЬ) <ВАМ> І ВСЁ *частка* (служить для вказівки на вичерпний характер того, що було сказано) **і tyle, i to wszystko** ○ *Дивний він, от і все.* ○ Dziwny jest i tyle.

♦ *Війна ніяк тут не почувається, тільки з газет знаємо про неї та хіба менше приїжджих – от і все.* Коцюбинський.

ÓТ <ВАМ> І ВСЁ. *див.* **ОТО (ОТ, ОСЬ) <ВАМ> І ВСЕ**

ОТÓЖ БО Й Є! *див.* **ОТОЖ-ТО (ТОЖ-ТО, ОТОЖ БО) Й Є!**

ОТÓ Ж ВОНÓ Й Є! *вигук* (те саме, що **ОТОЖ-ТО (ТОЖ-ТО, ОТОЖ БО) Й Є!**) **wszak, otóż to** ○ *– Він що і сюди не приїде? – Ото ж воно й є! Не приїде.* ○ – Czy on tutaj też nie przyjedzie? – Otóż to! Nie przyjedzie.

ОТÓ Ж ТО *вигук* (вигук, що підкреслює, підсилює наступну думку, яка є висновком, підсумком попереднього висловлювання) **jednakże, otóż to, a przecież** ○ *– Я не думав, що це в мене не вийде. – Ото ж то, а вихвалявся, що все зумієш зробити і вчасно.* ○ – Nie myślałem, że nie dam rady tego zrobić. – Otóż to, a chwaliłeś się, że wszystko zrobisz na czas.

♦ *Ото ж то й що! Чабан Гадюку вбив, а комара, що прислужився і впору розбудив, спросоння тріснув так, що аж прилип до лоба.* Глібов.

ОТÓЖ-ТО (ТÓЖ-ТО, ОТÓЖ БО) Й Є! *вигук* (вигук для підтвердження чи підкреслення сказаного) **otóż to właśnie, otóż to, w tym właśnie sęk** ○ *– Ти вступив до інституту? – Так, дуже багато готувався до іспитів. – Отож-то й є. Вчитися завжди важко.* ○ – Czy dostałeś się na studia? – Tak, należycie przygotowałem się do egzaminów. – Otóż to. Nauka zawsze jest ciężka.

♦ [Пастух:] *– Що дешевше, лід чи криштaль?* [Служебка:] *– Та відомо, що лід.* [Пастух:] *– Отож-то й є!* Л. Українка.

ОТ, ÓТ *частка* (у репліці-відповіді служить для підтвердження попереднього висловлювання) **otóż to, właśnie tak** ○ *– Сьогодні треба грати на повну силу. – От, от, саме так це і робити.* ○ – Musimy dzisiaj wykorzystać w grze wszystkie swoje siły. – Otóż to. Tak należy zrobić.

♦ [Коструб:] *– Смійся, та не насміхайся, бо я маю характер, дівко. Маю! – От, от, – стисла пальці Катюша, – саме так.* Чабанівський.

ОТÓ-ТО Й БА *вигук* (підкреслює заперечення попередньо висловленому) **otóż to; otóż właśnie; o to właśnie chodzi, że; w tym właśnie**

sęk, że О – *Сьогодні я нічого не встигаю. – Ото-то й ба, що не встигаєш.* О – Dzisiaj z niczym nie mogę zdążyć. – O to właśnie chodzi, że nie możesz.

♦ *Йон і Маріцца заперечили. Ні, вони не додивлялися, чи є в неї хвіст. Ото-то й ба! А се перше діло: без хвоста відьма не буває, без хвоста відьом ніхто ще не бачив...* Коцюбинський.

ОТО́ ЩЕ. *див.* **ОТ (ОТО, ОЦЕ, СЕ) ЩЕ; НУ<> ОТ ЩЕ**

ОТ ТА́К[1]. *див.* **ОЦЕ (ОТ, ОСЬ) ТАК[1]**

ОТ ТА́К[2]. *див.* **ОЦЕ (ОТ) ТАК[2]**

ОТ ТА́К[3]. *див.* **ОЦЕ (ОТ) <ТО> ТАК[3]**

ОТ (ОЦЕ́) ТАК ТА́К! *вигук* (вигук при вираженні здивування на повідомлення, що не очікувалося, або, коли подія, що очікувалася, несподівано відбулася) **masz ci los! to ci dopiero; no masz** О – *От так так! Виявляється, цю книжку не треба було шукати, вона була у мене на полиці.* О – Masz ci los! Okazuje się, że nie trzeba było szukać tej książki, miałem ją u siebie na półce.

♦ *Дика дуже, та в тому й смак. Що за стегна! Які очата! Що, ти плачеш? Оце так так!* Л. Костенко.

ОТ ТОБІ́ Й (І) *частка* (служить реакцією на щось несподіване при вираженні захоплення, здивування) **masz ci los! to ci dopiero; no masz** О *От тобі й подарунок!* О To ci dopiero prezent!

♦ *– От тобі й нерідний син! – подумалось. – Хто сказав, що чисте й незаплакане личко буває тільки в рідної дитини?* Чабанівський.

ОТ ТОБІ́ <Й> НА́! *вигук* (те саме, що **ОТ (ОЦЕ) ТАК ТАК**) **masz ci los; to ci dopiero; no masz** О – *От тобі й на! А я гадала, що все встигну.* О – To ci dopiero, a myślałam, że ze wszystkim zdążę.

♦ [Богдан:] – *От тобі й на! Виходить, я – характерник: послав тебе якраз по сліду милої.* В. Шевчук.

ОТ ТОБІ́ <Й (І)> МА́ЄШ *вигук* (те саме, що **ОТ (ОЦЕ) ТАК ТАК**) **masz ci los! to ci dopiero! no masz** О – *Я зовсім відти поїхав. – От тобі й маєш! Чому?* О – Wyjechałem stąd na zawsze. – No masz! A dlaczego?

♦ *Гришка нічого не розуміє. Та й ніхто не розуміє. Чого цебер? Який цебер? Сімак і цебер. От тобі й маєш!* Винниченко.

ОТ ТОБІ́ <Й> РА́З *вигук* (вигук на повідомлення про подію, що очікувалася і несподівано відбулася) **no masz (ci), to ci dopiero! masz**

ci los! ○ – *От тобі й раз, ви вже йдете?* ○ – No masz ci los! Już idziecie?

♦ – *От тобі й раз!.. Хіба ж ви забули, як ми їхали степом і ви казали, що там сільрадівська толока і щоби я тамечки пас.* Тютюнник.

ОТ ТÓ-ТО І ВОНÓ [І (Й) Є]. *див.* **ТО-ТО І ВОНО [І (Й) Є]; ОТ ТО-ТО І ВОНО[І (Й) Є]**

ÓТ (ОТÓ, ОЦÉ, СÉ) ЩЕ (ІЩЕ); НУ$_{<>}$ ÓТ ЩЕ *частка* (виражає рішучу відмову, підкреслює непогодження, заперечення, осуду яких-н. дій) **jeszcze czego, też coś, cóż znowu!** ○ – *Принеси мені цю книжку. – Ото ще, нехай Петро принесе.* ○ – Przynieś mi tę książkę. – Jeszcze czego, niech Piotr przyniesie.

♦ – *Лежи, не перебивай! От іще!* Винниченко.

ÓТ (ÓСЬ, ÓН) ЩО[1] *займенник* (звертає увагу на об'єкт дії) **jest tym, co** ○ *Праця – ось що прикрашає людину.* ○ Praca jest tym, co upiększa człowieka.

♦ *В неволі, в самоті немає з ким серце поєднать. То сам собі оце шукаю когось-то, з ним щоб розмовлять. Шукаю Бога, а нахожу Таке, що цур йому й казать, От що зробили з мене годи.* Шевченко.

ÓТ (ÓСЬ, ÓН) ЩО[2]; НУ ÓТ (ÓСЬ, ÓН) ЩО *частка* (служить для виділення, підкреслення наступного висловлюваннян) **no więc tak** ○ – *Ну от що, сідай вже ти за уроки.* ○ No więc tak, siadaj i bierz się do odrabiania lekcji.

♦ *Ще ось що: як будуть питать брата Йосипа, на чиїм він ґрунті живе, то нехай скаже – на своїм.* Шевченко.

ÓТ (ÓСЬ, ÓН) ЩО[3]; ÓТ (ÓСЬ, ÓН) <ВОНО>ЩО *вигук* (вигук при вираженні здивування, здогадки) **ach <to> tak** ○ – *Я не думав, що запізнюся! – Он що! Але мені не довелося довго очікувати.* ○ – Nie myślałem, że się spóźnię. – Ach tak! Ale nie szkodzi, nie czekam długo.

♦ – *Ясно! – не дав їм докінчити фрази Віктор. – Знаєш іще лейтенантом. Он воно що!* А. Головко.

ÓТ (ÓН ÓСЬ) <ВОНО> ЯК (ЯКЕЧКИ)! АХ$_{<>}$ÓТ (ÓН ÓСЬ,) <ВОНО> ЯК (ЯКЕЧКИ)! *вигук* (вигук при вираженні здивування) **ach <to> tak, <a> więc tak** ○ – *Я вже йду! – Он як! А я думав, ти ще побудеш у нас.* ○ – Idę już! – Ach tak! Myślałem, że zostaniesz jeszcze u nas.

♦ – *Он воно як! Це дивне діло! Признаться, де вже я не був – Такого дива я не чув.* Глібов.

О́Х ТИ <Ж> *вигук* (вигук при вираженні незадоволення, прикрості і т. под.) **och, to ci, to ci dopiero, ale<ż>** ○ *Ох ти, зима яка рання цього року.* ○ Ale wczesna zima w tym roku.

♦ *– Ох, дитино моя кохана, ох ти, моя сирітко!.. — горне, притискає до себе Марію.* Самчук

ОХ, ЯК *аналог прислівника* (дуже) **ach, jak** ○ *Ох, як добре у лісі влітку!* ○ Ach, jak dobrze jest w lesie latem.

♦ *Ох, як мені гидко, як мені страшно, як ця свідомість ранить моє батьківське серце.* Коцюбинський.

ОЦЕ́ <ТАК> ДА! *див.* **ЦЕ (ОЦЕ) <ТАК> ДА!**

ОЦЕ́ І (Й). *див.* **ОТ (ОСЬ, ОЦЕ) І (Й)**

ОЦЕ (ОТ, ОСЬ) ТА́К[1] *прислівник* (саме так, таким чином) **w ten <właśnie> sposób, i tak właśnie** ○ *Оце так повертаємося і йдемо зі сцени.* ○ I w ten właśnie sposób obracamy się i schodzimy ze sceny.

♦ *– Та нащо тобі той цебер?! – А от так. Даси цебер, достану тобі генеральського сімака.* Винниченко.

ОЦЕ (ОТ) ТА́К[2] *частка* (служить для вираження похвали, несхвалення, подиву, здивування) **ale <ż> i, ale <ż>** ○ *От так торт, який красивий!* ○ Ależ piękny tort!

♦ *Раз хліба, раз бублика. Оце так обід!* Винниченко.

ОЦЕ (ОТ) <-ТО> ТА́К![3] *вигук* (вигук при вираженні здивування, захоплення) **masz ci, masz ci los** ○ *– Оце то так! Вже п'ять років, як він живе тут, а я й не знав.* ○ Masz ci los! Już pięć lat, jak on tutaj mieszka, a ja nie wiedziałem o tym.

♦ *Оце то так! Вчистив нічого сказати: і до ладу, і правда.* Шевченко.

ОЦЕ <ТАК> ДА́! *див.* **ЦЕ (ОЦЕ) <ТАК> ДА!**

ОЦЕ́ ТАК ТА́К. *див.* **ОТ (ОЦЕ) ТАК ТАК!**

ОЦЕ́ ЩЕ. *див.* **ОТ (ОТО, ОЦЕ, СЕ) ЩЕ; НУ<> ОТ ЩЕ**

П

ПЕ́ВНА РІЧ *у ролі вставного слова* (вказує на вірогідність факту, безумовно, безперечно) **no pewnie, rzecz jasna, to oczywiste, na pewno** ○ *Певна річ, це важко зробити.* ○ Na pewno będzie to ciężko zrobić.

♦ *На кормі – руль, перед рульовим місцем – підойму управління, –адже човен був, певна річ, моторний.* Смолич.

ПЕ́К ТОБІ *вигук* (виражає досаду, незадоволення тощо або як закляття при бажанні відвернути щось) **a niech cię** ○ *– Пек тобі! Залишитися тут – ні за що.* ○ – A niech cię! W żadnym wypadku tu nie zostanę.

♦ *А пек тобі, забув, дурню, Що смерть за плечима.* Шевченко.

ПЕРЕД ЛИЦЕ́М *аналог прийменника* (у присутності когось; в наявності чогось) **w obliczu, twarzą do, przed obliczem** ○ *Вони опинилися перед лицем сумних подій.* ○ Stanęli w obliczu smutnych zdarzeń.

♦ *Величезну міць носить у собі людина. Ця сила не помічається в будній день, бо прокидається вона лише перед лицем смертельної небезпеки.* Гончар.

ПЕРЕД НО́СОМ *розм., аналог прислівника* (те саме, що **ПІД НОСОМ**) **pod nosem** ○ *– Книжка лежала перед носом, але я її не бачила.* ○ – Książka leżała pod nosem, a ja jej nie widziałam.

♦ *Розважаючи пасажирів і пишаючись своєю ерудицією, якийсь професор історії – кругленьке пузце, окуляри над волосатою бородавкою і розчепірені перед носом карти – викладав, як легенду, історичну довідку про перших-найперших каторжників Сибіру.* Багряний.

ПЕРЕД ТИ́М<,> ЯК *сполучник* (приєднує підрядну частину, дія якої настає після дії головної) **zanim** ○ *Перед тим, як казати, добре подумай.* ○ Zanim coś powiesz, dobrze się zastanów.

♦ *– Бачу. І сам тут помреш. Але перед тим, як померти, ти проклянеш того, хто поставив тебе на шлях смерті.* Довженко.

ПЕ́РШ ВСЬО́ГО (УСЬО́ГО) *аналог прислівника* (те саме, що **ПЕРШ ЗА ВСЕ**) **przede wszystkim, najpierw, pierw, pierwej, w pierwszej kolejności [pierwszym rzędzie]** ○ *Перше всього треба було вирішити це питання.* ○ Przede wszystkim trzeba było rozwiązać tę kwestię.

♦ [Бичок:] *– Правду кажуть: що кого Бог захоче покарати, то перш усього пароки одіб'є.* Кропивницький.

ПЕ́РШЕ (ПЕ́РШ)<,> НІЖ *сполучник* (приєднує підрядну частину, дія якої настає за дією головної) **zanim** ○ *Перш ніж починати справу, добре її вивчи.* ○ Zanim się tego podejmiesz, dobrze to przeanalizuj.

♦ *Здавши документи в штаб, Черниш, перш ніж іти в батальйон, з'явився, за офіцерським звичаєм, відрекомендуватись командирові полку.* Гончар.

ПЕРШ ЗА ВСЕ́ *аналог прислівника* (передусім; як найважливіше, найголовніше) **przede wszystkim, najpierw, pierw, pierwej, w pierwszej**

kolejności [pierwszym rzędzie] ○ *Перш за все він мав намір побувати в Ермітажі.* ○ Przede wszystkim miał zamiar zwiedzić Ermitaż.

♦ *Коли татари нападали на с ело, то перш за все зганяли свиней докупи в якусь загорожу й палили.* П. Панч.

ПЕРШИЙ РА́З. *див.* **ПЕРШОГО РАЗУ**

ПЕ́РШ НІЖ. *див.* **ПЕ́РШЕ (ПЕРШ) НІЖ**

ПЕ́РШОГО РА́ЗУ (ПЕ́РШИЙ РА́З) *аналог прислівника* (вперше) **po raz pierwszy** ○ *Перший раз йому це важко було зрозуміти.* ○ Po raz pierwszy ciężko było mu to zrozumieć.

♦ *Коли ж засіріло небо і перший раз за цілий місяць виглянуло сонце, то над водами стояв білий, як молоко, густий туман.* Гжицький.

ПІД БО́КОМ *аналог прислівника* (дуже близько, поруч, на близькій відстані) **<tuż> pod bokiem, tuż obok** ○ *Село занепадало, проте під боком виростало велике місто.* ○ Wioska podupadała, a tuż pod bokiem wyrastało wielkie miasto.

♦ *Райська місцина, мальовничі краєвиди, під боком ліс і рясні суниці, дивовижне гірське повітря, напоєне ароматом трав і смерек, у Річці, води якої найчистіші в Європі, водиться форель.* Ю. Андрухович.

ПІД ВЕ́ЧІР *аналог прислівника* (перед тим, як настане вечір; близько до вечора; протилежне **НАД РАНОК) pod wieczór** ○ *Ми зустрілися під вечір.* ○ Spotkaliśmy się pod wieczór.

♦ *Вже аж під вечір, коли яруга крилася сутінками, покинув Тимко шелюги.* Тютюнник.

ПІД ВИ́ГЛЯДОМ *аналог прийменника* (вказує на когось, щось, які видаються за іншого або інше) **pod pozorem [płaszczykiem, przykrywką], udając** ○ *Під виглядом студента він відвідав необхідні йому лекційні курси.* ○ Udając studenta, uczęszał na potrzebne mu wykłady.

♦ *–Ну, значить так: доктор Тіле бере цю справу під свою особливу увагу, звільняється від усіх інших обов'язків, і до дому графа Елленберга-батька має бути якнайшвидше під виглядом льокая прийнятий один із помічників пана доктора.* Винниченко.

ПІД ВИ́ГЛЯДОМ ТОГО́, ЩО *аналог сполучника* (приєднує підрядну частину речення, в якій міститься вигадана причина, на яку хтось посилається) **pod pozorem [pretekstem], że** ○ *Під виглядом того, що*

йому треба вчитися, він просидів весь день у своїй кімнаті. ○ Pod pretekstem, że musi się uczyć, przesiedział cały dzień w swoim pokoju.

ПІД ВУ́СОМ *у ролі неузгодж. означ.* (дорослий, парубок) **kawaler, młodzieniec, młody człowiek, pod wąsem, z wąsami** ○ *Назустріч вийшов хлопець під вусом.* ○ Wyszedł po nas młody człowiek.

♦ *Прошу не гніватися... я вже тоді був парубок під вусом. Що правда, то правда.* Франко.

ПІД ЕГІ́ДОЮ *аналог прийменника* (вказує, під захистом кого, чого відбувається дія) **pod egidą** ○ *Відбулася конференція під егідою ЮНЕСКО.* ○ Konferecja odbyła się pod egidą UNESCO.

ПІД ЗНА́КОМ *аналог прийменника* (вживається при вказівці на факт, що характеризується як основне спрямування) **pod znakiem [hasłem]** ○ *Зустріч відбулася під знаком великої дружби.* ○ Spotkanie odbyło się pod znakiem wielkiej przyjaźni.

♦ *І новим Паліям і Гонтам ще не раз скликати "банди". Під знаком серпа і молота гидкий відбувається гандель* Ю. Дараган.

ПІД КІНЕ́ЦЬ *аналог прислівника* (наприкінці, у самому кінці) **pod koniec, przy końcu** ○ *Подорож скінчалася, під кінець хотілося додому.* ○ Podróż już się kończyła, pod koniec już chcieliśmy być w domu.

♦ *Так пройшло кілька репетицій, і під кінець їх Настя робила часом більше помилок, ніж впочатку* [спочатку]. Л.Українка.

ПІД КУТО́М *аналог прислівника* (утворюючи стосовно чого-н. таку фігуру) **pod kątem <widzenia>** ○ *У рефераті досліджувався рух тіла вертикально, горизонтально і під кутом.*○ W referacie badano ruch ciała pionowy, równoległy i pod kątem.

♦ *Пущена ж під кутом куля тьохкала об воду, робила рикошет і дзижчала геть як несамовита, ніби від болю, що забилась об воду. Та таймень не давався ані на постріл сторч, ані під кутом.* І. Багряний.

ПІД НО́СОМ *розм., аналог прислівника* (поруч, дуже близько) **pod nosem, obok** ○ *Книжка лежала під носом, але встати і взяти її не хотілось.* ○ Książkę miał pod nosem, ale nie chciało mu się wstać po nią.

♦ *– І не позволю! Не можу ж я задля Мотевого скислого пива позволити, щоб мені під носом бунтували повіт.* Франко.

ПІД МА́РКОЮ *розм., аналог прийменника* (те саме, що **ПІД ВИГЛЯДОМ**) **pod płaszczykiem [pozorem], udając** ○ *Він під маркою*

родича приїхав до них в гості. ○ Udając krewnego, przyjechał do nich w gości.

♦ *Використовуючи всі її* [мови] *надбані віками скарби, треба очищати її від архаїзмів, провінціалізмів і того хвацького словесного «новаторства», яке під маркою побутових словечок засмічує нашу мову.* Довженко.

ПІД ПА́РУ *у ролі присудка* (те саме, що **ДО ПАРИ**) **być równym [podobnym do], pasować do, być odpowiednim dla, być parą dla, być zgodnym z** ○ *Це подружжя було під пару.* ○ To małżeństwo jest zgodną parą.

♦ *– Ба ні, голова в нас тямущий, хоч би й вам* [Явтуху] *під пару! – сміється жінка на возі.* Яновський.

ПІД ПАХВО́Ю (ПА́ХВАМИ, ПАХВА́МИ) *прислівник* (з боку внутрішньої частини плечового згину) **pod pachą** ○ *Папку він завжди носив під пахвою.* ○ Teczkę zawsze nosił pod pachą.

♦ *Врізавши хліба, знов загортає в папір і виносить під пахвою.* Барка.

ПІД ПАХВУ́ (ПОПІД (ПІД) ПА́ХВУ, ПА́ХВИ) *прислівник* (під внутрішню частину плечового згину; протилежне **З-ПІД ПАХВИ, ПАХВ**) **pod pachę** ○ *Малюку поставили градусник під пахву і наказали сидіти тихо.* ○ Malcowi włożono termometr pod pachę i kazano siedzieć cicho.

♦ *Як вернувся додому, розв'язав торбинку і, відкраявши шматок від хлібини, загорнув його в аркуш; сховав під пахву, а то стрічні побачать і віднімуть.* Барка.

ПІД ПРИ́ВОДОМ *аналог прийменника* (вказує на вигаданий факт, що є зовнішнім приводом дії) **pod pozorem [pretekstem]** ○ *Вона пішла на прогулянку під приводом головного болю.* ○ Ona poszła na spacer pod pretekstem bólu głowy.

♦ *Фельдшер уже знає, що значить зайти в кабінет. Це значить принести туди спирту під приводом офіціальної службової розмови.* Тютюнник.

ПІД ПРИ́ВОДОМ ТОГО́, ЩО *аналог сполучника* (приєднує підрядну частину, в якій міститься вигадана причина, на яку хтось посилається) **pod pozorem [pretekstem] tego, że** ○ *Під приводом того, що йому не вистачає часу, він не виконав своєчасно роботу.*○ Pod pretekstem tego, że nie ma czasu, nie wykonał swojej pracy na czas.

♦ *Усі ці порушення технологічної дисципліни робилися під приводом того, що не був встановлений порядок проведення операцій.* З газет.

ПІД РА́НОК *прислівник* (те саме, що **НАД РАНОК**) **nad ranem, przed świtem** ○ *Він зміг заснути тільки під ранок.* ○ Udało mu się zasnąć dopiero nad ranem.

♦ *Під ранок в мене виріс план самогубства.* Коцюбинський.

ПІД РУКА́МИ. *див.* **ПІД РУКОЮ (РУКАМИ)**

ПІД РУКО́Ю (РУКА́МИ) *аналог прислівника* (близько; поруч; там, де у будь-яку хвилину можна взяти) **pod ręką** ○ *Словник у нього завжди був під рукою.* ○ On zawsze miał słownik pod ręką.

♦ *Багато читаю, бо під руками велика бібліотека та багато газет та часописів на всяких мовах.* Коцюбинський.

ПІД РУ́КУ *аналог прислівника* **1.** (підтримуючи зігнуту у лікті руку супутника або даючи спертися на свою руку) **pod rękę** ○ *Вони прогулювалися парком повільно і під руку.* ○ Powoli przechadzali się po parku, prowadząc się pod rękę. ○ *Зі свята вони поверталися під руку.* ○ Z uroczystości wracali pod rękę; **2.** (невчасно; заважаючи тому, хто зайнятий чимось) **przeszkadzać** ○ – *Не говори під руку, а то нароблю помилок у зошиті.* ○ Nie przeszkadzaj, bo narobię błędów w zeszycie.

♦ *Єремія взяв Гризельду під руку й повів до палацу.* Н.-Левицький.

Не зводячи очей з розкішного шолома стражника і майже не помічаючи тих, хто втрапляв йому під руку, Непран прорубував собі до нього шлях. В. Шевчук.

ПІД СЕКРЕ́ТОМ *аналог прислівника* (розраховуючи на збереження таємниці) **w <wielkim> sekrecie, w <wielkiej> tajemnicy** ○ *Вона під секретом розповіла мені те, про що вже всі знали.* ○ Ona w wielkim sekrecie powiedziała mi to, o czym wszyscy już wiedzieli.

♦ – *Що тобі привезти, дитиночка моя, на ялинку? Скажи мені під секретом на вушко.* Коцюбинський.

ПІД СИ́ЛУ *в ролі присудка* (відповідно до фізичних, духовних і т. под. можливостей когось; протилежне **НЕ ПІД СИЛУ**) **na siły, na miarę sił** ○ *Це завдання було йому під силу.* ○ To zadanie było na miarę jego sił.

♦ *Створення... справді мистецького образу, – не легка справа, вона під силу тільки справжньому майстру.* З журналу.

ПІД СО́НЦЕМ *аналог прислівника* (у світі, на землі, на волі) **pod słońcem, w świecie, na <całej> ziemi, na <całym> świecie** ○ *Добрим*

людям завжди знайдеться місце під сонцем. ○ Dla dobrych ludzi zawsze znajdzie się miejsce pod słońcem.

♦ *Я квітку не можу зірвати, бо їй, як людині, болить, Як нам, моє серце крилате, під сонцем їй хочеться жить.* Сосюра.

ПІД СПО́ДОМ *аналог прислівника* **1.** (унизу, знизу) **pod spodem, na dole, niżej** ○ *Трохи під сподом тріщав вогонь і вигонив дим.* ○ Na dole skwierczał ogień i wypędzał dym; **2.** (з вивороту) **od spodu, na lewej stronie** ○ *Костюм під сподом виглядав таким самим новеньким, як і зверху.* ○ Garnitur od spodu wyglądał tak samo, jak i z zewnątrz.

♦ *Несамовитий галас,– людський, собачий, тигрячий... Він затягнув петлю, як супоню, і вмить опинився під сподом, вчепившись потворі в карк за шкіру...* Багряний.

Часом найкраща тканина під сподом – просто груба ряднина. Л. Українка.

ПІД СТА́ТЬ *у ролі присудка* **1.** (достойний; підходящий) **być odpowiednim dla, w zgodzie z, być zgodnym z, być równym [podobnym, dobranym do], pasować do** ○ *Ця пара один одному під стать.* ○ Oni byli dobraną parą; **2.** (подібний до чогось) **podobny, taki jak** ○ *Його настрій був під стать погоді.* ○ Nastrój miał taki, jak pogoda.

♦ *Не дворецькому Остапові, старому горбатому дідові, вона під стать, а наряди її, то чи й панянка де краща знайдеться від неї.* П. Мирний.

Ними [кладочками через ріку Білу] можна *було любуватися, як художнім твором, як храмом Растреллі, як поетичною мрією, – так вони були під стать і пейзажеві оцьому.* Хоткевич.

ПІД ТОЙ <ЖЕ> <СА́МИЙ> ЧА́С. *див.* **НА ТОЙ <ЖЕ> <САМИЙ> ЧАС**

ПІД ЧА́С *прийменник* (вживається для виразу часових стосунків) **w czasie [trakcie, toku], podczas** ○ *Ми познайомилися під час подорожі.* ○ Poznaliśmy się w czasie podróży.

♦ *О-о-ой і шумить же, мабуть, цей ліс під час бурі.* Хоткевич.

ПІСЛЯ ТО́ГО, КОЛИ *сполучник* (те саме, що **ПІСЛЯ ТОГО, ЯК**) **po tym, gdy; po tym, jak** ○ *Після того, коли вони приїхали, все навколо змінилося.* ○ Po tym, jak przyjechali, wszystko się zmieniło.

♦ *Однак Мустафа-паша зможе зробити це тільки після того, коли знищить наше військо під Чигирином.* Малик.

ПІСЛЯ ТО́ГО, ЯК *сполучник* (приєднує підрядну частину, дія якої передує дії головної частини; протилежне **ДО ТОГО, ЯК**) **po tym,**

jak ○ *Після того, як хворий прийняв ліки, він відчув себе ліпше.*○ Po tym, jak chory zażył lekarstwo, poczuł się lepiej.

♦ *На якийсь час після того, як він одружився з Домною, «дурні думки»... почезли* [пощезали]. Коцюбинський.

ПІСЛЯ ЧÓГО (ЧОГÓ) *в ролі сполучного слова* (приєднує підрядну частину зі знач. висновку, наслідку) **po czym** ○ *Він зробив невеличку паузу, після чого продовжував свою розповідь.*○ On zrobił małą przerwę, po czym kontynuował swoją historię.

♦ *Заспокоївшись, він повернув праворуч, швидко пройшов кілька кварталів, після чого зробив ще не менше п'яти поворотів і нарешті зайшов до самотньої садиби недалеко від Університетського саду.* О. Соколовський.

ПÓБІЧ З (ЗІ) *аналог прийменника* (те саме, що **ПОРЯД З(ЗІ)**) **obok** ○ *Побіч з ним працювали його приятелі.* ○ Obok niego pracowali jego przyjaciele.

♦ *Побіч з ним, на своїй різі, орав Роман.* Коцюбинський.

ПО БЛÁТУ *аналог прислівника* (за протекцією, завдяки знайомству) **po znajomości, na lewo** ○ *В бібліотеці йому видали цю книжку лише по блату.* ○ Dostał tę książkę w bibliotece jedynie po znajomości.

♦ *Місцевих поїздів в цім благословенним краю ніби й немає, всі далекого маршруту, а на них квитки лише по броні, тобто різним відповідальним відрядженцям і так, своїм по блату.* Багряний.

ПОБЛИЗÝ ВІД (ОД) *аналог прийменника* (вказує на об'єкт, що знаходиться на близькій відстані) **w pobliżu, nieopodal** ○ *Поблизу від стола була книжкова шафа.* ○ W pobliżu stołu była szafa na książki.

♦ *Він був за пасічника і в інших пасіках, котрі стояли сливе суспіль по садках, поблизу од його пасіки.* Н.-Левицький.

ПОДÍБНО ДО ТÓГО, ЩО *аналог сполучника* (приєднує підрядну частину з приблизним змістом чиєїсь думки, висловлювання) **podobnie do, porównując z [do], być jak gdyby** ○ *Критик дає влучні характеристики цієї п'єси, подібно до того, що вона тягуча, наче кисіль.* ○ Krytyk trafnie charakteryzuje sztukę, porównując ją do ciągnącego się kisielu.

ПОДÍБНО ДО ТÓГО, ЯК *сполучник* (приєднує підрядну частину, зміст якої уподібнюється тому, про що йдеться у головній частині) **podobnie <do tego>, jak** ○ *Він сміявся подібно до того, як робив це батько.* ○ On śmiał się podobnie, jak jego ojciec.

♦ *Подібно до того, як у Земському соборі брали участь не тільки бояри та дворяне, але і купці, і ремісники, і духівництво, і державні селяни, широко народний характер мала й Переяславська Рада.* Рильський.

ПО <СА́МІ> ВУ́ХА *аналог прислівника* (дуже багато, цілком, зовсім) **po uszy** ○ *Поринути по вуха в працю.* ○ Po uszy wciągnęła go praca.

♦ *Де ж той, у Бога, час навесні. Там же праці, по вуха праці...* Самчук.

ПО ДОРО́ЗІ *аналог прислівника* **1.** (мимохідь; попутно) **po drodze, w pobliżu** ○ *По дорозі вони зайшли до свого приятеля.* ○ Po drodze wstąpili do swojego przyjaciela; **2.** *в ролі присудка* (про співпадання шляху з кимсь; протилежне **НЕ ПО ДОРОЗІ) iść w jednym [tym samym] kierunku, być po drodze** ○ *– Нам по дорозі, я вас проведу.* ○ – Idziemy w tym samym kierunku, odprowadzę panią.

♦ *Як пошле мені Господь милосердний волю, хіба що по дорозі заїду в Чорноморію.* Шевченко.

Сідай, дівчино, на мій віз, я підвезу тебе до Ланів, мені по дорозі. Вовчок.

ПО ЗАКО́НУ *аналог прислівника* **1.** (згідно з відповідним законом) **według prawa [ustawy], zgodnie z prawem [ustawą], na mocy prawa** ○ *Цього року по закону він не повинен платити податки.* ○ Zgodnie z prawem w tym roku nie powinien płacić podatków; **2.** (відповідно до звичаю, точно виконуючи певний обряд) **zgodnie z obyczajem [obrzędem]** ○ *По закону наречені низько вклонилися батькам.* ○ Zgodnie z obyczajem narzeczeni nisko ukłonili się przed rodzicami.

♦ [Староста:] *– Ми то знаємо, що по закону не належиться.* Франко.

Що то перебувало і старостів по закону, і так людей з річами [промовами]. Кв.-Основ'яненко.

ПОЗА <ВСЯ́КОЮ> ЧЕ́РГОЮ *аналог прислівника* (всупереч черзі; протилежне **ПО ЧЕРЗІ) poza kolejką [kolejnością]** ○ *Вона працює поза чергою.* ○ Ona pracuje poza kolejnością. ○ *Будівництво школи відбувалося поза чергою.* ○ Budowa szkoły odbywała się poza kolejnością.

♦ *Принцеса дозволяє, але поза чергою вона хотіла б, щоб її зазнайомили із загальним станом їхньої великої справи тут, у Берліні.* Винниченко.

ПО ЗМО́ЗІ (СПРОМО́ЗІ) *аналог прислівника* (те саме, що **ПО МОЖЛИВОСТІ) w miarę możliwości** ○ *Мати намагалася по спромозі не втручатися у справи доньки.* ○ W miarę możliwości matka starała się nie wtrącać w sprawy swojej córki.

♦ *Усім покривдженим допомагав* [Довбуш] *по змозі, нікому не відмовляв, коли бачив, що скарга правдива.* Гжицький.

ПО́КИ НЕ; АЖ ПО́КИ <НЕ> *сполучник* (приєднує підрядну частину, що передає дію головної частини) **dopóki <nie>, aż dopóki nie** ○ *Вони довго йшли лісом, аж поки не вийшли на дорогу.* ○ Oni długo szli lasem, dopóki nie wyszli na drogę.

♦ *Довго йшли, аж поки побачили татарських коней, що позагрузали в болоті.* Грінченко.

ПОКИ ТАМ ЩО́ *прислівник* (те саме, що **ТИМ ЧАСОМ**) **<gdy> tymczasem** ○ *Здавалося, що він тільки вчора пішов з дому. Поки там що, а минуло три роки.* ○ Wydawało się, że dopiero wczoraj wyprowadził się z domu. Tymczasem minęły trzy lata.

ПОКИ.., ТО *аналог сполучника* (приєднує підрядну частину речення, від розвитку дії якої залежить перебіг дії головної частини) **dopóki [dokąd].., to; kiedy jeszcze .., to; tym czasem, gdy.., to; w tym czasie, gdy** ○ *Поки цього не сталося, то й нема про що говорити.* ○ Dopóki jeszcze nic się nie stało, to nie ma o czym mówić.

♦ *З ніжною, уважною посмішкою очей, тихим, спокійним і надзвичайно ввічливим голосом він заявляє, що поки товариш Рінкель не дав документальних доказів щодо Вайса й Левенфельда, то всі закиди товариша Кестенбавма лишаються в силі.* Винниченко.

ПО́КИ ЩО *аналог прислівника* (до цього моменту; до теперішнього часу; у цей момент) **tymczasem, na razie** ○ *Цю розмову довелося поки що відкласти.* ○ Tę rozmowę trzeba było na razie przełożyć.

♦ *Ральф іще дуже маленький: поки що він не працює.* Остап Вишня.

ПО ЛІНІЇ *прийменник* (вказує на процес, що обмежений якоюсь сферою прояву) **na linii** ○ *Стосунки між державами розвиваються по лінії зміцнення торговельних і культурних зв'язків.* ○ Stosunki między państwami rozwijają się na linii kontaktyw handlowych i kulturalnych.

♦ *Особливого значення набуває координація наукових досліджень, яка здійснюється по лінії АН УССР та Держкомітету по координації, що дає величезну економію наукових сил і коштів.* З журналу.

ПОМІЖ СОБО́Ю. *див.* **МІЖ (ПОМІЖ) СОБОЮ**

ПО МОЖЛИ́ВОСТІ *аналог прислівника* (в міру сил, наскільки можливо) **w miarę możliwości** ○ *Зробіть цю роботу по можливості швидше.* ○ Proszę wykonać tę pracę w miarę możliwości jak najszybciej.

♦ *А Марія спить. Хай спить. Ступай, чоловіче, по можливості легше, краще всього навшпиньках. Хай спить.* Самчук.

ПОНАД МІ́РУ. *див.* **НАД (ПОНАД) МІРУ**

ПОНАД СИ́ЛУ. *див.* **НАД (ПОНАД) СИЛУ**

ПОНАД УСЕ́. *див.* **НАД (ПОНАД) УСЕ**

ПО НОЧА́Х *аналог прислівника* (підкреслює повторюваність дії) **po nocach, nocami** ○ *Весною по ночах заспівали шпаки.* ○ Wiosną nocami zaczynają śpiewać szpaki.

♦ – *Чого ж по ночах, потайки, їздити?* Стельмах.

ПО НЕВО́ЛІ *аналог прислівника* (всупереч бажанням) **niechętnie, wbrew swojej woli** ○ *Цю справу хоч і по неволі, але треба доводити до кінця.*○ Niechętnie, ale jednak muszę doprowadzić tę sprawę do końca.

♦ [Старий рибак:] – *Був же я, був та у батька один син, Ой мене батько по неволі одружив.* Руданський.

ПО НУТРУ́ *розм., у ролі присудка* (подобається, до вподоби) **dogadzać, przypadać do gustu** ○ *Зрештою, вона вибрала собі сукню по нутру.* ○ Wreszcie wybrała suknię, która przypadła jej do gustu.

♦ *Євгенію не дуже по нутру було те, що сказала пані про вчення в окремім покої.* Франко.

ПО О́ДНОМУ *аналог прислівника* (не всі разом; йдучи один за одним) **pojedynczo** ○ *Глядачі по одному виходили із залу.* ○ Widzowie pojedynczo wychodzili z sali.

♦ *Надія йшла за косарем, за спиною у неї півкопи перевесел прив'язано... Висмикує по одному і в'яже снопи.* Самчук.

ПО ПА́М'ЯТІ *аналог прислівника* (як збереглося в пам'яті; без звернення до тексту) **z pamięci** ○ *Вона по пам'яті записала давно почуте.* ○ Z pamięci napisała to, co usłyszała dawno temu.

♦ *Ішов спершу навмання, скорочуючи собі шлях, по пам'яті, доки не дістався до знайомого плаїчка.* Гжицький.

ПО ПІ́ВНОЧІ *розм., аналог прислівника* (те саме, що **ЗА ПІВНІЧ**) **po północy** ○ *Він працював цілий день, а додому повертався тільки по півночі.* ○ On pracował przez cały dzień, a wracał do domu dopiero po północy.

♦ [Стальський:] – *Я десь так по півночі іду також на своє ліжко, чую: вона хлипає.* Франко.

ПО ПО́ЛУДНЮ (ПО́ЛУДНІ *розм.*) *аналог прислівника* (після полудня) **po południu** ○ *Ми зібралися у ліс тільки по полудню.* ○ Wybraliśmy się do lasu dopiero po południu.

♦ *Ясний день, по полудню.* Л.Українка.

ПО ПОРЯ́ДКУ *аналог прислівника* (те саме, що **ПО ЧЕРЗІ** у 1 знач.) **według kolejności, po kolei, swoją drogą** ○ *Вони розповіли одне одному все по порядку.* ○ Opowiedzieli sobie wszystko po kolei.

♦ *– Загортай землю! – командує Тихович циганом, що пахкає люлькою під кущем. – А тепер уважай: відлічи по порядку сім кущів, а восьмий розпакуй так, як цей...* Коцюбинський.

ПО ПО́СЛУХУ *рідко, прислівник* (те саме, що **З ЧУТОК (ЧУТКИ)** у 1 знач.) **z pogłosek** ○ *Він про це довідався по послуху.* ○ On dowiedział się o tym z pogłosek.

♦ *– Мене взято* [з села] *немовлям, і рідний свій Чорностав я узнав тільки по послуху.* Вовчок.

ПО ПРА́ВДІ *аналог прислівника* **1.** (чесно) **postępować sprawiedliwie** ○ *Вони жили і працювали багато років по правді.* ○ Wiele lat pracowali i postępowali sprawiedliwie; **2.** *в ролі вставного слова* (підкреслює правдивість сказаного) **co prawda, szczerze mówiąc** ○ *По правді, він і не уявляв інакшим своє життя.* ○ Szczerze mówiąc, nie wyobrażał sobie innego życia.

♦ *Та й жив ти не в трояндовім вінку, Лаврового по правді заслуживши.* Рильський.

Богун підвівся: – По правді, братове, гидко якось про того Забуського говорити. О. Соколовський.

ПО ПРА́ВДІ КА́ЖУЧИ. *див.* **ПО ПРАВДІ СКАЗАТИ (КАЖУЧИ)**

ПО ПРА́ВДІ СКАЗА́ТИ (КА́ЖУЧИ) *в ролі вставного слова* (те саме, що **ПРАВДУ СКАЗАТИ; СКАЗАТИ ПРАВДУ**) **prawdę mówiąc** ○ *– По правді сказати, це його не цікавило.* ○ – Prawdę mówiąc, nie interesowało go to.

♦ *Давно в мене не було такої втрати, бо, по правді кажучи, нікого було втрачати.* В. Симоненко.

ПО ПРА́ВУ[1] *аналог прислівника* (маючи підставу, причину) **słusznie** ○ *Його по праву вважали найвідомішим письменником сучасності.* ○ Słusznie uważany był za najbardziej znanego współczesnego pisarza.

♦ *Гейне сказав, і по праву сказав, ще й другі слова, яких я не важуся сказати.* Л.Українка.

ПО ПРА́ВУ[2] *аналог прийменника* **1.** (вказує на функцію певної особи за її службовим станом) **zgodnie z prawem, prawnie, prawem, na prawach, w imię** ○ *Він говорив з нею так по праву першого вчителя.* ○ Rozmawiał z nią w ten sposób prawem pierwszego nauczyciela; **2.** (внаслідок чогось) **prawem, na mocy prawa, pozwalać** ○ *По праву дружби він був зі мною дуже відвертим.* ○ Przyjaźń pozwalała mu być ze mną szczerym.

♦ *По праву командира Козаков завжди брав собі найнебезпечніші завдання.* Гончар.

ПО <ЦІЙ> ПРИЧИ́НІ *рідко, прийменник* (через щось; внаслідок чогось) **z <tego> powodu [okazji], wskutek, na skutek** ○ *Сьогодні він був відсутнім по причині хвороби.* ○ Dzisiaj był nieobecny z powodu choroby.

♦ *– Комусь потрібно було тайно вбити мого сина. По цій причині я відчуваю.., що відтепер життя моє і нашого села безповоротно розчахнулось надвоє...* Довженко.

ПО́ПРОСТУ СКАЗА́ТИ *в ролі вставного слова* (уживається при бажанні підкреслити, що висловлене раніше можна передати простіше, категоричніше) **mówiąc po prostu, wprost, a wręcz** ○ *Дівчина була невисока, попросту сказати, зовсім маленька.* ○ Dziewczyna była niewysoka, a wręcz niska.

♦ *Старий Сірко був у доброму настрої. Ще два дні перед тим він поглядав на небо, нюхав повітря, дослухався, як йому крутить у нозі, і підняв усіх несподівано на гарячу роботу – лагодити «заїздок», попросту сказати, – тин через річку впоперек.* Багряний.

ПО ПУТІ́ *застар., аналог прислівника* (те саме, що **ПО ДОРОЗІ** у 1 знач.) **po drodze** ○ *По путі вони відвідали стареньку бабусю.* ○ Po drodze odwiedzili starą babcię.

♦ *Від Можайська повернув* [Ярослав Всеволодович] *назад, попаливши й пограбувавши по путі всі городки й села.* П. Загребельний.

ПО РАНЖИ́РУ *аналог прислівника* (за усталеним порядком, за встановленою формою) **według wzrostu [wielkości, rangi]** ○ *Всі члени збірної команди одягнені були по ранжиру.* ○ Wszyscy członkowie reprezentacji byli ubrani według rangi.

♦ – *Одежа у всіх запорожців була по ранжиру однакова і одного кольору.* Сторожук.

ПОРІ́ВНЯНО З (ЗІ, ІЗ) *прийменник* (вживається при вказівці на особу, предмет, з якими порівнюється хтось або щось) **w porównaniu do** [z] ○ *Динозаври мали невеликий мозок порівняно з масою свого тіла.* ○ Dinozaury miały niewielki mózg w porównaniu z masą swojego ciała.

♦ *Порівняно з іншими, Бронников мав добрий заробіток – професія машиніста на південних економіях вважалася досить дефіцитною.* Гончар.

ПОРІ́ВНЯНО З ТИ́М *у ролі співвідносного слова* (вживається у головній частині, до якої приєднується підрядна) **w porównaniu z** ○ *Цей день видався теплий порівняно з тим, який був учора.* ○ Ten dzień wydawał się słoneczny w porównaniu z tym, który był wczoraj.

♦ *Адже все зараз – дрібниці, цілковита нісенітниця. Все навколо не має жодного значення порівняно з тим, чим живе батько.* Усач.

ПО́РУЧ З (ЗІ, ІЗ) *прийменник* (те саме, що **ПОРЯД З (ЗІ, ІЗ)** у 1 знач.) **na równi z, razem z, obok** ○ *Поруч з дітьми у конкурсі брали участь і дорослі.* ○ W konkursie razem z dziećmi występowali również dorośli.

♦ *Григорій сидів поруч з Наталкою. У нім вибухло те, що він був приспав уже.* Багряний.

ПО́РУЧ З ТИМ *аналог прислівника* (те саме, що **ПОРЯД З ТИМ**) **razem z tym, jednocześnie** ○ *Зустріччю всі були задоволені, поруч з тим і приємно вражені цікавими розмовами.* ○ Wszyscy byli zadowoleni z tego spotkania, a jednocześnie przyjemnie zaskoczyły ich ciekawe rozmowy.

♦ *Згадала знов Ваш опис вистави господарської,.. а поруч з тим "скручені голови"* [нездійсненні творчі плани]. Л. Українка.

ПО́РЯД З (ЗІ, ІЗ) *прийменник* **1.** (вказує, на рівних умовах з ким (чим) діє чи існує суб'єкт) **na równi z, razem z, obok** ○ *Поряд з цим терміном вживається й інший, який повністю замінює його.* ○ Obok tego terminu używa się także innego, który może całkowicie go zastąpić; **2.** (указує на об'єкт, з яким зіставляється дія суб'єкта) **razem z (ze)** ○ *Поряд з японськими артистами балету в конкурсі взяли участь гості з Росії.* ○ Razem z japońskimi artystami baletowymi w konkursie wzięli udział goście z Rosji.

♦ *Ряд вистав за участю Затиркевич показав, що в її особі український театр придбав велику художню силу, цілком гідну зайняти почесне місце поряд з кращими діячами сцени.* Минуле укр. театру.

Юзя...пішла поряд з Даркою, несміло-ніжно поглядаючи на неї, але мовчки. Л. Українка.

ПОРЯД З ТИ́М *аналог прислівника* (одночасно, разом з чим-н.) **jednocześnie, razem z tym, wraz z tym** ○ *Ідея була цікавою, поряд з тим і доцільною.* ○ Idea była ciekawa, a jednocześnie słuszna.

♦ *Поряд з тим господарські конфлікти вирішували також відомчі арбітражі, які діяли практично у кожному міністерстві чи відомстві.* Кодекси України.

ПОРЯД З ТИ́М<,> ЩО *сполучник* (те саме, що **КРІМ ТОГО, ЩО** у 1 знач.) **poza tym <, że>; oprócz tego <, że>; nie dość tego; w jednym rzędzie; na równi z tym, że** ○ *Він постійно проглядав газети. Поряд з тим, що читання художньої літератури було для нього улюбленим заняттям.* ○ On zawsze przeglądał gazety. Oprócz tego jego ulubionym zajęciem było czytanie literatury pięknej.

ПО СЕ́Й (ЦЕ́Й) ДЕНЬ *аналог прислівника* (до теперішнього часу, дотепер, понині) **dotąd; do tej pory** ○ *Я і по сей день не знаю, чим мені потрібно займатися.* ○ Do tej pory nie wiem, czym mam się zajmować.

♦ *Ото як зварила* [Мотря] *весною перший обід для трактористів, то так і залишилася по цей день куховаркою в бригаді.* Зарудний.

ПО СЕКРЕ́ТУ *аналог прислівника* (те саме, що **ПІД СЕКРЕТОМ**) **w <wielkim> sekrecie, w <wielkiej> tajemnicy** ○ *Вони по секрету розповіли одне одному все, що бачили.* ○ Powiedzieli sobie w sekrecie o wszystkim, co widzieli.

♦ *А Анфиса Павлівна розказує анекдоти: – Я вам по секрету. Цілий скандал був...* М. Хвильовий.

ПО СИ́ЛІ *в ролі присудка* (відповідає чиїмось можливостям; доступний для розуміння; протилежне **НЕ ПО СИЛІ**) **na siłach, w [na] miarę możliwości** ○ *Він вибрав собі роботу по силі.* ○ Wybrał sobie pracę na miarę swoich możliwości.

♦ *Він... знає, що шахтарський труд не кожному по силі.* Дорошко.

ПО СКЛАДА́Х *аналог прислівника* (читати, розбирати невміло, вимовляючи окремо склади) **sylabilizować, składać sylaby** ○ *Хлопчик*

почав учитися і ще читав по складах. ○ Chłopczyk dopiero zaczął się uczyć i ledwie składał sylaby.

♦ *Ми вчились не за букварями читати правду по складах.* Лучук.

ПО СÓВІСТІ *аналог прислівника* **1.** (чесно, добросовісно) **sumiennie** ○ *Він завжди всі завдання виконував по совісті.* ○ On zawsze wykonywał wszystkie zadania sumiennie; **2.** в *ролі вставного слова* (вживається при підкресленні, достовірності того, що висловлюється) **prawdę [szczerze] mówiąc** ○ *Я, по совісті, від тебе цього не чекав.* ○ Szczerze mówiąc, nie spodziewałem się tego po tobie.

♦ *– По совісті кажу: не хочеться мені з чужими людьми робити. Люблю своїх... Так серце чоловіка встроєно, що до свого тягне.* Винниченко.

ПО СПРАВЕДЛИ́ВОСТІ *аналог прислівника* **1.** (справедливо) **po sprawiedliwości, sprawiedliwie** ○ *Його поважають, тому що він діє по справедливості.* ○ Szanują go, dlatego że postępuje sprawiedliwie; **2.** (по заслугах) **według zasług, po sprawiedliwości, sprawiedliwie** ○ *Він по справедливості був відзначений цією нагородою.* ○ Sprawiedliwie przyznano mu tę nagrodę.

♦ *– Розділи* [гостинці] *по справедливості, Васильцю, – нагадав Петро.* Бедзик.

Якби по справедливості, мусила б якась сила видати дідові карточку ще на один земний вік, хоч трохи щасливіший, бо хіба він жив – горював, скільки й пам'ятає Лобода. Дрозд.

ПО СУСІ́ДСТВУ *прислівник* (поруч, поблизу) **w sąsiedztwie, po sąsiedzku** ○ *Вони перебралися в новий будинок, що був по сусідству.* ○ Przeprowadzili się do nowego domu, który był w sąsiedztwie.

♦ *– Слухай, ти щось тут казав про ресторан по сусідству? – твердо спитав Мартофляк.* Ю. Андрухович.

ПО СУ́ТІ *аналог прислівника* (торкаючись найголовнішого, найсутєвішого, фактично) **w gruncie [istocie] rzeczy, istota rzeczy, sedno, meritum** ○ *– Давай говорити по суті.* ○ – Przejdźmy do meritum. // *в ролі вставного слова* ○ *По суті, глядачі залишилися задоволеними цим концертом.* ○ W gruncie rzeczy widzowie wyszli zadowoleni z koncertu.

♦ *– Ні, ви відповідайте по суті: сентиментальний?* Гончар.

ПО ЧЕ́РЗІ *аналог прислівника* **1.** (в певній послідовності; один за одним; протилежне **ПОЗА ЧЕРГОЮ**) **według kolejności, po kolei, z**

kolei ○ *Друзі по черзі покаталися на новому велосипеді.* ○ Przyjaciele po kolei przejechali się na nowym rowerze; **2.** (попеременно, навперемінно) **na zmianę [przemian]** ○ *Вони домовилися працювати по черзі.* ○ Umówili się, że będą pracowali na zmianę.

♦ *Анеля... знов не витримала і схопилася з місця: – Єрзюню! Ти мусиш розповісти все-все... Отже, розповідай все по черзі.* Тулуб.

Мисливці по черзі вартували вовків. Тулуб.

ПОЧИНА́ЮЧИ (ПОЧА́ВШИ) ВІД (ОД) *прийменник* (вказує на час, вихідний момент чогось; частину від цілого) **poczynając [począwszy] od** ○ *Його конспекти були розкидані всюди: починаючи з письмового стола і кінчаючи столом кухонним.* ○ Jego konspekty były porozrzucane wszędzie: począwszy od biura, a kończąc na stole kuchennym.

♦ *Кожного разу повертався* [Бутаков] *з цілими торбами мушлів, шматками гірських порід, скам'янілостей й живими рослинами, починаючи від саксаулу та гребінника-тамариска до нюкнита та звичайного очерету і від сивого ковилу до полину.* Тулуб.

ПОЧИНА́ЮЧИ З *прийменник* (те саме, що **ПОЧИНАЮЧИ (ПОЧАВШИ) ВІД (ОД)**) **poczynając (począwszy) od** ○ *Починаючи з другої половини літа у лісі багато грибів.* ○ Poczynając od drugiej połowy lata w lesie jest dużo grzybów.

♦ *Він* [наш вік] *так і не вступив у комп'ютерну цивілізацію, і наслідки цього – починаючи з економічних і кінчаючи психологічними – ще чекають на оцінку.* З газет.

ПОЧИНА́ЮЧИ З ТОГО<>ЩО *аналог сполучника* (приєднує підрядну частину, що конкретизує один з моментів головної частини) **począwszy (poczynając) od tego, że** ○ *Причин для поганої гри нашої команди було багато, починаючи з того, що деяких гравців було травмовано, і вони не змогли вийти на поле.* ○ Powodów złej gry naszej drużyny było wiele, poczynając od tego, że niektórzy gracze byli kontuzjowani i nie byli w stanie wyjść na boisko.

ПО ШНУ́РУ *аналог прислівника* (те саме, що **В (У) ШНУР (ШНУРОК)**) **jak pod sznur<ek>, równo** ○ *Колони людей стояли на майдані по шнуру.* ○ Kolumny ludzi stały na placu jak pod sznurek.

♦ *З-за Нілу сфінкси, мов сичі, Страшними мертвими очима на теє дивляться. За ними На голому піску стоять По шнуру піраміди вряд.* Шевченко.

ПО ЩИ́РОСТІ *в ролі вставного слова* (підкреслює істинність, відвертість, чистосердечність того, про що говориться) **szczerze [prawdę] mówiąc** ○ *По щирості, вони вже давно не приятелювали.* ○ Szczerze mówiąc, już od dawna nie byli przyjaciółmi.

♦ [Козаки:] – *Признайся, Богуне, невже в тебе й гадки про це не було?* [Богун:] – *По щирості, товариство, – не було ніколи.* О. Соколовський.

ПРА́ВДУ СКА́ЗАТИ (КА́ЖУЧИ); СКАЗА́ТИ ПРА́ВДУ *в ролі вставного слова* (підкреслює істинність, достовірність того, що було сказано) **prawdę [szczerze] mówiąc** ○ *Правду сказати, він навіть не очікував такого повороту подій.* ○ Prawdę mówiąc, nie spodziewał się takiego obrotu sprawy.

♦ *Та Настуся, правду кажучи, того й не помітила.* Христенко.

ПРАВО́РУЧ ВІД (ОД) *аналог прийменника* (вказує на правобічний просторовий орієнтир; протилежне **ЛІВОРУЧ ВІД**) **z prawej strony, na prawo <od>** ○ *Праворуч від нього стояв зелений гайок.* ○ Na prawo od niego znajdował się maleńki lasek.

♦ *Праворуч від озеречка уже лежали росою прибиті покоси, але ще ніде не манячили копички.* Стельмах.

ПРИ ВСЬО́МУ (ВСІЙ, ВСІХ) *аналог прийменника* (вказує на явище, стан, що протиставляються основній темі висловлювання) **mimo; mimo że** ○ *При всьому моєму бажанні я не можу цього зробити.* ○ Mimo moich najszczerszych chęci nie mogę tego zrobić.

♦ *При всьому рухові й поспіхові "вода" не збувала, а прибувала, багато привозили людей з районів.* Багряний.

ПРИ ВСЬО́МУ ТО́МУ *аналог сполучника* (проте, а проте; а втім, однак; не зважаючи на це) **przy tym, mimo wszystko, chociaż** ○ *Це місце було дуже красиве, при всьому тому зовсім пустельне.* ○ To było piękne miejsce, chociaż zupełnie puste.

ПРИ ВСЬО́МУ ТО́МУ, ЩО *аналог сполучника* (приєднує підрядну частину зі змістом, який не відповідає змісту головної частини) **mimo wszystko; mimo że** ○ *При всьому тому, що я добре знаю його, я нічим не можу допомогти.* ○ Mimo tego, że znam go dobrze, nie potrafię mu pomóc.

ПРИ КІНЦІ́ *аналог прислівника* (насамкінець, на закінчення, на завершення) **na zakończenie** ○ *Виступ був цікавий, тому при кінці*

доповідач одержав заслужені оплески. ○ Wystąpienie było ciekawe, dlatego referent otrzymał na zakończenie zasłużone oklaski.

♦ *– Тю-у!.. – зробив Гриць при кінці, імітуючи свист кулі.* Багряний.

ПРИ НАГО́ДІ *аналог прислівника* (якщо трапляється нагода, можливість; деколи) **przy okazji [sposobności]** ○ *При нагоді ми завжди зустрічалися з друзями.* ○ Przy każdej okazji spotykaliśmy się z przyjaciółmi.

♦ *Олексій дав оправити портрет у рамку за скло і послав при нагоді матері.* Куліш.

При нагоді Володька ще сам і кепкує з того кущика: решетки, мовляв, що від запорозького оселедця залишились.

Володьку вважають знавцем народної мудрості: іноді начальство навіть навіть залучає його при нагоді соковите прслівя.

ПРИ СЛО́ВІ *аналог прислівника* (при нагоді; як буде про це йти мова) **nasunęło się <mu, jej, jemu>; przy okazji [sposobności]; gdy tylko nadarzyła się okazja** ○ *При слові вона постійно згадувала минулорічні події.* ○ Gdy tylko nadarzyła się okazja, zawsze przypominała zeszłoroczne wydarzenia.

♦ *Мати поплакала, пожурилася нещасливою синовою долею і пообіцяла при слові батькові сказати.* П. Мирний.

ПРИ́ СМЕРТІ *прислівник* (в дуже тяжкому, небезпечному для життя стані) **bliski śmierci, umierający** ○ *Після аварії він тривалий час перебував при смерті.* ○ Po wypadku przez długi czas był bliski śmierci.

♦ *Старий: – Ото... Це хлопець із наших! Скільки я його попотовк упоперек сідла, непритомного, при смерті, скільки днів тут зі смертю воює – і, диви, живий!* Багряний.

ПРИ СО́БІ *аналог прислівника* (не відпускаючи від себе; з собою; не висловлюючи думки) **przy sobie** ○ *Усі гроші в мене були при собі.* ○ Wszystkie pieniądze miałem przy sobie.

♦ *Микита поблажливо всміхався, але свої думки тримав при собі.* І. Ле.

ПРИ ТО́МУ, ЩО *сполучник* (те саме, що **ПРИ ВСЬОМУ ТОМУ, ЩО**) **mimo tego, że.., to; mimo wszystko** ○ *При тому, що він мав бажання, він усе одно цього не зробив.* ○ Mimo tego, że miał chęć, to tego nie zrobił.

♦ *Навіть при тому, що Славко в таких випадках завше занижував справжню ціну, сума мене ошелешила. Адже я йому не все показав.* Винничук.

ПРИ ЦЬО́МУ *аналог прислівника* (поряд з тим, також) **przy tym [czym]** ○ *В його бібліотеці було багато книжок, при цьому він їх регулярно докуповував.* ○ W jego bibliotece było wiele książek, przy czym regularnie kupował nowe.

♦ *Драматичні поеми Лесі Українки... предками собі мають "маленькі трагедії" Пушкіна, і при цьому їх об'єднує не тільки схожість жанру й манери, але й надзвичайна сконденсованість думки.* Рильський.

ПРО [НА] ВСЯ́КИЙ ВИ́ПАДОК *аналог прислівника* (передбачаючи можливу потребу) **na wszelki wypadek** ○ *На всякий випадок він взяв у дорогу ліхтарик.* ○ Na wszelki wypadek zabrał w drogę latarkę.

♦ *На жаровню накладали сухих смоляних дров, хмизу, березової кори, ще й брали запас з собою в байду. Брали трохи гасу, ость, рушниці про всякий випадок, і втрьох – Грицько, Наталка й Григорій – рушали на річку.* Багряний.

ПРО ЗАПА́С *аналог прислівника* (на всякий випадок, завчасно) **na zapas** ○ *Протягом подорожі туристи з'їли все, залишилося тільки те, що про запас.* ○ W czasie podróży turyści zjedli wszystko, zostało tylko to, co mieli na zapas.

♦ *Він за два дні міняє три личини, та ще й четверту має про запас.* Л. Костенко.

ПРО НУЖДУ́ *застар., аналог прислівника* (на всякий випадок, для потреби в чому-н.) **na wszelki wypadek, w razie potrzeby** ○ *Про нужду прихопив з собою ту книжку.* ○ Na wszelki wypadek zabrał ze sobą tę książkę.

♦ *Там купами.. буряки, морква огородня – а хатньої наші жінки не продають, держать про нужду на нашу голову – цур їй!* Кв.-Основ'яненко.

ПРО СЕ́БЕ *аналог прислівника* **1.** (тихо, ледь чутно, пошепки) **półgłos, półgłosem** ○ *Він бадьоро ходив по квартирі, наспівуючи щось про себе.* ○ Energicznie chodził po mieszkaniu, podśpiewając półgłosem piosenki; **2.** (подумки, уявно; не говорячи вголос) **w duchu [myśli], po cichu** ○ *Він завжди вимовляв свої думки про себе, але не вголос.* ○ Zawsze wyrażał swoje myśli w duchu, nie na głos.

♦ [Руфін *(до раба)*:] – *Веди гостя сюди, се ти не розібрав (Рабіде, мимрячи щось тихо про себе)* Л.Українка.

Мусив відзначити про себе Функе: новин багато буде на Україні. Рибак.

ПРО́СТО ТАК *прислівник* (без особливих причин, намірів) **tak po prostu, tak sobie** ○ *–Ти для чого сюди прийшов? – Просто так.*

Можливо, тебе хотів побачити. ○ – Po co tu przyszedłeś? – Tak po prostu. Może chciałem cię zobaczyć.

♦ *Часто люди живуть просто так. Для себе.* Мушкетик.

Р

РА́ДИ ТОГО́, ЩОБ. *див.* **ЗАРАДИ (РАДИ) ТОГО, ЩОБ**

РАЗ <I> НАЗА́ВЖДИ *аналог прислівника* (остаточно, рішучо зовсім) **raz na zawsze** ○ *Його прекрасний характер підкуповував оточуючих раз і назавжди.* ○ Swoim łagodnym usposobieniem ujął wszystkich raz na zawsze.

♦ *Але, вирішивши раз назавжди зв'язати свою долю з долею козацького повстання, Кричевський не кинувся у вир боротьби наосліп.* О. Соколовський.

РА́ЗОМ З (ЗІ, ІЗ) *аналог прийменника* **1.** (вказує на особу, предмет, одночасно з якими відбувається дія) **razem z (ze)** ○ – *Я разом з усіма вийшов з бібліотеки.* ○ Razem ze wszystkimi wyszedłem z biblioteki; **2.** (вживається при вказівці на співставлення; те саме, що **НАРІВНІ З (ЗІ)** у 2 знач.) **na równi z (ze), wraz z** ○ *В ній разом із розумом і красою жила надзвичайна вибагливість до себе.* ○ Na równi z mądrością i urodą było w niej nadzwyczajne poczucie konieczności bycia wymagającą w stosunku do samej siebie.

♦ *Скільки муки прийняв Матвій, що на трьох стало б, а вижив – не зламався і додому повернувся разом з братчиками-січовиками.* Пригора.

Як приємно було чути із уст казаха майже джерельну українську мову, та разом з гіркотою думати про те, що наші кровні брати-українці в Україні нехтують нею. З газет.

РА́ЗОМ З ТИМ *аналог прислівника* (в той самий час, одночасно з цим, теж) **jednocześnie** ○ *Успіхи, що одержали наші спортсмени, це передусім результат їхніх власних зусиль. Разом з тим це успіх міжнародного спорту.* ○ Sukcesy naszych sportowców to przede wszystkim rezultat ich wysiłku. Jednocześnie jest to też sukces sportu międzynarodowego.

♦ *Йонові... легше якось зробилось на серці, хоч разом з тим соромно перед дочкою.* Коцюбинський.

РАНІ́ШЕ (РАНІ́Ш)<> НІЖ (АНІЖ) *прислівник* (до певного часу, тільки) **nim.., jak; zanim.., jak; wcześniej niż [jak], zanim, nim** ○ *Цю роботу він не закінчить раніше ніж до ранку.* ○ Nie skończy tej pracy wcześniej niż rano.

♦ *Один необережний крок – і клопоту не обберешся, якщо не втопишся раніше, аніж тебе вирятують.* Багряний.

РАНІ́Ш НІЖ. *див.* **РАНІШЕ (РАНІШ)<> НІЖ**

РАНІ́ШЕ (РАНІ́Ш) ЯК *прислівник* (те саме, що **РАНІШЕ (РАНІШ)<> НІЖ**) **zanim, nim; nim.., jak; zanim.., jak; wcześniej niż [jak]** ○ *Не приходь туди раніше як о третій годині.* ○ Nie przychodź tam wcześniej niż o trzeciej.

♦ *А раніш, як Сірко з синами почав тут промишляти, то людей тут було ще менше.* Багряний.

РАНІ́Ш ЯК. *див.* **РАНІШЕ (РАНІШ) ЯК**

РА́НО ЧИ ПІ́ЗНО *аналог прислівника* (обов'язково, неминуче, неодмінно має статися) **wcześniej czy później** ○ *– Рано чи пізно тобі доведеться це зробити.* ○ Wcześniej czy później musisz to zrobić.

♦ *Вася Багіров з досвіду знав, що коли почався такий наступ, то батальйон, рано чи пізно, піде вперед.* Гончар.

РІ́ЗНОГО РО́ДУ *аналог займенника* (різні, різноманітні, всілякі) **różnego rodzaju** ○ *Різного роду фізичні вправи корисні для здоров'я.* ○ Różnego rodzaju ćwiczena fizyczne są korzystne dla zdrowia.

♦ *В порядку умовного рефлексу можуть відбуватись і різного роду зміни в процесах відчуття.* З журналу.

РІЧ В (У) ТО́МУ (ТІМ), ЩО *зворот мовлення* (вживається на початку вислову, в якому пояснюється ситуація, що виникла) **rzecz w tym, że; sprawa polega na tym, że; chodzi o to, że** ○ *Автобусом ми не змогли виїхати. Річ у тому, що погода зовсім зіпсувалася.* ○ Nie mogliśmy wyjechać autobusem. Chodziło o to, że pogoda się całkiem popsuła.

♦ *Річ у тім, що Митро славився умінням відгадувати погоду.* Хоткевич.

C

САМЕ ТÁК *частка* (служить для підсиленого підтвердження чогось у репліці-відповіді) **właśnie <że> tak, no właśnie** ○ – *Можливо, я помилився, я мало знаю його.* – *Саме так.* ○ – Może się pomyliłem, mało go znam. – No właśnie.

♦ – *А таки маю сказати щось,* – *відрубала я.* – *Саме так, сказати.* Чабанівський.

САМ НА САМ *аналог прислівника* **1.** (без нікого,) **sam, samemu, w pojedynkę** ○ *Працювати він міг лише сам на сам.* ○ Mógł pracować tylko sam; **2.** (наодинці з ким-, чим-н.; віч-на-віч) **w cztery oczy, sam na sam** ○ *Розмова між хлопцями відбулася сам на сам.* ○ Rozmowa między chłopcami odbyła się w cztery oczy; **3.** (без сторонньої допомоги, власними силами; самотужки) **jeden na jednego, jeden przeciw jednemu, samodzielnie, samemu, sam jeden** ○ *Йому доводилось вирішувати складну проблему сам на сам.* ○ Czasami musiał sam jeden rozwiązywać trudne problemy.

♦ *Де ж таки у чистому полі свидітелі? Вже коли порався, так сам на сам...* Кв.-Основ'яненко.

Бачура сам пішов на квартиру гідротехніка... Навіщо кликати старого в райком? Чи не краще повести розмову сам на сам? Чабанівський.

"Вовка він раз сам на сам відігнав від овець..." П. Мирний.

САМ (САМÁ, САМÓ, САМÍ) ПО СОБÍ *аналог прислівника* **1.** (без чиєїсь підтримки, допомоги) **na własną rękę, sam, samo przez się** ○ *Він ріс без батьків і став на ноги сам по собі.* ○ Wychowywał się bez rodziców i sam stanął na nogi; **2.** (мимовільно; позасвідомо) **sam przez się, sam z siebie** ○ *Рояль був старий і деколи сам по собі видавав звуки.* ○ Fortepian był stary i niekiedy sam z siebie wydawał dźwięki; **3.** (органічно, по своїй суті; безвідносно до інших) **swoją drogą, sam przez się, z natury** ○ *Він був гарною людиною сам по собі.* ○ Z natury był dobrym człowiekiem.

♦ *Як прийшлось обводити круг стільця, так вона* [Галочка] *вже і не змогла сама по собі йти.* Кв.-Основ'яненко.

Коли б у домівці був тато, Максим би отак не витворяв, і не тому що боявся схопити запотиличника, а просто: при батькові якось самі по собі смирнішали і ноги, і руки, і обличчя. Стельмах.

Кава була чорна – тільки не сама по собі; а од не дуже чистої склянки... Коцюбинський.

САМÓ (САМ, САМÁ, САМÍ) СОБÓЮ *аналог прислівника* **1.** (мимоволі, підсвідомо) **samo z siebie** ○ *На нього якось само самою нахлинули спогади.* ○ Wspomnienia wróciły jakoś same z siebie; **2.** (без стороннього втручання, спонукання) **samoistnie, samodzielnie, własnym torem** ○ *У невеликому містечку події розвивались самі собою.* ○ W maleńkim miasteczku wydarzenia rozwijały się własnym torem; **3.** *в ролі вставного слова* (вказує на достовірність факту) **ma się rozumieć, rozumie się samo przez się** ○ *Вона, само собою, про це все знала.* ○ Ona, ma się rozumieć, wiedziała o tym wszystkim.

♦ *– Який нечистий тебе, бабо, приніс? Хто тебе просить допомагати? – само собою вирвалося у Гната.* Самчук.

Сам він [старий Сірко] *тільки погейкував та загадував, а все робилось якось само собою.* Багряний.

На другий же день князь оповістив по усіх людях Тарабанишиних: – Хто хоче добровольно [добровільно] *переходити в моє підданство, нехай викине на воротях віху з сіна або соломи. – Ну, само собою, усі повикидали.* Хоткевич.

СВОГÓ РÓДУ *аналог займенника* (своєрідний; до певної міри) **swego rodzaju** ○ *Дітям подобається, коли вчитель виявляється і свого роду артистом.* ○ Dzieci lubią, kiedy nauczyciel jest swego rodzaju artystą.

♦ *Машина* [для програмованого навчання] *є свого роду автоматизованою книгою, у якої не можна перегорнути сторінку доти, поки ця машина-книга не "переконається" в тому, що слухач добре засвоїв матеріал попередньої сторінки.* З журналу.

СÉ ЩЕ. *див.* **ОТ (ОТО, ОЦЕ, СЕ) ЩЕ; НУ<> ОТ ЩЕ**

СКАЗÁТИ ПРÁВДУ. *див.* **ПРАВДУ СКАЗАТИ (КАЖУЧИ); СКАЗАТИ ПРАВДУ**

СКÍЛЬКИ Б НЕ *в ролі сполучного слова* (приєднує підрядну частину зі значенням міри кількості) **ileby, ilekolwiek, chociaż bardzo, jakkolwiek<by>, chociaż nawet [bardzo]** ○ *Скільки б людей до нього не приходило, він завжди був їм радий.* ○ Ileby ludzi do niego nie przyszło, zawsze był im rad.

♦ *Але як би там не було тяжко, скільки б не було бідувань і втрат, одне ми знаємо твердо й точно: ми повинні перемогти.* Довженко.

СКІ́ЛЬКИ ЗАВГО́ДНО *аналог прислівника* (в будь-якій кількості, без обмежень, багато) **ile chcesz, do woli, ile dusza zapragnie, zatrzęsienie** ○ *Він міг повторювати те саме скільки завгодно.* ○ Mógł to powtarzać do woli. // *в ролі присудка* ○ *Тут ягід скільки завгодно, тільки збирай.* ○ Jest tutaj zatrzęsienie jagód, tylko zbierać.

♦ *Гормонів тих скільки завгодно! І знаємо, де їх узяти ще більше.* Остап Вишня.

СКІ́ЛЬКИ НЕ *в ролі сполучного слова* (те саме, що **СКІЛЬКИ Б НЕ**) **chociaż <bardzo>, jakkolwiek** ○ *Учень скільки не намагався, так і не вирішив задачу з математики.* ○ Chociaż uczeń bardzo się starał, nie potrafił rozwiązać zadania z matematyki.

♦ *Скільки не кликали Гафійку їсти, вона не ввійшла.* Коцюбинський.

СКІ́ЛЬКИ РАЗІ́В (РАЗ) *аналог прислівника* (неодноразово, багато разів) **ile razy** ○ *Скільки разів він намагався кинути палити, ввесь час не виходило.* ○ Ile razy starał się rzucić palenie, ciągle mu się nie udawało.

♦ *Бідна Настя! Вона раділа щастям своєї подруги та скільки разів нагадала свого милого, то серденько, мов кліщами, стискалося.* Чайковський.

СКІ́ЛЬКИ.., СТІ́ЛЬКИ <Ж <І> *сполучник* (з'єднує однорідні члени або частини речення з ознаками, що зіставляються за ступенями інтенсивності дії) **ile.., tyle; jak długo..., tak, im..., tym** ○ *Скільки вони не йшли, стільки ж і не кінчалася трясовина.* ○ Im dalej szli, tym ciągle wkoło było trzęsawisko.

♦ *Дорога... раз у раз заскакувала в невеличкі, скільки мальовничі, стільки й нужденні селища.* Смолич.

СКОРІ́ШЕ (СКОРІ́Ш) ВСЬО́ГО (УСЬО́ГО) *в ролі вставного слова* (найвірогідніше, найшвидше) **najprawdopodobniej** ○ *Скоріше всього, я зроблю цю роботу наступного тижня.* ○ Najprawdopodobniej zrobię to w przyszłym tygodniu.

♦ [Амальтея:] – *Так, очевидно, попросту ви дуже подібний до того поета, котрий там був.* [Юрко:] – *Скоріше всього, бо я не міг там бути.* Ю. Андрухович.

СКОРІ́Ш ВСЬО́ГО (УСЬО́ГО) *див.* **СКОРІШЕ (СКОРІШ) ВСЬОГО (УСЬОГО)**

СКО́РО ЛИШЕ́ (ЛИ́ШЕ) *сполучник* (те саме, що **ЯК ТІЛЬКИ**) **zaledwie, skoro, jak tylko** ○ *Скоро лише продзвонів дзвоник, учні повибігали у коридор.* ○ Jak tylko zabrzmiał dzwonek, uczniowie wybiegli na korytarz.

♦ *Скоро лиш пісок з горішньої пляшечки пересиплеться в долішню – перевертають її догори денцем.* Коцюбинський.

СКО́РО ЩО *в ролі вставного слова* (принагідно, коли з'являється привід) **nie trudno o, jakby co, jak tylko coś** ○ *Вона все співає. Скоро що, так і заллється сміхом.* ○ Ona ciągle śpiewa. Jak tylko coś, od razu zanosi się śmiechem.

♦ *Вийду, бувало, між сільські діти, почну з ними бавитися, а вони, скоро що, зараз до мене: "Панський собака! Панський собака! Іди геть від нас!"* Франко.

СЛІДКО́М ЗА. *див.* **СЛІДОМ (СЛІДКОМ) ЗА**

СЛІ́ДОМ (СЛІДКО́М) ЗА *аналог прийменника* (безпосередньо за кимось, чимось; не відстаючи; вслід) **w ślad za** ○ *Слідком за дівчинкою бігло маленьке кошеня.* ○ W ślad za dziewczynką biegł maleńki kotek.

♦ *– Хоч воно тепер і подешевшало життя, однак не хочу йти слідом за своїм двоюрідним братом. Осиротів наш рід, то не хочу, щоб моя сім'я осиротіла.* Стельмах.

СО́РОМ СКАЗА́ТИ (СКАЗА́ТЬ) *в ролі вставного слова* (вживається для вираження ніяковості з приводу того, що повідомляється, говориться) **wstyd powiedzieć [się przyznać]** ○ *Сором сказати, але він так і не прочитав цієї книжки.* ○ Wstyd powiedzieć, ale on nie przeczytał tej książki.

♦ *Та їй-богу, сором сказать, нема чим викупить* [поему "Гайдамаки"] *з дрюкарні* [друкарні]. Шевченко.

СПЕРШ ВСЬО́ГО (УСЬО́ГО). *див.* **СПЕРШУ (СПЕРШ) ВСЬОГО (УСЬОГО)**

СПЕ́РШУ (СПЕРШ) ВСЬО́ГО (УСЬО́ГО) *застар., аналог прислівника* (те саме, що **ПЕРШ ЗА ВСЕ**) **przede wszystkim, najpierw, pierw, pierwej, w pierwszej kolejności, pierwszym rzędzie, z początku** ○ *Спершу всього треба було з'ясувати умови нашого тут перебування.* ○ Z początku należało ustalić warunki naszego pobytu w tym miejscu.

♦ *Треба було спершу всього їх* [пісні] *винишпорити та визбирати і, звівши до купи, розібрати: що то і чого воно коштує?* П. Мирний.

СПІ́ЛЬНО З (ЗІ, ІЗ) *прийменник* (вказує на особу, предмет, разом з якими відбувається дія) **razem z** ○ *До цього висновку ми дійшли спільно з колегами.* ○ Do tego wniosku doszliśmy razem z kolegami.

♦ *Постановили скликати сход, були із Ліщинівки посланці – збалакались, що сход відбудеться спільно з ліщинівцями та зеленоярцями.* А. Головко.

СПРА́ВДІ Ж <БО>: ТА Й СРА́ВДІ <Ж <БО> *в ролі вставного слова* (насправді, фактично; справді) **naprawdę, w istocie [rzeczywistości], rzeczywiście** ○ *Вона, справді ж, була дуже вродливою.* ○ Rzeczywiście była bardzo piękna.

♦ *Очевидно, справді ж любить, бо на якого ж біса він, голодранець, нічим не видатний, нікому не відомий, здався їй.* Винниченко.

СТІ́ЛЬКИ.., СКІ́ЛЬКИ *сполучник* (з'єднує однорідні члени речення, частини речення, відбиваючи рівну кількість) **tyle.., ile** ○ *Він завжди працював стільки, скільки потрібно було для справи.* ○ Zawsze pracował tyle, ile było konieczne.

♦ *– Коли б ти, парубоче, лічив весь вечір зорі, то не налічив би стільки, скільки разів моя гармата кидала свинцем у груди ворогові, – сказав старий поважно.* В. Шевчук.

СТОСО́ВНО ДО *аналог прийменника* (те саме, що **ВІДПОВІДНО ДО**) **stosownie do, w odniesieniu do, w nawiązaniu do, nawiązując do, w stosunku do** ○ *Вживання цього прізвища стосовно до нього набувало особливої забарвленості.* ○ Używanie tego przezwiska w stosunku do niego nabywało szczególnego znaczenia.

♦ *Народні майстри Київської Русі успадкували давній досвід пропорціонування не як мертву догму; вони творчо розвивали його, стосовно до нових життєвих вимог та місцевих умов.* Народна творчість та етнографія.

СТОСО́ВНО ДО ТО́ГО, ЩО *аналог сполучника* (приєднує підрядну частину, що передає чужу мову або таку, що називає дію, яку необхідно виділити) **odnośnie do tego.., że; w związku z tym, że** ○ *Всі вже починали хвилюватися стосовно до того, що збори не починались.* ○ Wszyscy już zaczęli się denerwować w związku z tym, że zbiórka się nie rozpoczyna.

СТОСО́ВНО ТО́ГО *в ролі співвідносного слова* (вживається у головній частині, до якої приєднується з'ясувальна підрядна частина із сполучними словами *як, що, хто, де, коли* і т. под.) **w sprawie, co do, odnośnie do, dotyczący** ○ *– Ми з вами ще поговоримо стосовно того,*

як краще зробити цю роботу. ○ Porozmawiamy jeszcze w sprawie tego, jak najlepiej wykonać tę pracę.

СТОСО́ВНО ТОГО́, ЩО *сполучник* (те саме, що **З ПРИВОДУ ТОГО, ЩО**) **co do, w sprawie, odnośnie do, dotyczący** ○ *На нараді ставилися питання стосовно того, що треба поліпшувати життєвий рівень громадян.* ○ Na naradzie omawiane były kwestie dotyczące polepszania poziomu życia obywateli.

СУ́ДЯЧИ З *прийменник* (вказує на те, на підставі чого, беручи до уваги що, робиться висновок) **sądząc po [z], wnioskując z** ○ *Судячи з відгуків, вистава була гарною.* ○ Sądząc po opiniach, wystawa była dobra.

♦ *Один за одним почали виступати на мовницю селяни. Люди, про яких, судячи з їх зверхнього вигляду, всякий сказав би, що ледве вміють дорахувати до п'ятьох, нараз виявляли себе неабиякими бесідниками.* Франко.

СУ́ДЯЧИ З ТО́ГО, ЩО *сполучник* (приєднує підрядну частину зі вказівкою на зовнішні обставини, що дають підставу для висновку в головній частині) **sądząc po tym, że** ○ *Він, мабуть, захворів, судячи з того, що не прийшов.* ○ Pewnie zachorował, sądząc po tym, że nie przyszedł.

♦ *Коли ми вирушили з Батайська і чи давно вже стоїмо тут, я не знав. Але, судячи з того, що ватрища, на яких прилаштовувалися відра та казанки, лише розгорялися, здогадався: зупинилися ми недавно.* Доломан.

СУ́ДЯЧИ З УСЬО́ГО *в ролі вставного слова* (за всіма ознаками) **wszystko wskazuje na to, że** ○ *Судячи з усього, наші спортсмени виступлять успішно на майбутніх змаганнях.* ○ Wszystko wskazuje na to, że nasi sportowcy pomyślnie wystąpią na przyszłych wyścigach.

♦ *Минуло близько семи десятків років – час, за який життя на їхній планеті могло докорінно змінитися і, судячи з усього, не на краще.* Винничук.

Т

ТА БА́ *частка* (те саме, що **БА НІ**) **to nie; a właśnie, że nie; ale nie; a jednak** ○ *Здавалося б, що він не встигне виконати це завдання. Та ба! Встиг.* ○ Wydawałoby się, że nie zdąży wykonać tego zadania. A jednak zdążył.

♦ *Та ба! Чорна жура за братом, що зник, щез невідомо де і як, оповивала їй серце невгасимим болем.* Малик.

ТА ДЕ́ <ВЖЕ> ТАМ [ТУТ]. *див.* **ДЕ <ВЖЕ> ТАМ [ТУТ]; ТА ДЕ <ВЖЕ> ТАМ [ТУТ]**

ТА ДЛЯ ЧО́ГО. *див.* **ДЛЯ ЧОГО; ТА ДЛЯ ЧОГО**

ТА ІНШЕ *цетер* (те саме, що **І ТАКЕ ІНШЕ**) **i inne, i tak dalej (itd.)** ○ *Він зупинив машину і поцікавився, де можна перекусити, відпочити та інше.* ○ Zatrzymał samochód i zapytał, gdzie można coś przekąsić, odpocząć i tak dalej.

ТА Й (І) *сполучник* **1.** (приєднує член речення, що підкреслює результат попередньої дії) **i, i tyle, i nic więcej** ○ *Дитина покрутила іграшку в руках, побавилася з нею та й викинула.* ○ Dziecko poobracało zabawkę w rękach, pobawiło się nią, rzuciło w kąt – i tyle; **2.** (приєднує член речення зі значенням додавання) **nawet i, w dodatku** ○ *У лісі жили лосі і білки, та й вовки деколи з'являлися.* ○ W lesie mieszkały wiewiórki, łosie, a czasami nawet i wilka można było spotkać.

♦ *Змолотив Хома жито, переміряв його та й зажурився, аж сумно йому стало та страшно.* Коцюбинський.

Данило Підіпригора сходить з дороги і прямує навпростець, на болото, так набагато ближче додому, та й коли за ним здумають погнатися Погиба з Бараболею – сюди не наважаться піти. Стельмах.

ТА Й ГО́ДІ *аналог частки* (те саме, що **ТА Й УСЕ**) **jednym słowem, i tyle, i na tym koniec, i to wszystko, i basta, ot i wszystko** ○ *Він це зробив відмінно, та й годі.* ○ Jednym słowem zrobił to wyśmienicie.

♦ *А від смоли відомо який поживок: тільки злипаються кишки, та й годі.* П. Загребельний.

ТА Й КВИ́Т; І КВИ́Т *аналог частки* (те саме, що **ТА Й УСЕ**) **i kwita; i tyle; i na tym koniec; i to wszystko; i basta; ot i wszystko** ○ *До свята підготовлено було усе заздалегідь, та й квит.* ○ Do święta wszystko wcześniej przygotowano i tyle.

♦ *– Виходь за мене заміж, – почав не благальним, а рішучим тоном парубок. – Виходь – і квит.* Гжицький.

ТА Й НУ́ *частка* (вказує на початок експресивної дії) **jak nie zacznę, jak zaczął, i dalej** ○ *Батько підняв його, притиснув до грудей та й ну цілувати.* ○ Ojciec wziął go na ręce, przytulił do siebie i jak zaczął go całować.

♦ *Так я тоді зліз на купу лози та й ну гойдатися, та й ну гойдатися, та й ну гойдатися.* Довженко.

ТА Й ПО ВСЬО́МУ. *див.* **ТА Й УСЕ (ТА Й ПО ВСЬОМУ)**

ТА <Й> СПРА́ВДІ <Ж <БО>. *див.* **І СПРАВДІ <Ж>; ТА Й СПРАВДІ <Ж <БО>**

ТА Й ТІ́ЛЬКИ. *див.* **І ТІЛЬКИ; ТА Й ТІЛЬКИ**

ТА Й ТІЛЬКИ ВСЬО́ГО (УСЬО́ГО). *див.* **ТІЛЬКИ Й ВСЬОГО (УСЬОГО)**

ТА Й ТО́[1]. *див.* **І ТО; ТА Й ТО[1]**

ТА Й ТО́[2]. *див.* **І ТО; ТА Й ТО[2]**

ТА Й ТУ́Т ЖЕ. *див.* **І ТУТ ЖЕ; ТА Й ТУТ ЖЕ**

ТА Й УСЕ́ (ПО ВСЬО́МУ) *аналог частки* (служить для підсилення категоричності висловлювання, закінчуючи речення) **i na tym koniec, i to wszystko, i basta, ot i wszystko, jednym słowem, i tyle** ○ – *Я не хочу цього робити, та й усе.* ○ – Nie chcę tego robić i tyle.

♦ *Деякі прожили тут і всі десять років, але не забагатіли, хіба що із землянок перейшли в хати рублені, а майна того, що на плечах та біля печі, та й по всьому.* П. Панч.

ТАК АБО ІНА́К (ІНА́КШЕ)[1]. *див.* **ТАК ЧИ [АБО] ІНАК (ІНАКШЕ)[1]**

ТАК АБО́ ІНА́К (ІНА́КШЕ)[2]. *див.* **ТАК ЧИ [АБО] ІНАК (ІНАКШЕ)[2]**

ТАК АБО ІНА́КШЕ[1]. *див.* **ТАК ЧИ [АБО] ІНАК (ІНАКШЕ)[1]**

ТАК АБО ІНА́КШЕ[2]. *див.* **ТАК ЧИ [АБО] ІНАК (ІНАКШЕ)[2]**

ТАК БИ МО́ВИТИ *в ролі вставного слова* (те саме, що **ЯК БИ ЦЕ СКАЗАТИ**) **że tak powiem, można <by> powiedzieć, ściślej mówiąc, powiedzmy, dajmy na to, jakby to powiedzieć** ○ *Вона про це, так би мовити, не думала.* ○ Ona, jakby to powiedzieć, nie zastanawiała się nad tym.

♦ *Пани міністри й депутати парламенту не всі є членами управи, але вони голосують, так би мовити, духом із Об'єднаним Банком.* Винниченко.

ТАК БИ СКАЗА́ТИ *в ролі вставного слова* (те саме, що **ЯК БИ ЦЕ СКАЗАТИ**) **można <by> powiedzieć, ściślej mówiąc, że tak powiem, powiedzmy, dajmy na to, jakby to powiedzieć** ○ *Вона, так би сказати, не зовсім відповідає посаді, що займає.* ○ Ona, że tak powiem, zajmuje niewłaściwe stanowisko.

ТАК ЗВА́НИЙ (ЗВА́НА, ЗВА́НЕ, ЗВА́НІ) *аналог займенника* (такий, що має назву, іменується) **tak zwany (zwana, zwane, zwani)** ○ *Твій так званий друг підвів тебе.* ○ Twój tak zwany przyjaciel oszukał cię.

♦ *Найпростіший і найкоротший шлях до так званого щастя – стати обивателем.* В. Симоненко.

ТАКИ́Й (ТАКА́, ТАКЕ́, ТАКІ́) СА́МИЙ (СА́МА, СА́МІ, СА́МЕ).., ЯК І *сполучник* (те саме, що **ТАКИЙ (ТАКА, ТАКЕ, ТАКІ <Ж (ЖЕ)>.., ЯК І) taki (taka, takie, tacy) sam (sama, same, sami).., jak i; właśnie taki (taka, takie, tacy).., jak i; zarówno taki (taka, takie, tacy).., jak i; і..., і** ○ *Він такий самий розумний, як і скромний.* ○ On jest i mądry, i skromny.

♦ *Дмитро веде з ярмарку коня, такого самого, як і Карий був.* Стельмах.

ТАКИ́Й (ТАКА́, ТАКЕ́, ТАКІ́) <Ж (ЖЕ)>.., ЯК І *сполучник* (з'єднує однорідні члени, частини речення, відбиваючи рівний ступінь чогось) **taki (taka, takie, tacy) <ż> sam (sama, same, sami).., jak i; właśnie taki (taka, takie, tacy) <ż>.., jak i; zarówno taki (taka, takie, tacy) <ż> .., jak i; і..., і** ○ *Ці фрукти були такими ж смачними, як і корисними.* ○ Te owoce były i smaczne, i zdrowe.

♦ *Коли хто котру любить, той дума, що вона і усім така хороша і люб'язна здається, як і йому.* Кв.-Основ'яненко.

ТАКИ́М РО́БОМ *застар., прислівник* **1.** (те саме, що **ТАКИМ (ОТАКИМ) ЧИНОМ** у 1 знач.) **w taki [ten] <właśnie> sposób, tym sposobem, toteż** ○ *Таким робом вони скінчили цю справу.*○ W ten właśnie sposyb zakończyli tę sprawę; **2.** у *ролі вставного слова* (те саме, що **ТАКИМ (ОТАКИМ) ЧИНОМ** у 2 знач.) **więc, tak [a] więc, a zatem** ○ *Таким чином, спочатку не було прізвищ, люди мали тільки імена.*○ Tak więc początkowo nie było nazwisk, ludzie mieli tylko imiona.

♦ *І та земля переходить таким робом до того, хто позичив... Буває й так.* Коцюбинський.

Який гурт молоді ходить між яток і співає. Таким робом, окрім сидячих і стоячих, є ще ходячі хори. Коцюбинський.

ТАКИ́М (ОТАКИ́М) ЧИ́НОМ *аналог прислівника* **1.** (так; саме так) **tak, w taki [ten] <właśnie> sposób, tym sposobem** ○ *Таким чином вони обминули це питання.* ○ Tym sposobem pominęli to pytanie; **2.** *в ролі вставного слова* (вживається для вираження підсумку, закінчення) **więc tak, więc, tak [a] więc, a zatem** ○ *Вода безперервно надходила у басейн. Таким чином, вона завжди була чистою.* ○ Basen był regularnie napełniany wodą. A zatem była ona zawsze czysta.

♦ *Роздягнутий по пояс, він стояв у садку в медсанбаті перед сестрою й, піднявши руки на голову, поволі повертався, вмотуючись таким чином в бинт.* Довженко.

Автор із режисером зійшлися, таким чином, вирішити взаємини. Яновський.

ТАК I *частка* **1.** (вживається для підсилення дії, бажання, що інтенсивно виявляються) **a.., i** ○ *Дощ так і лє.* ○ A deszcz pada i pada; **2.** (вживається для позначення мимовільної, неочікуваної дії) **aż** ○ *Побачивши нову книжку, він так і підскочив з місця.* ○ Zobaczywszy nową książkę aż zerwał się z miejsca; **3.** (вживається для підтвердження непогодження, заперечення) **akurat** ○ *Вона так і послухає тебе.* ○ Akurat cię posłucha; **4.** *в ролі співвідносного слова* (вживається в головній частині, до якої приєднується підрядна із сполучниками *як, як тільки, ледь,* підкреслюючи знач. безпосереднього наслідку дії головної частини) **gdy [jak] tylko, <to> od razu; gdy..., to aż** ○ *Як узнала вона про приїзд матері, так і скрикнула від радощів.* ○ Gdy tylko się dowiedziała o przyjeździe matki, to aż krzyknęła z radości; **5.** (підкреслює знач. підсумку, результату попередньої дії) **ale [a] <jednak>, a mimo wszystko** ○ *Вона довго очікувала автобуса на зупинці, але так і не дочекалася.* ○ Długo czekała na przystanku na autobus, ale się nie doczekała; **6.** (вживається для підтвердження якогось факту) **tak <właśnie>** ○ – *Я так і думав, що запізнюся.* ○ – Tak właśnie myślałem, że się spóźnię!

♦ *Як же почула Леся Кирила Тура голос, то так і затрусилась.* Куліш.

– А-а-а! – почулося рівночасно сонне бурчання. Йон так і скаменів, так і закляк з простягненою над бородою рукою. Коцюбинський.

– Знаєте що: та торба буде наша: – рішив він [Дмитрик]. *– Еге, так тобі дід і дасть.* Коцюбинський.

Недільский так і не прислав мені обіцяних фотографій. Певно, забув. Коцюбинський.

ТА Й КРА́Й. *див.* **І КРАЙ; ТА Й КРАЙ**

ТАК <ТОМУ> І БУ́ТИ *аналог частки* (служить для вираження вимушеного погодження) **niech tak będzie, niech już będzie, niech tam, niechby, niechajby** ○ – *Так ти це зробиш на завтра? – Так і бути, зроблю.* ○ – Zrobisz to na jutro? – No niech już będzie, zrobię.

♦ *– Так тому й бути, – перехрестила стара Ганна дочку, коли полягали спати на полу, як і колись, – поряд.* Чабанівський.

ТАК І Є (ЄСТЬ) *частка* (служить для підтвердження чогось) **otóż to, otóż właśnie, tak jest, no tak** ○ – *Невже вечір настав? – Так і є, темнішає.* ○ – Czyżby nastał już wieczór? – No tak, zaczyna się ściemniać.

♦ – *Це в тюрмі він? У тюрмі! Так і є.* Тесленко.

ТАК <, МОВЛЯВ,> І ТÁК. *див.* **ОТАК І ТАК (ТАК І ОТАК); ТАК<, МОВЛЯВ,> І ТАК**

ТАК КУДИ́ <Ж> ТАМ [ТУТ]. *див.* **КУДИ <Ж> ТАМ [ТУТ]; ТАК КУДИ <Ж> ТАМ [ТУТ]**

ТАК <БИ> МÓВИТИ *в ролі вставного слова* (вживається при бажанні пом'якшити певність висловлювання) **można <by> tak powiedzieć, można by rzec, że tak powiem, powiedzmy, dajmy na to** ○ *В галузі колекціонування існує багато, так би мовити, "оригінальних жанрів".* ○ W kolekcjonerstwie jest wiele, można by rzec, "oryginalnych gatunków".

♦ *Але, так мовити, чудо у нас це – дерево (справжнє, живе дерево) росте на дахові і навіть дає тінь...* Коцюбинський.

ТАК НІ <Ж> *аналог частки* (виражає обурення, незадоволення) **to nie,** ○ *Прийшов би вчасно і побачив би гостей, так ні ж, спізнився.* ○ Mógłby przyjść na czas i zobaczyć się z gośćmi, to nie, oczywiście się spóźnił.

♦ *Щоб він тепер дав, коли б можна було її* [правду] *викинути з пам'яті, забути... Так ні!.. Так не забувається.* П. Мирний.

ТАКÓГО РÓДУ *аналог займенника* (такий, подібний) **tego rodzaju, coś takiego, coś podobnego, tym podobny (podobna)** ○ *Останнім часом вона багато читала детективів, авантюрних романів і літератури такого роду.* ○ Ostatnimi czasy czytała wiele powieści kryminalnych, awanturniczych i tym podobnej literatury.

♦ *Коли придивишся краще, то ясно видно, що ця удача зароблена ціною величезної повсякденної напруженої роботи і приходить вона не випадково, а цілком закономірно. Удачею саме такого роду володів Сандро Мусадзе.* Собко.

ТÁКОЖ (ТАКÓЖ), ЯК <І> *сполучник* (те саме, що **ТАК САМО <І>; А ТАК САМО <І>** у 1 знач.) **tak samo, tak samo, jak <i>; zarówno..., jak i; a także i; oraz i** ○ *Дорослі також, як і діти, були раді приходу різдвяних свят.* ○ Dorośli, tak samo jak i dzieci, cieszyli się z nadejścia Świąt Bożego Narodzenia.

♦ *Виїздили ми зранку на машині, оглядали всі цікаві місця... учора також, як усіма цими днями, ми вирядилися в мандрівку.* Яновський.

ТА КОЛИ́ <НАВІТЬ> І.., ТО [ТАК]. *див.* **КОЛИ <НАВІТЬ> І.., ТО [ТАК]; ТА КОЛИ <НАВІТЬ> І.., ТО [ТАК]**

ТАК О́Н. *див.* **ТАК ОСЬ (ОН, ОТ, ОЦЕ, ОТО)**

ТАК О́СЬ (О́Н, О́Т, ОТО́, ОЦЕ́) *частка* **1.** (вживається на початку речення, яким підсумовується сказане раніше) **więc tak, otóż** ○ – *Так от, скільки не говори, а справу треба робити.* ○ Więc tak, obojetnie co byś mówił, trzeba to robić dalej; **2.** (вживається на початку речення, яким продовжується перервана розмова) **<tak> więc** ○ *Так от, продовжу свою думку.* ○ Tak więc, będę kontynuował swoją myśl; **3.** (вказує на подію, дію, що відбуваються в даний момент) **no widzisz (widzicie), tak więc** ○ – *Чому ти не пишеш? – Так оце ручка зламалася.* ○ – Dlaczego nie piszesz? – No widzisz, pióro przestało pisać; **4.** (вказує на того (те), хто (що) знаходиться поблизу) **właśnie tu** ○ – *Де ви мешкаєте? – Так от у цьому будинку.* ○ – Gdzie państwo mieszkają? – Właśnie tu, w tym budynku; **5.** (підсилює невпевненість, невизначеність наступного висловлювання) **no właśnie** ○ – *Ти сьогодні прийдеш на заняття? – Так от не знаю.* ○ – Przyjdziesz dzisiaj na zajęcia? – No właśnie nie wiem.

♦ *В Одесі думаю ще й нове що-небудь почать. Так от, вишиватиму на дозвіллі.* Л. Українка.

Так от: кожному з вас забороняю сідати на коней до самого Будапешта, до його взяття. Гончар.

Так от, розкажи, Черниш, гвардії капітанові, – говорив Іван Антонович. – Все розкажи. Гончар.

Так от, бач, живу, учусь, нікому не кланяюсь і нікого не боюсь. Шевченко.

ТАК О́Т. *див.* **ТАК ОСЬ (ОН, ОТ, ОТО, ОЦЕ)**

ТАК ОТО́. *див.* **ТАК ОСЬ (ОН, ОТ, ОТО, ОЦЕ)**

ТАК ОЦЕ́. *див.* **ТАК ОСЬ (ОН, ОТ, ОТО, ОЦЕ)**

ТАК СА́МО <І (Й)> *прислівник* (однаково, однаковою мірою) **tak samo** ○ *Чайки легко сідають на воду і так само легко піднімаються.* ○ Mewy z łatwością siadają na wodzie i tak samo łatwo zrywają się do lotu.

♦ *Випадково довідалася про його існування, так само й забуде.* П. Загребельний.

ТАК СА́МО <І (Й)>; А ТАК СА́МО <І (Й)> *сполучник* **1.** (приєднує однорідний член або частину речення, підсилюючи або зіставляючи додавання) **tak samo i; a także i; i; oraz i** ○ *Преса, а так само і всі інші засоби інформації, сьогодні ділилися приємними новинами.* ○ Prasa, a także inne media, dzieliły się dzisiaj dobrymi wiadomościami; **2.** (те саме, що **А ТАКОЖ**) **a także, zarówno.., jak i, podobnie jak** ○ *Знання, а так само і диплом про вищу освіту, дуже важливі при влаштуванні на роботу.* ○ Wiedza, podobnie jak dyplom potwierdzający wykształcenie wyższe, jest ważna dla zdobycia dobrej pracy.

♦ *Він* [збірник], *я певний, благополучно дійде до мене і так само благополучно буде перехований од тих, кому його не треба читати.* Коцюбинський.

ТАК СА́МО, ЯК (ТАК СА́МО.., ЯК) *сполучник* (з'єднує члени речення або речення, що зіставляються або порівнюються) **tak samo jak; zarówno..., jak i; jak również <і>; równie jak; podobnie jak** ○ *Книжки не схожі одна на одну, так само, як їх автори.* ○ Książki nie są podobne do siebie, podobnie jak ich autorzy.

♦ *Він був один у цілій землі так само, як великий князь.* П. Загребельний.

ТАК СА́МО, ЯК І (ТАК СА́МО.., ЯК І) *сполучник* (те саме, що **ТАК САМО <І>** у 1 знач.) **tak samo, jak i; jak również <і>; tak samo i; a także i; zarówno..., jak i; i; oraz i; podobnie jak** ○ *Мені, так само, як і моїй родині, приємно було зустрічати у себе давніх друзів.* ○ Zarówno mnie, jak i mojej rodzinie, miło było gościć dawnych przyjaciół.

♦ *Жили вони так само вбого, як і перш.* Вовчок

ТА́К СОБІ *аналог прислівника* **1.** (неважно, середньо) **tak sobie, jako tako, nie najgorzej, niespecjalnie** ○ *– Як ти себе почуваєш? – Так собі.* ○ – Jak się czujesz? – Tak sobie; **2.** (без особливої потреби, намірів, мети) **bez potrzeby, tak sobie, tak tylko** ○ *У відповідь він щось промовив так собі, щоб не мовчати.* ○ Odpowiedział tak tylko, żeby nie milczeć; **3.** *в ролі присудка* (нічим не виділяється, не має особливих достоїнств) **tak sobie** ○ *Дача у нього так собі.* ○ Ma taki sobie domek letniskowy.

♦ *Вчилася вона так собі і завжди клянчила, щоб їй підказували.* Гончар.

Так собі сумуємо і таки піджидаємо, чи не озоветься пан Шевченко до нас. Кв.-Основ'яненко.

Не те, щоб він був так собі: розумна в його [нього] *голова була,.. а проте дивний, якийсь дивний з його чоловік був.* Вовчок.

ТАК ТОМУ́ Й БУ́ТИ *аналог частки* (те саме, що **ТАК І БУТИ**) **niech tak będzie, niech już będzie, niech tam, niechby, niechajby** ○ – *Так тому й бути, я сам розберуся у цій справі.* ○ – Niech tak będzie, sam się zorientuję, o co w tym wszystkim chodzi.

♦ *Чим робити на мачушиних дітей, звичайно, краще на себе, на своїх дітей. Так тому й бути!* А. Головко.

ТАК ТО ТА́К *аналог частки* (підсилює ствердження того, що потребує уточнення) **tak to jest, to jest jasne, niby tak** ○ – *Спокійніше стало жити. – Так то так, але радості якось не вистачає.* ○ – Życie stało się spokojniejsze. – Niby tak, ale jakoś nie ma powodów do radości.

♦ *– От ясла втяв! Таких ніхто не має! Чи так? – у жінки він питає. А Мотря каже: – Так то так, та тільки з хати як?* Глібов.

ТАК ТО́ЧНО *військ., аналог частки* (формула стверджувальної відповіді, звичайно в мовленні військових) **tak jest** ○ – *Якщо не помиляюся, Ви демобілізований? – Так точно.* ○ – Jeśli się nie mylę, jest pan rezerwistą? – Tak jest!

♦ *– Так точно! – випалив Ляшенко колись давно почуту фразу.* В. Леус.

ТАК ЧИ [АБО] ІНА́К (ІНА́КШЕ)[1] *аналог прислівника* **1.** (в будь-який спосіб, будь-яким чином) **tak czy inaczej, tak czy owak, w ten czy inny sposób** ○ *Він намагався так або інакше ухилитися від розмови з ними.* ○ W ten czy inny sposób starał się uniknąć rozmowy z nimi; **2.** (за будь-яких умов; в усякому разі) **tak czy inaczej, na pewno, w każdym razie, chcąc nie chcąc** ○ *Він добре засвоїв навчальні предмети, але так чи інак треба було готуватися до випускних іспитів.* ○ Dobrze opanował materiał, lecz tak czy inaczej musiał przygotowywać się do egzaminyw końcowych.

♦ *У кожному значному творі нашої прози, нашої драматургії так чи інакше зачіпається велика й величезна тема дружби народів.* Рильський.

Він знав: про що б не почав мову все їй болітиме, бо все так чи інакше буде стосуватися Юрія, буде пройнято Юрієм. Гончар.

ТАК ЧИ [АБО́] ІНА́К (ІНА́КШЕ)[2] *аналог частки* (служить для протиставлення попередньому висловлюванню) **tak czy owak, tak czy inaczej** ○ *Скільки б років йому не було, а так чи інакше виглядав він молодим.* ○ Nieważne, ile by miał lat, tak czy owak młodo wyglądał.

♦ *Роман мало що не прожогом кинувся до пана Янковського. Так чи інак, а земля мусить бути його власністю!* Коцюбинський.

ТАК ЧИ ІНÁКШЕ. *див.* **ТАК ЧИ [АБО] ІНАК (ІНАКШЕ)**

ТАК ЧИ ІНÁКШЕ. *див.* **ТАК ЧИ [АБО] ІНАК (ІНАКШЕ)**

ТАК ЧИ ТАК *аналог прислівника* (те саме, що **ТАК ЧИ [АБО] ІНАК (ІНАКШЕ)**[1] в 1 знач.) **tak czy owak, tak czy inaczej, mimo wszystko** ○ *Він поділився з друзями тим, що його так чи так хвилювало.* ○ Podzielił się z przyjaciółmi tym, co mimo wszystko nie dawało mu spokoju.

♦ *Не за розпорядженням пашпортного якогось там бюро, а за розпорядженням тюремної адміністрації, до рук якої ті мешканці так чи так потраплять.* Багряний.

ТАК ЩÓ <Ж>. *див.* **А [ТАК] ЩО <Ж>**

ТÁК ЩО *сполучник* (приєднує підрядну частину, що містить результат, який витікає з дії головної) **więc, więc tak, otóż** ○ *Погода потеплішала, так що можна йти у похід.* ○ Zrobiła się ładna pogoda, więc możemy pójść na wycieczkę.

♦ *На моє щастя, сьогодні сіра погода і йде дощ безперестанку, так що я не гуляю, ніяких вражень не маю і тим заспокоюю свої нерви.* Коцюбинський.

ТАК ЯК ЖЕ? *аналог частки* (служить для спонукання до відповіді) **tak <więc> jak** ○ *– Так як же, закінчимо цю роботу чи залишимо на завтра?* ○ – Więc jak, skończymy to dzisiaj czy zostawimy na jutro?

♦ *– Так як же я буду у них* [офіцерів] *вчитися перемагати, коли я їх сам перемагаю! – майже заплакав від обурення Боженко.* Довженко.

ТА МÁЛО ЩО (ЧОГÓ)[1]. *див.* **МÁЛО ЩО (ЧОГО)**[1]**; ТА МАЛО ЩО (ЧОГО)**

ТА НЕВЖЕ́ Ж. *див.* **НЕВЖЕ Ж; ТА НЕВЖЕ Ж**

ТА НУ́[1] *частка* (виражає здивування, недовіру) **czyżby, niemożliwe, nie do wiary, na pewno** ○ *– Я сьогодні зробив уже всі уроки. – Та ну? Я не вірю.* ○ – Odrobiłem wszystkie zadania domowe. – Na pewno? Nie wierzę

♦ [Микола:] *– Ви знаєте, як козаки стріляють?! – Та ну? – всміхнувся Сірик. – А я й не знав.* В. Шевчук.

ТА НУ́[2] *вигук* (вигук при вираженні незначного роздратування) **no, weź** ○ *– Та ну, перестань, це вже не смішно.* ○ Weź przestań, to już nie jest śmieszne.

♦ – *Та ну, не страши: не боюсь я тебе! – промовив Пилипко.* Мирний.

– Та ну, яка ти, Дарко! Хіба ж я кажу, що от я вже маю їхати. Л. Українка.

ТА НУ́ ТЕБЕ (ЙОГО, ЇЇ, ЇХ, ВАС). *див.* **НУ ТЕБЕ (ЙОГО, ЇЇ, ЇХ, ВАС); ТА НУ ТЕБЕ (ЙОГО, ЇЇ, ЇХ, ВАС)**

ТА ТИ́М-ТО Й БА. *див.* **ТИМ-ТО Й БА; ТА ТИМ-ТО Й БА**

ТА ХІБА́ ЛИШЕ́. *див.* **ХІБА ЛИШЕ; ТА ХІБА ЛИШЕ**

ТА ЧОГО́ ТАМ. *див.* **ЧОГО ТАМ; ТА ЧОГО ТАМ**

ТА ЩЕ́ <Й>. *див.* **А [ТА] ЩЕ́ <Й>**

ТА ЩЕ <Й> МА́ЛО ТОГО. *див.* **МАЛО ТОГО; ТА ЩЕ <Й> МАЛО ТОГО**

ТА ЩЕ <Й> Я́К. *див.* **ЩЕ Й ЯК; ТА ЩЕ Й ЯК**

ТА ЩЕ <Й> ЯКИ́Й (ЯКА́, ЯКЕ́, ЯКІ)! *див.* **ЩЕ <Й ЯКИЙ>(ЯКА, ЯКЕ, ЯКІ)! ТА ЩЕ <Й> ЯКИЙ (ЯКА, ЯКЕ, ЯКІ)**

ТА ЩО́ Ж *частка* (служить для виразу здивування, обурення) **coś, cóż** ○ *– Та що ж ти зробив, увесь забруднився!* ○ – Coś ty zrobił, cały się ubrudziłeś.

♦ *– Та що ж воно, справді! За віщо ж ти хватаєш нас? Чи ти піймав нас на чому? чи що? Дума, як дали йому свистьолку, так уже й начальство.* Винниченко.

ТА ЩО́ ТАМ[1]. *див.* **ЩО ТАМ; ТА ЩО ТАМ[1]**

ТА ЩО́ ТАМ[2]. *див.* **ЩО ТАМ; ТА ЩО ТАМ[2]**

ТА Я́К *сполучникова частка* (приєднує член речення або частину речення, в яких виражається дія, що не очікувалася) **jak nie, dalej** ○ *Раптом він злякався та як закричить.* ○ Nagle się przestraszył i jak nie krzyknie.

♦ *Дивлюсь, цар підходить До найстаршого... та в пику Його як затопить!..* Шевченко.

ТЕ́Ж МЕНІ *аналог частки* (служить для вираження несхвалення на чиюсь адресу) **też mi** ○ *– Теж мені учень! Ніколи уроки не робить.* ○ – Też mi uczeń! Nigdy nie odrabia zadań domowych.

♦ *– М-да-а... – промурмотів Петро понуро. – Теж мені герої! Я один! А ти другий!* Багряний.

ТЕ Ж СА́МЕ *аналог займенника* (саме це; ніщо інше) **to samo** ○ *– На моєму місці ти зробив би теж саме.* ○ Na moim miejscu zrobiłbyś to samo.

♦ *І він на всяк випадок зняв із плеча карабін, те ж саме зробив і Янош, мовчки переглянувшись із Яреським.* Гончар.

ТИ БА́ *розм., аналог вигуку* (уживається для вираження здивування, здогаду тощо) **patrz (patrzcie) no** ○ – *Що він робить! Ти ба!* ○ – Co on robi! – Patrzcie no!

♦ *Ти ба, які наймення гонористі. Не спиться щось в такому товаристві.* Л. Костенко.

ТИМ БІ́ЛЬШЕ (БІ́ЛЬШ) *частка* (виділяє і підсилює важливість попередньої частини висловлювання) **tym bardziej** ○ *У цих лісах немає ні вовків, ні тим більше ведмедів.* ○ W tych lasach nie ma ani wilków, ani tym bardziej niedźwiedzi.

♦ *Не кіт – картина! Молоденька киця. Як глянула – і закохалася умить... – коли ж ти встигла закохатись? – Не втерпів Кінь. – Чи знаєш ти кота? Дивись: Любов не забавка пуста, Любить – серйозна річ, тим більше й побратись. – Ет, – каже Мурочка, – яка бридня! – Та й одружилася другого дня.* Косматенко.

ТИМ БІ́ЛЬШЕ, ЩО *сполучник* (приєднує підрядну частину, що містить додатковий і суттєвий довід) **tym bardziej, że** ○ *Його відмова приїхати додому всіх здивувала, тим більше, що він обіцяв відвідати мати.* ○ Fakt, że odwołał swój przyjazd do domu, zdziwił wszystkich. Tym bardziej, że obiecał, iż odwiedzi matkę.

♦ *До Кузнецова підійшла Супрун і сказала тихо: – А ви, Василю Івановичу, здається, маєте рацію: раз тут і Федір Іванович, то перше ніж говорити на комітеті, слід обговорити в більш вузькому колі. – Безперечно, – відповів Кузнецов. – Тим більше, що це ж не просто "більш вузьке коло", а Бойовий штаб.* А. Головко.

ТИМ ПА́ЧЕ *розм., застар., аналог частки* (те саме, що **ТИМ БІЛЬШЕ**) **tym bardziej** ○ *Він не був ні освіченим, ні тим паче ерудованим.* ○ Nie był wykształcony, tym bardziej nie można go było nazwać erudytą.

♦ *В житті, а тим паче в театрі, буває чимало всіляких несподіванок.* Смолич.

ТИМ ПА́ЧЕ, ЩО *розм.,* та *застар., сполучник* (те саме, що **ТИМ БІЛЬШЕ, ЩО**) **tym bardziej, że** ○ *Вони збиралися прогулятися, тим паче, що погода цьому сприяла.* ○ Zamierzali pójść na spacer, tym bardziej, że pogoda temu sprzyjała.

♦ *Хочу прохати Вашої ради і сподіваюся, що ви не відмовите, тим паче, що справа не цілком особиста.* Коцюбинський.

ТИ́М-ТО Й БА; ТА ТИ́М-ТО Й БА *розм., вигук* (те саме, що **ОТОЖ-ТО (ТОЖ-ТО, ОТОЖ БО) Й Є!**) **otóż to, w tym właśnie sęk, o to właśnie chodzi** ○ – *Його ще немає? Мабуть, спізнюється. – Тим-то й ба, спізнюється.* ○ – Jeszcze go nie ma? Pewnie się spóźnia. – W tym właśnie sęk, znowu się spóźnia.

♦ *Мусій випріг вози серед двору. – Закінчуй, козаче, під повітку. – А то що хіба, ясно ж? – Тим-то й ба, що дощ буде.* П. Панч.

ТИМ ЧА́СОМ *прислівник* (у якийсь проміжок часу, коли відбувається дія) **<a> <gdy> tymczasem** ○ *Вона уважно розглядала новий будинок. Тим часом її автобус рушив уперед.* ○ Uważnie przyglądała się nowemu budynkowi, a tymczasem jej autobus ruszył dalej // *із сполучниками* а, і, але *утворює сполучникову єдність при вираженні поступово-протиставних відношень.* ○ – *Ти мало займаєшся, а тим часом наближаються іспити.* ○ – Mało się uczysz, a tymczasem zbliżają się egzaminy.

♦ *Розбрілись* [розбрелись] *конфедерати По Польщі, Волині, По Литві, по Молдованах І по Україні... Руйнували, мордували, Церквами топили... А тим часом гайдамаки Ножі освятили.* Шевченко.

ТИМ ЧА́СОМ ЯК (ТИМ ЧА́СОМ<,> ЯК) *сполучник* (те саме, що **ТОДІ ЯК**) **podczas gdy, wtedy gdy** ○ *Тимчасом як жінки обговорювали свої проблеми, чоловіки грали в шахи.* ○ Podczas gdy kobiety rozmawiały o swoich problemach, mężczyźni grali w szachy.

♦ *Тим часом, як титарка смажила гуси та поросята, на селі скоївся переляк.* Н.-Левицький.

ТИМ.., ЧИМ. *див.* **ЧИМ.., ТИМ; ТИМ.., ЧИМ**

ТИМ<,> ЩО *застар., сполучник* (те саме, що **ЗАТИМ<,> ЩО**) **dlatego że; wskutek tego, że; gdyż** ○ – *Не треба було цього робити, тим що тебе не зрозуміють друзі.* ○ Nie należało tak robić, gdyż przyjaciele mogą tego nie zrozumieć.

♦ *Григорій перевірив гвинтівку і дійшов висновку, що має добру рушницю. Добру тим, що була вона старого випуску, точно і чисто зроблена і не була ще в ділі.* Багряний.

ТІЄ Ж МИ́ТІ. *див.* **В (У) ТУ Ж МИТЬ) (ТІЄЇ Ж МИТІ)**

ТІ́ЛЬКИ Б[1] *сполучник* (приєднує підрядну частину із знач. умови чи інфінітивний зворот із знач. мети) **żeby [aby] tylko** ○ – *Ти все робиш*

правильно, тільки б мене позбутися. ○ Wszystko robisz po to, żeby tylko się mnie pozbyć.

♦ *Точила всякії баляси І підпускала разні ляси, Енею тільки б угодить.* Котляревський.

ТІЛЬКИ Б[2] *частка* (служить для вираження сильного бажання) **żeby, [oby] tylko** ○ *Тільки б швидше добратися додому.* ○ Oby tylko jak najszybciej dostać się do domu.

♦ *Тільки б хвороба не мучила тіла і туга минала Душу, позбавлену прикрих турбот та нестерпного жаху!* Зеров.

ТІЛЬКИ І (Й) *частка* (підкреслює цілеспрямованість або обмеженість дії) **nic innego.., jak tylko; ciągle tylko; wciąż tylko** ○ *Він тільки й думає про себе.* ○ O niczym innym nie myśli, jak tylko o sobie.

♦ *Тільки й щастя, тільки й жити, Поки буде сонце гріти.* Глібов.

ТІЛЬКИ Й ВСЬО́ГО (УСЬОГО́); ТА Й ТІЛЬКИ ВСЬО́ГО (УСЬО́ГО) *аналог частки* (і більше нічого, і все) **i tyle, i po krzyku, i po wszystkim** ○ *Пустуни знали, що за цю витівку їх насварять, тільки й усього.* ○ Dowcipnisie wiedzieli, że za ten wybryk dostaną burę i będzie po wszystkim.

♦ *Я тихо мовив, тільки і всього – Хвалити Бога, я дожив занепаду страшного ворога свого!* Л. Костенко.

ТІЛЬКИ Й ТОГО́, ЩО *аналог частки* (всього, не більше як) **tyle tylko, że** ○ *Робота була привабліва. Тільки й того, що він тепер працював в іншому напрямі.* ○ Praca była atrakcyjna. Tyle tylko, że on zajmował się teraz czymś innym.

♦ *Тільки й того, що виганяв* [Ізяслава] *спершу простий люд, тепер – княжі брати.* П. Загребельний.

ТІЛЬКИ ЛИШ (ЛИШЕ)[1] *сполучник* (приєднує підрядну частину, дія якої відбувається безпосередньо перед дією головної) **ledwo tylko, jak tylko, gdy tylko** ○ *Тільки лиш розтав сніг, з'явилися перші весняні квіти.* ○ Jak tylko stopniał śnieg, pojawiły się pierwsze wiosenne kwiaty.

♦ *– А так, дивись, Романе, тобі всюди і шана, і хвала. Тільки лиш глянуть на твої погони... – одразу капелюхи з голів.* Гончар.

ТІЛЬКИ ЛИШ (ЛИШЕ)[2] *частка* (служить для виділення слова, перед яким знаходиться) **jedynie <po to>, by [aby, żeby]** ○ *Здавалося, що*

він прийшов, щоб тільки лиш телевізор подивитися. ○ Wydawało się, że przyszedł jedynie po to, aby pooglądać telewizj.

ТІЛЬКИ-НО.., ЯК <РАПТОМ> *сполучник* (те саме, що **ТІЛЬКИ.., ЯК <РАПТОМ>**) **jak tylko.., gdy <nagle, od razu>; skoro tylko.., gdy <nagle, od razu>; ledwie..., gdy <nagle, od razu>** ○ *Тільки-но вирішили цю проблему, як виникла інша.* ○ Ledwie zdołaliśmy rozwiązać ten problem, gdy nagle pojawił się następny.

♦ *Але тільки-но всунув голову в отвір, як побачив, що з кімнати інженера, крайньої від паркана, вискочив якийсь чоловік і, прикривши обережно віконницю, подався чимдуж у кущі, шо росли довкола інтернату.* Гжицький.

ТІЛЬКИ ЩО[1] *прислівник* (безпосередньо перед чимось, зовсім недавно) **skoro tylko, dopiero co, jak tylko** ○ *Сонце тільки що сіло.* ○ Słońce dopiero co zaszło.

♦ *Акин пощипував струни домбри, співучим речитативом імпровізуючи пісню про тільки що прибулий караван.* Тулуб.

ТІЛЬКИ ЩО[2] *сполучник* (те саме, що **ТІЛЬКИ ЛИШ**[1]) **jak tylko, gdy tylko, ledwo co, li tylko** ○ *Тільки що довідаєшся, як там справи, повідомиш нам.* ○ Jak tylko dowiesz się, co słychać, zawiadom nas o tym.

♦ *Тільки що глянуло сонце на землю – вже й стежка біленька в'ється болотом.* Коцюбинський.

ТІЛЬКИ (ТІЛЬКО *застар.*) **ЩО**[3] *частка* (служить для виділення, обмеження чогось) **jedynie, że; tylko, że** ○ *На дворі тихо і сонячно, тільки що холодно.* ○ Na dworze jest cicho i słonecznie, tylko że zimno.

♦ *Напився – і тільки що кректав.* Котляревський.

ТІЛЬКИ ЩО.. ЯК <РАПТОМ> *сполучник* (те саме, що **ТІЛЬКИ.., ЯК<РАПТОМ>**) **jak tylko.., <nagle, od razu>; skoro tylko.., <nagle, od razu>; gdy tylko; dopiero co..., jak; tyle co..., jak** ○ *Тільки що він вирішив заснути, як раптом із сусідньої кімнати почувся шум.* ○ Tylko co postanowił zasnąć, jak nagle z sąsiedniego pokoju zaczęły dobiegać hałasy.

♦ *Тільки що Титович наважився увійти в двір, як йому запинила дорогу гусяча череда, що саме висипала, гегаючи, з брами на вулицю.* Коцюбинський.

ТІЛЬКИ.., ЯК <РАПТОМ> *сполучник* (з'єднує частини складного речення, в якому дія другої частини настає відразу ж після закінчення дії першої частини) **jak tylko.., nagle <od razu>; gdy tylko.., nagle;**

gdy tylko; gdy nagle; tyle co..., jak; dopiero co..., jak ○ *Тільки ми зібралися у ліс, як пішов дощ.* ○ Jak tylko zebraliśmy się do wyjścia do lasu, od razu lunął deszcz.

♦ *Але тільки Оста звернув з дороги, як йому причулось, що щось немов гукає.* Коцюбинський.

ТОГО́ (ТОМУ́) ЩО *сполучник* (виражає безпосередній причиново-наслідковий зв'язок між головною і підрядною частиною) **dlatego, że; ponieważ; gdyż; bo** ○ *Ми поїхали разом, тому що разом веселіше.* ○ Pojechaliśmy razem, gdyż w towarzystwie zawsze weselej.

♦ *Дідусь сивенький рида – Того, бачте, що сирота.* Шевченко.

ТОДІ́, КОЛИ *аналог сполучника* (приєднує підрядну частину речення зі знач. одночасної дії з головною частиною) **podczas gdy; w tej chwili, gdy; wtedy, kiedy** ○ *Він пригадав, що тоді, коли вирішувалося їхати, все виглядало простіше.* ○ On przypomniał, że wtedy, kiedy podejmowano decyzję o wyjeździe, wszystko wydawało się prostsze.

♦ *І Дніпро вже тоді був старий, коли я линув думкою за Дунай.* Довженко.

ТОДІ́ ЯК *сполучник* (приєднує підрядну частину речення при зіставленні дії, явищ головної і підрядної частин) **podczas gdy** ○ *Їй подобалося відвідувати театри, тоді як він надавав перевагу заняттям спортом.* ○ Ona lubiła chodzić do teatru, podczas gdy on wolał uprawiać sport.

♦ *Його* [сонця] *вогняне коло обгородилося кругом гострими стрілами, котрі... осідали на траві огненно-червоним піском, тоді як середина горіла ровним страшенним огнем.* П. Мирний.

ТО́Ж-ТО Й Є! *див.* **ОТОЖ-ТО (ТОЖ-ТО, ОТОЖ БО) Й Є!**

ТО́Й (ТА́, ТЕ́, ТО́, ТІ́) АБО [ЧИ] ІНШИЙ (ІНША, ІНШЕ, ІНШІ) *аналог займенника* **1.** (будь-який, хоч який) **ten (ta, to, te, ci) lub [czy] ów (owa, owo, owe, owi); ten (ta, to, te, ci) czy inny (inny, inna, inne, inni); każdy; ktokolwiek bądź; którykolwiek bądź; cokolwiek bądź** ○ *Не можна не враховувати думок друзів при обговоренні того чи іншого питання.* ○ Nie można nie brać pod uwagę opinii kolegów przy omawianiu tej czy innej kwestii; **2.** (певний) **ten (ta, to, te, ci) czy ów (owa, owe, owo, owi); ten (ta, to, te, ci) czy inny (inny, inna, inne, inni); określony; pewien; jakiś (jakaś, jakieś)** ○ *Коли він приїздив у те або інше місто, завжди намагався познайомитися з його визначними*

пам'ятками. ○ Kiedy przyjeżdżał do jakiegoś miasta, zawsze starał się zwiedzić jego najpiękniejsze zabytki.

♦ *Зовсім нема чого ставити питання про перемогу того чи іншого діалекту, адже літературна мова мусить витворитись з усіх діалектів.* Л.Українка.

Я ні хвилини не думав, щоб той або інший куточок До володіння свого приорати і вирівнять межі. Зеров.

ТÓЙ (ТÁ, ТÉ, ТÓ, ТÍ) ЧИ ÍНШИЙ (ÍНША, ÍНШЕ, ÍНШІ). *див.* **ТОЙ (ТА, ТЕ, ТО, ТІ) АБО [ЧИ] ІНШИЙ (ІНША, ІНШЕ, ІНШІ)**

ТОМУ́ ЩО. *див.* **ТОГО (ТОМУ) ЩО**

ТОМУ́ ЩОБ (ЩОБИ) *сполучник* (те саме, що **ДЛЯ ТОГО, ЩОБ (ЩОБИ) po to, by; po to, żeby; po to, aby; z tym, żeby; w tym celu, żeby** ○ – *Ми це хотіли зробити тому, щоб було краще.* ○ – Chcieliśmy zrobić to po to, żeby było lepiej.

ТО.., ТО *сполучник* (з'єднує однорідні члени, частини речення при перерахуванні ознак, дій, що відбуваються навперемінно) **to.., to znów; raz.., raz** ○ *Ввесь вечір вона то співала, то танцювала, то просто сміялася* ○ Cały wieczór to śpiewała, to znów tańczyła, to po prostu się śmiała.

♦ *А в серденьку твоєму цвіт весняний то білим, то рожевим, то червоним віночком зацвіте.* Л.Українка.

ТÓ-ТО Ж <БО>! НУ<,> ТÓ-ТО Ж ! *вигук* (те саме, що **ОТО Ж ТО**) **otóż to <właśnie>, o to chodzi, w tym właśnie sęk, no właśnie** ○ – *Ти сьогодні одержав у школі відмінну оцінку? Ну то-то ж! Готувався б завжди, відмінником би став.* ○ – Dostałeś dzisiaj dobrą ocenę? No właśnie! Gdybyś codziennie się uczył, byłbyś wzorowym uczniem.

♦ *– Ну, то-то ж. У мою хату вступив – мою й волю чини, – промовив він, відходячи.* Мирний.

ТÓ-ТО І ВОНÓ [І (Й) Є]! ОТ ТÓ-ТО І ВОНÓ [І (Й) Є] *розм., вигук* (те саме, що **ОТОЖ-ТО Й Є**) **otóż to <właśnie>, w tym właśnie sęk, o to <właśnie> chodzi, no właśnie** ○ – *Газети почали погано надходити. – То-то і воно! Без преси погано.* ○ – Dostawy gazet zaczęły się opóźniać. – No właśnie! Trudno żyć bez prasy.

♦ *То-то і є! поки чоловік у добрі та у щасті, так він дума, що вже йому і усе так буде, і не журиться ні об чим, і не готує собі нічого.* Кв.-Основ'яненко.

ТО <Й> ЩО́ <Ж>? *частка* **1.** (вживається як відгук на звертання чи на повідомлення про щось у знач. *що? що далі? так? я слухаю!*) **no cóż, to co** ○ *–Я хочу бути педагогом. – То й що? Поступай до інституту.* ○ – Chcę zostać pedagogiem. – No cóż? Zdawaj na studia; **2.** (не має значення) **to co, no to co, no i co z tego** ○ *– Ти сам так думав. – То й що ж, що думав, а зробив по-іншому.* ○ – Przecież sam tak myślałeś. – No to co, że myślałem, ale zrobiłem tak, jak chciałem.

♦ *Буде трудно, правда. А надто на перших початках – Ну, то й що?* Хоткевич.

Коли б виявилося, що винний князь Ізяслав, то що ж? Доказів ще не маю. П. Загребельний.

ТРЕБА ГАДА́ТИ *у ролі вставного слова* (те саме, що **ТРЕБА ДУМАТИ**) **miejmy nadzieję, że; jednak** ○ *Треба гадати, він сьогодні з'явиться вчасно.* ○ Miejmy nadzieję, że dzisiaj zjawi się na czas.

♦ *– Дивись, дивись, як упадають коло Яреми, – шепотів дід, – а він, дивись, яким королем поглядає. А все ж таки, треба гадати, підкорився регіментарям.* О. Соколовський.

ТРЕ́БА ДУ́МАТИ *в ролі вставного слова* (виражає припущення у вірогідності чогось) **miejmy nadzieję, że** ○ *Треба думати, він справиться з цим завданням.* ○ Miejmy nadzieję, że poradzi sobie z tym zadaniem.

ТРЕ́БА Ж; І ТРЕ́БА Ж; ЦЕ Ж ТРЕ́БА *вигук* (вигук здивування, подиву, незадоволення) **że też musiał (musiała, musiałeś, musiałaś)** ○ *І треба ж, скільки витратив часу на пошуки цієї книжки, а дарма.* ○ Że też musiałem zmarnować tyle czasu na szukanie tej książki i wszystko na próżno.

♦ [Батько:] *– От дурник! Ну?.. Це ж треба!* [Мати:] *– Про кого ти, старий?* [Батько:] *– Та Шарик кулі ловить.* В. Леус.

ТРО́ХИ <ЧИ> НЕ[1] *аналог прислівника* (так, що трохи не вистачає до чогось, майже) **o mało co, nieco mniej, omal nie, czy nie, ledwo, trochę, bez mała, chyba z** ○ *Валіза була важка, вона важила трохи не двадцять кілограмів.* ○ Walizka była ciężka, ważyła chyba z dwadzieścia kilogramów.

♦ *Пишу, а ще й сам добре не знаю, чи живий ти на світі, чи здоровий, бо вже оце трохи чи не півтора року, як ми не переписались з тобою ані жодним словом.* Шевченко.

ТРО́ХИ <ЧИ> НЕ² *аналог частки* (те саме, що **МАЛО НЕ²**) **omal nie, o mało nie, omal <że> nie, prawie** ○ *Вона цю книжку читала трохи не місяць.* ○ Czytała tę książkę prawie miesiąc.

♦ *У старшого за ту стяжку заткнуте було сойчине крило, у молодшого якась немудра, але рідка гірська квітка, трохи чи не той приземистий полонинський будяк, що зветься головатень і вдень розпускає свою білу з великих нев'янучих платків квітку, а на ніч затулює її.* Франко.

ТУДИ́ Ж; А ТУДИ́ Ж *розм., вигук* (іронічний вигук на адресу тієї людини, яка намагається щось зробити, як інші, не маючи на те підстав чи прав) **też by chciał (chciała, chcieli), też się wepcha, i on (ona, oni) oczywiście z nimi** ○ *Увечері всі дивилися футбол, і він туди ж.* ○ Wieczorem wszyscy oglądali piłkę nożną, i on oczywiście z nimi.

♦ *Нехай би тільки пани, а то й козаки туди ж: тільки виб'ється в люди, уже йому смердить і наша віра, і наша мова.* П. Панч.

ТУ́Т ЖЕ *прислівник* **1.** (в цьому самому місці) **właśnie tutaj, w tym samym miejscu** ○ – *Я живу тут же, у цьому будинку.* ○ – Mieszkam właśnie tutaj, w tym budynku; **2.** (в той самий момент, одразу ж) **zaraz, od razu, z miejsca, natychmiast** ○ *Він зрозумів свою помилку і тут же спробував її виправити.* ○ Zrozumiał swój błąd i od razu starał się go naprawić.

♦ *– От спасибі вам, Катре, що прийшли. "Уже й ім'я знає, і на «ви»..." – подумала Катря.. і глянула здивована на Макара Івановича, що сидів тут же в кімнаті біля вікна з газетою в руках.* А. Головко.

Промінь надії раптом засвітився в полковничих очах, але тут же згас. Довженко.

ТЬФУ́ (ТЬХУ́) ТИ *вигук* (те саме, що **ФУ (ХУ, ХХУ) ТИ <, НУ-ТИ>**) **<a> niech to, ależ** ○ – *Тьфу ти, яка неприємність.* ○ A niech to, jaki pech.

♦ [Прокіп:] – *Скажеш йому про ваші збори, а воно рота скривить, крізь зуби цідить: "А що мені ваші збори, хіба вони млинці печуть і сметани підливають?" Тьфу ти, свиня.* Чабанівський.

У

УВАЖА́ЮЧИ НА. *див.* **ЗВАЖАЮЧИ (УВАЖАЮЧИ) НА**

УВЕСЬ ЧА́С. *див.* **ВЕСЬ (ВВЕСЬ, УВЕСЬ) ЧАС**

У ВИ́ГЛЯДІ *прийменник* **1.** (вказує на предмет, якому що-н. уподібнюється) **podobny do, w rodzaju [postaci, formie], pod postacią, przypominający, w kształcie** ○ *На майдані стоїть пам'ятник у вигляді піраміди.* ○ Na placu stoi pomnik w kształcie piramidy; **2.** (вказує на форму виявлення чогось) **w postaci, w rodzaju [kształcie, drodze]** ○ *Злочинцю призначили покарання у вигляді позбавлення волі.* ○ Przestępcy wymierzono karę w postaci pozbawienia wolności; **3.** (вказує на призначення, спосіб використання предмета) **jako, w charakterze** ○ *Він з'явився в них у вигляді друга.* ○ Pojawił się u nich w charakterze przyjaciela.

♦ *Ще дитиною Анна спроектувала басейн у вигляді гнізда чомги, який плавав у озері.* Т. Прохасько.

Щоправда, скоро й знайшовся [подарунок] *у вигляді чотирьох собачат якоїсь невизначеної, ні сірої, ні білої породи, що бігали влітку по селу.* З газет.

Вузьке розуміння взаємозв'язків між спорідненими мовами лише як процесів міжмовних контактів у вигляді існування у відповідних мовах ідентичних або подібних утворень може бути до певної міри зумовлене деякими науково-історичними фактами. З журналу.

У ВИ́ПАДКУ *прийменник* (те саме, що **В (У) РАЗІ**) **na wypadek, w razie [przypadku, wypadku]** ○ *У випадку несприятливих погодних умов матч буде відкладено.* ○ W przypadku złych warunków atmosferycznych, mecz będzie przełożony.

♦ *– Очевидно, Бердичева йому не втримати. У випадку захоплення міста, Петлюра піде через Козятин на Житомир.* Довженко.

У ВИ́ПАДКУ<,> КОЛИ *аналог сполучника* (те саме, що **В (У) РАЗІ<,> КОЛИ**) **na wypadek, jeśli; w razie [przypadku], jeśli; na wypadek** ○ *Діяти треба професійно у випадку, коли того потребує ситуація.* ○ W razie, jeśli sytuacja będzie tego wymagała, musimy działać profesjonalnie.

♦ *Працівник міліції зобов'язаний у випадку, коли він спричинив шкоду громадянину, подати йому необхідну допомогу.* Закон України "Про міліцію".

У ВІДКРИ́ТУ *прислівник* **1.** (не криючись, не ховаючись) **otwarcie, jawnie, demonstracyjnie** ○ *Війська пішли назустріч одне одному у відкриту.* ○ Wojska demonstracyjnie ruszyły do ataku przeciwko sobie; **2.** (нічого не приховуючи, прямо) **otwarcie, w sposób otwarty, szczerze, wprost** ○ *Розмова відбувалась у відкриту.* ○ Rozmowa przebiegała w sposób otwarty.

♦ *То вже краще отак: у відкриту. Хоч розголос більший піде по округі.* А. Головко.

Стала [Мирослава] *думати, що їй треба ховати, і нічого не могла здумати; просто ховатися їй не було з чим. Не ті часи! Боротьба у відкриту.* А. Головко.

У [НА] ВІДВІ́Т (ОДВІ́Т) *застар., аналог прислівника* (те саме, що **У ВІДПОВІДЬ (ОДПОВІДЬ** *застар.* у 1 знач.) **w odpowiedzi na, odpowiedzieć na** ○ *У відвіт на його слова вона лише посміхнулась.* ○ W odpowiedzi na jego słowa tylko się uśmiechnęła.

♦ *Троянці так дали в одвіт, що Турн собі розчухав литку.* Котляревський.

У ВІДПОВІ́ДНОСТІ ДО *аналог прийменника* (те саме, що **ЗАЛЕЖНО ВІД) zgodnie z (ze), według, w zależności od, zależnie od, w myśl** ○ *Висновки треба було зробити у відповідності до інструкції.* ○ Wnioski należało wyciągać zgodnie z instrukcją.

♦ *Міліція може вимагати пред'явлення документів і перевіряти їх у відповідності до виконання функцій нагляду, що покладені на різні її служби законодавством.* Закон України "Про міліцію".

У ВІДПОВІ́ДНОСТІ ДО ТОГО<> ЯК *сполучник* (те саме, що **В (У) МІРУ ТОГО ЯК) zgodnie z tym, jak; w zależności od tego, jak** ○ *У відповідності до того, як вирішувалося питання головного героя, відбувалися зміни у сюжеті роману.* ○ W zależności od tego, jak toczyły się losy głównego bohatera, zmieniała się fabuła powieści.

У ВІ́ДПОВІДЬ (О́ДПОВІДЬ *застар.) прислівник* **1.** (також; у свою чергу) **w odpowiedzi, odpowiedzieć** ○ *Я подякував йому, він посміхнувся у відповідь.* ○ Podziękowałem mu, a on odpowiedział mi uśmiechem; **2.** *у ролі присудка* (як відповідь) **w odpowiedzi na, odpowiedzieć** ○ *Вона засміялася, а він у відповідь: "Дарма ти смієшся!".* ○ Ona zaczęła się śmiać, na co on odpowiedział: "To wcale nie jest śmieszne!"

♦ *І чомусь у відповідь не почулось ні сміху, ні жарту.* Собко.

А голос дядя Павлуся йому у відповідь: Та ну? От сердитий який. Винниченко.

У ВІ́ДПОВІДЬ НА *аналог прийменника* (вживається при вказівці на те, що викликає дію або реакцію як відповідь) **w odpowiedzi na** ○ *У відповідь на рецензію автор написав листа до редакції.* ○ W odpowiedzi na recenzję autor napisał list do redakcji.

♦ *Страшенний галас зчинився у відповідь на Богунові слова.* О. Соколовський.

У ВІДСТА́ВЦІ *у ролі неузгодж. означ.* (звільнений зі служби) **w stanie spoczynku** ○ *Тепер він був лише офіцером у відставці.* ○ Obecnie był tylko oficerem w stanie spoczynku.

♦ *Четверте місце в купе після Львова вільне – там зійшов полковник у відставці, котрий до Чорнополя не збирався – і слава Богу.* Ю. Андрухович.

У ВСЕОЗБРО́ЄННІ *аналог прислівника* **1.** (добре підготовлений, володіє чимось досконало) **w pełnym pogotowiu [rynsztunku], w pełnej gotowości, być na wszystko przygotowanym** ○ *Вона добре підготувалася до іспитів і відчувала себе у всеозброєнні.* ○ Ona świetnie przygotowała się do egzaminów i była na wszystko przygotowana; **2.** *в ролі присудка* (при повній зброї) **w pełni uzbrojony** ○ *Навчання пройшли добре, бійці були у всеозброєнні.* ○ Manewry wojskowe przeprowadzono dobrze, żołnierze byli w pełni uzbrojeni.

♦ *Зараз до вас прийде наш кореспондент. Зустріньте його у всеозброєнні.* В. Симоненко.

УДО́ВЖ ПО. *див.* **ВДОВЖ (УДОВЖ) ПО**

У(В) ЗВ'ЯЗКУ́ З (ЗІ) *прийменник* (указує на причинні стосунки) **w związku z** ○ *У зв'язку з положенням, яке склалося, було створено авторитетну комісію.* ○ W związku z zaistniałą sytuacją powołano komisję arbitrażową.

♦ *І тільки зачиняються за принцесою двері, князь Шванебах сухо, твердо стукає олівцем по столу і просить обміркувати ситуацію, яка може скластися у зв'язку з наміром принцеси.* Винниченко.

У ЗВ'ЯЗКУ́ З ТИ́М ЩО *аналог сполучника* (приєднує підрядну частину зі знач. причини) **w związku z tym, że** ○ *Це лікування призначене у зв'язку з тим, що попередні заходи були неефективні.* ○ Niniejszą kurację zalecono w związku z tym, że poprzednie środki były nieefektywne.

♦ *У зв'язку з тим, що у відчуттях людини при сприйнятті певної реалії, крім об'єктивної її оцінки, часто виникають суб'єктивні... емоції, коло таких слів* [які викликають почуття] *може розширюватись.* Суч. укр. літ. мова.

У ЗВ'ЯЗКУ́ З ЧИ́М *аналог прийменника* (приєднує підрядну частину, що означає безпосередній наслідок головної частини) **w związku z czym, w efekcie (rezultacie)** ○ *Він не відвідував занять, у зв'язку з чим погано склав іспити.* ○ Nie uczęszczał na zajęcia, w rezultacie kiepsko zdał egzaminy.

♦ *Сучасна екологічна ситуація потребує гармонійного ставлення людини до природи, у зв'язку з чим необхідно підвищувати екологічну та естетичну культуру суспільства.* З наук.-метод. літ-ри.

У ЗГО́ДІ *аналог прислівника* **1.** (те саме, що **У ЗЛАГОДІ** у 1 знач.) **w zgodzie** ○ *Друзі багато років жили мирно, у згоді.* ○ Przyjaciele wiele lat mieszkali w pokoju i w zgodzie; **2.** *у ролі присудка* (те саме, що **У ЗЛАГОДІ** у 2 знач.) **w zgodzie, w myśl** ○ *Він з дитинства був у згоді зі спортом.* ○ Od dziecka był w zgodzie ze sportem.

♦ *– Я теж таке чув, – відповів Фока. – Чорний і білий боги не жили у згоді і раз на рік, на святого Купала, билися за те, кому богувати.* Гжицький.

У ЗЛА́ГОДІ *аналог прислівника* **1.** (злагоджено, дружно; в мирі) **w zgodzie z** ○ *Вони жили у злагоді зі своїми сусідами.* ○ Mieszkali w zgodzie ze swoimi sąsiadami; **2.** *у ролі присудка* (володіти, знати, вміти щось робити) **w zgodzie z, w harmonii z** ○ *Розум і серце у неї були у злагоді.* ○ I jej serce, i rozum były ze sobą w harmonii.

♦ [Поет:] *– Бо я хотів з усіма жити у злагоді. А виявилося, що всі пересварені давно.* Ю. Андрухович.

[*Микита:*] *– Ти де у біса взявся?* [Семен:] *– А ти, певно, з бісом у добрій злагоді, що й проти ночі його згадуєш.* Кропивницький.

У ПЛА́НІ *аналог прийменника* **1.** (вживається при вказівці на галузь, сферу прояву чогось) **na <w> płaszczyźnie** ○ *Вони знаходили спільну мову тільки у плані наукових бесід.* ○ Znajdowali wspólny język tylko na płaszczyźnie rozmów naukowych; **2.** (вживається при вказівці на напрямок, шлях розвитку чогось) **w planie, jeżeli chodzi o** ○ *У плані розвитку промисловості наше суспільство відставало від розвинених держав.* ○ Jeżeli chodzi o rozwój przemysłu, nasze społeczeństwo nie dorównywało krajom wysoko rozwiniętym.

У [НА] **ПРО́ДІЛ** *аналог прислівника* (на два боки з рівною лінією (про зачесане волосся) **z przedziałkiem** ○ *Волосся у нього завжди було зачесане у проділ.* ○ Włosy miał zawsze uczesane z przedziałkiem.

♦ *Темне волосся, зачесане на проділ, прикривала шовкова біла пов'язка.* Скляренко.

УРІ́ВНІ (УРІ́ВЕНЬ) З. *див.* **НАРІВНІ (УРІВНІ, УРІВЕНЬ)**

У **СЕ́БЕ** *аналог прислівника* (в своїй оселі; на своєму місці; на місці свого звичайного перебування) **u siebie** ○ *– Де ти будеш увечері? – Я сподіваюся, що увечері вже буду у себе.* ○ – Gdzie będziesz wieczorem? – Mam nadzieję, że wieczorem już będę u siebie.

♦ *От зараз сиджу у себе і уявляю собі Вас у Криворівні. І так мені хочеться бути разом з вами.* Коцюбинський.

УСЛІ́Д (СЛІ́ДОМ, СЛІДКО́М) ЗА *аналог прийменника* **1.** (вказує на того, за ким хтось рухається) **w ślad za** ○ *Він йшов по вагону слідом за провідником.* ○ Szedł przez wagon w ślad za konduktorem; **2.** (вживається при вказівці на когось або щось, після кого або чого відбувається дія) **po, w ślad za** ○ *Сашко виступив услід за доповідачем.* ○ Saszko wystąpił po prelegencie.

♦ *Слідом за Куцим вони пройшли поміж скель. Перед ними відкрився краєвид схвильованого моря.* Трублаїні.

– Бігай-но, та швидко, по Тетяну. Услід за цими словами почулася лопотнява босих ніг. Коцюбинський.

У **СПРА́ВІ** *прийменник* (вказує на дію, об'єкт розповсюдження дії) **w sprawie [kwestii, dziedzinie]** ○ *Великі завдання стоять перед трудівником села у справі підвищення культури землеробства.* ○ W kwestii podniesienia kultury rolnej, gospodarzy czeka rozwiązanie wielu ważnych zadań.

♦ *На це в нього прості докази: ця оргія дала йому в руки всі дані, яких так давно потребує Бюро у справі банкіра Вайса.* Винниченко.

У **СФЕ́РІ** *аналог прийменника* (те саме, що **В (У) ГАЛУЗІ**) **w sferze [dziedzinie], z dziedziny, dotyczący** ○ *Сьогодні на порядку денному розробка у сфері інтелектуальної власності.* ○ Dzisiaj na porządku dziennym jest opracowywanie norm dotyczących własności intelektualnej.

♦ *Інтелектуальний кістяк сьогодні є основою для залучення молодих кадрів, що обрали спеціалізацію у сфері права й економіки інтелектуальної власності.* З газет.

УСЯ́КОГО РО́ДУ. *див.* **ВСЯКОГО (УСЯКОГО) РОДУ**

У́Х ТИ! *вигук* (вигук, що виражає здивування, подив) **to ci dopiero! ale (ależ)!, ja cię!** ○ *Ух ти! яка велика і красива повітряна куля.* ○ Ja cię! Ale wielki i piękny balon!

♦ [Сірко:] – *Ух ти ж, дурашка... Ну-ну... Читав я, брат, про тебе, читав... Ге-ге... А пес тихенько вищав.* Багряний.

УЯВИ́ (УЯВІТЬ) СОБІ *в ролі вставного слова* (вживається для притягнення уваги до чогось) **wyobraź sobie, proszę sobie wyobrazić, możesz sobie wyobrazić** ○ – *Весь концерт, уявіть собі, проходив під оплески глядачів.* ○ – Proszę sobie wyobrazić, że w czasie całego koncertu nie milkły oklaski.

♦ *Перебування в Києві, уяви собі; багато дало мені для п'єси.* Довженко.

Ф

ФАКТ ТО́Й, ЩО *зворот мовлення* (вживається для того, щоб звернути увагу на суб'єкт або об'єкт дії, виділити його) **to fakt, że** ○ – *Факт той, що ми зовсім не знаємо один одного.* ○ To fakt, że się nie znamy.

♦ *А факт тим часом той, що я страшенно боюсь сеї постановки, і в Києві більше, ніж де.* Л. Українка.

ФУ́ (ХУ́, ХХУ́) ТИ, <НУ́ ТИ> *вигук* (виражає переляк, подив, прикрість, роздратування) **a niech to; a niech cię; uch; och; uff, ależ** ○ – *Фу ти, як тут душно.* ○ – Uff, ależ tu duszno. ○ – *Ху ти, як я злякався.* ○ – A niech cię, ale się przestraszyłem.

♦ *Карпо Петрович ляснув у пальці. Фу-ти, ну -ти! Його низьке чоло, що забігало у заросль волосся, як мілке плесо у лози, покрили зморшки. Хіба завтра неділя? Фу ти, ну ти! Як він забув?* Коцюбинський.

Х

ХА́Й (НЕХА́Й) БИ[1]; ЩЕ ХА́Й (НЕХА́Й) БИ *сполучник* (приєднує підрядну частину зі значенням умовно-передбаченого допущення) **niech<aj>by, niech<aj>by <jeszcze>, niech<aj>by chociaż, choćby <jeszcze>, żeby przynajmniej (chociaż)** ○ – *Ще хай би гарну освіту*

одержав, тоді б керував. ○ Żeby chociaż miał dobre wykształcenie, to mógłby być kierownikiem?

♦ *– І чого ти так убиваєшся, Мотре? – вговорює її баба. – Хай би що добре, а то таке ледащо!* П. Мирний.

ХА́Й (НЕХА́Й) БИ[2] *частка* (служить для вираження побажання, припущення, готовності, намірів до чогось) **niechby, niech<aj>by** ○ *– Я так чекаю його, хай би він повернувся швидше.* ○ – Tak czekam na niego, niechby już wrócił jak najszybciej.

♦ *– Казав же йому не бути до самого смерку... Дяка Богпаові, що маємо хоч одного сина як сина. Треба б віддати десь, хай би вчився.* Самчук.

ХА́Й БИ І *сполучник* (те саме, що **ЯКЩО Б і**) **chociażby, jeżeli nawet, nawet, gdyby i, jeśli<by> nawet** ○ *Вони, хай би і виграли цей матч, переможцями не стали б.* ○ Jeżeli nawet wygraliby ten mecz, liderami by nie zostali.

ХАЙ ЖИВЕ́ *аналог прислівника* (окличне вітання з побажанням успіху) **niech będzie, niech żyje** ○ *Хай живе мир у всьому світі!* ○ Niech będzie pokój na całym świecie.

♦ *Майорять жовто-блакитні прапори. На трибуні інтелігент у пенсне. Пафос досяг межі: – Хай живе.* Довженко.

ХАЙ <ЖЕ> І (Й) ТА́К *аналог частки* (виражає погодження, поступку) **może i <tak>, niech będzie tak** ○ *Буде важко, хай і так. Але ми зробимо це удвох.* ○ Może i będzie ciężko, ale zrobimy to razem.

♦ *Нехай же ми раби, невільники продажні. Без сорому, без честі, – хай же й так! А хто ж були ті вояки одважні, Що їх зібрав під прапор свій Спартак?* Л. Українка.

ХАЙ ТАМ ЩО́ <,А> *аналог частки* (служить для виділення об'єкта мовлення) **cokolwiek by; cokolwiek by tam..., <lecz>; mimo wszystko** ○ *Хай там що, а поруч з ним є друзі.* ○ Cokolwiek by się stało, zawsze ma w pobliżu przyjaciół.

♦ *Йому видніше, він – учений. Але хай там що, треба вибиратися з-під намету і тягти човен подалі на суходіл.* Чабанівський.

ХІБА́ Ж НЕ ПРА́ВДА? *частка* (те саме, що **ЧИ Ж НЕ ПРАВДА?**) **czyż nieprawda, nieprawdaż, prawda, czyż nie, albo nie** ○ *– Зізнайся, тобі ця вистава сподобалася, хіба ж не правда?* ○ – Przyznaj się, ta wystawa ci się spodobała, nieprawdaż?

ХІБА́ Ж НІ? А ХІБА́ Ж НІ? *частка* (те саме, що **ЧИ Ж НЕ ПРАВДА?**) **czyż nie, alboż nie, czyż nieprawda, nieprawdaż, prawda** ○ – *Ви приїхали із столиці, хіба ж ні?* ○ – Przyjechaliście ze stolicy, czyż nie?

♦ *Вона казала, що так поводяться всі аристократки. Хіба ж ні?* Л. Українка.

ХІБА́ ЛИШЕ́; ТА ХІБА́ ЛИШЕ́ *аналог частки* (те саме, що **ХІБА ЩО**) **chyba że tylko, chyba że, może** ○ *Зустріч пройшла відмінно, хіба лише ще трохи хотілося побути з друзями.* ○ Spotkanie było udane, może tylko chcieliśmy trochę więcej pobyć z przyjaciółmi.

♦ *Через пару літ потяглася молода вербичка понад криницею, а це вже диви, й ось яка вигнала, ген вище хліва гіллям шумить. Правда користі від неї ... начебто ніякої. Та хіба лише про користь ідеться?* Нижник.

ХІБА́ <Ж> НЕ ТА́К? *частка* (те саме, що **ЧИ Ж НЕ ПРАВДА?**) **czyż nieprawda, nieprawdaż, prawda** ○ – *Тобі ця книжка сподобалася, хіба ж не так?* ○ – Ta książka ci się spodobała, prawda?

♦ *А тепер вона стоїть осторонь, боїться свої руки забруднити святим попелом помсти. Хіба не так?* Чабанівський.

ХІБА́ ТІЛЬКИ (ТІЛЬКО) *аналог частки* (те саме, що **ХІБА ЩО**) **chyba że <tylko>, może tylko** ○ *Вона зовсім не змінилася, хіба тільки схудла трохи.* ○ Ona zupełnie się nie zmieniła, może tylko trochę schudła.

♦ *Кругом така тиша, як у вусі: ні людина не загомонить, ні собака не гавкне ... хіба тільки тріскне суха дровинячка під важкими ступнями товариства.* П. Мирний.

ХІБА́ ЩО *аналог частки* (виражає припущення, обмеження) **chyba że** ○ *Влітку лісом не проїдеш, хіба що річкою на човні переправишся.* ○ W lecie przez las nie przejedziesz, chyba że łodzią po rzece.

♦ *В балці було вже зовсім темно, і впізнати кого-небудь було важко, хіба що по голосу.* П. Панч.

ХОЧА́ Б (ХОЧ БИ)[1] *сполучник* (приєднує допустову підрядну частину зі значенням умовного припущення) **choćby** ○ *Він вирішив це написати, хоча б йому й не радили цього робити.* ○ On postanowił to napisać, choćby mu to odradzano.

♦ [Матрона *(соромливо закриваючись)*:] – *Матрона варвара цілує! Ганьба!..* [Патрицій:] – *А чоловік стоїть і – хоч би слово!* Л. Українка.

ХОЧА́ Б (ХОЧ БИ)[2] *частка* **1.**(служить для обмеженого виділення слова) **przynajmniej, choćby** ○ – *Мені треба їхати хоча б на тиждень.* ○ Muszę wyjechać przynajmniej na tydzień; **2.** (виражає побажання, сподівання) **żeby chociaż, żeby tylko** ○ *Так набрид холод, хоч би вже потеплішало.* ○ Już tak nam obrzydło zimno, niechby zrobiło się chociaż trochę cieplej; **3.** (вживається як стверджувально-допустова відповідь) **być może, możliwe, dlaczego nie, czemu nie** ○ – *Ти і сьогодні спізнився на урок? – Хоча б, а що?* ○ – Dzisiaj też się spóźniłeś na lekcję? – Możliwe, a co? **4.** (вживається при поясненні якогось слова) **choćby** ○ – *От хоч би ти, чому ти вчора не прийшов?* ○ – Choćby ty, czemu wczoraj nie przyszedłeś.

♦ – *Та хоча б вижив ... Славний він хлопець.* Гончар.

Тиховичеві осміхнулась перспектива живої діяльності хоч би у чужому краї на користь чужому людові. Коцюбинський.

– *Міномет має велике майбутнє. Візьми хоча б "катюші" – найкращі сучасні міномети...* Гончар.

ХОЧА́ Б (ХОЧ БИ).., А ТО *сполучник* (з'єднує частини складного речення, в якому допустова умова підрядної частини протиставляється реальній дії головної) **lepiej <by> już .., bo** ○ *Хоч би вже мовчав, а то каже все не в лад.* ○ Lepiej by już milczał, bo jego słowa są bez sensu.

♦ *Не жаль було давно одбутих... Моїх кровавих тяжких сльоз. А їх чимало розлилося На марне поле. Хоч би рута, А то нічого не зійшло!* Шевченко.

ХОЧА́ Б (ХОЧ БИ) Й (І) *частка* (служить для вираження допущення, припущення чогось) **chociaż (chociażby) <i>** ○ *Непогано було б хоч би й у вас тут посидіти, подивитися телевізор.* ○ Dobrze byłoby chociaż u was posiedzieć, pooglądać telewizję.

♦ – *А тобі що до того? Чи ба, який цікавий! А хоч би й з тобою! – Та я дуже радий, як зо мною. Я б вас просив, моя панно, щоб ви мене розуму навчили.* Л. Українка.

ХОЧА́ (ХОЧ) Й (І).., А. *див.* **ХОЧА (ХОЧ) Й (І).., АЛЕ [А, ТА]**

ХОЧА́ (ХОЧ) Й (І).., АЛЕ́ [А,ТА́] *сполучник* (те саме, що **ЯКЩО <НАВІТЬ> І .., ТО [ТАК] chociaż.., lecz [ale, to jednak]; jeżeli <nawet> i..., to [gdy nawet i]; jeżeli co.., to tak** ○ *Він хоча і збирався*

навідати друзів, але не зробив цього. ○ Chociaż miał zamiar odwiedzić przyjaciół, to jednak tego nie zrobił.

♦ *Хоч на історії дід і не знався, та все ж із ним цікаво було побалакати.* Хоткевич.

ХОЧА́ (ХОЧ) Й (І).., ТА. *див.* **ХОЧА (ХОЧ) Й (І).., АЛЕ [ТА]**

ХОЧА́ (ХОЧ) НЕ.., А. *див.* **ХОЧА (ХОЧ) НЕ.., АЛЕ А**

ХОЧА́ (ХОЧ) НЕ.., АЛЕ *сполучник* (те саме, що **ЯКЩО НЕ.., ТО[ТАК]**) **chociaż [jaczkolwiek, jakkolwiek] nie.., lecz [jednak]; jakkolwiek nie.., to jednak** ○ *За цей час хоч не все усвідомиш, але дещо вдасться зрозуміти.* ○ Chociaż przez ten czas nie zdołasz wszystkiego pojąć, to coś jednak zrozumiesz.

♦ *Нога все-таки болить хоч не дуже, а все ж болить.* Л. Українка.

ХОЧ БИ СКІ́ЛЬКИ *в ролі сполучного слова* (те саме, що **СКІЛЬКИ Б НЕ**) **jakkolwiek <by>, chociaż nawet [bardzo], choćby nie wiem ile, ile by** ○ *Хоч би скільки батько не говорив, він усе одно його не слухав.* ○ Choćby nie wiem ile razy ojciec mu to powtarzał, on i tak go nie słuchał.

♦ *За яких обставин присягав, хто з його односельців брав у цьому участь – нічого не пам'ятає, і хоч би як, хоч би скільки його мордували – додати він нічого не може...* Хорунжий.

ХОЧ БИ ТАМ ЩО́ *аналог частки* (те саме, що **ХАЙ ТАМ ЩО, А**) **cokolwiek by, cokolwiek by tam..., <lecz>; mimo wszystko** ○ *Хоч би там що, цю справу треба було закінчити.* ○ Mimo wszystko tę sprawę należało zakończyć.

♦ *Ішлось про мир, захрясло в пререканні. Хоч би й від турка чи від москаля, хоч би там що, – посли недоторканні.* Л. Костенко.

ХОЧ БИ Я́К *аналог прислівника* (те саме, що **ЯК БИ НЕ**) **jak by nie, w każdym bądź razie** ○ *– Хоч би як я старався, в мене це не вийде.* ○ Jak bym się nie starał, nic mi z tego nie wyjdzie

♦ *Не можеш ночами спати, звариш, даси напитися, і хоч би як, а мусиш уснути.* Кобилянська.

ХОЧ ВІДБАВЛЯ́Й *аналог прислівника* (занадто багато) **aż zanadto, na kopy, mnóstwo, cała masa** ○ *На свято зійшлося людей хоч відбавляй.* ○ Na święto przyszła cała masa ludzi.

♦ [Горлов:] – *Головне у полководця – в душі. Коли вона сміліва, хоробра, настирлива, тоді ніхто не страшний, а цього у нас хоч відбавляй.* Корнійчук.

ХОЧ (ХОЧА́) І (Й) *сполучник* (те саме, що **ДАРМА (ДАРОМ) ЩО**) **chociaż; mimo że; to nic, że; cóż z tego, że** ○ *На дворі було холодно, хоч і світило сонце.* ○ Na dworze było zimno, chociaż świeciło słońce.

♦ *Чіпці хоч і гірка була материнська догана, та недавня радість тихомирила йому серце.* П. Мирний.

ХОЧ КУДИ́ *у ролі присудка* (прекрасний, чудовий) **co się zowie, jak się patrzy, bez zarzutu, na piątkę, na medal, na sto dwa** ○ *Донька виросла, стала дівчина хоч куди.* ○ Córka wyrosła, dziewczyna z niej jak się patrzy.

♦ *Була наша панночка хоч куди дівчина: моторная, звичайная, гарная дитина!* Глібов.

ХОЧ СКІ́ЛЬКИ *у ролі сполучного слова* (те саме, що **СКІЛЬКИ Б НЕ**) **chociaż bardzo; jakkolwiek <by>; chociaż nawet [bardzo].., lecz; ile by** ○ *Хоч скільки він це читав, а нічого не запам'ятовував.* ○ Chociaż bardzo długo to czytał, nic nie mógł zapamiętać.

♦ *Се ж вже звісно, що наші, хоч скілки [скільки] шляхом буде йти, то й нічого...* Кв.-Основ'яненко.

ХОЧ ТАМ Я́К, А *аналог частки* (те саме, що **ХАЙ ТАМ ЩО, А**) **cokolwiek by; cokolwiek <by> tam, <lecz>; mimo wszystko; chociaż<by> nawet.., to jednak; mimo wszystko** ○ *Хоч там як, а він мені брат, і я повинен йому допомогти.* ○ Cokolwiek by się nie działo, on jest moim bratem i powinienem mu pomóc.

♦ *– Вже хоч там як, а на той рік і я піду на поле. Вже ж тоді я буду більша.* Л.Українка.

ХОЧ.., ХОЧ *сполучник* (з'єднує однорідні члени речення, що виступають як рівноправні; рівнозначні) **czy <to>.., czy <to>; zarówno..., jak i** ○ *Він був майстром хоч співати, хоч танцювати.* ○ On był mistrzem zarówno w śpiewaniu, jak i w tańcach.

♦ *Уже як хочете, хоч лайте, Хоч і не лайте, й не читайте – Про мене...* Шевченко.

ХОЧ <БИ> ЯКИ́Й (ЯКА́, ЯКЕ́, ЯКІ́) *в ролі сполучного слова* (те саме, що **ЯКИЙ (ЯКА, ЯКЕ, ЯКІ) БИ НЕ**) **jakikolwiek (jakakolwiek, jakiekolwiek, jacykolwiek), jaki (jaka, jakie, jacy) bądź** ○ *Хоч би якою працею ви займалися, фізичні вправи необхідні.* ○ Zajęlibyście się jakąkolwiek pracą, ćwiczenia fizyczne są konieczne.

♦ *Не до пари голубоньці Горобець, Хоч який він прехороший молодець.* Глібов.

ХОЧ ЯКИ́Й (ЯКА́, ЯКЕ́, ЯКІ́) *аналог займенника* (вживається для підсилення вираження міри якості, ознаки і т. ін.) **jakikolwiek (jakakolwiek, jakiekolwiek, jacykolwiek), każdy (każda, każde)** ○ *Хоч яка вистава у цьому театрі відрізнялася високим рівнем постановки.* ○ Każde przedstawienie w tym teatrze było wyreżyserowane na wysokim poziomie.

♦ *А він* [Іван Берладник] *випрыснув і прийшов у нашу землю, хоч яка далека, бо ніколи не задалека для чоловіка воля.* П. Загребельний.

ХТО́ Б НЕ *в ролі сполучного слова* (приєднує підрядну частину зі вказівкою на будь-яку передбачувану особу) **ktokolwiek <bądź>** ○ *З ким би вона не працювала, усі згадували її добрими словами.* ○ Z kimkolwiek by nie pracowała, wszyscy mówili o niej dobrze.

♦ *Тут вже хто б не йшов шляхом, в якому б не був настрої, а мусив зупинитись.* Довженко.

ХТО ЗАВГО́ДНО *аналог займенника* (кожен, будь-хто) **ktokolwiek <bądź>, każdy** ○ *Вона могла кого завгодно заставити працювати.* ○ Ona mogła zmusić do pracy każdego.

♦ *Нехай би хто завгодно приїхав і подивився – таку красу не можна не похвалити.* Яновський.

ХТО КУДИ́ *аналог прислівника* (в різні місця, боки) **każdy gdzie indziej, każdy w swoją stronę** ○ *Після останнього дзвоника увесь клас розбігся хто куди.* ○ Po ostatnim dzwonku każdy uczeń pobiegł w swoją stronę.

♦ *На хуторянських волів теж марні надії, тільки-но стемніло, голоногі погоничі розбіглися хто куди.* Гончар.

ХТО́ НЕ *в ролі сполучного слова* (приєднує підрядну частину зі вказівкою на невизначену особу) **ktokolwiek** ○ *Хто не попросить, нікому не може відмовити.* ○ Ktokolwiek poprosi, nikomu nie odmówi.

ХТО (КОГО́) ПОПАЛО́ *аналог займенника* (будь-хто, все одно хто, байдуже хто) **byle kto** ○ *З ким попало він не хотів починати цю розмову.* ○ Nie chciał zaczynać tej rozmowy z byle kim.

♦ *Мені, сказати правду, навіть прикро, коли я чую, як по всіх усюдах співає хто попало ті слова.* Л.Українка.

ХТО ХО́ЧЕШ (ХО́Ч) *аналог займенника* (будь-який, кожен, хто завгодно) **ktokolwiek bądź, każdy, byle kto** ○ *Своєю поведінкою він міг здивувати кого хочеш.* ○ Swoim zachowaniem on mógł zadziwić każdego.

♦ *– У нас у Січі приїжджай хто хоч, устроми ратище в землю, а сам сідай, їж і пий хоч трісни – ніхто тобі ложкою очей не поротиме.* Куліш.

ХТО-ХТО́, А; ВЖЕ (УЖЕ) ХТО-ХТО́, А *аналог частки* (виділяє якусь особу з числа подібних) **kto jak kto, ale** ○ *Вже хто-хто, а він про все довідувався першим.* ○ Kto jak kto, ale on się dowiadywał o wszystkim pierwszy.

♦ *Хто-хто, а він* [Непран] *не раз ходив на чайках, брав і міста, й галери, понюхав добре пороху, зазнав спекоти, спраги, полону й каторги.* В. Шевчук.

Ц

ЦЕ (ОЦЕ́) <ТАК> ДА́! *вигук* (вигук при вираженні захоплення, здивування) **ach, to tak!, a to ci dopiero!, no masz <ci los>! A to niespodzianka!, to fakt** ○ *Побачивши букет, він вигукнув: – Оце так да!* ○ Kiedy zobaczył bukiet krzyknął: – A to niespodzianka!

♦ *Зледачів народ. Качка для нього – тьху. Ото ще рибу ловлять – це да!* Гуцало.

ЦЕ Ж ТРЕ́БА. *див.* **ТРЕБА Ж; І ТРЕБА Ж; ЦЕ Ж ТРЕБА**

ЦЕ́Й РАЗ. *див.* **НА ЦЕЙ РАЗ (ЦЬОГО РАЗУ, ЦЕЙ РАЗ**

ЦІЄЇ Ж ХВИЛИ́НИ; В (У) ЦЮ Ж ХВИЛИ́НУ *аналог прислівника* (відразу, негайно) **w tej <samej> chwili, natychmiast** ○ *Цієї ж хвилини поверни мені цю книжку.* ○ Natychmiast oddaj mi tę książkę.

♦ *Більше він не встиг сказати й слова, бо в цю ж хвилину на площі розірвався снаряд і люди почали втікати.* Чабанівський.

ЦЮ́ Ж МИТЬ; В ЦЮ́ Ж МИТЬ *аналог прислівника* (в ту ж хвилину, відразу) **w tej <samej> chwili, natychmiast** ○ *– Цю ж мить зроби це, а то розсерджуся.* ○ – Zrób to natychmiast, inaczej się rozzłoszczę.

♦ *І в цю ж мить блискавкою обтекла думка; хлопець не витримав катувань – і тепер нам обом кінець!* Грабовський.

ЦЬОГО РА́ЗУ. *див.* **НА ЦЕЙ РАЗ (ЦЬОГО РАЗУ, ЦЕЙ РАЗ)**

Ч

ЧАС ВІД ЧА́СУ. *див.* **ЧАС ОД (ВІД) ЧАСУ; ОД (ВІД) ЧАСУ ДО ЧАСУ**

ЧЕРЕЗ ВЕ́РХ *аналог прислівника* (в дуже великій кількості; багато, надмірно) **ponad miarę, ponad wszystko, nade wszystko** ○ *Сьогодні вона через верх вихваляла своїх дітей.* ○ Dzisiaj chwaliła swoje dzieci nade wszystko.

♦ *Вихопилося в нього через верх самолюбство і заступило людей.* Чорнобривець.

ЧЕРЕЗ СИ́ЛУ *аналог прислівника* **1.** (те саме, що **НАД (ПОНАД) СИЛУ** у 1 знач.) **na siłę, z trudem [wysiłkiem], ponad siły, nie na siły** ○ *Через силу можна було розібрати, що там написано.* ○ Z trudem dało się zrozumieć, co tam było napisane; **2.** (те саме, що **НАД (ПОНАД) СИЛУ** у 2 знач.) **na siłę, ponad siły, z trudem** ○ *Через силу він посміхнувся у відповідь.* ○ Z trudem zdobył się na uśmiech.

♦ *Молодиця блекоти через силу наїлася.* Барка.

Другого дня було гірше. Григорій блював, нічого не хотів їсти, але їв через силу. Багряний.

ЧЕРЕЗ ТЕ́ [ЦЕ́] *прийменник* (те саме, що **ЗАВДЯКИ ЧОМУ**) **z tego powodu, wobec tego, bowiem, dzięki czemu** ○ *Він відмінно закінчив школу, через те був зарахований до інституту без вступних іспитів.* ○ Ukończył szkołę z wyróżnieniem, dzięki czemu na studia został przyjęty bez egzaminów.

♦ *– Ну, кожен, звичайно, хоче той дарунок одержати, через те й пха-ється.* Тютюнник.

ЧЕРЕЗ ТЕ́<,> ЩО *сполучник* (те саме, що **ТОГО (ТОМУ)<,> ЩО**) **dlatego, że; ponieważ; gdyż, bo** ○ *Мати хвилювалася через те, що син затримався на тренуванні.* ○ Matka denerwowała się, ponieważ syn długo nie wracał z treningu.

♦ *Знову довелося покинути її* [роботу] *через те, що мусив виправляти другу частину російського перекладу гуцульського оповідання.* Коцюбинський.

ЧЕРЕЗ ЦЕ́. *див.* **ЧЕРЕЗ ТЕ [ЦЕ]**

ЧИ <ТИ> БА́ [БА́Ч] *частка* (служить для вираження захоплення, здивування, незгоди, несхвалення) **popatrz no, widziałeś** ○ – *Чи ти ба, який веселий хлопець!* ○ – Popatrz no, jaki wesoły chłopiec!

♦ *Чи ти ба! чисто неначе відьми та упирі злетілись на коцюбах на Лису гору.* Н.-Левицький.

ЧИ ВІ́РИШ (ВІ́РИТЕ); ЧИ ПОВІ́РИШ (ПОВІ́РИТЕ) *в ролі вставного слова* (вживається в емоційно забарвленому мовленні при бажанні звернути увагу і підкреслити вірогідність висловлювання) **czy uwierzysz, uwierz** ○ – *Мені так сподобалося відпочивати на півдні, що я, чи віриш, до цього часу згадую про це.* ○ – Tak mi było dobrze na wczasach na południu, że, uwierz mi, do tej pory to wspominam.

♦ [Артем:] – *Чи повіриш, ну просто – невтерпіж! Отака туга облягла.* А. Головко.

ЧИ ЗНА́ЄШ (ЗНА́ЄТЕ) *в ролі вставного слова* (вживається при бажанні зосередити увагу співрозмовника на предметі розмови) **<czy> wiesz <co>** ○ – *Чи знаєш, мені хотілося ще раз побувати тут.* ○ – Wiesz, mam ochotę jeszcze raz tu przyjechać.

♦ [Олена:] – *Чи знаєш що? Ходім завтра укупі з міста.* Кв.-Основ'яненко.

ЧИ́Й (ЧИЯ́, ЧИЄ́, ЧИЇ́) БИ (Б) НЕ *в ролі сполучного слова* (такий, що належить будь-кому (-чому) **obojętnie czyj, czyjkolwiek** ○ *У чиєму б домі він не зупинився, всюди його приймали привітно, гостинно.* ○ W czyimkolwiek domu by się nie zatrzymał, wszędzie przyjmowano go gościnnie i życzliwie.

ЧИ МА́ЛО *аналог прислівника* (немало) **czy<ż> mało, mało<ż> to** ○ *Чи мало він зробив корисних справ своїм друзям?* ○ Mało to pożytecznych rzeczy zrobił dla swoich przyjaciół?

♦ [Уляна:] – *Та і на мойці – чи мало там панських* [дівчат]? Кв.-Основ'яненко.

ЧИ МА́ЛО ЩО (ЧОГО). *див.* **МАЛО ЩО (ЧОГО); ЧИ МАЛО ЩО (ЧОГО)**

ЧИ́М <ЖЕ> НЕ *аналог частки* (вживається відносно того, хто чи що підходить для чогось, відповідає чомусь) **całkiem [zupełnie] dobry, całkiem [zupełnie] do rzeczy** ○ *От і Рома писати і читати навчився. Чим не школяр?* ○ Nawet Roma nauczył się pisać i czytać. Całkiem dobry z niego uczeń.

♦ *А ввечері я вже збивав колодки, легенько постукуючи молоточком.., потім навів на мої черевики красоту, надів і гукнув до матері: – Ану, гляньте, чим не парубок?* Чабанівський.

ЧИМ ПОПА́ЛО. *див.* **ЩО (ЧИМ) ПОПА́ЛО**

ЧИ́М..,ТИ́М; ТИ́М.., ЧИ́М *сполучник* (з'єднує однорідні члени, частини складного речення, вказуючи на залежність якогось явища, дії від чогось, на більший ступінь вияву ознаки у другій частині речення) **im.., tym** ○ *За народними ознаками, чим рясніша роса, тим жаркішим буде завтрашній день.* ○ Zgodnie z ludową tradycją, im większa rosa, tym bardziej upalny następny dzień.

♦ *Але Густя чим далі, тим більше ставала здержаною, тим рідше якось з ним зустрічалася, швидко уривала розпочаті розмови...* Франко.

ЧИ НЕ *частка* **1.** (виражає невпевненість припущення) **chyba <że>, nieomal że nie, o mały włos, niemal, czy nie** ○ *Це сталося чи не у минулому році.* ○ To stało się chyba w ubiegłym roku; **2.** (вживається при вказівці на неповну міру чогось, якоїсь ознаки) **niemal, omal że nie, prawie** ○ *Він тримав себе просто, чи не по-родинному.* ○ Zachowywał się zwyczajnie, prawie jak członek rodziny.

♦ *– Товариші, чи не забрати нам мого хазяїна в штаб розвідки воєнних передбачень.* Довженко.

По вечері [Аглая Філіцітас] *танцювала чи не з усіма мужчинами.* Кобилянська.

ЧИ <Ж> НЕ ПРА́ВДА; НЕ ПРА́ВДА Ж? *частка* (вказує на очікування стверджувальної відповіді) **nieprawdaż, czyż<by> to była nieprawda, prawda** ○ *– Як добре, що зустрілися з тобою, чи ж не правда?* ○ – Jak dobrze, żeśmy się spotkali, nieprawdaż?

♦ *Наче дощ хотів змити всі фарби й рисунки на землі. Не правда ж?* Коцюбинський.

ЧИ ПОВІ́РИШ (ПОВІ́РИТЕ). *див.* **ЧИ ВІРИШ (ВІРИТЕ); ЧИ ПОВІРИШ (ПОВІРИТЕ)**

ЧИ <Ж [ТО]> ПА́К *частка* **1.** (підсилює вираження сумніву, непевності, нерішучості або іронії) **gdzie tam, czyż nie, akurat** ○ *– Він уже поснідав, чи ж пак?* ○ – On już jadł śniadanie, czyż nie? **2.** (уживається для означення уточнення або виправлення сказаного; тобто) **że aż, a może, wręcz** ○ *Листи були хорошими, чи то пак обнадійливими.* ○ Listy były pogodne, wręcz budzące nadzieję.

♦ [Панса (*показує на персні, що дав Руфінові*):] – *За гроші все можливо.* [Фортунат:] *Вжеж!* [Парвус (*з посміхом*):] *Чи ж пак?* Леся Українка.

Одні бійниці, чи то пак, вікна морок бережуть. В. Стус.

ЧИ ТÁК<ВОНÓ>? А ЧИ ТÁК <ВОНÓ>? *частка* (служить для вираження сумніву) **czy<ż> to jest prawda? czy<ż> to jest tak?, a czy na pewno?** ○ – *Не переживай, усе буде добре. – А чи так?* ○ – Nie przejmuj się, wszystko będzie dobrze. – A czy na pewno?

♦ [Наталка:] – *А що то таке– авіа... Як-як пак?... Ага – кон-н-стр-рук-тор?! Чи так? Боже, язик можна звихнути! – а сама десь далебі аж почервоніла, що така "дурна".* Багряний.

ЧИ ТÓ.., ЧИ<ТÓ> *сполучник* (зв'язує однорідні члени, частини речення при вказівці на передбачення чи ускладнення у виборі точного позначення, визначення) **czy <to>.., czy <to>** ○ *Удалині виднілася чи то смуга лісу, чи то берег річки.* ○ Z dala widać było czy to pas lasu, czy to brzeg rzeki.

♦ *А як нагадаю Козака в могилі, то й досі не знаю, Чи то було справді, чи то було так, Мара яка-небудь.* Шевченко.

ЧИ.., ЧИ *сполучник* (те саме, що **ЧИ ТО.., ЧИ <ТО>**) **czy <to>... czy** ○ – *Чи встигну це зробити, чи ні, але треба поспішати.* ○ – Czy zdążę to zrobić, czy nie – muszę się pospieszyć.

♦ – *Хто тут хазяїн, чи я, чи ти? – скрикнув суддя.* П. Мирний.

ЧИ ЩÓ? *частка* (виражає сумнів, невпевненість, припущення в питальній репліці) **czy co; czy jak, chyba że, może** ○ – *Куди краще сісти? Сюди, чи що?* ○ – Gdzie lepiej usiąść? Może tu?

♦ *В тюремному льоху вночі кричали кості. Наснилося чи що, бряжчали ланцюги...* Л. Костенко.

ЧОГÓ ДÓБРОГО *в ролі вставного слова* (вживається при вираженні застереження, очікування небажаного, неприпустимого) **jeszcze, być może, żeby tylko** ○ *Борщ був майже готовий, чого доброго, не пересолити б.* ○ Barszcz wprawie gotowy, żeby tylko go nie przesolić.

♦ *Шкода тільки, що не жениться* [Чіпка]... *чого доброго, розволочиться, розледачіє.* П. Мирний.

ЧОГÓ РÁДИ *аналог прислівника* (навіщо? для чого?) **z jakiej racji, czemu, dlaczego** ○ – *Скажи, чого ради, мені на тебе сердитися?* ○ – Powiedz, dlaczego miałabym się na ciebie złościć?

♦ *І не знайдеться коронки! Не знайдеться. Чого ради знайдеться, коли досі не знайшлося?* Винниченко.

ЧОГО́ <Ж> ЦЕ <ТАК>? ЧОМУ́ <Ж> ЦЕ <ТАК>? *аналог частки* (служить для з'ясування причини) **cóż to za, czemu, dlaczego** ○ – *Ви йдете обідати? –Поки ще ні. – Чого ж це так?* ○ – Czy idziecie na obiad? – Jeszcze nie. – A dlaczego nie?

♦ *Учитель сказав: – Чому ж то так?* Грінченко.

ЧОГО ТА́М; ТА ЧОГО ТА́М *аналог частки* (виражає у м'якій формі непогодження з попередньо висловленою думкою) **co tam** ○ – *Боюся, не встигнемо до поїзду. – Чого там! У нас ще є час.* ○ – Boję się, że nie zdążymy na pociąg. – Co tam! Jeszcze mamy czas.

♦ [Саранчук:] – *Договорилися до точки. – Чого там! Це ще тільки зап'ята [кома]. – І Артем теж надів свою солдатську шапку.* А. Головко.

ЧОМУ́ <Ж> ЦЕ <ТАК>? *див.* **ЧОГО <Ж> ЦЕ <ТАК>? ЧОМУ <Ж> ЦЕ <ТАК>?**

Щ

ЩЕ́ (ІЩЕ́) Б <ПАК> *частка* **1.**(само собою зрозуміло; звичайно) **no chyba, no jasne, rozumie się, ma się rozumieć, zrozumiałe** ○ – *Чи захоче він прийти до нас? – Ще б пак, він буде дуже радий.* ○ – Czy on będzie miał ochotę nas odwiedzić? – No jasne, bardzo się ucieszy; **2.** (підкреслює неможливість поступити інакше) **rozumie się, oczywiście, a jak inaczej** ○ – *Він поступив в інститут? – Ще б пак! Цілий же рік готувався.* ○ – Czy on dostał się na studia? – Oczywiście! Przecież przygotowywał się cały rok.

♦ *– Мені однаково, – ромовила Жабі. – Ще б пак не однаково, – іронічно, але ласкаво промовив Михайло. – Вам зовсім не потрібно сушити собі голови, бо про все турбуватиметься Люся.* Досвітній.

– Що, свіженький, з училища? Ще б пак, не вгадати... У мене ж око розвідника. Гончар.

ЩЕ́ (ІЩЕ́) Й *частка* (те саме, що **І ТОГО**) **a może i, jeszcze, a nawet** ○ *Йому було років сімдесят, а можливо, ще й більше.* ○ Miał jakieś siedemdziesiąt lat, a może i więcej.

♦ *– От іще! А ще й на курсах була! І у Вукоопспілці служила! Паршивої риби не вдержиш!..* Остап Вишня.

ЩЕ КОЛИ́ <Б> *аналог сполучника* (те саме, що **ХАЙ (НЕХАЙ) БИ; ЩЕ ХАЙ (НЕХАЙ) БИ) niech<by> <jeszcze>, niech<aj>by <jeszcze>, choć<by> jeszcze, gdyby jeszcze** ○ *Ще коли б виграли цей матч, стали б переможцями.* ○ Gdyby jeszcze wygrali ten mecz, zostaliby zwycięzcami turnieju.

ЩЕ́ (ІЩЕ́) РАЗ *аналог прислівника* (знов) **jeszcze raz, znowu (znów)** ○ – *Ще раз дякую вам за допомогу. – Завтра ми з вами зустрінемося ще раз.* ○ – Jeszcze raz dziękuję za pomoc. – Jutro się znów zobaczymy.

♦ *Вона ще раз оглянулась до криниці. Роман все стояв під кущами, спершись на тин.* Н.-Левицький.

ЩЕ ХА́Й (НЕХА́Й) БИ. *див.* **ХАЙ (НЕХАЙ) БИ; ЩЕ ХАЙ (НЕХАЙ) БИ**

ЩЕ ХО́Ч БИ *аналог сполучника* (те саме, що **ХАЙ (НЕХАЙ) БИ; ЩЕ ХАЙ (НЕХАЙ) БИ) niech<by> <nawet>, niech<by> <jeszcze>, choćby jeszcze, gdyby..., to** ○ *Ще хоч би сам прочитав цю книжку, тоді б і розповідав, а то тільки з чуток про неї знає.* ○ Gdyby sam tę książkę przeczytał, to mógłby o niej opowiadać, a tak zna ją tylko z opowieści.

ЩЕ́ (ІЩЕ́) ЧОГО *вигук* (підсилює експресивне заперечення) **jeszcze czego, i co jeszcze** ○ – *Дай мені цю книжку! – Іще чого, вона мені самому потрібна.* ○ – Daj mi tę książkę! – Jeszcze czego, sam jej potrzebuję.

♦ [Кассандра:] – *Не руште! Я під захистом святині!* [Аякс:] – *Іще чого!* Л.Українка.

ЩЕ <Й> ЯК; ТА ЩЕ <Й> ЯК *аналог частки* (служить для підсиленого виділення, підкреслення дії, стану, ознаки) **jeszcze jak** ○ – *Невже ви вмієте сердитися? – О, ще й як!* ○ – Pani umie się złościć? Doprawdy? - O, jeszcze jak!

♦ *– А ти, Левку, любиш в'юни? – Ще й як, пане, – трохи повеселішав парубочий голос.* Стельмах.

ЩЕ <Й> ЯКИ́Й (ЯКА́, ЯКЕ́, ЯКІ́); ТА ЩЕ <Й> ЯКИ́Й (ЯКА́, ЯКЕ́, ЯКІ́) *аналог частки* (служить для підсиленого виділення якоїсь ознаки) **jeszcze jaki (jaka, jakie, jacy)** ○ – *Хіба йде дощ? – Ще й який!* ○ – Czyżby padał deszcz?– Jeszcze jaki!

♦ *Граф рішуче киває головою. – Та ще яке кохання!* Винниченко.

ЩИ́РО КА́ЖУЧИ *в ролі вставного слова* (те саме, що **ПРАВДУ СКАЗАТИ; СКАЗАТИ ПРАВДУ**) **szczerze [prawdę] mówiąc** ○ *Щиро кажучи, ця людина мені дуже подобалася.* ○ Szczerze mówiąc, ten człowiek bardzo mi się podoba.

♦ *Щиро кажучи, навіть шкода його була трохи – так тяжко наробився, бідака.* Ю. Андрухович.

ЩО́ Б НЕ *в ролі сполучного слова* (за всіх умов, у будь-якому випадку) **czego by nie, co by nie, cokolwiek by** ○ *Що б не сталося, він завжди спокійний.* ○ Cokolwiek by się nie stało, zawsze jest spokojny.

♦ *Що б не захотів я, вона вже зробила.* Кобилянська.

ЩОБ НЕ НАВРО́ЧИТИ у *ролі вставного слова* (уживається, щоб застрахувати від того, що ніби може загрожувати) **żeby nie zapeszyć** ○ *Йому все вдається, щоб не наврочити, вчасно зробити.* ○ Wszystko mu się udaje – choć lepiej o tym nie mówić, żeby nie zapeszyć – zrobić na czas.

♦ *– Здоров'я моє краще, таки справді, і ходить я стала ліпше, щоб не наврочити.* Л. Українка.

ЩО Б <ТАМ> НЕ БУЛО́, А (ЩО Б <ТАМ> НЕ БУЛО́.., А) *аналог частки* (те саме, що **ХАЙ ТАМ ЩО, А) cokolwiek by; cokolwiek by tam.., <lecz>; mimo wszystko** ○ *Що б там не було, а вечерю треба ставати й готувати.* ○ Cokolwiek by się nie działo, kolację trzeba przygotować.

♦ *Що б там не було, а картина "Щедра"... побувала аж на двох виставках, і про неї писали в газетах.* Чабанівський.

ЩО́ ВИ. *див.* **ЩО ТИ (ВИ)**

ЩО <Ж> ДО.., ТО *в ролі вставного сполучення* (вживається при вказівці на об'єкт уваги) **co do, co się tyczy, jeżeli chodzi o** ○ *Що ж до батька, то він завжди нас радий бачити.* ○ Jeżeli chodzi o ojca, to on zawsze się cieszy, gdy nas widzi.

♦ *Що ж до Домахи, то гріх щось погане сказати. Лагідна і справедлива.* Самчук.

ЩО́ДО ТО́ГО, ЩО .., ТО *сполучник* (те саме, що **З ПРИВОДУ ТОГО, ЩО) co do tego, że; co się tyczy tego, że; w związku z tym, że; z tego powodu, że; w sprawie tego, że; o tym, że** ○ *Щодо того, що треба висловлюватися чітко, то він те добре знав.* ○ Dobrze wiedział o tym, że trzeba się wyrażać w sposób jasny i oczywisty.

♦ *Щодо того, що від чеберяйчиків доброта розпромінюється, то прожив більше за тебе, а не бачив.* П. Загребельний.

ЩО́Ж *частка* **1.** (підкреслює значення питання) **no cóż** ○ – *Що ж, я сам би цього не зробив? – Тобі і так роботи вистачає.* ○ – No cóż, myślisz, że sam nie dałbym rady tego zrobić? – I tak masz dużo roboty; **2.** (служить для вираження погодження, визначення правоти когось, схвалення чогось) **otóż, no cóż** ○ – *Що ж, ти правий, мені не треба було цього робити.* ○ – No cóż, masz rację, nie trzeba było tego robić; **3.** (вживається в розповіді при переході до наступної події) **proszę** ○ – *Що ж, продовжуйте свою розповідь.* ○ – Proszę, niech pan kontynuje swoją wypowiedź.

♦ *– А я... Що ж я? Та я вже й не подужаю.* Л. Костенко.

– Як же ти заміж підеш? – Я не піду заміж. – А мати стане силувати. – Що ж! Важко мені буде. Вовчок.

Начальство бачить, що не сплять, на варту посилати стало таки частенько. Що ж, стоять, не скаржаться, мов горя мало! Л. Українка.

ЩО ЗА *аналог частки* (вживається в питальних та окличних реченнях для вираження захоплення, подиву, обурення та ін.) **co za, co to za, ależ** ○ *Що за диво весняний ліс!* ○ Ależ urzekający jest wiosenny las!

♦ *Очиці, наче блискавиці, Так і грають з-попід брівок темних! Що за погляд в цеї чарівниці!* Л.Українка.

ЩО ЗАВГО́ДНО *аналог займенника* (те саме, що **ЩО ПОПАЛО**) **cokolwiek <bądź>, co popadnie, wszystko** ○ – *Я очікував чого завгодно, тільки не цього.* ○ – Wszystkiego się spodziewałem, tylko nie tego.

♦ *– І я про те саме, – підхоплює Юлій Цезар. – Ми вчора домовились про Фонвізіна?* [Поет:] *– Учора ми могли домовитися про що завгодно.* Ю. Андрухович.

ЩО ЗА НАПА́СТЬ *вигук* (уживається для вираження незадоволення ким-, чим-н.) **co za nieszczęście [utrapienie]** ○ – *Що за напасть! Вона постійно все забуває.* ○ – Co za utrapienie! Ona ciągle o wszystkim zapomina.

♦ *Рудий міліціонер виблискує червоним носом, і від нього далеко несеться дух самогону. Іще з годину походили – ніхто не признає. – Що за напасть!* Хвильовий.

ЩО <Ж> З ТО́ГО? (!) *частка* (те саме, що **І (ТА) ЩО Ж? (!)**) **no i co, no to co** ○ – *Ти сьогодні був на заняттях? – Що з того?* ○ Czy byłeś na zajęciach dzisiaj? – No i co?

♦ [Роман:] – *Ні, ми вміємо часом навіть ефектно вмирати, часом потрапимо утнути й параду, та яку! Але що з того?.. Ах, які ми бідні.* Багряний.

ЩО <Й> КАЗА́ТИ *в ролі вставного слова* (виражає достовірність сказаного) **szkoda mówić [gadać], nie ma o czym mówić [gadać]** ○ – *Що й казати, людина він гарна.* ○ – Nie ma co mówić, on jest dobrym człowiekiem.

♦ *Що й казати, була тут пожива для чабанських жартів.* Гончар.

ЩО НА́ *вигук* (уживається з приводу чогось незвичайного, непередбачуваного) **nad podziw, świetnie, jak się patrzy, na medal** ○ *Висловлювався хлопчик розумно, що на!* ○ Chłopiec wypowiadał się nad podziw mądrze!

♦ *Була в Охріма сіра Свита, так хороше пошита: іззаду вусики з червоного сукна; на комірі мережечка така, що на!* Глібов.

ЩО [ЯК] НАЗИВА́ЄТЬСЯ *в ролі вставного слова* (вживається при бажанні виразити думку іншими словами) **jak to się mówi; co się zowie** ○ *Вона, що називається, залізна леді.* ○ Ona, jak to się mówi, jest żelazną damą.

♦ *Марина... дала мені виговоритися, а потім спокійно і логічно, як називається, виклала свої думки переді мною.* Вільде.

ЩО НЕ *в ролі сполучного слова* (приєднує підрядну частину із знач. повторюваності дії або якісної характеристики чогось) **jakikolwiek <to> jest, którykolwiek, każdy** ○ *Тут що не будинок, то витвір мистецтва.* ○ Tutaj każdy budynek to dzieło sztuki.

♦ *– Заглянула б в аптеки – всі полиці там викладено лісовими травами та корінцями. Що не ліки – то лісова культура.* Чабанівський.

ЩО [ЯК] НЕ КАЖИ́ [КАЖІ́ТЬ] *в ролі вставного слова* (вживається при ствердженні судження, думки, що суперечить іншим думкам) **co by nie mówić** ○ – *Що не кажи, він багато зміг зробити.* ○ – Co by nie mówić, on wiele zrobił.

♦ *Що не кажіть, Гоголь душею і натурою наш.* П. Мирний.

ЩО <Й> НУ́ *вигук* (уживається при висловленні захоплення в оцінці кого-, чого-небудь, здивування з якогось приводу) **aż nad podziw! że**

szok! nie do uwierzenia! aż się wierzyć nie chce!, że och!, nadzwyczajnie, wyjątkowo ○ – *Ця вечеря така гарна – що ну!* ○ – Ta kolacja jest wyjątkowo pyszna.

♦ – *Я знаю дівчину Марусю – таку – що ну!* Коцюбинський.

ЩО (ЧИМ) ПОПА́ЛО *аналог займенника* (все одно що (чим), будь-що (чим), абищо) **co popadnie** ○ *Він зразу наговорить що попало, а потім шкодує.* ○ Najpierw nagada co popadnie, a potem żałuje.

♦ [Хрюкін:] – *І я за скороченою [програма навчання]. Це половинчаста наука. А тоді натискуємо що попало.* В. Леус.

ЩО́ ТАМ; ТА ЩО́ ТАМ[1] *аналог частки* (підсилює значення наступного слова або висловлювання) **i co tam, i jak, cóż znowu** ○ *Що там знайомі, друзі не змогли допомогти.* ○ I jak tam, znajomi, przyjaciele nie mogli pomóc?

♦ *Лихий поніс його туди, до тих божевільців... А тут ще сон такий, наче віщує щось... Погано... Е, що там, врешті, сон – дурниця.* Коцюбинський.

ЩО́ ТАМ; ТА ЩО́ ТАМ[2] *вигук* (виражає непогодження, неможливості щось змінити; не варте уваги що-небудь) **e, co tam; a, co tam** ○ – *Та що там! Хай дитина ще погуляє.* ○ – A, co tam! Niech się jeszcze dziecko pobawi.

♦ [Олімпіада Іванівна:] – *Ну, та що там, перед вами я можу говорити щиро, ви все одно, що родичі.* Л. Українка.

ЩО́ ТИ (ВИ) *вигук* (вигук при вираженні здивування, переляку, заперечення) **coście, no, co pan (pani), no co ty (wy)** ○ – *Спасибі вам. – Що ви, нема за що.* ○ – Dziekuję pani. – No co pan, nie ma za co.

♦ – *Що ви?! Що ви?! – залунало звідусіль. – Ми прекрасно розуміємо вашу чудесну мову.* Остап Вишня.

ЩО ХО́ЧЕШ (ХО́Ч) *аналог займенника* (будь-що, різне) **co <jak> chcesz (pan chce), niech pan sobie myśli jak chce, niech panowie sobie myślą jak chcą, jak sobie życzy** ○ *Кажи, що хочеш, а він зробить по-своєму.* ○ Mów, co chcesz, a on i tak zrobi po swojemu.

♦ [Віктор:] – *Гель тобі дістане що хочеш і скільки хочеш.* Чабанівський.

ЩО.., ЩО *сполучник* (з'єднує однорідні члени речення або частини речення, що виступають як рівнозначні) **czy <to>.., czy <to>** ○ *Вона зовсім не змінилася і лишалася такою ж, що тепер, що тоді.* ○ Ona zupełnie się nie zmieniła jest ciągle taka sama – czy teraz, czy wtedy.

♦ *Ну для чого було бовкати, що вона мала, що рано їй виходити до хлопців?* Чабанівський.

ЩО-ЩÓ, А; ВЖЕ ЩО-ЩÓ, А *аналог частки* (служить для виділення суб'єкта мовлення) **co jak co, ale** ○ *Людина він серйозна, що-що, а справу свою знає.* ○ On jest poważnym człowiekiem, co jak co, ale zna się na tym, co robi.

ЩÓ ЯК; А ЩÓ <Ж> ЯК *частка* (те саме, що **А ЩО КОЛИ**) **a <co, będzie>, jeżeli; a gdyby tak** ○ – *Пішли швидше: а що, як він уже прийшов?* ○ – Chodźmy szybciej: a jeżeli on już przyszedł?

♦ *Ото таке – цвірінь та в стріху. А що, як стріхи власної нема?* Л. Костенко.

Я

ЯКÁ БІДÁ; ОТ БІДÁ *аналог частки* (служить для заперечення комусь) **jakie nieszczęście, co za nieszczęście, co za pech** ○ – *Він по-німецьки не говорить. – Яка біда! Я і сам не дуже добре знаю її.* ○ – On nie mówi po niemiecku. – Co za pech! Ja sam też nie mówię dobrze.

♦ *– А я ж туди і ніг не дотереблю. Ну, думаю, втопилась, от біда.* Л. Костенко.

ЯК БÁЧИШ (БÁЧИТЕ, БÁЧ) *в ролі вставного слова* (вживається для підтвердження чогось) **jak widać (widzisz, widzicie)** ○ – *Твоя поведінка, як бачиш, нікому не подобається.* ○ – Twoje zachowanie, jak widzisz, nikomu się nie podoba.

♦ *Де й дівся сміх, піднявся стон і плач, насилу бідного оборонили. Отак, як бач, із жартів лиха наробили.* Глібов.

ЯК БИ[1] *сполучник* (приєднує підрядну частину, що розкриває смисл, зміст головної частини речення) **żeby** ○ *Він думає про те, як би не застудитись.* ○ On myśli o tym, żeby się nie przeziębić.

♦ *Ацест Енею, як би брату, Велику ласку показав І, зараз попросивши в хату, Горілкою почастовав.* Котляревський.

ЯК БИ[2] **<ТО>** *частка* (виражає прохання, побажання, осторогу) **jakby tu, w jaki sposób, jakby to zrobić, żeby** ○ *Як би нам випити чашку кави?* ○ Jakby tu wypić filiżankę kawy.

♦ *Тільки й на думці, що Павло; як би то хутче побачитись.* Вовчок.

ЯКБИ́ І (Й) *сполучник* (те саме, що **ЯКЩО Б І**) **jeśliby nawet, gdyby nawet, jeśliby nawet, chociażby i, jeżeli i, nawet i** ○ *Вони, якби і могли, усе одно не зробили б цього.* ○ Gdyby nawet mogli, i tak by tego nie zrobili.

♦ *Не була б вона Тонею, якби й тут не навідала брата.* Гончар.

ЯКБИ́ НЕ *аналог сполучника* (приєднує член речення або підрядну частину з позначенням особи, предмета, які є причиною дії голювної частини) **gdyby, jeśliby nie** ○ – *Якби не ви, я б тут не залишився.* ○ – Gdyby nie wy, nie zostałbym tutaj.

♦ *А що б то з його за кобзар був, якби не волох.* Шевченко.

ЯК БИ НЕ *в ролі сполучного слова* (приєднує підрядну частину, в якій міститься допущення) **jak bardzo nie, jakby nie** ○ *Як би не був завантажений батько, він завжди намагався знайти час для спілкування з дітьми.* ○ Bez względu na to, jak bardzo zajęty był ojciec, zawsze starał się znaleźć czas dla swoich pociech.

♦ [Гордій:] – *Як би не сталося, але треба, щоб до ранку хоч на Чорний шлях вибратись, там не впізнають, коли й зустрінуться.* П. Панч.

ЯК БИ НЕ ТА́К *аналог частки* (виражає категоричне непогодження, відмову) **jeszcze czego!, akurat!** ○ – *Він говорить, що допоможе тобі. – Він допоможе, як би не так!* ○ – Mówi, że ci pomoże. – On mi pomoże, akurat!

♦ *Але вона каже: – Дурня нічого валяти. Думаєш, як приїдеш додому, то я з тобою буду і тепер панькатись? Дзуськи! Як би не так! На,ший!* Хвильовий.

ЯК БИ ТАМ НЕ БУЛО́, А *аналог частки* (те саме, що **ХАЙ ТАМ ЩО, А**) **jak by na to nie patrzeć, jakkolwiek by było, bądź co bądź, mimo wszystko, bez względu na wszystko** ○ *Як би там не було, на вечір треба встигнути додому.* ○ Bez względu na wszystko musimy przed wieczorem zdążyć do domu.

♦ *Як би там не було, а Довбуша треба сповістити негайно, за всяку ціну.* Гжицький.

ЯК БИ ЦЕ СКАЗА́ТИ *в ролі вставного слова* (вживається при бажанні м'якше сказати про щось неприємне) **można <by> powiedzieć, ściślej mówiąc, że tak powiem, powiedzmy, dajmy na to** ○ – *У нас стосунки, як би це сказати, не зовсім добрі.* ○ – Nasze relacje są, że tak powiem, nie najlepsze.

ЯК ВЕДЕ́ТЬСЯ (ВО́ДИТЬСЯ) *в ролі вставного слова* (те саме, що **ЯК ЗВИЧАЙНО**) **jak nakazuje zwyczaj [tradycja], zgodnie z tradycją, jak się przyjęło, zazwyczaj, zwyczajnie, zwykle** ○ *Потім пішли спогади, і, як ведеться, згадували тільки добре.* ○ A później zaczęły się wspomnienia i zgodnie z tradycją wszyscy mówili tylko dobre rzeczy.

♦ *Рідна хата, як водиться, старшому братові зосталася.* П. Мирний.

ЯК ВИ́ДНО *в ролі вставного слова* (вказує на передбачуване твердження, виражає сумнів, невпевненість) **jak widać** ○ *Трава у лісі була притоптаною; тут, як видно, щойно пройшов звір.* ○ Trawa w lesie była podeptana; tędy, jak widać, dopiero co przeszło zwierzę.

♦ *– Ну що ж, панове молодці, – промовив гірко гетьман. – Як видно, колос нас ще не дозрів, не вистояв.* В. Шевчук.

ЯК ВИ́ЯВИЛОСЯ *в ролі вставного слова* (вказує на факт чи дію, що стали відомими) **jak się okazało** ○ *Як виявилося, він був зовсім не винен.* ○ Jak się okazało, był całkowicie niewinny.

♦ *Як виявилося, їхній командир дивізії, генерал Фрайтаг, зрікся дивізії.* Багряний.

ЯК ВІДО́МО *в ролі вставного слова* (вказує на широко відомий факт) **jak wiadomo** ○ *Як відомо, усю роботу у живих клітинах виконують білки.* ○ Jak wiadomo, wszystkie funkcje w żywych komórkach wykonują białka.

♦ [Шпіндлер:] – *Поліція, як відомо, завсіди відзначається надзвичайно розумною й глибокою аналізою.* Винниченко.

ЯК ВО́ДИТЬСЯ. *див.* **ЯК ВЕДЕТЬСЯ (ВОДИТЬСЯ)**

ЯК ГОВО́РЯТЬ (ГОВОРИ́ЛИ) *у ролі вставного слова* (те саме, що **ЯК <ТО, ТАМ> КАЖУТЬ**) **jak to mówią, jak to się mówi, jak mówią [powiadają]** ○ *Як говорять, наша спільна справа має підтримку і в інших установах.* ○ Jak to się mówi, nasze wspólne działania są popierane również przez inne instytucje.

♦ *Зовсім інакше вів себе Осип. Хоча батько його був найщиріший дворський слуга, чи то, як говорили в селі, найвірніший панський собака, у Осипа відмалку була зовсім інша вдача.* Франко.

ЯК ГОДИ́ТЬСЯ *аналог прислівника* (указує, що дія або подія відбувається відповідно до норми; так, як заведено) **jak przystało, jak jest przyjęte, jak trzeba, mieć taki zwyczaj** ○ *Відпочивай як годиться, тоді і працювати буде легше.* ○ Odpocznij jak trzeba, to i pracować

będzie ci łatwiej. *// у ролі вставного слова.* ○ *Старий будинок стояв, як годиться, у густому саду.* ○ Stary dom znajdował się, jak to było przyjęte, w gęstym sadzie.

♦ *От кум прийшов, посіли, як годиться.* Глібов.

ЯК ЖЕ; А[ТА] ЯК ЖЕ *частка* **1.** (виражає непорозуміння, здивування) **jakże, a jak <inaczej>, jakim cudem, jak, że** ○ *– Як же я тебе раніше не помітив?* ○ – Że ja cię wcześniej nie zauważyłem; **2.** (служить для підтвердження висловленого) **a jak <inaczej>, tak, oczywiście, naturalnie, no ba, owszem** ○ *– Ти підеш у театр? – Як же, з задоволенням.* ○ – Idziesz do teatru? – Oczywiście, z przyjemnością; **3.** (виражає захоплення, гордість) **a jakże, nie inaczej, a jak inaczej** ○ *Тепер він був гордий за себе. Як же, всі плани збулися.* ○ Teraz był z siebie dumny. A jak inaczej. Wszystkie plany się spełniły; **4.** (виражає непогодження, недовіру, роздратування, незадоволення) **jakże, nigdy nie, w żadnym razie, nie ma mowy** ○ *– Так я їй і дам книжку, як же!* ○ – Akurat jej dam książkę, nie ma mowy.

♦ *Та тут уже не цебер і навіть не сімак у голові. А як же ж вона різатиме того сімака в генерала, – от що!* Винниченко.

– А пам'ятаєш, яка була вона [Катря]? *– Як же!.. Добре пам'ятаю.* Вовчок.

[Граф:] *– Але головне – філософія Ганса Штора. А як же, як же!* Винниченко.

ЯК ЗАВГО́ДНО *аналог прислівника* (будь-як, відповідно до бажань) **jakkolwiek <bądź>** ○ *Він міг плавати як завгодно: кролем, на боці, на спині.* ○ On mógł pływać jakkolwiek: crawlem, na boku, na plecach.

♦ [Жінка:] *– Провалюється той, хто в болото лізе. А ви не склали екзаменів, не витримали, чи що. Як завгодно, тільки не провалились.* Чабанівський.

ЯК ЗАВЕ́ДЕНО *в ролі вставного слова* **1.** (те саме, що **ЯК ГОДИТЬСЯ**) **jak przystało, jak jest przyjęte, jak potrzeba, mieć taki zwyczaj, zgodnie ze zwyczajem, według ustalonego zwyczaju** ○ *Вони сіли за стіл, як заведено, вчасно.* ○ Mieli taki zwyczaj, że do stołu zawsze siadali w porę; **2.** (те саме, що **ЯК ЗВИЧАЙНО**) **jak zwykle, zazwyczaj, zwyczajnie, zwykle, według ustalonego zwyczaju, zgodnie z tradycją, jest tak przyjęte** ○ *Як заведено, гостей приймала сама господиня.* ○ Gości, jak zwykle, witała sama gospodyni.

♦ [Воєвода:] – *Дім тобі поставлять коло мого двору, до воєводської трапези допущений будеш, поставимо церкву на честь святого Миколая, і відпишу їй десятину, як заведено.* П. Загребельний.

ЯК ЗАВЖДИ́ (ЗА́ВЖДИ) *аналог прислівника* **1.** (як звичайно буває, як правило) **jak zawsze [zwykle], według ustalonego porządku [zwyczaju], zgodnie z tradycją** ○ *Як завжди вона не встигала на побачення.* ○ Jak zawsze była spóźniona na randkę; **2.** *в ролі вставного слова* (вказує на незмінність дії) **jak zawsze [zwykle]** ○ *Професор приймав хворих, як завжди, зранку.* ○ Profesor przyjmował chorych, jak zwykle, od rana.

♦ *– Так, моя маленька. Саме так. Ти як завжди говориш діло, – повторював, клацаючи зубами од пристрасті.* В. Стус.

Гомін маршу, як завжди, збуджує Маковея. Гончар.

ЯК ЗВИЧА́ЙНО *в ролі вставного слова* (вказує на звичність протікання дії) **zazwyczaj, zwyczajnie, zwykle, według ustalonego zwyczaju [porządku], zgodnie z tradycją** ○ *Вітер був, як звичайно, з моря.* ○ Wiatr zazwyczaj wiał od strony morza.

♦ *А ввечері, як звичайно, треба ганяти голубів.* Смолич.

ЯК ЗВІ́СНО *в ролі вставного слова* (те саме, що **ЯК ВІДОМО**) **jak wiadomo, jak wiecie, jak pan wie, jak państwo wiedzą** ○ *Вони приятелювали, як звісно, багато років.* ○ Jak wiadomo byli przyjaciółmi od wielu lat.

♦ *– Так погано чи так добре? П'ють, як звісно, у крайніх випадках.* Чабанівський.

ЯК ЗНА́ТИ *в ролі вставного слова* (виражає сумнів, невпевненість) **skąd można wiedzieć, nie wiadomo, kto to wie** ○ *Як знати, можливо, в нього все і вийде.* ○ Kto to wie, może wszystko mu się uda.

ЯК З'ЯСУВА́ЛОСЯ *в ролі вставного слова* (вказує на факт, що став відомим у результаті з'ясувань) **jak się okazało** ○ *Як з'ясувалося, це було непорозумінням.* ○ Jak się okazało, to było nieporozumienie.

♦ *Як з'ясувалося, третій відділ не готує пілотів, а лише авіатехніків для військових аеродромів.* В. Леус.

ЯКИ́Й (ЯКА́, ЯКЕ́, ЯКІ́) БИ (Б) НЕ *в ролі сполучного слова* (приєднує підрядну частину, дія якої відбувається за будь-яких умов) **jakikolwiek (jakakolwiek, jakiekolwiek), jaki (jaka, jakie) bądź, niezależnie od, bez względu na** ○ *Яку б не передбачили погоду, ми поїдемо*

у неділю за місто. ○ Niezależnie od prognozy pogody, pojedziemy w niedzielę za miasto.

♦ *– Яка б не була пора року – я радію.* Чабанівський.

ЯКИ́Й (ЯКА́, ЯКЕ́. ЯКІ) БИ ТАМ НЕ БУВ (БУЛА́, БУЛО́, БУЛИ́). *див.* **ЯКИЙ (ЯКА, ЯКЕ, ЯКИ) БИ <ТО [ТАМ]> НЕ БУВ (БУЛА, БУЛО, БУЛИ)**

ЯКИ́Й (ЯКА́, ЯКЕ́, ЯКІ́) БИ <ТО [ТАМ]> НЕ БУВ (БУЛА́, БУЛО́, БУЛИ́) *аналог займенника* (будь-який, кожен, абиякий) **jaki <bądź>, jakikolwiek, byle jaki, żaden** ○ *Не варто проявляти яких би то не було коливань при розв'язанні цього важливого питання.* ○ Nie warto pokazywać jakiegokolwiek wahania w rozwiązywaniu tej ważnej kwestii.

♦ *Які б не були з них вояки, але ж... Господи! Нехай вони вояки молоді, недосвідчені, зелені юнаки, то тим більше не смів він їх зрікатися.* Багряний.

ЯКИ́Й (ЯКА́, ЯКЕ́, ЯКІ́) ЗАВГО́ДНО *книжн., аналог займенника* (надзвичайно, дуже) **jakikolwiek <bądź>, każdy** ○ *Зрушити з місця предмет, що висить у воді чи у повітрі, можна якою завгодно малою силою.* ○ Przedmiot zawieszony w powietrzu czy zanurzony w wodzie można wprowadzić w ruch jakąkolwiek, nawet niewielką, siłą.

♦ *І він розколовся, вибираючи каторгу, аби лиш видертися з цього пекла, якою завгодно ціною видертись.* Багряний.

ЯКИ́Й (ЯКА́, ЯКЕ́, ЯКІ́) НЕ *в ролі сполучного слова* (приєднує підрядну частину, зміст якої зв'язаний з будь-якими умовами, допущенням) **jaki (jaka, jakie, jacy), jak, jakkolwiek, ktokolwiek <bądź>** ○ *Які не красномовні слова, а справи переконливіші.* ○ Jakkolwiek pięknie nie brzmiałyby słowa, czyny są o wiele bardziej przekonywające.

ЯКИ́Й (ЯКА́, ЯКЕ́, ЯКІ́) ПОПА́ЛО *аналог займенника* (будь-який, байдуже який, абиякий) **jaki (jaka, jakie, jacy) popadnie, jakikolwiek (jakakolwiek, jacykolwiek, jakiekolwiek)** ○ *Він не зміг знайти свого капелюха, тому вирішив вже одягти який попало.* ○ Nie udało mu się znaleźć swojej czapki, dlatego postanowił założyć jakąkolwiek.

♦ [Поет:] *– Та гарні тії мрії .(Не стямився, як узяв до рук перо і став писати на яких попало клаптиках, шпарко, ретельно, з радісним блиском в очах).* Л. Українка.

ЯКИ́Й (ЯКА́, ЯКЕ́, ЯКІ) ПРИЙДЕ́ТЬСЯ *у ролі вставного слова* (те саме, що **ЯКИЙ, (ЯКЕ, ЯКІ) ТРАПИТЬСЯ**) **jaki (jaka, jakie, jacy) wypadnie, jaki (jaka, jakie, jacy) się trafi, wszystkie, jak popadnie (leci)**

○ *Він завжди виконував всі, які прийдеться, доручення командира.* ○ Zawsze wykonywał wszystkie polecenia dowódcy jak leci.

ЯКИ́Й ТАКИ́Й (ЯКА́ ТАКА́, ЯКЕ́ ТАКЕ́, ЯКІ ТАКІ́) *аналог займенника* (уточнює питання про об'єкт висловлювання) **co to jeszcze za** ○ *– Який такий Іванов? Я його не знаю.* ○ – A co to jeszcze za Iwanow? Nie znam go.

ЯКИ́Й (ЯКА́, ЯКЕ́, ЯКІ) ТАМ <ЩЕ> *аналог займенника* (виражає непорозуміння, заперечення) **jaki (jaka, jakie, jacy) <tam>, gdzie tam** ○ *– Ну, як, добре поспали? – Та який там сон, усю ніч собака вив.* ○ – Dobrze spaliście? – Gdzie tam, przez całą noc wył pies.

♦ *– Кінчили покої? — з підсміхом питає Мартин. – Ет, які там покої. От хатчина така собі...* Самчук.

ЯКИ́Й (ЯКА́, ЯКЕ́, ЯКІ́) ТРА́ПИТЬСЯ *аналог займенника* (будь-який, залежно від умов) **jak się trafi, jaki (jaka, jacy, jakie) wpadnie (wpadną) w ręce, jaki (jaka) się da** ○ *Він весь рік виконував роботу, яка траплялася.* ○ Przez cały rok wykonywał pracę, jaka mu się trafiła.

ЯКИ́М РО́БОМ *аналог прислівника* (те саме, що **ЯКИМ ЧИНОМ**) **w jaki sposób (jakim sposobem)** ○ *Закінчити цю справу було невідомо яким робом.* ○ Nie wiadomo, w jaki sposób zakończyć tę sprawę.

♦ *– Ти добре, батьку, вигадав, – сказав Непран, міркуючи, яким робом викрасти із дому пана Чорного.* В. Шевчук.

ЯКИ́М ЧИ́НОМ *аналог прислівника* (як) **w jaki sposób (jakim sposobem)** ○ *Невідомо, хто і яким чином це зробив.* ○ Nie jest wiadomo, kto i w jaki sposób to zrobił.

♦ *Лице старого селянина прояснилося. – А я пана знаю, – мовив він. – Яким чином?* Франко.

ЯК І *сполучник* (з'єднує однорідні члени речення, що порівнюються; приєднує вставне речення чи сполучення зі значенням підтвердження) **jak i, podobnie jak i** ○ *Геометрія, як і інші науки, виникла з практичних потреб.* ○ Geometria, podobnie jak i inne nauki, powstała z powodów praktycznych.

♦ *У Марії, як і в усіх людей, горить під образами лампадка, накритий білим стіл, на нім кіш на посвячене готовий.* Самчук.

ЯК <ТО, ТАМ> КА́ЖУТЬ *у ролі вставного слова* **1.** (указує на те, що відповідний зворот мовлення є широковживаним) **jak <to> się mówi, jak powiadają** ○ *Як то кажуть, будь ввічливим з усіма і завжди.*

○ Jak to się mówi, bądź zawsze miły dla wszystkich ludzi; **2.** (вживається для уточнення попереднього найменування) **jak się mówi, zwany, tak zwany** ○ *У природі рідко трапляються тіла у вигляді окремих кристалів, як кажуть, монокристалів.* ○ W przyrodzie rzadko spotyka się pojedyncze kryształy, zwane monokryształami.

♦ *Не плакали друзі, Бо сльози, Як кажуть, Солдати в обози Здають ще до першого бою.* Воронько.

На полонини часто заходить туман, як там кажуть, – негура, а того дня вона так густо застелила гори, що на десять кроків перед собою не видно було. Гжицький.

ЯК КОЛИ́ *аналог прислівника* (у деяких випадках, часом, деколи) **jak kiedy; czasami tak** ○ *– Ти завжди готуєшся до уроків? – Як коли.* ○ – Zawsze odrabiasz lekcje? – Zdarza się czasami, że tak.

♦ *Зброяр і джура стережуть вали. Погомонять. І вип'ють як коли.* Л. Костенко.

ЯК МІ́НІМУМ *аналог прислівника* **1.** (найменше, мінімально) **minimum, przynajmniej** ○ *Потрібно буде як мінімум два тижні, щоб виконати це завдання.* ○ Na wykonanie tego zadania potrzebujemy przynajmniej dwóch tygodni; **2.** (те саме, що **НЕ МЕНШЕ (МЕНШ)**[1] у 1 знач.) **co najmniej, nie mniej, nie mniej niż; ni mniej nie więcej** ○ *На побачення він спізнився як мінімум на 20 хвилин.* ○ Na spotkanie spóźnił się co najmniej 20 minut.

♦ *Та й взагалі, місто ще як мінімум рік перебиватиметься "з хліба на воду".* З газет.

ЯК <ТО> МО́ВИТЬСЯ *в ролі вставного слова* (те саме, що **ЯК <ТО> КАЖУТЬ** у 2 знач.) **jak <to> się mówi, jak powiadają** ○ *Не сварися з друзями, будь, як то мовиться, неупередженим.* ○ Nie kłóć się z przyjaciółmi, staraj się, jak to mówią, nie mieć uprzedzeń.

♦ *Мостищани зберігали вірність своєму місцю, здається, не бувало випадку, щоб хтось з них піддався шалу й пустився, як то мовиться, берега.* П. Загребельний.

ЯК <ТІЛЬКИ> МО́ЖНА[1] *аналог прислівника* (підсилює значення прислівника чи прикметника) **jak naj-, jak to tylko możliwe, jak tylko się da** ○ *– Він хотів виконати це завдання як можна ліпше.* ○ On chciał wykonać to zadanie jak najlepiej.

♦ *Швидко біжать легкі саночки, як тільки можна швидко, – але якою тихою здається та їзда молоденькому вандрівникові!* Л. Українка.

ЯК <ЖЕ> МО́ЖНА[2] *вигук* (уживається при вираженні негативного ставлення до чого-н., осуду чогось) **jak można** ○ *– Він знову не слухав бабусю. – Як можна! Тобі, синку, повинно бути соромно.* ○ – On znów nie słuchał babci. – Jak można! Powienieneś się wstydzić, synku.

♦ *– Чому ж ти мені зараз сього не прописала? – Що се ви, бабуню? Як можна. Зараз дознаються...* Вовчок.

ЯК НА БІДУ́. *див.* **НА БІДУ; ЯК НА БІДУ**

ЯК НАВМИ́СНО (НАВМИ́СНЕ) *в ролі вставного слова* (виражає співчуття, прикрість) **jak naumyślnie, jak na złość** ○ *Яка прикрість. Як навмисне, нікого немає.* ○ Jaka szkoda. Jak na złość nie ma nikogo.

♦ *Оце сьогодні вперше з кімнати вийшов до гурту снідати; з людьми заговорив. А тут і ти, як навмисне.* А. Головко.

ЯК НА ЗА́ГАД *у ролі вставного слова* (те саме, що **ЯК НА ЗАМОВЛЕННЯ**) **jak na zamówienie, jak by się chciało** ○ *Справа рухалася швидко, як на загад.* ○ Sprawa szybko posuwała się naprzód, tak jak chcieliśmy.

ЯК НА ГРІХ *у ролі вставного слова* (виражає прикрість, досаду) **jak na nieszczęście** ○ *Він спізнювався, але, як на гріх, машина і далі не заводилася.* ○ Był już spóźniony, a samochód, jak na nieszczęście, ciągle nie chciał zapalić.

♦ *По дорозі в парк вона мовчала, а Ліана, як на гріх, терлася об моє плече, брала мене під руку, говорила тільки зі мною.* Чабанівський.

ЯК НА ЗАМО́ВЛЕННЯ *в ролі вставного слова* (вказує на навмисну дію) **jak na zamówienie** ○ *Погода, як на замовлення, виявилася ясна.* ○ Pogoda była słoneczna jak na zamówienie.

ЯК НА ЗЛО́ *в ролі вставного слова* (те саме, що **ЯК НАВМИСНО (НАВМИСНЕ)**) **jak na złość, jak naumyślnie** ○ *Як на зло, погода зіпсувалася, і нам довелося залишатися вдома.* ○ Jak na złość pogoda się zepsuła i musieliśmy zostać w domu.

♦ *Він побіг через двір, щоб вискочити в інший квартал, але, як на зло, в темряві об щось спіткнувся і упав.* Цюпа.

ЯК НАЗИВА́ЄТЬСЯ. *див.* **ЩО [ЯК] НАЗИВАЄТЬСЯ**

ЯК НАЛЕ́ЖИТЬ *аналог прислівника* (за встановленим порядком, за певними правилами) **jak należy** ○ *Завдання виконано як належить.*

○ Zadanie jest wykonane jak należy. // *у ролі вставного слова* ○ *Мундир на ньому, як належить, був застебнутий на всі гудзики.* ○ Mundur miał zapięty na wszystkie guziki, jak należy.

♦ *Місто росло гомінливе і галасливе, як і належить столиці.* Тулуб.

ЯК НАЛЕ́ЖНЕ *аналог прислівника* (як те, що треба, повинно бути) **coś, co się należy, jak trzeba, miało [powinno] nastąpić** ○ *Ця подія сприймалася як належне.* ○ To wydarzenie zostało przyjęte jak coś, co miało nastąpić.

♦ *Зачарування Мухтарове помітила* [Люба] *й сприйняла як належне, як ренту молодості.* І. Ле.

ЯК НА ЛИ́ХО. *див.* **НА ЛИХО; ЯК НА ЛИХО**

ЯК НА МЕ́НЕ *в ролі вставного слова* (вказує на джерело повідомлення) **moim zdaniem** ○ *Як на мене, він був гарною людиною.* ○ Moim zdaniem, był on dobrym człowiekiem.

ЯК НА НЕЩА́СТЯ. *див.* **НА НЕЩАСТЯ; ЯК НА НЕЩАСТЯ**

ЯК НЕ *в ролі сполучного слова* (приєднує підрядну частину, що семантично протиставляється головній або таку, зміст якої пов'язаний з будь-яким часом дії) **bez względu na to, jak <bardzo>; niezależnie od tego, jak; chociaż, co** ○ *Як не поспішав, усе одно не встиг на літак.* ○ Bez względu na to, jak bardzo się spieszyłem, i tak nie udało mi się zdążyć na samolot. ○ *Як не подивишся у вікно, ввесь час ллє дощ.* ○ Co popatrzysz w okno, cały czas pada deszcz.

♦ *Як не мудруй, а правди ніде діти.* Глібов.

ЯК НЕ ДИ́ВНО *в ролі вставного слова* (вказує на те, що викликає здивування) **o dziwo.., aż dziw bierze** ○ *Як не дивно, але роботу було закінчено вчасно.* ○ O dziwo wszystko udało się skończyć na czas.

♦ *Як не дивно, але ні в поетичній творчості, ні у статтях та есеях, ні в нотатниках Маланюка Єлисавет майже не згадується.* Куценко.

ЯК НЕ КАЖИ́. *див.* **ЩО [ЯК] НЕ КАЖИ (КАЖІТЬ)**

ЯК НІКО́ЛИ *аналог прислівника* (ні в який інший час; ні за яких обставин, умов) **jak nigdy** ○ *Сьогодні як ніколи потрібна гарна література.* ○ Dzisiaj, tak jak nigdy wcześniej, potrzebna jest nam dobra literatura.

♦ *Тоді я примушую себе пригадати, що міжнародна обстановка сьогодні складна, як ніколи, і заспокоююсь.* В. Стус.

ЯКОСЬ (ЯКО́СЬ) РАЗ *аналог прислівника* (якось-то) **jakoś, pewnego razu [dnia]** ○ *Якось раз ми зустрілися на вулиці.* ○ Pewnego razu spotkaliśmy się na ulicy.

♦ *Якось раз над містечком стояла тиха, місячна літня ніч. Високо, трохи не серед неба, стояв місяць, ясний, блискучий, повний.* Н.-Левицький.

ЯКО́ЮСЬ МІ́РОЮ *аналог прислівника* (частково, не у повному обсязі) **w miarę, w pewnym stopniu, częściowo** ○ *Цим вчинком він якоюсь мірою згладив свою провину.* ○ Tym czynem częściowo odkupił swoją winę.

♦ *Жертвувала собою* [Адельгейда] *і не для Генріха – для самої ідеї імператорства, отож, якоюсь мірою, і для самої себе.* П. Загребельний.

ЯК ПОПА́ЛО *аналог прислівника* (безладно, абияк, усе одно як) **jak popadło [się dało, się trafiło], jak wyszło** ○ *Всюди були як попало розкидані речі.* ○ Rzeczy były porozrzucane wszędzie jak popadło.

♦ *Шкода йому було й Саливона: певне, і зараз думає про Галю, бо гупає ціпом як попало.* П. Панч.

ЯК ПРА́ВИЛО *в ролі вставного слова* (вказує на те, що дія є загальноприйнятою; звичайно) **z reguły, zazwyczaj** ○ *На роботу ми, як правило, добиралися автобусом.* ○ Do pracy z reguły jeździmy autobusem.

♦ *Взагалі, як правило, немає в світі собаки, щоб від одного духу тигрячого не кидався зі скавулінням під ноги людині, від жаху.* Багряний.

ЯК ПРИ́ЙДЕТЬСЯ *аналог прислівника* **1.** (залежно від обставин, умов, можливостей) **jak wypadnie, jak się da, jak wyjdzie** ○ *– Ти ще довго готуватимешся до іспиту? – Не знаю, як прийдеться.* ○ Długo jeszcze będziesz przygotowywał się do egzaminu? – Nie wiem, jak wyjdzie; **2.** (безладно, безсистемно) **jak popadnie, jak się da, niesystematycznie, bezładnie, bezplanowo** ○ *Вони йшли не дорогою, а як прийдеться, полем, лісом.* ○ Nie szli drogą, a jak się dało – polem, lasem.

ЯК ПРИПА́ЛО *аналог прислівника* (те саме, що **ЯК ПОПАЛО**) **jak popadło, byle jak** ○ *Домашні вправи сьогодні зробила вона як припало.* ○ Dzisiejsze zadanie domowe zrobiła byle jak.

♦ *В походах і на війні запорожці одягались як припало, бо не мали з собою ні возів, ні ридванів, а все, що треба, в'ючили на коней.* Стороженко.

ЯК СВІ́ДЧАТЬ *у складі вставного сполучення* (те саме, що **ЗА СВІДЧЕННЯМ**) **jak świadczą [dowodzą], według świadectwa [informacji],**

potwierdzać, być świadectwem ○ *Як свідчать археологічні розкопки, наші предки мешкали на теренах цього регіону більше, ніж тисячу років.* ○ Prowadzone przez archeologów wykopaliska potwierdzają tezę, że nasi przodkowie mieszkali na tych terenach ponad tysiąc lat.

♦ *З 12 серпня 1916 року Є. Маланюк на Західному фронті у складі 2-го Туркестанського стрілецького полку. Як свідчать архівні документи, служба офіцера-фронтовика складалася добре.* Куценко.

ЯК <БУЛО́> СКА́ЗАНО *у складі вставного сполучення* (посилає до раніше висловленої думки) **jak zostało powiedziane, jak <już> wspomniano wcześniej** ○ *Як було сказано вище, виступ ансамблю оцінено належно.* ○ Jak już wspomniano wcześniej, występy zespołu zostały należycie ocenione.

♦ *Скло ж тут не звичайне, а з геліонітом. Геліоніт має здатність, як сказано, у надзвичайній мірі скупчувати сонячну енергію й певним способом переробляти її.* Винниченко.

ЯК СКАЗА́ТИ *в ролі присудка* (сумнівно, невідомо) **to zależy, trudno powiedzieć** ○ *– Особливих успіхів у нього немає. – Ну це як сказати.* ○ – Nie odniósł szczególnych sukcesów. – Trudno powiedzieć.

♦ *– Своєю роботою, Василенко, ти... дуже задоволена? – Як сказати. Буває цікавіша.* Гончар.

ЯК СЛІ́Д *аналог прислівника* (те саме, що **ЯК НАЛЕЖИТЬ**) **jak należy [przystoi], powinien** ○ *Зроби все як слід, тоді ми з тобою поговоримо.* ○ Zrób wszystko jak należy, wtedy porozmawiamy.

♦ *Хлопці навіть потюкать як слід не змогли йому навздогін від реготу.* Винниченко.

ЯК.., ТАК *сполучник* (з'єднує частини речення, дії, суб'єкти яких зіставляються) **jak [gdy].., to** ○ *Як вона заспіває, так серце завмирає.* ○ Gdy ona zaśpiewa, to aż zapiera dech w piersiach.

♦ *З очеретів чутно голос сопілки, ніжний, кучерявий, і як він розвивається, так розвивається все в лісі.* Л. Українка.

ЯК ТАКИ́Й (ТАКА́, ТАКЕ́, ТАКІ́) *книжн., канц., аналог займенника* (як дещо самостійне) **jako taki (taka, takie, tacy)** ○ *Освіти як такої, він не одержав.* ○ Nie ma wykształcenia jako takiego.

♦ *Грабунок, як такий, ніколи не лежав йому* [Довбушу] *на серці.* Хоткевич.

ЯК.., ТАК І *сполучник* (з'єднує однорідні члени речення, що зіставляються, а також частини речення, у яких порівнюються суб'єкти,

об'єкти та дії) **zarówno..., jak i; i..., i** ○ *Як у червні, так і у серпні було холодно.* ○ I w czerwcu, i w sierpniu było zimno.

♦ *Давай наші просити, давай благати, – ні! Як затявся не дати, так і не дав.* Грінченко.

ЯК ТІ́ЛЬКИ *сполучник* (приєднує підрядну частину з позначенням дії, що передує дії головної частини) **gdy tylko** ○ *Як тільки зійшло сонце, заспівали птахи.* ○ Gdy tylko wzeszło słońce, zaśpiewały ptaki.

♦ *Як тільки весна вступила в свої права, Маланка вибігла в поле, милувалась землею, говорила з нею, мов з малою дитиною.* Коцюбинський.

ЯК ТІ́ЛЬКИ.., ТАК І *сполучник* (з'єднує частини речення, в якому дія другої частини настає відразу ж після початку дії першої частини) **jak [gdy] tylko.., to [od razu]** ○ *Як тільки зійде сонце, так і рушимо в гори.* ○ Jak tylko wzejdzie słońce, to od razu wyruszymy w góry.

♦ [Артилерист:] – *Як тільки сурмач заграє "посадку", так і поїдемо.* А. Головко.

ЯК <СОБІ> ХО́ЧЕШ (ХО́ЧЕТЕ) *в ролі вставного слова* (виражає категоричність думки, що суперечить висловленій співрозмовником) **jak <sobie> chcesz [życzysz], jak pan <sobie> chce [życzy]** ○ *– Не можу я цього зробити, як собі хочеш.* ○ – Jak chcesz, ja tego nie mogę zrobić.

♦ *– От, тату, дали мені жінку, тепер візьміть її собі, бо я з нею не житиму.. – Чому ж це так?.. – Як собі хочете, а ми вкупі не будемо.* Коцюбинський.

ЯКЩО́ Б (БИ) *аналог частки* **1.** (те саме, що **КОЛИ Б <ЖЕ ТО>** у 1 знач.) **gdyby <tak>, jeśliby <tak>, żeby <tak>, niechby już, choćby już, żeby to tak było** ○ *Якщо б він швидше приїхав!* ○ Gdyby tak wcześniej przyjechał; **2.** (те саме, що **КОЛИ Б <ЖЕ ТО>** у 2 знач.) **tak, żeby, gdyby** ○ *– Якщо б вам прийти завтра?* ○ – Może byście tak jutro przyszli?

♦ *Так, це символіка їхньої Вітчизни, якщо би виповнювати її великим змістом. Але Петра схвилював до самої глибини зміст малий, простіший.* Багряний.

ЯКЩО́ Б І *сполучник* (приєднує підрядну частину чи член речення, що містять припущення) **gdyby nawet; jeśli<by> [jeżeli<by>] nawet; chociażby** ○ *Він, якщо б не зміг прийти, то зателефонував би.* ○ Jeśliby nawet nie mógł przyjść, zatelefonowałby.

ЯКЩО́ <НАВІТЬ> І (Й), ТО [ТАК] *сполучник* (з'єднує однорідні члени речення, перший з яких містить припущення; приєднує підрядну частину речення зі знач. припущення) **jeżeli [gdy] <nawet> i..., to; chociaż.., lecz** ○ *Вона якщо навіть і прийде, то спізниться.* ○ Jeżeli ona nawet i przyjdzie, to się spóźni.

♦ *Сторонні сюди не допускались, а якщо й роблено виняток, то вельми рідко, неохоче.* П. Загребельний.

ЯКЩО́ МО́ЖНА *в ролі вставного слова* (те саме, що **КОЛИ МОЖНА**) **czy <mi> wolno, czy mogę, jeżeli można** ○ *Якщо можна, дозвольте я подивлюся ваш рукопис.* ○ Jeżeli można, chciałbym zobaczyć pana rękopis.

ЯКЩО́ НЕ *сполучник* (приєднує однорідний член речення зі знач. підсиленого допущення) **ale i, lecz, ale, by nie powiedzieć, jeżeli nie, a nawet** ○ *У минулому він був гарний, якщо не відмінний спортсмен.* ○ W przeszłości był dobrym, by nie powiedzieć znakomitym, sportowcem.

♦ *З-поміж усіх тих надзвичайних аксесуарів потрясаючої екзотики з тиграми міг змагатися тільки женьшень – чудесний корінець, могутній талісман, міфічний і одначе реальний плід уссурійського ельдорадо, оточений ореолом всеазійської, ні, всесоюзної, якщо не всесвітньої слави.* Багряний.

ЯКЩО́ НЕ ВРАХО́ВУВАТИ *в складі вставного сполучення* (вживається для виділення когось або чогось, які є, на думку автора, у певній ситуації незначними) **nie licząc, nie biorąc pod uwagę, bez uwzględnienia** ○ *Усе закінчилося успішно, якщо не враховувати деяких ускладнень.* ○ Wszystko się skończyło pomyślnie, nie licząc niektórych komplikacji.

ЯКЩО́ НЕ ПОМИЛЯ́ЮСЯ *в ролі вставного слова* (вживається при вираженні непевності) **jeśli (o ile) się nie mylę** ○ – *Якщо не помиляюся, ви недавно мешкаєте у цьому місті?* ○ – Jeśli się nie mylę, od niedawna Pan mieszka w tym mieście?

♦ *Раптом приємний баритон спитав з помітним польським акцентом: Якщо не помиляюся, пан є поет Тарас Шевченко?* Тулуб.

ЯКЩО НЕ́ .., ТАК. *див.* **ЯКЩО НЕ.., ТО [ТАК]**

ЯКЩО́ НЕ.., ТО [ТАК] *сполучник* (з'єднує однорідні члени речення, перший з яких указує на нереальну умову, а другий – припущення) **jeżeli nie.., to** ○ *Додому він збирався якщо не написати, то зате-*

лефонувати найближчим часом. ○ Jeżeli nie napisze w najbliższym czasie do domu, to zadzwoni.

♦ *Якщо не назовсім, то хоч погостювати в бабусі Гармашихи.* А. Головко.

ЯКЩÓ ТІЛЬКИ *сполучник* (те саме, що **ЯК ТІЛЬКИ**) **jak [gdy] tylko** ○ *Якщо тільки стіл буде накрито, ми сідаємо вечеряти.* ○ Gdy tylko stół będzie nakryty, od razu siadamy do kolacji.

ЯКЩÓ.., ТАК. *див.* **ЯКЩО.., ТО [ТАК]**

ЯКЩÓ.., ТО [ТАК] *сполучник* (з'єднує частини складного речення, у яких відбувається співставлення дій) **jeśli [gdy].., to, podczas gdy.., to** ○ *Якщо він буде добре готуватися, то обов'язково виграє змагання.* ○ Jeżeli dobrze się przygotuje, to wygra zawody.

♦ *Якщо не можна їх забрати з собою, то ліпше хай хтось дострелить.* Багряний.

ЯКЩÓ ХÓЧЕШ (ХÓЧЕТЕ) *в ролі вставного слова* (те саме, що **КОЛИ ХОЧЕШ (ХОЧЕТЕ) jak sobie życzycie, jak <pan> sobie życzy jak wolisz, chyba, <a może> nawet, powiedzmy [załóżmy] nawet** ○ *Тобі треба докласти багато зусиль, якщо хочеш, волі, щоби успішно закінчити навчальний рік.* ○ Musisz dołożyć wszelkich starań albo, jak wolisz, wykazać silną wolę, to może uda ci się pomyślnie zakończyć rok akademicki.

ЯСНА РÍЧ *у ролі вставного слова* (виражає впевненість у висловленій думці) **rzecz [oczywista], oczywiście** ○ *Ясна річ, вона не встигла ще дочитати цієї книжки.* ○ Oczywiście nie zdążyła jeszcze przeczytać tej książki.

♦ *Якщо о такій порі повертається з інституту Микола Баглай..., то він, ясна річ, зупиняється на майдані і за звичкою послухає собор, його мовчання, оту, не кожному доступну, музику сфер.* О. Гончар

ЯСНЕ ДÍЛО *розм., в ролі вставного слова* (те саме, що **ЯСНА РІЧ**) **rzecz [oczywista], jasne, oczywiście** ○ *Він був дуже заклопотаний і, ясне діло, нічого не встигав.* ○ On był bardzo zatroskany i, rzecz jasna, nie mógł z niczym zdążyć.

♦ [Легенда:] – Ясне діло, що ховався. Але на законній підставі. А. Головко.

ЛІТЕРАТУРНІ ДЖЕРЕЛА СЛОВНИКА

Автомонов – Автомонов П. Ф. Віктор Кошик. – К., 1954; Так народжувались зорі. – К., 1960.

Андрухович – Андрухович Ю. Рекреації. – Івано-Франківськ, 1992; Московіада. – Івано-Франківськ, 1993.

Аркас – Аркас М. Історія України-Русі. – К., 1990.

Багряний – Багряний І. Сад Гетсиманський. – К., 1991; Огненне коло. – К., 2001.

Бажан – Бажан М. П. Твори. – К., 1969.

Барвінок Г. – Барвінок Ганна. Оповідання з народних уст. – К., 1902.

Барка – Барка В. Жовтий князь. – К., 1962.

Бедзик – Бедзик Ю. Д. Вогонь на вершині Комо. – К., 1960; Полки ідуть на переправу. – К., 1960.

Близнець – Близнець В. Паруса над степом. – К., 1965; Земля світлячків; повість-казка. – К., 1999.

Бойченко – Бойченко О. М. Молодість. – К., 1949.

Васильченко – Васильченко С. Вибрані твори. – К., 1963.

Винниченко – Винниченко В. Твори : В 2 т. – К., 2000.

Винничук – Винничук Ю. П. Спалах. – К., 1990.

Вишня Остап – Вишня Остап. Твори : В 4 т. – К., 1988-89.

Вільде – Вільде Ірина. Сестри Річинські. – Львів, 1958; Троянди і терня : Повісті та оповідання. – К., 1961.

Вінграновський – Вінграновський М. Поезії. – К., 2001.

Вовчок – Вовчок Марко. Вибрані твори. – К., 1949.

Воронько – Воронько П. Вибране. – К., 1955.

Гжицький – Гжицький В. Твори : В 2-х т. – К., 1974.

Глібов – Глібов Л. Вибрані твори. – К., 1957.

Головко А. – Головко А. В. Вибрані твори. – К., 1971.

Гончар – Гончар О. Т. Твори : У 2 т. – К., 1993.

Гордієнко – Гордієнко К. Чужу ниву жала : Роман. – Харків, 1947.

Горький – Горький М. Яків Богомолов : П'єса на 4 д. – К., 1968.

Грабовський – Грабовський П. А. Зібрання творів : У 3 т. – К., 1959–60.

Гриб – Гриб Б. Хоча лист і не дійшов. – К., 1990.

Грінченко – Грінченко Б. Д. Твори : У 2 т. – К., 1963.

Гулак-Атемовський – Гулак-Артемовський П. Твори. – К., 1978.
Гуреїв – Гуреїв О. І. Новели. – К., 1951; Наша молодість. Життя іде: Роман-дилогія. – Дніпропетровськ, 1984.
Гуцало – Гуцало Є. П. З горіха зерня. – К., 1967; Скупана в любистку. – К., 1965.
Дараган – Дараган Ю. Срібні сурми : Поезії. – Кіровоград, 2003.
Дмитерко – Дмитерко Л. Д. Вибране : У 2 т. – К., 1963.
Добровольський – Добровольський Є. Крутими стежками: спогади та роздуми. – Тернопіль, 1999.
Довженко – Довженко О. Вибрані твори. – К., 1964.
Доломан – Доломан Є. Вибрані твори. – К., 1989.
Донченко – Донченко О. В. Твори : У 6 т. – К., 1956–57.
Дорошко – Дорошко П. О. Вибрані твори : У 2 т. – К., 1991.
Досвітній – Досвітній Олесь. Вибрані твори. – К., 1959.
Драч – Драч І. Вибрані твори : У 2 т. – К., 1986.
Дрозд – Дрозд В. Музей живого письменника. – К., 1994; Пришестя; Романи. – К., 1999.
Журахович – Журахович С. П. Вибрані твори. – К., 1977.
Забашта – Забашта Л. Вибране. – К., 1958.
Забіла – Забіла Н. Л. Твори : У 4 т. – К., 1972.
Загребельний – Загребельний П. Євпраксія : Роман. – К., 1987; Первоміст. Смерть у Києві : Історичні романи. – К.,1978; Твори : У 2 т. – К., 1984.
Закони України – Закони України. – К., 2002.
Зарудний – Зарудний М. Я. Антеї. – К., 1962; На білому світі. – К., 1967.
Збанацький – Збанацький Ю. О.Твори : У 2 т. – К., 1974.
Збірник про Кроп. – Кропивницький М. Л. Збірник статей, спогадів і матеріалів. – К., 1955.
Зеров – Зеров М. К. Вибране. – К., 1966.
Іваненко – Іваненко О. Д. Марія : Роман. – К., 1973; Тарасові шляхи : Роман. – К., 1961.
Іванович – Іванович В. І. Перебендя посміхається. – Одеса, 1960.
Ільченко – Ільченко О. Є. Вибране. – К., 1948.
Ірчан – Ірчан М. Карпатська ніч : Оповідання. – Вінніпег, 1924.
Іщенко – Іщенко І. С., Чава М. П. Як козак вчився грати в шахи. – К., 2001.
Казки Буковини – Казки Буковини / Запис та літ. підгот. тексті і післямова М. Г. Івасюка. – Ужгород, 1973.
Качура – Качура Я. Д . Вибрані твори : У 2 т. – К.
Квітка-Основ'яненко – Квітка-Основ'яненко Г. Ф. Твори : У 6 т. – К., 1956.
Кириченко – Кириченко Г. Вибране // Українське слово. – К.: Аконіт, 2001.
Клочек – Клочек Г. Світ "вересової книги". – Кіровоград, 2001.
Кобилянська – Кобилянська О. Ю. Вибрані твори. – К., 1967.
Ковінька – Ковінька О. І. Твори : У 2 т. – К., 1983.

Кодекси України – Кодекси України. – К., 1997.
Козаченко – Козаченко В. П. Вибране. – К., 1947.
Колесник – Колесник П. Й. Безсмертний Кобзар. – К., 1961; Великий каменяр. – К., 1966.
Конвенція про права дитини – Конвенція про права дитини. – К., 1995.
Конституція України – Конституція України. – К., 2003.
Корнійчук – Корнійчук О. Є. Твори: У 5 т. – К., 1966.
Косматенко – Косматенко А. Д. Байки. – К., 1953.
Костенко – Костенко Л. Берестечко : Історичний роман. – К., 1999; Маруся Чурай : Історичний роман. – К., 1987.
Котляревський – Котляревський І. П. Повне зібрання творів : У 2 т. – К., 1952–53.
Коцюбинський – Коцюбинський М. М. Твори : У 3 т. – К., 1955–56.
Кочерга – Кочерга І.А. Твори: У 3 т. –К., 1956.
Кравченко – Кравченко Є. С. Бувальщина. – К., 1961.
Кропивницький – Кропивницький М. Л. Вибрані твори. – К., 1977.
Куліш – Куліш П. О. Вибрані твори. – К., 1969.
Кундзич – Кундзич О. Л. Повісті і оповідання. – К., 1951.
Куценко – Куценко Л. Є. Маланюк. Невичерпальність. – К., 1997.
Кучер – Кучер В. С. Твори : У 2 т. – К., 1986.
Ле І. – Ле Іван. Вибране. – К., 1948.
Ле, Левада – Ле І. Л., Левада О. С. Південний захід. – К., 1950.
Леус В. – Леус В. Два снаряди в одне місце не лягають. – К., 1998.
Лучук – Лучук В. І. Братні луни : Поезії. – Львів, 1974.
Маковей – Маковей О. С. Вибране. – Львів, 1956.
Маланюк – Маланюк Є. Перстень і посох. – Мюнхен, 1972.
Малик – Малик В. Таємний посол : Тетралогія. – К., 1998.
Малиновська – Малиновська М. Ю. Гримучі озера Полісся. – К., 1991.
Малишко – Малишко А. С. Твори : У 3 т. – К., 1956–57.
Манжура І. Вибрані твори. – К., 1950.
Мартович – Мартович Л.С. Твори. – К., 1954.
Микитенко – Микитенко І.К. Вибрані твори: У 2 т. – К., 1958.
Минко – Минко В. П. Вибрані твори. – К., 1952.
Минуле укр. театру – Мар'яненко І. О. Минуле українського театру. – К., 1953.
Мирний П. – Мирний Панас. Твори: У 5 т. – К., 1949–54.
Мокрієв – Мокрієв Ю. О. Острів Забутий. – К., 1961.
Мороз – Мороз М. О. Літопис життя і творчості Лесі Українки. – К., 1989.
Муратов – Муратов І. Л. Буковинська повість. – К., 1952.
Нагнибіда – Нагнибіда М. Л. Вибране. – К., 1957.
Нестайко – Нестайко В. В країні Сонячних Зайчиків : Казки. – К., 1994.
Нехода – Нехода І. І. Поезії. Казки. – К., 1949.

Нечуй-Левицький – Нечуй-Левицький І.С. Твори : У 2 т. – К., 1977.
Нижник – Нижник І. Й. Хліб і кров. – К., 1990.
Номис – Номис М. Українські приказки, прислів'я і таке інше. Зб. О. В. Марковича і др. – СРб, 1864.
Олійник – Олійник Б. І. Вибрані твори : У 2 т. – К., 1985.
Олійник М. – Олійник М.Я. Леся. – К., 1960.
Олійник С. – Олійник С. Вибрані твори: Гумор, сатира, лірика. – Одеса, 2001.
Павличко – Павличко Д. В. Бистрина. – К., 1959.
Панч – Панч П. Й. Твори. – К., 1953.
Первомайський – Первомайський Л. С. Твори : У 3 т. – К., 1958–59.
Підсуха – Підсуха О. М. Віч-на-віч. – К., 1962; Поеми. – К., 1954.
Полторацький – Полторацький О. І. Повість про Гоголя. – К., 1960.
Потушняк – Потушняк Ф. М. Я і безкінечність : Нариси історії філософії Закарпаття. – Ужгород, 2003.
Пригара – Пригара М. А. Дорогою війни. 1941–1943. – Уфа, 1944.
Про багатство літ-ри – Новиченко Л. М. Про багатство літератури. Літературно-критичні нариси. – К., 1959.
Прохасько Т. – Прохасько Т. Непрості. – Івано-Франківськ, 2002.
Речмедін – Речмедін В. О. Весняні грози. – К., 1961.
Рибак – Рибак Н. С. Твори : В 5 т. – К., 1963.
Рильський – Рильський М. Т. Твори : У 3 т. – К., 1956.
Руданський – Руданський С. В. Вибрані твори. – К., 1937.
Світличний – Світличний І. У мене – тільки слово. – Харків, 1994.
Семенов – Семенов Ю. Відчай : Роман. – К., 2002.
Сенченко – Сенченко І. Ю. Оповідання. – К., 1959; На Батиєвій горі. – К., 1960.
Симоненко В. – Симоненко Василь. Берег чекань. – К., 2001.
Скляренко – Скляренко С. Д. Святослав. – К., 1959. Володимир. – К., 2004.
Сл. Гр. – Словарь української мови : В 4 т. / Упорядник Б. Д. Грінченко. – К., 1996.
Сл. лінгв. термінів – Ганич Д. І., Олійник І. С. Словник лінгвістичних термінів. – К., 1985.
Смілянський – Смілянський Л. Твори : В 4 т. – К., 1970.
Смолич – Смолич Ю. К. Вибрані твори. – К., 1947.
Собко – Собко В. М. Твори : У 6 т. – К., 1963.
Соколовський – Соколовський О. Твори : В 2-х т. – К., 1971.
Сосюра – Сосюра В. М. Твори : В 3 т. – К., 1957–58.
Старицький – Старицький М. Талан. – К., 1893.
Стельмах – Стельмах М.П. Твори : У 5 т. – К., 1962–63.
Стороженко – Стороженко О. П. Твори : У 2 т. – К., 1957.
Сторожук – Сторожук В. П. Дивина : поезії. – Вінниця, 2002.
Стус – Стус В. Палімпсест : Вибране. – К., 2003.

Суч. укр. літ. мова – Сучасна українська літературна мова: Морфологія / За заг. ред. І. К. Білодіда. – К., 1969.

Тесленко – Тесленко А. Стрічене життя. – К., 1953.

Тихий – Тихий Н.М. Будівничі. Поезії. – К., 1952.

Тичина – Тичина П.Г. Вибрані твори : В 3 т. – К., 1957.

Ткач – Ткач Д. В. Арена : Роман. – К., 1960; Жди, люба дівчино: Оповідання. – К., 1959.

Томчиній – Томчиній М. І. Закарпатські оповідання. – К., 1953.

Трублаїні – Трублаїні М. П. Твори : В 3 т. – К., 1950.

Тулуб – Тулуб З. П. Людолови. – К., 1964; В степу безкраїм за Уралом. – К., 1964.

Тютюнник – Тютюнник Г. М. Вир. – К., 1964.

Укр. нар. казки. – Українські народні казки, легенди, анекдоти / За ред. М. П. Попова. – К., 1957.

Укр. нар. прислів'я. – Українські народні прислів'я та приказки. – К., 1955.

Українка Л. – Українка Леся. Твори : В 5 т. – К., 1951–56.

Усач – Усач Г. Прохідний бал. – К., 1990.

Усенко – Усенко П. М. Вибране. – К., 1948.

Федькович – Федькович Ю. Опришок: інші оповідання. – Чернівці, 1910.

Франко – Франко І. Я. Твори : В 3 т. – К., 1991.

Хвильовий – Хвильовий М. Твори. – К., 1964; Солонський яр. – К., 2002.

Хижняк – Хижняк А. Ф. Твори : У 2 т. – К., 1977.

Хорунжий – Хорунжий А. В. Вибрані твори. – К., 1985.

Хоткевич – Хоткевич Г. М. Твори : У 2 т. – К., 1966.

Цюпа – Цюпа І. А. Вибрані твори : В 2 т. – К., 1981.

Чабанівський – Чабанівський М. Твори : У 2 т. – К., 1980.

Чайка Дн. – Чайка Дніпрова. Твори. – К., 1960.

Чайковський – Чайковський А. Твори : У 8 т. – Львів, 1992–95.

Чорнобривець – Чорнобривець С. А. Визволена земля. – К., 1959.

Чубинський П. Сопілка : Поезії, переклади. – К., 2001.

Шевченко – Шевченко Т. Г. Повне зібрання творів: У 6 т. – К., 1963.

Шевчук – Шевчук В. Побратими, або пригоди двох запорожців на суходолі, в морі та під водою. – К., 1972.

Шеремет – Шеремет М. С. Вибране: Вірші та поеми. – К., 1947.

Шиян – Шиян А. І. Вибране. – К., 1947.

Шовкопляс – Шовкопляс Ю. Ю. Вибрані твори : У 2 т. – К., 1973.

Щербак – Щербак Ю. Аве Марія // Українське слово. – К., 2001.

Щоголів – Щоголів Я. І. Поезії. – К., 1958.

Яновський – Яновський Ю. І. Твори : У 2 т. – К., 1954.

Наукове видання

ЛУЧИК Алла
АНТОНОВА Ольга
ДУБРОВСЬКА Іоанна

УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКИЙ СЛОВНИК ЕКВІВАЛЕНТІВ СЛОВА

Авторська редакція

Комп'ютерна верстка *І. В. Остапової*

Підписано до друку 01.11.12. Формат 60x84/16.
Папір офсетний. Гарнітура Times.
Тираж 300 прим. Замовлення №0211.

Виготівник ФОП Афонін А.О.
Свідоцтво про держ. реєстрацію №20700000000010757
від 10.06.2010